

SAVUTON TUKI

ANNE PUURONEN

Tupakkatyön osallistava kehittäminen
kohdennetussa nuorisotyössä

SAVUTON TUKI

Tupakkatyön osallistava kehittäminen
kohdennetussa nuorisotyössä

ANNE PUURONEN

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkojulkaisuja 128

NUORISOTUTKIMUSSEURA RY.
NUORISOTUTKIMUSVERKOSTO

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erilaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kannen kuva: Anja Korkiakangas ja Nelli Pyy

Kansipohja: Sole Lätti

Tiivistelmän käännökset: Käännöstoimisto Bellcrest Käännökset Oy

Taitto: Taneli Viitahuhta

© Nuorisotutkimusverkosto ja Anne Puuronen

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 128,
Kenttä & Suomen Syöpäyhdistys ry

ISBN 978-952-7175-57-6

ISSN 1799-9227

2018. Painettu kirja on julkaistu vuonna 2017.

Julkaisujen tilaukset:

Nuorisotutkimusverkosto

Asemapäällikönkatu 1

00520 Helsinki

www.nuorisotutkimusseura.fi/verkkokauppa

Sisällys

Esipuhe	5
Tiivistelmä	7
Sammanfattning	9
Abstract	11
Johdanto	13
Tausta ja tavoite	13
Aineistot sekä osallistava tutkimus- ja kehittämisote	17
I Ehkäisevän päihdetyön nykytila kohdennetussa nuorisotyössä	27
1 Työntekijöiden näkökulma	
Nuoren tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö	27
Ehkäisevän päihdetyön suhde nuoren muuhun terveyden edistämiseen	34
Ehkäisevän päihdetyön vaikutuksista	36
2 Nuorten näkökulma	42
Nuorten näkemyksiä tupakoinnin lopettamisesta ja sähkösavukkeen käytöstä	43
YOLO-keskustelunurkka tupakasta	43
YOLO-keskustelunurkka sähkösavukkeesta	50
Nuorten toiveita nuorten ehkäisevään päihdekasvatukseen	55
II Tupakka kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristössä	63
1 Haasteena yhteisölliset toimintatavat – vaikuttavan tupakkatyön taustatekijät	63
Tupakointia koskeva asenneilmapiiri kohdennetussa nuorisotyössä	64
Savuttomuutta tukeva toimintaympäristö – lisä-ohjeistuksen tarve	68
2 Sosiaalinen vahvistaminen ja tupakka samassa työkalupakissa	73
Tupakoinnin painotuserot ammatillisessa toimintakulttuurissa	73
Tupakkatyön ahtaat ammatilliset raamit	80

III Kehittämistyö, tuotokset ja arviointi	84
1 Kehittämistyöpajat	84
2 Hankkeessa mallinnettu osallistava tupakkatyön malli	86
Osallistavan tupakkatyömallin mallintaminen	86
Nuorten tekemät tupakkavideot, vaikuttamisviesti ja käyttö-suositukset	90
3 Hankkeessa kehitetyt nuorisotyöntekijävetoiset ehkäisevän päihdetyön mallit	92
Työmallien kehittäminen	92
Työntekijävetoiset ehkäisevän päihdetyön mallit	94
4 Nuorten ja työntekijöiden palautearviointi	94
Videotyöpajan osallistavan prosessin arviointi	96
Videotyöpajan tuotosten arviointi	103
Menetelmäpajoissa kehitettyjen työmallien arviointi	107
IV Kehittämiskokonaisuuden koonti ja pohdinta	116
1 Yhteistyön vahvuustekijäksi toiselta oppiminen	116
2 Eriyttävää ja räätälöityä	125
3 Painopisteet – tupakkatuotteet, alkoholi, kannabis ja sekakäyttö	129
4 Yhteistyörakenteiden vahvistaminen	136
5 Ehkäisevä päihdetyö digiajassa	140
6 Täydennyskoulutustarpeet ja alan opetuksen kehittäminen	147
Loppuviitteet	154
Lähteet	156
Kuvio-, kuva- taulukko- ja liiteluettelo	165
Liitteet	168

Esipuhe

Savuton tuki -tutkimus kartoittaa tupakkatyötä ja sen tarvetta kohdennetussa nuorisotyössä sekä nuorisotyöntekijöiden että nuorten näkökulmasta. Tupakkatuotteiden käyttö on suurin yksittäinen elintapoihin liittyvä terveysriski niin syövän kuin monien muidenkin kansansairauksien kannalta. Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama nuorten tupakkatuotteiden käytön ehkäisyn ohjelmakokonaisuus on muodostanut Suomen Syöpäyhdistyksen (SSY) terveyden edistämisen ytimen jo pitkään, mutta tämä projekti on ensimmäinen, jossa teemme laajempaa yhteistyötä kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavien nuorten ja heidän ohjaajiensa kanssa.

Kohdennetun nuorisotyön nuoret valikoituivat yhteistyömme kumppaneiksi Syöpäjärjestöjen uuden strategian myötä, jonka arvoina ovat tasa-arvo ja oikeudenmukaisuus, saavutettavuus, luotettavuus ja yhteisöllisyys. Tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden toteutuminen terveydessä ja terveyden edistämisessä edellyttää erityistä huomiota niihin väestöryhmiin, joiden terveysriskit ovat keskimääräistä suurempia. Saavutettavuuteen ja yhteisöllisyyteen pyrimme aktiivisella vuorovaikutuksella kohderyhmän kanssa. Pyrimme valitsemaan kullekin kohderyhmälle ja toimintaympäristölle sopivat toimintastrategiat ja -muodot. Elintapamuutoksissa on tärkeää tuntea ja ottaa huomioon kohderyhmän tarpeet ja toiveet. Tiedon ja motivaation lisäksi tarvitaan terveellisiin elintapoihin liittyviä taitoja sekä uskoa itseen ja omiin voimavaroihin. On tärkeää, että elinympäristöt tukevat ja kannustavat hyviin elintapoihin.

Kohdennetun nuorisotyön nuorilla on keskimäärin muita nuoria enemmän elintapoihin liittyviä terveysriskejä. Tupakkatuotteiden käyttö on koko ikäryhmää yleisempää. Savuton tuki -tutkimus luotaa nuorten ja nuorisotyöntekijöiden näkemyksiä. Tutkimuksen mukaan nuorisotyössä on mahdollista edelleen kehittää tupakattomuuteen kannustavia ympäristöjä ja työmuotoja nuoria osallistavilla menetelmillä.

Hankkeen päättäjänä ja kehittäjänä toimi dosentti Anne Puuronen, jolla on laaja tutkimus- ja kehittämiskokemus nuorisotyön tupakka- ja päihdekysymyksistä. Kehittämispäällikkö Seppo Soine-Rajanummi ja projektikoordinaattori Tuire Muona täydensivät hanketiimin omalla asiantuntemuksellaan: Suurkiitos koko tiimille tinkimättömästä työstä ja asiantuntemuksesta! Yhteistyö Pohjoisen Keski-Suomen etsivän nuorisotyön työnohjausverkoston, Jyväskylän nuorten taidetyöpajan

ja Hyvinkään-Riihimäen seudun ammattikoulutussäätiön (HRAKS) kanssa oli hankkeen kannalta erittäin tärkeää ja hedelmällistä. Suomen Mielenterveysseura tuki erityisesti ensimmäisen työpajan toteuttamista. Ohjaaja Ezra Gould antoi rautaisen asiantuntemuksensa nuorten videotyöpajoille. Kiitos teille kaikille.

Hankkeella oli aktiivinen ja aiheeseen paneutuva ohjausryhmä, jonka syvästä asiantuntemuksesta minulla oli ohjausryhmän puheenjohtajana etuoikeus oppia. Ohjausryhmään kuuluivat A-klinikkasäätiön kehittämisjohtaja Ari Saarto A-klinikkasäätiöstä, kehittäjä Heidi Odell HUMAK/Preventiimi – nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskuksesta (2016), ylitarkastaja Merja Hilpinen (2015), erityisasiantuntija Seija Kähkönen (2015) ja kulttuuriasianneuvos Immo Parviainen opetus- ja kulttuuriministeriöstä, neuvotteleva virkamies Meri Paavola sosiaali- ja terveysministeriöstä, johtaja Marjo Hannukkala Suomen Mielenterveysseura ry:stä, toiminnanjohtaja Kristiina Hannula Ehyt ry:stä, Pohjoisen Keski-Suomen työnohjausverkoston koordinaattori ja etsivä nuorisotyöntekijä Pauliina Koljonen Pohjoisen Keski-Suomen etsivästä nuorisotyöstä, opinto-ohjaaja Teija Hankilanoja-Lesonen Jyväskylän Nuorten Taidetyöpajasta sekä etsivä nuorisotyöntekijä Leila Väättäinen Omniasta, Espoon seudun koulutusyhtymästä. Tutkimus antaa SSY:n työhön paljon eväitä suunnitella työtämme yhdessä nuorten kanssa entistä paremmaksi ja vaikuttavammaksi. Se vahvistaa monia jo alulle pantuja kehityssuuntia sekä avaa uusia uria. Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus Preventiimi jatkaa kanssamme osallistavien työmuotojen käyttöön liittyvää koulutusyhteistyötä. SSY jatkaa yhteistyötä kohdennetun nuorisotyön kanssa niin tupakkatyön kuin ravitsemuksen, liikunnan ja arkirytminkin osalta. Uskon, että tutkimusraportista voi olla hyötyä myös monille muille tupakka- ja päihdetyötä tekeville niin nuorisotyössä kuin muissa nuorten ympäristöissäkin.

Eeva Ollila,
EL, LT, dos,
ylilääkäri, terveyden edistäminen

Suomen Syöpäyhdistys

Tiivistelmä

Anne Puuronen: *Savuton tuki. Osallistavan tupakkatyön kehittäminen kohdennetussa nuorisotyössä.* Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisu 188

Raportin tavoitteena on selvittää työntekijöiden arvioita kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavien nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käytöstä sekä asenteita ja suhdetta nuorten tupakkatyöhön etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla. Selvitettävänä ovat myös nuorten tarpeet ja toiveet osallistavan tupakkatyön edistämiseksi. Lisäksi tavoitteena on kuvata hankeyhteistyömallintamisessa syntyneiden ehkäisevän päihdetyön mallien kehittämistyötä ja arvioida niiden hyödynnettävyyttä järjestötoimijalle ja kohdennetulle nuorisotyölle nuorten, työntekijöiden ja hanketoimijan näkökulmasta.

Aineisto ja menetelmät Kehittämistyössä on sovellettu dialogista tutkimuslähestymistapaa, toimintatutkimusta ja sosiaalipedagogista kasvatusnäkemystä. Tutkimus- ja kehittämistyön tueksi hankkeessa toteutettiin työntekijöiden ehkäisevän päihdetyön kehittämisajatuksia selvittävä valtakunnallinen kysely sekä haastateltiin toiminnassa mukana olevia nuoria. Tutkimusaineistojen analyysiin on käytetty laadullista sisällönanalyysiä.

Tulokset: Kohdennetussa nuorisotyössä kohdattava nuori yleisesti sekä tupakoi että käyttää alkoholia. Sähkösavukkeen käyttö näkyy uutena, mutta vähäisenä käyttönä. Nuuskan käyttö on vähäistä. Nuorten myönteisen suhtautumisen kannabiksen käyttöä kohtaan arvioidaan lisääntyneen. Tupakoimattomat ja päihteitä käyttämättömät nuoret ovat vähemmistönä. Työntekijöiden mukaan nuoret miehet/ pojat tuovat useimmin esille halun keskustella alkoholin käytöstä, tupakoinnista ja tietokonepelien pelaamisesta. Nuorten naisten/ tyttöjen arvioidaan tuovan useimmin esille halun keskustella alkoholin käytöstä, tupakoinnista ja lääkkeiden väärinkäytöstä. Asenne nuorten parissa työskentelevien aikuisten tupakointia kohtaan kohdennetussa nuorisotyössä on pääsääntöisesti kielteinen. Kuitenkin toimintaympäristö vaikuttaa jossain määrin tukevan nuoren tupakkatuotteiden käyttöä ja tupakointitapoja. Samalla työntekijät arvioivat tupakkatuotteiden käyttöön liittyvien kysymysten

tärkeiden vähäiseksi. Osallistava tupakkatyö soveltuu hyvin nuorten työpajalla toteutettavaan yhteisölliseen työskentelyyn, tekemällä oppimiseen ja nuorten työelämätaitojen vahvistamiseen. Osallistava tupakkatyö tarjoaa nuorelle toiminnallisen tavan käsitellä suhdettaan tupakoimattomuuteen ja tupakointiin.

Kehittämisehdotukset: 1) Räätelöidyn tupakkatyön painopisteiksi nousevat lopettamisen tuki ja toisaalta tupakkatuotteita käyttämättömien nuorten savuttomuuden tukeminen. On tärkeää vahvistaa savuttomuustyötä, jolla edistetään kohdennettua nuorisotyötä nikotiinittomana työ- ja toimintaympäristönä asenteiden ja käytäntöjen tasolla. Erityisesti tulisi vahvistaa työntekijöiden työorientaatiota, jonka mukaan tupakkatyö nähdään tärkeänä osana sosiaalista vahvistamista. Työntekijöille suunnattavassa koulutuksessa tulisi lisätä puheeksi ottoon, motivointiin, vähentämiseen ja vieroitukseen liittyvää osaamista. Kokonaisvaltaisen terveyden edistämisen näkökulmasta nikotiiniriippuvuus tulisi nähdä yhtä tärkeäksi kuin nuoren muut riskiehkäisyntasolle kuuluvat tuen tarpeet. Nuorten toiveina riskiehkäisyntasolla on saada tukea haittojen vähentämiseen ja kuulla kokemusasiantuntijoita. Alan opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa tulisi vahvistaa ehkäisevän päihde- ja mielenterveystyön osaamista käytännössä sekä työntekijöiden valmiuksia toteuttaa tupakka- ja päihdetyötä nuorilähtöisesti osallistavia menetelmiä hyödyntäen.

Sammanfattning

Anne Puuronen: *Rökfritt stöd. Utveckling av det involverande tobaksarbetet inom det inriktade ungdomsarbetet*

Syftet med denna rapport är att utreda de anställdas bedömningar om användningen av tobaksprodukter och rusmedel bland ungdomar som de möter inom det inriktade ungdomsarbetet, samt attityder och förhållanden till tobaksarbete bland unga inom det uppsökande ungdomsarbetet och på ungdomsverkstäder. Man utreder även ungdomarnas behov och önskemål för att främja det involverande tobaksarbetet. Dessutom har man som mål att beskriva utvecklingen av modeller för det förebyggande rusmedelsarbetet som uppkommit genom projektsamarbetsmodellering, och utvärdera hur de kan utnyttjas av organisationsaktörer och i det inriktade ungdomsarbetet ur ungdomarnas, de anställdas och projektaktörernas synvinkel.

Forskningsmaterial och metoder: I utvecklingsarbetet har man tillämpat en dialogisk forskningsstrategi, aktionsforskning och en socialpedagogisk syn på fostran. Som stöd för forsknings- och utvecklingsarbetet genomfördes det inom projektet en riksomfattande enkät för att utreda de anställdas tankar om utvecklingen av det förebyggande rusmedelsarbetet. Dessutom intervjuades ungdomar som deltog i verksamheten. I analysen av forskningsmaterialet användes kvalitativ innehållsanalys.

Resultat: Det är vanligt att de ungdomar man möter i det inriktade ungdomsarbetet både röker och använder alkohol. Elektroniska cigaretter är nyare, men används mindre. Snus användning är inte heller vanligt. Det uppskattas att en positiv attityd till användningen av cannabis har ökat bland ungdomar. Ungdomar som inte röker eller använder rusmedel är i minoriteten. Enligt de anställda vill unga män/pojkar oftast diskutera alkoholanvändning, rökning och spelandet av dataspel. Det uppskattas att unga kvinnor/flickor oftast vill diskutera alkoholanvändning, rökning och läkemedelsmissbruk. Attityden inom det inriktade ungdomsarbetet gentemot rökning bland vuxna som arbetar med ungdomar är i regel negativ. Verksamhetsmiljön verkar emellertid stöda ungdomarnas användning av tobaksprodukter och deras tobaksvanor i viss mån. Samtidigt uppskattar de anställda att frågor beträffande användningen av tobaksprodukter inte är särskilt viktiga. Det involverande tobaksarbetet lämpar sig väl för det

gemenskapliga arbetet, den praktiskt inlärningen och stärkandet av ungdomars arbetslivsfärdigheter som görs i ungdomsverkstäderna. Det involverande tobaksarbetet erbjuder ungdomarna ett funktionellt sätt att behandla sitt förhållande till rökfrihet och rökning.

Utvecklingsförslag: Tyngdpunkterna som lyfts fram för det skraddarsydda tobaksarbetet är å ena sidan stöd för att sluta röka, och å andra sidan stöd för rökfriheten bland rökfria ungdomar och ungdomar som inte använder tobaksprodukter. Dessutom är det viktigt att stärka rökfrihetsarbetet som främjar det inriktade ungdomsarbetet som en nikotinfri arbets- och verksamhetsmiljö på attitydnivå och i praktiken. I synnerhet borde man stärka de anställdas arbetsorientering så att tobaksarbetet ses som en viktig del av det socialt stärkande arbetet. I utbildningen som riktas till de anställda borde man inkludera kompetens i att ta upp ämnet, motivering, minskning och avvänjning. Med tanke på ett helhetsbetonat hälsofrämjande borde nikotinberoendet ses som lika viktigt som ungdomarnas övriga riskförebyggande stödbehov. Beträffande riskförebyggandet vill ungdomarna få stöd i att minska skador och få höra erfarenhetsexperter. Inom studierna och fortbildningen i branschen bör man stärka den praktiska kompetensen inom rusmedels- och mentalvårdsarbetet samt de anställdas färdigheter att utföra tobaks- och rusmedelsarbete genom att utnyttja involverande metoder som har ungdomarna i fokus.

Abstract

Anne Puuronen: *Smoke-free support. Development of participatory action on smoking in targeted youth work*

The aim of the report is to investigate employees' evaluations of the use of tobacco products and intoxicants among the young people they encounter in targeted youth work, and also the attitudes to and relationship with action on smoking among the young people involved in outreach youth work and youth workshops. Young people's needs and requirements regarding the promotion of participatory action on smoking were also studied. The aim was also to describe the development of models for preventative intoxicant abuse work that came up during the project cooperation modelling, and to assess how they can be used by association workers and in targeted youth work from the perspective of young people, employees and project workers.

Data and methods: A dialogical research approach, action research and social pedagogy education perspective were applied in the development work. To support the research and development work, a national questionnaire was conducted in the project to investigate the employees' thoughts on the development of preventative intoxicant abuse work. The young people involved in the activities were also interviewed. A qualitative content analysis was used to analyse the research material.

Results: It is normal for the young people encountered in targeted youth work to both smoke and drink alcohol. The use of electronic cigarettes is a recent development, but they are not as popular. The use of snus is also uncommon. A positive attitude towards the use of cannabis is considered to have increased among the young people. Young people who do not smoke or use intoxicants are in the minority. According to the employees, young men/boys most frequently express a desire to talk about drinking, smoking and playing computer games. Young women/girls are considered to most frequently express a desire to discuss drinking, smoking and misuse of medication. Employees working within targeted youth work generally have a negative attitude to smoking by adults who work with young people. However, the operating environment seems to support young people's use of tobacco products and smoking habits to some extent. At the same time, employees considered questions concerning the use of tobacco products to be of little importance. Participatory action on smoking is well suited

to the group working methods, practical learning and strengthening of young people's working life skills carried out at youth workshops. Participatory action on smoking offers young people a functional way of dealing with their relationship to not smoking and smoking.

Development suggestions: Key points for tailored action on smoking are, on the one hand, to offer support for quitting smoking, and on the other, to help those young people who do not smoke or use tobacco products to remain smoke-free. It is also important to intensify smoke-free action that is used to change attitudes and practices within targeted youth work and ensure that it is a nicotine-free working and operating environment. In particular, employees' work orientation should be developed, so that action on smoking is considered an important part of social strengthening work. In the training provided to employees, the following skills should be increased: ability to bring up matters, motivation, reduction of use and withdrawal. From the perspective of overall health promotion, nicotine addiction should be considered equally important as young people's other risk prevention support needs. With regard to risk prevention, young people would like to receive support to help them reduce harmful effects and to have the opportunity to listen to experts with experience. The practical skills in preventative intoxicant and mental health work, and also employees' abilities to provide youth-oriented action on smoking and intoxicant work utilising participatory methods should be strengthened in the studies and further education in the subject.

Johdanto

Tausta ja tavoite

Selvitysraportti on osa Suomen Syöpäyhdistyksessä toteutettua kehittämishanketta *Tupakkatuotteet ja päihteet etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla* (1/2015–6/2016). Tutkimuksessa esitellään hankkeen kehittämistyö, tuotokset, arviointi ja tutkimustulokset. Hanketta on rahoittanut Raha-automaattiyhdistys ry.

Kohdennetulla nuorisotyöllä tarkoitetaan valtionavusteista etsivää nuorisotyötä, nuorten työpajoja ja Nuotta-toimintaa. Etsivä nuorisotyö määritellään erityisnuorisotyöksi, jonka tavoitteena on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Nuorten työpajatoiminta sijoittuu julkisen sektorin palvelukokonaisuudessa sosiaalialan palveluiden ja avoimien koulutus- ja työmarkkinoiden välimaastoon. Työpajatoiminnan tavoitteena on tukea nuoren elämäntaitoja, sosiaalista vahvistumista, omatahtista yhteisöllistä kasvua ja tekemällä oppimista. Nuotta-valmennuksen tavoitteena on tukea nuoren arjenhallintaa ja auttaa nuorta saamaan ohjat käsiinsä. Nuotta-valmennusta järjestetään yhdeksässä valtakunnallisessa nuorisokeskuksessa. (Laki nuorisolain muuttamisesta 693/2010/7b§). Hankkeessa kehittämistyön pääympäristöinä olivat etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Niihin viitataan tässä raportissa jatkossa yhteisesti nimityksellä kohdennettu nuorisotyö.

Kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavat nuoret voivat olla toisen asteen opinnot käyneitä, opinnot kesken jättäneitä, työttömiä nuoria, erilaisissa työvoimapolitiittisissa toimenpiteissä mukana olevia tai tuki-palveluiden ulkopuolella olevia nuoria. Toiminnassa mukana olevien nuorten tupakoinnista ja päihteiden käytöstä ei toistaiseksi ole saatavilla seurantatietoa. Asiakasnuorten tupakointi- ja päihteidenkäyttöprofiili on jossakin määrin peilattavissa toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa opiskeleviin. Tutkimusten mukaan päivittäinen tupakointi on viimeisten kolmen vuosikymmenen ajan ollut yleisintä koulunkäynnin lopettaneilla sekä opintojaan ammattioppilaitoksissa jatkavilla. Tiedetään myös, että nuorten päivittäistupakoinnilla on havaittavissa pysyviltä vaikuttavia eroja koulumenestyksen sekä koulu-uran suhteen (Helakorpi 2012).

Hankkeeseen osallistuneiden nuorten ikäjakauma on 16–29 vuotta, ja pääpaino on täysi-ikäisissä nuorissa.

Hankeyhdistysten lähtökohtana oli näkemys, jonka mukaan molempien hanketoimijoiden käsityksiä nuorten terveyden edistämisestä yhdistää tavoite tukea nuoren hyvää arkea. Siihen kuuluvat nuoruudessa tehtävät elämäntapavalinnat osana nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia. Osana Syöpäjärjestöjen vuoteen 2020 ulottuvan strategian valmistelua Suomen Syöpäyhdistyksen yksi kärkihankkeista on nuorten terveyttä edistävien elintapojen vahvistaminen 2016–2018 (Suomen Syöpäyhdistyksen toimintasuunnitelma 2016).

Tupakkatuotteet ja päihheet etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla -hankkeen tarkoituksena oli tutkimustiedon tuottaminen nuorten tupakkatyön nykytilanteesta kohdennetussa nuorisotyössä, osallistavan tupakkatyömallin kehittäminen yhdessä nuorten ja nuorisotyöntekijöiden kanssa ja järjestöyhteistyön roolin mallintaminen tässä yhteydessä. Raportin tavoitteena on

- selvittää ehkäisevän tupakkatyön nykytilaa ehkäisevän päihdetyön sisällä etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan perustehtävän kannalta
- mallintaa etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen pienryhmissä toteuttavissa oleva nuorilähtöinen ja nuorta osallistava tupakkatyön työmalli, joka on hyödynnettävissä myös hankkeen järjestötoimijan nuorille suunnatussa tupakkatyössä
- nostaa esille nuorten tekemää ja nuoria puhuttelemaan tähtäävää ehkäisevää tupakkakasvatusmateriaalia ja vaikuttamisviestintää
- mallintaa etsivään nuorisotyöhön ja nuorten työpajaympäristöihin soveltuvia ehkäisevän päihdetyön työmalleja
- selvittää etsivän työn ja nuorten työpajatyön tarpeita siitä, miten ehkäisevää tupakkatyötä sen omissa toimintaympäristöissä tulisi kohdentaa
- lisätä ja vahvistaa kohdennetun nuorisotyön ja tupakkatyön erityisasiantunte-
musta omaavien järjestötoimijoiden välistä vuoropuhelua ja yhteistyötä nuorten
tupakoinnin ehkäisyssä

Tupakkatuotteet ja päihteesivänuorisotyössä ja nuorten työpajoilla -tutkimus- ja kehittämishanke käynnistettiin tammikuussa 2015. Hankkeen toteuttamisesta vastasi Suomen Syöpäyhdistyksen hanketiimi eli allekirjoittanut yhdessä Tuire Muonan, Seppo Soine-Rajanummen ja Eeva Ollilan kanssa sekä yhteistyössä hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa.

Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattori Tuire Muona on osallistunut hankevetoisen kehittämistyöpajan kehittämis- ja arviointityöhön käytännössä ja toiminut hankkeen yhteistyökumppanien kouluttajana. Lisäksi hankevetoiseen työskentelyyn on osallistunut ohjaaja Ezra Gould, antaen erityisosaamisensa hankkeen kehittämistyön käyttöön. Suomen Syöpäyhdistyksen kehittämispäällikkö Seppo Soine-Rajanummi on vastannut hankkeen hallinnoinnista. Suomen Syöpäyhdistyksen ylilääkäri Eeva Ollila on varmistanut hankkeen kehittämistyön etenevän Suomen Syöpäyhdistyksen nuorten ehkäisevän tupakkatyön edistämisen painopisteiden mukaisesti. Hankkeen tutkijana ja kehittäjänä on toiminut Suomen Syöpäyhdistyksen erityisasiantuntija Anne Puuronen. Tutkijan työtehtävinä olivat hankekokonaisuutta koskevan osallistavan tutkimus- ja kehittämisisotteen ja sen mukaisten toimintojen suunnittelu ja koordinointi, hankkeen arviointi- ja palautekäytäntöjen luominen, aineistojen analysointi, kehitettyjen työmallien tuloksellisuuden arviointi, hankkeen raportointi ja koulutus suunnittelu hankkeen tulosten pohjalta.

Hanke on hanketiimin lisäksi saanut asiantuntemusta ja kommentointiapua Suomen Syöpäyhdistyksen terveyden edistämisen tiimiltä, erityisasiantuntija Clarissa Binghamilta, projektikoordinaattori Lotta Laineelta, projektikoordinaattori Heidi Löflund-Kuuselta ja Suomen Syöpäyhdistyksen kehittämispäällikkö Virve Laivistolta. Hankkeelle on antanut työpanoksensa myös tutkimusavustaja, sosiologian yo. Essi Nuotio muuttamalla hankkeen arviointilomakkeiden vastaukset dokumentoitavaan muotoon. Hankkeen tutkimusjulkaisun kannen kuvittamisesta vastasivat Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiön toiminnassa hankkeen toteuttamisen aikana mukana olleet Anja Korkiakangas ja Nelli Pyy.

Hankkeen yhteistyökumppanit ovat toimineet hankkeessa eri rooleissa. Hankkeen tutkimus- ja kehittämissyhteistyötahoina ovat toimineet *Vamos-Helsinki* – Nuorten palvelut, Helsingin Diakonissalaitos, *Nuorten Taidetyöpaja*, Jyväskylän kaupunki sekä *Pohjoisen Keski-Suomen etsivän nuorisotyön työnohjausverkosto*: Äänekosken etsivä nuorisotyö, Viitasaaren

etsivä nuorisotyö, Karstulan etsivä nuorisotyö, Kannonkosken etsivä nuorisotyö, Saarijärven etsivä nuorisotyö, Multian etsivä nuorisotyö. Hankkeen koulutusyhteistyötahoina ovat toimineet *Suomen Mielenterveysseura ry* ja valtakunnallinen nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus *Preventiimi*. Suomen Mielenterveysseurasta koulutusyhteistyöhön on osallistunut projektisuunnittelija Riikka Nurmi. Koulutussuunnittelua on tehty yhdessä Preventiimin asiantuntijoiden, kehittäjä Heidi Odellin ja kehittäjä Mari Tapion kanssa, jotka antoivat asiantuntemustaan myös tutkimusraportin kommentointiin. Hankkeen arviointiyhteistyötahona on toiminut *Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiö* (HRAKS), ja hankkeen kommentointiyhteistyötahona on toiminut palveluesimies Seija Ryyänen *A-klinikkasäätiön Turun Nuorisoasemalta*.

Lämpimät kiitokset kaikille edellä mainituille hankkeen edistämiin, toteuttamiseen ja kommentointiin osallistuneille. Hankeraportin kommentoinnista kiitos lisäksi Nuorisotutkimusseuran osoittamalle refereeelle. Erityiskiitos tutkimuksen kehittämisen ja arviointiosuuteen osallistuneille nuorille ja nuorisotyöntekijöille, joiden yksittäinen nimeäminen ei ole tässä mahdollista. Lisäksi kiitos hankkeen ohjausryhmälle. Ohjausryhmän tehtävinä ovat olleet hankkeen tutkimus-, kehittämis- ja toimintasuunnitelman hyväksyminen, seuranta ja välikokousten teemojen mukainen keskustelu. Ohjausryhmä on kokoontunut hankkeen toteuttamisen aikana (2015–2016) neljä kertaa. Hankkeen tutkimus- ja kehittämistyön mahdollistamisesta kiitos Raha-automaattiyhdistykselle (RAY). Tutkimuksen julkaisemisesta kiitos Suomen Syöpäyhdistykselle ja Nuorisotutkimusseuralle. Selvitysraportin puutteista vastaa allekirjoittanut.

Selvityksessä käytettävistä käsitteistä: Tupakoinnilla tarkoitetaan tavallisten savukkeiden polttamista. Lopettamisen tuella ymmärretään pääsääntöisesti savukkeiden polttamisen vähentämiseen ja loppumiseen tähtäävää työtä. Tupakkatuotteilla tarkoitetaan savukkeiden lisäksi nenä- ja suunuuskaa, sähkösavuketta ja vesipiipputupakkaa, joka sisältää tupakkakasvia. Savuttomuudella (savuttomuuspyrkimyksillä ja savuttomuustyöllä) tarkoitetaan tämän tutkimuksen kontekstissa sekä yllä olevien tupakkatuotteiden käytön aloittamisen ehkäisyä että niiden käytön lopettamista tukevaa työtä. Savuttomuus on tupakoimattomuutta, nuuskaamattomuutta ja sähkösavukkeen käyttämättömyyttä. Savuttoman tuen (vertaa tutkimuksen nimi) räätälöinti määrittäytyy organisaation

nykytilanteesta, siitä kuinka yleistä toiminnassa kohdattavien nuorten tupakkatuotteiden käyttö on.

Aineistot sekä osallistava tutkimus- ja kehittämisote

Tutkimus- ja kehittämistyön tueksi hankkeessa toteutettiin etsivän nuorisotyön ja työpajojen työntekijöiden ehkäisevän päihdetyön kehittämisajatuksia selvittävä valtakunnallinen kysely sekä haastateltiin toiminnassa mukana olevia nuoria. Laadullisten ja määrällisten tutkimus-, kehittämis- ja arviointiaineistojen keräämiseen on käytetty aineisto- ja menetelmätriangulaatiota (Denzin & Lincoln 1994; Eskola & Suoranta 2003). Triangulaation perinteisin käyttötarkoitus nähdään kuvaukseksi aineistojen suhteista – siitä tuottavatko eri aineistot tutkittavana olevasta ilmiöstä samansuuntaisesti ja/tai eri suuntiin avautuvia ikkunoita. Tässä hankkeessa eri aineistojen tarkoituksena on ollut tavoittaa eri näkökulmista rakentunutta tietoa nuorille suunnatusta tupakkatyöstä kohdennetussa nuorisotyössä ja saattaa se hyödynnettäväksi Suomen Syöpäyhdistyksen ja kohdennetun nuorisotyön nuorille suunnatun tupakkatyön kehittämiseen.

- Nuorten haastatteluista ja työntekijöille suunnatusta kyselystä koostuva aineistotriangulaatio nosti esiin, että työntekijöiden ja nuorten näkemykset nuorten tupakkatyön kehittämisestä olivat monelta osin samansuuntaisia, mutta nuorten näkemykset olivat työntekijöiden näkemyksiä erittelevämpiä. Triangulaatio näiden aineistojen välillä nosti esiin myös vain aineistokohtaisesti painottuvia löytöjä. Nuorten haastatteluaineistossa painottui erityisesti nuorten tarve huomioida nuorten tupakkatyössä tupakoimattomat nuoret ja jo lopettaneet nuoret. Tupakoimattomien nuorten huomioiminen nousi puolestaan vain vähän esille työntekijöille suunnatussa kyselyaineistossa.
- Menetelmätriangulaatio nosti esiin, että hanketoimijoiden ja yhteistyökumppaneiden tiivis kehittämisyyhteistyö verrattuna työntekijöiden itsenäisesti toteuttamaan kehittämistyöhön tuottivat molemmat osallistavia työmalleja, jotka ovat yhtä hyvin muiden mallinnettavissa. Keskeistä on kehittämisvaiheen dokumentointi. Sen sijaan kehittämistyön pääfokus onnistutaan säilyttämään hanketoimijoiden ja yhteistyökumppaneiden tiiviissä yhteistyössä paremmin kuin se vaikuttaisi säilyvän työntekijöiden itsenäisesti toteutuvassa kehittämistyössä.
- Arviointiaineistojen triangulaatio osoitti, että osallistavan menetelmän nuorilähtöisyys ei itsessään ole tae menetelmän toimivuudesta ja soveltuvuudesta.

Menetelmä, joka on kehitetty nuorilähtöisesti, ei ole stabiilisti toisille nuorille ja toiseen toimintaympäristöön siirrettävissä oleva työskentelytapa nuorten kanssa. Toimintaan osallistamisen nuorilähtöisyys tulee löytää jokaisen nuoren ja nuorten ryhmän kanssa erikseen, vaikka käytettävän menetelmän kehittämistyössä korostuisi nuorten näkökulma ja kädenjälki.

Triangulaation ”liikkeen” seuraaminen ja hyödyntäminen toteutui tässä hankkeessa ensisijaisesti hankeprosessin aikana, koska käsillä olevassa hankkeessa oli kysymys kehittämistutkimuksesta. Triangulaatiossa havaittuja tuloksia ei siten ”pantattu” käsillä olevaan loppuraporttiin. Muun muassa hankkeen ensimmäisessä vaiheessa nuorten haastatteluaineistosta esiin saatu tieto päihdetyön yksilöllistämisen ja räätälöimisen tarpeesta vietiin suoraan hankkeen toisessa vaiheessa työntekijöiden menetelmäkehittämistyön tueksi hankkeen käytäntöön. Hankkeen kolmannessa vaiheessa, tutkimusanalyyseissä, nuorten esille nostama yksilöllistämisen ja räätälöinnin tarve mallinnettiin nuorille suunnattavan tupakkatyön painopistesuositukseksi. Viimeiseksi, tutkimusanalyysejä jälkeen, yksilöllistämisen vaade tuotteistettiin osaksi nuorten ehkäisevän päihdetyön osallistavaa työmallia kohdennetun nuorisotyön ammatillisen täydennyskoulutuksen tarpeisiin.

KYSELY

Ehkäisevän päihdetyön nykyisten käytäntöjen ja kehittämistarpeiden kartoittamiseksi hankkeessa toteutettiin valtakunnallinen kysely etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen työntekijöille (ks. liite 1).

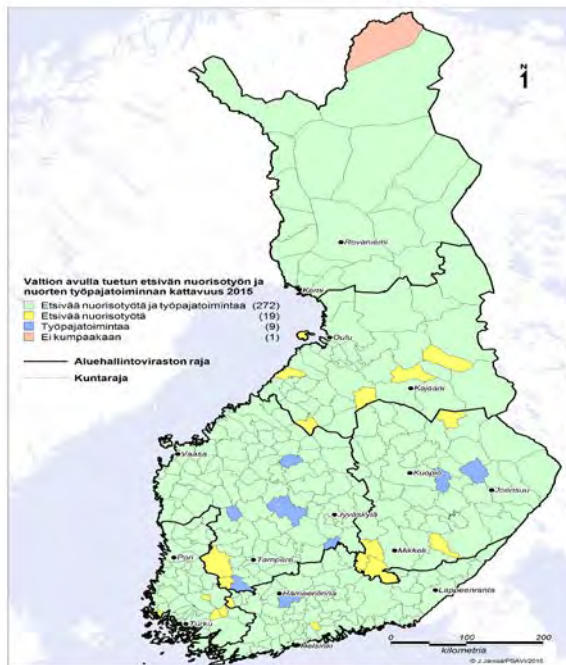
Kysely lähetettiin noin viidellesadalle (n=500) etsivää nuorisotyötä tekeväälle henkilölle Etsivien yhteystiedot 2016 -sähköpostilistan kautta. Työntekijöiden muuttuneiden sähköpostitietojen vuoksi kysely ei tavoittanut seitsemäätoista prosenttia (n=85) listan sähköpostiosoitteista. Toimineiden sähköpostitietojen mukaan kyselystä sai tiedon noin (n=415) etsivää Etsivien yhteystiedot 2016 -sähköpostilistan kautta. Samanaikaisesti kyselyn julkaisemisen aikaan Etsivien yhteystiedot 2016 -sähköpostilistalla, aluehallintovirastojen (AVI) nuorisotoiminnasta vastaavat tiedottivat meneillään olevasta kyselystä etsivän nuorisotyön Facebook-ryhmissä ja aluehallintovirastojen omien postituslistojen kautta. Tiedottamisen kautta pyrittiin tavoittamaan samoja työntekijöitä kuin Etsivien yhteystiedot 2016 -sähköpostilistan kautta ja paikkaamaan muuttuneita sähköpostiosoitteita.

Etsivien yhteystiedot 2016 -sähköpostilistan kautta kyselyyn tuli 79

vastausta etsiviltä. Lisäksi kyselyyn vastasi kyselyn testaamisvaiheessa kymmenen etsivää (n=10). Etsivästä nuorisotyöstä kyselyyn tuli yhteensä 89 vastausta. Valtakunnallisen työpajajyhdistyksen (TPY) uutiskirjeessä kysely julkaistiin Työpajajyhdistyksen 231 jäsenyöpäjälle. Työpajatoiminnasta kyselyyn tuli 66 vastausta työpajavalmentajilta. Kyselyyn tuli yhteensä 171 vastausta (79 kyselyvastausta ja 10 testikyselyvastausta etsiviltä, 67 vastausta työpajavalmentajilta ja 15 vastausta etsivää ja työpajatoimintaa yhdistäen tekeville). Kysely on arvion mukaan tavoittanut noin (n=646) työntekijää, joista kyselyyn vastasi yhteensä (n=171) työntekijää. Kyselyn vastausprosentti oli 26,47.

Kyselyvastaukset jakaantuvat tasaisesti eri puolille Suomea ja edustavat eri kuntien etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa maantieteellisesti hyvin verrattaessa kyselyvastauksia etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan kattavuuteen vuonna 2015 (ks. kuvio 1).

Kuvio 1. Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan kattavuus vuonna 2015, (OKM 2015)

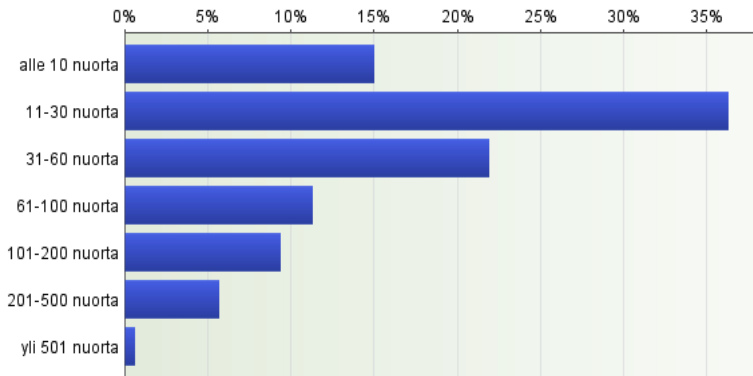

Kyselyssä painottuvat etsivän nuorisotyön vastaukset (noin 49 prosenttia) jonkin verran nuorten työpajojen vastauksia (noin 41 prosenttia) enemmän (ks. taulukko 1) ja toiminta, johon osallistuu keskimäärin yhdestätoista kuuteenkymmeneen nuorta (ks. kuvio 2).

Taulukko 1. Vastaukset koskevat. Vastaajien määrä: 160

	N	Prosenttia
etsivää nuorisotyötä	79	49,98
nuorten työpajatoimintaa	66	41,25
sekä etsivää nuorisotyötä että nuorten työpajatoimintaa	15	9,38

Kuvio 2. Vastaajan taustaorganisaation koko. Vastaajien määrä: 161

Kyselyllä kartoitettiin työntekijöiden arvioita toiminnassa kohdattavien nuorten tupakkatuotteiden (tavalliset savukkeet, sähkösavuke, nuuska ja vesipiippu) sekä päihdeiden käytöstä (alkoholi). Kyselyssä kysyttiin myös työntekijöiden arvioita nuorten kannabiksen käytöstä ja lääkkeiden väärinkäytöstä. Selvitettävänä oli myös nuorten tupakkatyön nykytilanne ja kehittämistarpeet kohdennetussa nuorisotyössä tehtävän ehkäisevän päihdetyön sisällä. Tämän rinnalla kyselyssä kartoitettiin nuorten parissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön ajankohtaisia asioita, esimerkiksi Pakka-toimintamallin (alkoholihaittojen vähentäminen paikallisella tasolla) toimivuutta ja uuden ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (EPT-laki, 523/2015) painopisteiden vastaanottoa kunnissa.

HAASTATELUT

Hankkeen tutkimushaastatteluihin osallistui kaksikymmentä (n=20) hankkeen toteuttamisen aikana etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen toiminnassa mukana ollutta nuorta, kymmenen nuorta naista/tyttöä ja kymmenen nuorta miestä/poikaa. Hankkeen tutkimushaastattelut olivat muodoltaan yksilöhaastatteluita. Haastateltavien ikäjakauma oli 16–29 vuotta, ja haastateltavien enemmistö oli 20–24-vuotiaita nuoria. Nuoret valikoituivat haastatteluihin omasta kiinnostuksestaan, kuultuaan hankkeen haastattelupyynnöstä omalta ohjaajaltaan ja/tai henkilökohtaisesti hankkeen tutkijalta hanke-esittelyssä nuoren omassa toimintapaikassa. Hankkeen tutkimushaastatteluiden tekijänä toimi hankkeen tutkija ja haastatteluissa keskusteltiin nuorten ehkäisevästä päihdetyöstä alla olevien teemojen mukaan. Tutkimushaastattelu kunkin nuoren kanssa kesti keskimäärin noin tunnin. Haastatteluihin osallistuneet nuoret reflektoivat aihepiirin teemoja kriittisesti ja omakohtaisesti ja olivat innostuneita mahdollisuudesta tuoda esille teemoja koskevia näkemyksiään.

- 1) Nuorten kokemukset ja näkökulmat tupakka- ja päihdekasvatuksesta (valistusmuistot, vanhempien ja muiden läheisten esimerkki, vaikutuspohdinta koulun ennaltaehkäisevästä päihdekasvatuksesta).
- 2) Tupakan ja muiden päihteiden asema nuoren tämänhetkisessä arjessa (suhde kokeiluun tai käyttöön/käyttämättömyyteen).
- 3) Nuorten kokemukset ja näkökulmat etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan tupakka- ja päihdetyöstä (ehkäisy, tunnistaminen, puheeksi ottaminen ja lopettamisen tuki).
- 4) Nuorten toiveet ja tarpeet siitä, miten tupakka- ja päihdetyötä voitaisiin tehdä nuorten kanssa yhdessä etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan perustoimintaan kiinnittyneenä.
- 5) Toiminnallinen arviointitehtävä terveysjärjestöjen ehkäisevästä päihdekasvatusmateriaalista. Tutkimuksessa nuorten haastatteluihin sisältyi toiminnallinen arviointitehtävä, jonka aikana nuoret kommentoivat *A-klinikkasäätiön, Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry:n, Suomen Syöpäyhdistyksen* ja *Young Against Drugs ry:n* (YAD) tuottamia ja omassa toiminnassaan käyttämiä ehkäisevän päihdekasvatuksen materiaaleja. Mukana arvioinnissa näiltä toimijoilta oli sekä painettuja esitteitä että verkkosivustoja. Tutkimuksen rajuusyistä tarkasteluun valittiin nuorten arviointipalaute, joka koskee Suomen Syöpäyhdistyksen nuorten tupakoimattomuuden edistämisyydessään käyttämää tupakkatyömateriaalia.

KEHITTÄMIS- JA ARVIOINTIAINEISTO

Tutkimusaineistojen lisäksi hankkeessa on syntynyt laaja nuorten ehkäisevän päihdetyön menetelmiä ja työtapoja koskeva kehittämis-, arviointi- ja palauteaineisto, jota on hyödynnetty tutkimusanalyysissa. Tämä aineisto on syntynyt hankkeen aikana hankeyhteistyökumppaneiden joko itsenäisesti tai yhteistyössä hanketoimijoiden kanssa tuottamana.

Kehittämisaineistoon kuuluvat muun muassa niin sanotut nuorten fokusryhmähaastattelut (ks. liite 2), jotka hankkeen kehittämisryhmähaastattelut toteuttivat omissa toiminnassaan mukana oleville asiakasnuorilleen. Fokusryhmähaastattelut, joihin osallistui 32 nuorta (n=32), eivät ole luonteeltaan hankelähtöisiä nuorten tutkimushaastatteluita vaan hankkeen toisessa kehittämisskonnaisuudessa (ks. raportissa myöhemmin: Menetelmäpajat) työntekijöiden itsenäisen kehittämistyön tuloksena karttunutta nuorten haastattelumateriaalia. Fokusryhmähaastattelut olivat luonteeltaan yksilö- ja ryhmämuotoisia keskusteluita, joita työntekijät kävivät omissa toiminnassa olevien nuorten kanssa. Keskusteluissa lähestyttiin nuorten kanssa samoja aiheita kuin tutkimushaastatteluiden teemoissa (2–4), (vrt. liite 2). Työntekijöiden tekemät fokusryhmähaastattelut ovat olleet kestoltaan 30 minuutista yhteen tuntiin. Niitä ei ole nauhoitettu tutkimushaastatteluiden tapaan, vaan dokumentoinnin tapana on käytetty työntekijän omia muistiinpanoja. Nuorten näkemysten ja tarpeiden esiin saamisen rinnalla fokusryhmähaastatteluiden funktiona oli toimia osana hankkeen osallistavan menetelmän kehittämistyötä. Kehittämistyössä selvitettiin fokusryhmähaastatteluiden hyödynnettävyyttä tapana osallistaa nuoret heille suunnatun toiminnan tavoitteiden asetteluun ja toiminnan suunnitteluun. Hankkeen tutkimushaastatteluiden ja työntekijöiden tekemien fokusryhmähaastatteluiden tuottamat nuorten näkemykset on yhdistetty hankkeen analyysivaiheessa. Analyysivaiheessa arvioidaan myös fokusryhmähaastattelun soveltuvuutta toimia menetelmänä, jonka tavoitteena on nuorten toimintaan osallistaminen.

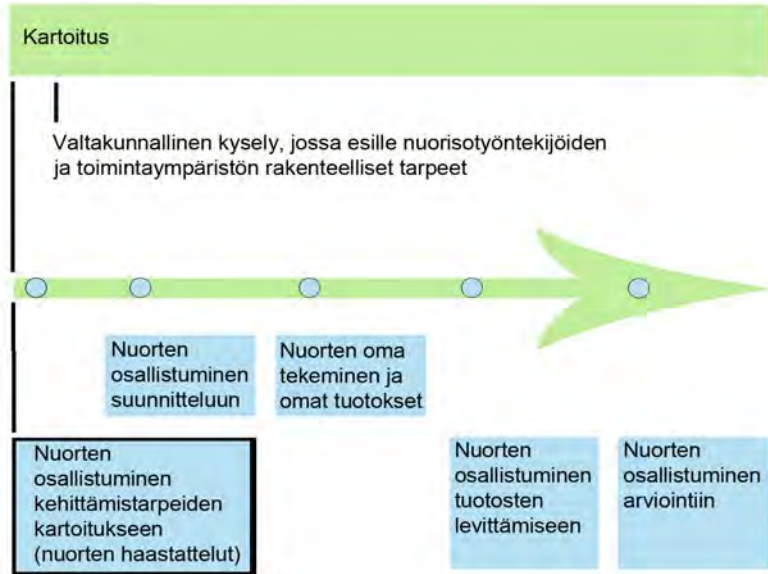
Kehittämisaineistoon kuuluu fokusryhmähaastatteluiden lisäksi hankkeen kehittämistyön toteuttamisen (ks. raportissa myöhemmin: Videotyöpaja ja Menetelmäpajat) dokumentointi, (kuvaus) ja arviointi, jotka painottuvat raportin kolmanteen osaan. Kehittämistyön arviointi- ja palautekäytäntöjen dokumentointitavat löytyvät tutkimuksen liitteistä 5–21.

OSALLISTAVA TUTKIMUS- JA KEHITTÄMISOTE

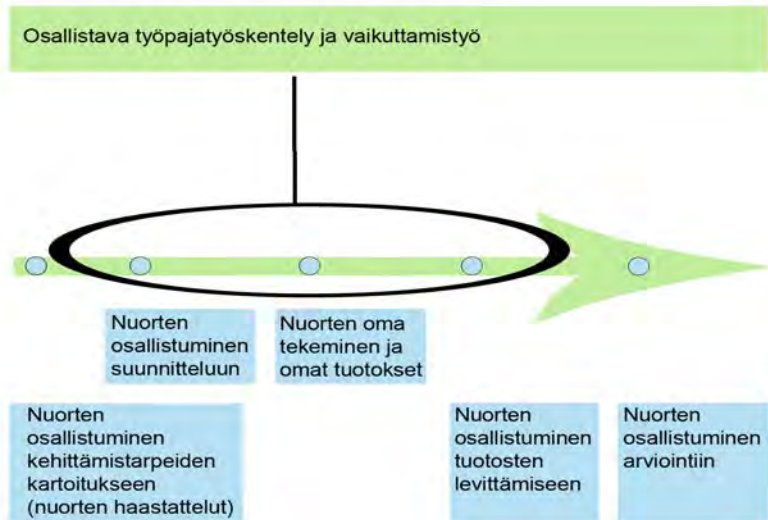
Dokumentoinnin taustaviitekehystenä on kulttuurintutkimuksessa käytettävä niin kutsuttu replikoitavuus, jonka tarkoituksena on avata tutkimusprosessin kulkua ulkopuolisen seurattavaksi, arvoitavaksi, sovellettavaksi ja mallinnettavaksi (Honko 1997). Dokumentoinnin kautta tehdään näkyväksi hankkeen kehittämistutkimusosio. Näkyväksi tekemisen tavoitteena on antaa eväitä kyseessä olevan hankkeen prosessiarvioinnille eli sen arvioinnille, mitä tapahtui hanketta toteutettaessa (toteutuksen tarkkuuden, FIDELITY, arviointi) (Soikkeli & Warsell 2013). Dokumentoinnin avulla tutkimuksen tavoite on erityisesti tehdä näkyväksi koko hanketta läpivalaiseva OSALLISTAVA tutkimus- ja kehittämisasetelma on rakennettu hankkeen yhteistyötahoja sen eri vaiheissa eri tavoin mukaan ottavaksi. Osallistavan tutkimus- ja kehittämistyön rakentamisessa on sovellettu dialogista tutkimuslähestymistapaa (Dwyer 1977; Crapanzano 1990; Swantz, 1997) ja toimintatutkimusta (Kuula 1999; Heikkinen & Huttunen & Moilanen 1999; Whyte 1991). Osallistavan kehittämistyön painopisteinä hankkeessa olivat: 1. nuorten ja nuorisotyöntekijöiden kehittämistarpeiden kartoitus, (ks. kuvio 3a), 2. osallistavan tupakkatyömallin kehittäminen hankevetoisessa kehittämis-työpajassa yhdessä nuorten kanssa, (ks. kuvio 3b) ja 3. kehittämistyön tuotosten nuorisotyölähtöinen arviointi, (ks. kuvio 3c). Hankkeen osallistava tutkimus- ja kehittämisote tulee esille myös käsillä olevan julkaisun kuvituksessa. Kannen kuvituksen ja sisäsivun kuvan toteuttamisesta vastasivat etsivän nuorisotyön toiminnassa hankkeen toteuttamisen aikana mukana olleet kaksi nuorta naista. Kuvittajat näkivät nuorille suunnatussa tupakkatyössä tärkeäksi ilmapiirin luomisen, joka viestii turvallisuudesta, onnistumisen ja hyvän olon kokemuksista, elämän tasapainoisuudesta ja luottamuksesta omaan tulevaisuuteen.

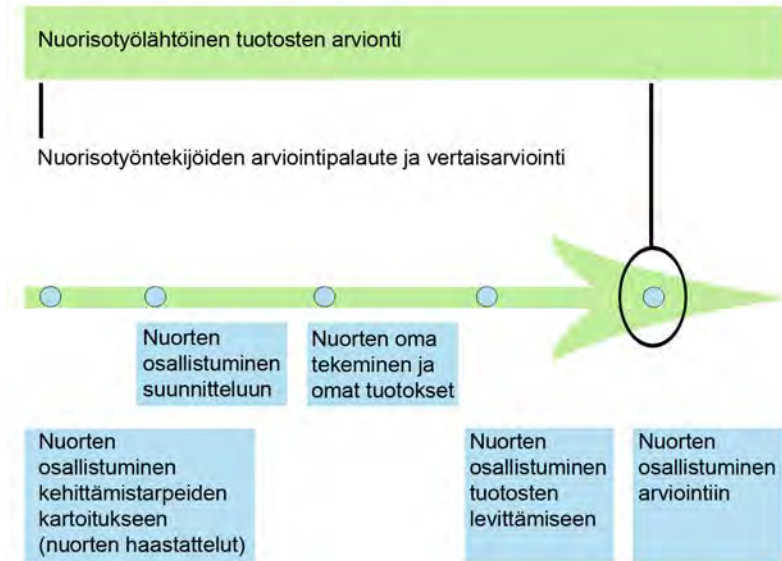
Kuvio 3a. Kartoitus

Kuvio 3b. Työpajatyöskentely hankevetoisessa kehittämistyöpajassa

Kuvio 3c. Nuorisotyölähtöinen arviointi

Kehittämiskokonaisuuden aineistojen analyysissä on hyödynnetty laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysia (Alasuutari 2014; Tuomi & Sarajärvi 2013) sekä teoria- ja analyysitriangulaatiota (Eskola & Suoranta 2003). Hankkeen tutkimus- ja kehittämisaineistoja on tulkittu ja analysoitu nuorisotutkimuksen, laadullisen terveystutkimuksen ja virittävän valistuksen viitekehyksistä käsin. Nuorisotutkimuksen ja laadullisen terveystutkimuksen viitekehysten käyttöalana on kohdennetun nuorisotyön toiminnassa mukana olevien nuorten näkökulman ja kokemusten sekä kohdennetun nuorisotyön ammattilaisten ajattelutavan ja toiminnan tutkimus. Virittävän valistuksen (Soikkeli 2011, 55) idean mukaisesti tulkinta kiinnitetään muun muassa ajankohtaisiin päihdetyön puheenaiheisiin, kuten uuden ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevan lain (EPT-laki 523/2015) ja sitä tukemaan tarkoitetun *Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelman* painopisteisiin (jatkoksa EPT-ohjelma 2015) (1). EPT-ohjelman kuusi painopistettä ovat:

1. Ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa
2. Haitoista viestitään tutkittuun tietoon perustuen yksilöiden valintojen ja sosiaali-

ja terveyspolitiikan tueksi

3. Riskikäyttö ja haitat tunnistetaan ja tukea tarjotaan varhaisessa vaiheessa

4. Paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä

5. Haittojen ehkäisyyn panostetaan lähiyhteisöissä

6. Ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista (EPT-ohjelma 2015, 5)

AINEISTON SÄILYTYS

Kehittämisen- ja tutkimusaineistoa säilytetään Suomen Syöpäyhdistyksessä anonymisoituina ja kopiosuojattuina sähköisinä dokumentteina. Aineiston säilyttämisessä sitoudutaan toimimaan hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti.

I Ehkäisevän päihdetyön nykytila kohdennetussa nuorisotyössä

Etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla kohdattavien nuorten terveyskäyttäytymistä on tutkittu toistaiseksi vähän. Tutkimus tuottaa tästä uutta tietoa. Ajantasaisin näkemys toiminnassa mukana olevien nuorten tupakoinnista ja päihdetilanteesta (päihteistä, määristä, käyttötavoista) on näiden nuorten parissa työskentelevillä ammattilaisilla, kuten hankkeen yhteistyötaho, kehittäjä Mari Tapio nuorisotalon ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus Preventiimistä totesi hankkeen yhteistyötapaamisissa.

Minkälaiseen kohderyhmään ja millaisiin tarpeisiin kehittämissyhteistyö oli hankkeessa kohdentumassa? (Kohdentamisesta ehkäisevässä päihdetyössä ks. Soikkeli & Warsell 2013). Tässä luvussa tarkastellaan ensin työntekijöiden arvioita toiminnassa mukana olevien nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käytöstä. Tämän lisäksi tarkasteltavina ovat ehkäisevän päihdetyön kytkökset laajemmin nuoren kokonaisuvinvointiin, sosiaaliseen elämäntilanteeseen ja terveyden edistämiseen. Lisäksi tehdään katsaus toiminnan aikaisen ehkäisevän päihdetyön vaikuttavuuteen kohdennetussa nuorisotyössä työntekijöiden näkemysten pohjalta.

1 Työntekijöiden näkökulma

NUOREN TUPAKKATUOTTEIDEN JA PÄIHTEIDEN KÄYTTÖ

Työntekijöiden mukaan nuorten tupakkatuotteiden käytössä yleisintä on tavallisten savukkeiden polttaminen. Nuuskan käyttö on marginaalista. Selvityksen mukaan nuoret eivät myöskään mieltäneet nuuskan käytön kuvaavan omaa tai kaveripiirin tupakkatuotteiden käyttöä. Poikkeuksen muodostavat työntekijöiden laadulliset huomioinnit nuuskan käytöstä paikkakunnilla, joilla nuuskan saatavuus on helppoa. Vesipiipun käyttö ei noussut kyselyssä esille. Sähkösavukkeen käyttö tuli sekä työntekijöiden että nuorten arvioissa esille nuoria kiinnostavana uutena tupakkatuotteena. Alkoholin riskikäyttö ja kannabiksen käytön lisääntyminen ovat työntekijöiden mukaan nuorten päihdetilannetta yleisesti kuvaavia. Kyselytulosten tarkempi analyysi painotettiin toiminnassa kohdattavien nuorten tupakoinnin, sähkösavukkeen käytön sekä alkoholin ja kannabiksen käytön tarkasteluihin, joista enemmän seuraavassa.

Työntekijöiden arvioissa kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavien

nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käytöstä piirtyy seuraava yleiskuva, (ks. kuvio 4): Nuoret miehet/pojat tupakoivat hyvin usein. Muiden tupakkatuotteiden käytön arvioidaan olevan selvästi vähäisempää kuin tupakoinnin. Nuuskan käyttöä ei pidetä kovin tavallisena eikä myöskään nuorten miesten/poikien sähkötupakointia. Ei mitään tupakkatuotteita käyttäviä miehiä arvioidaan olevan vähän. Tupakoinnin rinnalla nuorten miesten/poikien arvioidaan käyttävän alkoholia usein. On myös tavallista että nuoret miehet/pojat ovat käyttäneet tai käyttävät kannabista.

Kuvio 4. Toiminnassa mukana olevat nuoret miehet/pojat käyttävät. Vastaajia: 161

Toiminnassa mukana olevien nuorten naisten/tyttöjen tupakoinnin sekä alkoholin ja kannabiksen käytön työntekijät arvioivat olevan yleisprofiililtaan samankaltaista kuin toiminnassa mukana olevilla nuorilla miehillä/pojilla (ks. kuvio 5). Kuitenkin verrattaessa nuoria naisia/tyttöjä ja nuoria miehiä/poikia toisiinsa, työntekijät arvioivat nuorten naisten/tyttöjen tupakoivan sekä käyttävän alkoholia ja kannabista vähemmän kuin nuorten miesten/poikien. Nuuskan käyttö sekä sähkösavukkeiden käyttö profiloituvat lähes kokonaan nuorten

miesten/poikien käytöksi. Vastaavasti ei mitään tupakkatuotteita käyttäviä nuoria naisia/tyttöjä työntekijät arvioivat olevan toiminnassa jonkin verran nuoria miehiä/poikia enemmän (ks. kuvio 5).

Kuvio 5. Toiminnassa mukana olevat nuoret naiset/tytöt käyttävät. Vastaajia: 161

Tiivistäen, nuorten tupakoinnin, alkoholin ja huumeaineiden käytön on todettu useissa tutkimuksissa liittyvän toisiinsa (ks. esim. Hakkarainen & Metso 2005; Jackson ym. 2002). Myös tässä selvityksessä työntekijöiden arvioinneista sekä nuorten miesten/poikien että naisten/tyttöjen kohdalla nousee esiin, että nuorten alkoholin käyttö, tupakointi ja kannabiksen käyttö liittyvät toisiinsa. Kohdennetussa nuorisotyössä kohdattava nuori mies/poika ja nainen/tyttö tupakoivat yleisemmin kuin ovat tupakoimattomia. Toiminnassa mukana oleva nuori mies/poika käyttää alkoholia hyvin yleisesti, nuori nainen/tyttö käyttää alkoholia yleisesti. Myös tupakoimattomia ja päihteitä käyttämättömiä nuoria on toiminnassa mukana, mutta he ovat vähemmistönä. Nuorten miesten/poikien ja naisten/tyttöjen asenteet kannabista kohtaan ovat

myönteisiä, ja sekä nuorten miesten/poikien että nuorten naisten/tyttöjen kannabiksen käyttö on lisääntynyt.

–Kannabiksen käyttö on lisääntynyt ja erityisesti asenne kannabikseen on myönteisempi kuin aiemmin.

–Kannabiksen käyttö yleistyy (määriä en osaa sanoa) etenkin täysi-ikäisten keskuudessa.

Kannabiksen käytön yleistymistä työntekijät arvioivat toisaalta suhteessa tupakointiin ja toisaalta alkoholin käyttöön. Suomessa kannabiksen käyttö on tutkimusten mukaan selvästi lisääntynyt, erityisesti 25–34-vuotiailla miehillä (Hakkarainen ym. 2015; Hakkarainen 2016). Nykytilanteen ei laajemmassa mittakaavassa katsota olevan alkoholia korvaavaa vaan alkoholin rinnalla tapahtuvaa käyttöä (Kailanto & Kotovirta 2015). Tämän tutkimuksen työntekijäarviossa kannabiksen käytössä kuitenkin nähdään tupakoimiseen verrattavissa olevaa tavanomaistumista. Kannabiksen käytössä nähdään sen yleistymisen lisäksi piirre, jonka mukaan se jossain määrin myös korvaa alkoholin käyttöä.

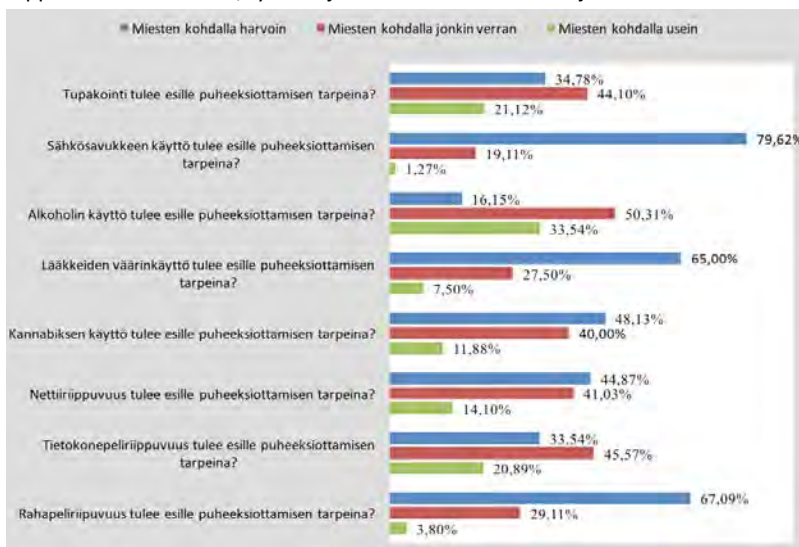
– Kannabiksen käytöstä on tullut yleisempää ja lähes normipuuhaa normaalin tupakoinnin rinnalle. Lähinnä muiden päihteiden käyttö kuin alkoholi hallitsee/vallitsee nyt nuorten keskuudessa. Asialla jopa hieman ”kehuskellaan”. Asiakkaat/nuoret tuovat asian ilmi jo haastattelutilanteessa. Haastattelu kysymys: kerro vahvuuksistasi? Vastaus: Olen hyvä työntekijä, ei koskaan rapulaa, koska käytän vähän alkoholia, pössyttelystä ei tule rapulaa...!!!

Lisäksi työntekijät tekivät nuorten kannabiksen käytön laadullisen arvioinnin yhteydessä huomioita nuorten lääkkeiden väärinkäytöstä sekä sekakäytöstä.

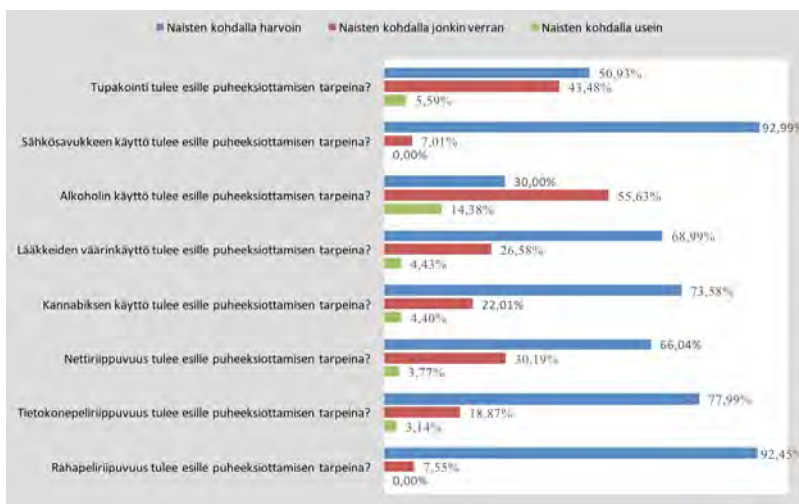
– Kannabiksen ja lääkkeiden ja alkoholin sekakäyttö lisääntynyt ja yhä nuoremmat aloittavat varhain kokeilut.

Työntekijöiltä kysyttiin lisäksi havaintoja nuorten omaehtoisesti esille tuomista tuen tarpeista nuoren toimintaan osallistumisen aikana. Alla olevassa kuviossa esitetään, miten usein nuoret nostavat esille alla mainittuja puheeksi ottamisen tarpeita toiminnassa mukana olemisensa aikana työntekijöiden arvioiden mukaan. Työntekijöiden arvioita nuorten itsensä esille tuomista tuen tarpeista kysyttiin yhteydessä nuorten tupakoimiseen, sähkösavukkeen käyttöön sekä päihteiden, lääkkeiden ja kannabiksen käyttöön ja koskien toiminnallisia riippuvuuksia (ks. kuvio 6 ja kuvio 7). Vastaukset nostavat miesten ja naisten välille selkeitä sukupuolieroja omien tuen tarpeiden esiin tuomisessa.

Kuvio 6. Toiminnassa mukana olevien nuorten miesten/poikien oman puheeksi ottamisen tarpeen esille tulo tupakkatuotteiden, päihteiden ja toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla, työntekijöiden arvioimana. Vastaajien määrä: 161

Kuvio 7. Toiminnassa mukana olevien nuorten naisten/tyttöjen oman puheeksi ottamisen tarpeen esille tulo tupakkatuotteiden, päihteiden ja toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla, työntekijöiden arvioimana. Vastaajien määrä: 161

Tupakkatuotteista työntekijät arvioivat nuorten miesten/poikien nostavan oman tupakointinsa esille useammin kuin nuorten naisten/tyttöjen. Jonkin verran oman tupakoinnin arvioi sekä miehistä että naisista nostavan esille vähän yli 40 prosenttia vastaajista. Sähkösavukkeen käytön puheeksi ottamisen arvioidaan nousevan molempien sukupuolien taholta esille hyvin vähän. Myös nuorten tarve puhua omasta alkoholien käytöstään toiminnassa mukana olemisen aikana näyttää määrittävän tässä luvussa aiemmin esitetyn sukupuolisidonnaisen käytön mukaisesti. Toiminnassa mukana olevien nuorten alkoholien käytön arvioitiin olevan nuorten miesten/poikien kohdalla jonkin verran yleisempää kuin nuorten naisten/tyttöjen. Työntekijät arvioivat vastaavasti nuorten miesten/poikien tuovan esille oman alkoholien käyttönsä esille useammin kuin nuorten naisten/tyttöjen. Työntekijöistä yli 30 prosenttia arvioi nuorten miesten/poikien tuovan usein esille omaa alkoholien käyttöään ja jonkin verran noin 50 prosenttia. Nuorten naisten/tyttöjen arvioi tuovan usein esille omaa alkoholien käyttöään vähän yli 14 prosenttia ja jonkin verran noin 56 prosenttia vastaajista.

Tuen tarpeen koskien lääkkeiden väärinkäyttöä arvioi nostavan jonkin verran esille sekä nuorista miehistä/pojista että nuorista naisista/tytöistä noin 27 prosenttia vastaajista. Työntekijät arvioivat kuitenkin nuorten miesten/poikien tuovan lääkkeiden väärinkäyttöön liittyvän tuen tarpeensa esille useammin (yli seitsemän prosenttia) kuin nuorten naisten/tyttöjen (vähän yli neljä prosenttia). Myös nuorten tuen tarve koskien omaa kannabiksen käyttöä arvioitiin tulevan useammin esille nuorilla miehillä/pojilla kuin nuorilla naisilla/tyttöillä. Nuorten miesten/poikien kohdalla kannabiksen puheeksi ottamisen tarpeen arvioi tulevan esille usein noin 12 prosenttia vastaajista. Nuorten naisten /tyttöjen kohdalla kannabiksen puheeksi ottamisen tarpeen arvioi tulevan esille usein vähän yli 4 prosenttia vastaajista.

Selvimmän sukupuolierot nuorten itselähtöisessä tuen tarpeen ilmaisemisessa tulevat työntekijöiden mukaan esille toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla. Alkoholien käyttöön ja tupakointiin liittyvien tuen tarpeiden esiin tuomisen jälkeen työntekijöistä noin 20 prosenttia arvioi toiminnassa olevien miesten tuovan seuraavaksi useimmin esille tietokonepelaamisen. Tämän jälkeen työntekijöistä (noin 14 prosenttia) arvioi nuorten miesten/poikien nostavan useimmin esille netin käyttöön liittyvät tuen tarpeet. Nuorten naisten/tyttöjen kohdalla suurin osa työntekijöistä arvioi, etteivät toiminnassa mukana olevat nuoret tuoneet merkittävästi esille tuen tarpeita liittyneinä kysyttyihin

toiminnallisiin riippuvuuksiin.

Tiivistäen, työntekijöiden arvioiden mukaan kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavat nuorte miehet/pojat tuovat useimmin esille tuen tarpeen liittyneenä alkoholin käyttöön, toiseksi tupakointiin, kolmanneksi tietokonepelaamiseen, neljänneksi netin käyttöön ja viidenneksi kannabiksen käyttöön. Kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavat nuoret naiset/tytöt tuovat työntekijöiden mukaan useimmin esille tuen tarpeen liittyneenä alkoholin käyttöön, toiseksi tupakointiin, kolmanneksi lääkkeiden väärinkäyttöön, neljänneksi kannabiksen käyttöön ja viidenneksi netin käyttöön (ks. taulukko 2).

Taulukko 2. Nuorten miesten/poikien ja naisten/tyttöjen useimmin itsensä esille tuomat tuen tarpeet työntekijöiden arviointien mukaan

Nuorten miesten/poikien kohdalla Vastaajien määrä: 161	Nuorten naisten/tyttöjen kohdalla Vastaajien määrä: 161
1. alkoholin käytön puheeksi ottamisen tarve	1. alkoholin käytön puheeksi ottamisen tarve
2. tupakoinnin puheeksi ottamisen tarve	2. tupakoinnin puheeksi ottamisen tarve
3. tietokonepeliriippuvuuden puheeksi ottamisen tarve	3. lääkkeiden väärinkäytön puheeksi ottamisen tarve
4. nettiriippuvuuden puheeksi ottamisen tarve	4. kannabiksen käytön puheeksi ottamisen tarve
5. kannabiksen käytön puheeksi ottamisen tarve	5. nettiriippuvuuden puheeksi ottamisen tarve
6. lääkkeiden väärinkäytön puheeksi ottamisen tarve	6. tietokonepeliriippuvuuden puheeksi ottamisen tarve
7. rahapeliriippuvuuden puheeksi ottamisen tarve	7. rahapeliriippuvuuden puheeksi ottamisen tarve
8. sähkösavukkeiden käytön puheeksi ottamisen tarve	8. sähkösavukkeiden käytön puheeksi ottamisen tarve

Laaja-alaisen tupakkatyön kehittämisen näkökulmasta on keskeistä huomioida palvelussa havaitut sukupuolierot, jotka koskevat nuorten omaehtoisesti esille nostamia tuen tarpeita. Palveluiden kehittämisen

tulisi vastaavasti rakentua nuorten tuen tarpeiden mukaisesti. (Kohderyhmän tarpeiden mukaisesti räätälöidystä tupakkatyöstä kohdennetussa nuorisotyössä tutkimuksessa uudelleen myöhemmin, ks. sivut: 125-128.)

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN SUHDE NUOREN MUUHUN TERVEYDEN EDISTÄMISEEN

Edellä esille nostetut työntekijöiden näkemykset toiminnassa kohdattavien nuorten tuen tarpeista todentavat samaa laaja-alaisuutta, jota pidetään nuorisotalan ehkäisevän päihdetyön teoreettisena ja ammatillisena perustana. Nuorisotalan ehkäisevän päihdetyön kehittäjät pitävät ehkäisevän päihdetyön tarkkarajaista määrittelyä osin haastavana ja muistuttavat, että ehkäisevä päihdetyö nuorisotalalla ei ole vain päihdeaineista puhumista tai päihdekokeiluihin puuttumista. Yhden asian edistämisen sijaan nuorisotalan ehkäisevä päihdetyö keskittyy nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen. (Normann ym. 2015.)

Tutkimukseen osallistuneet työntekijät nostavatkin tupakka- ja päihderiippuvuuksien rinnalla esille myös muita nuoren elämäntilanteessa näkyviä haasteita. Puheeksi ottamisen tarpeiksi nuorten naisten/tyttöjen kohdalla nousevat mainintojen enemmisyjärjestyksessä: Yksipuoliset ruokailutottumukset (makeiset, leivonnaiset ja energiajuomat) sekä syömishäiriöt ja ylipaino; nukkumisongelmat, liikkumattomuus; shoppailu, nettiostaminen, jonka seurauksena nähdään ylivelkaantumisen; älypuhelimien ylenmääräinen käyttö, läheisriippuvuus; seksuaalisuuteen ja seksiin liittyvät kysymykset sekä seksiriippuvuus. Huomioissa on mukana myös huumeiden käyttö (muut kuin kannabis) ja itsensä viiltely. Vastaavasti nuorten miesten/poikien kohdalla muita haasteita koskeviksi puheeksi ottamisen tarpeiksi mainintojen enemmisyjärjestyksessä nousevat: Yksipuoliset ruokailutottumukset (energiajuomat); vähäinen liikunta; nukkumisongelmat; älypuhelimien ylenmääräinen käyttö; läheisriippuvuus, seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät kysymykset sekä nettiporno. Huomioissa on mukana myös huumeiden käyttö (muut kuin kannabis) ja väkivaltainen käyttäytyminen.

Työntekijöiden edellä avoimuksissa esille tuomia näkemyksiä haasteista, joita toiminnassa mukana olevilla nuorilla arvioidaan olevan arjen perushyvinvointia koostavissa tekijöissä, vahvistaa seuraava tarkennus toiminnassa mukana olevien nuorten elämäntapoihin (ks. kuvio 8).

Kuvio 8. Nuorten elämäntavoissa esille tulevat haasteet. Vastaajien määrä: 161

Nuorilla on työntekijöiden arvioiden mukaan eniten haasteita päivärytmin ylläpidossa. Toiseksi eniten haasteita on riittävässä unen saannissa. Kolmanneksi eniten haasteita nähdään olevan säännöllisessä liikunnan harrastamisessa. Neljänneksi eniten haasteita työntekijät näkevät ruuan terveellisyydessä ja viidenneksi eniten ruokailun säännöllisyydessä. Työntekijät arvioivat myös toiminnassa kohdattavien nuorten elämäntilanteissa laajemmin näkyviä muita haasteita. Työntekijöiden näkemykset on kuviossa 3 kuvattu suuruusjärjestyksessä.

Taulukko 3. Nuorten elämäntilanteissa esiin tulevia haasteita. Vastaajien määrä: 161

- itsetunnon vahvistamisen tarpeet, (85,7 %)
- masennus ja/tai muut mielenterveyden ongelmat, (73,2 %)
- harrastusten puute, (66,8 %)
- yksinäisyys, (61,4 %)
- ahdistus- ja/tai paniikkihäiriöt, (60,8 %)
- taloudelliset ongelmat (kuten velkaantuminen), (57,1 %)
- koulukiusaaminen, (45,2 %)
- sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat koulussa, oppilaitoksissa, (40,6 %)
- sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat vanhempien kanssa (23,7 %)
- sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat kaveripiirissä (18,6 %)
- nettikiusaaminen, (7,6 %)
- asunnottomuus (5,6 %)
- sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat nuorisotyön palvelussa, johon nuori osallistuu (4,4 %)

Tupakointia ja päihteiden käyttöä koskeva puheeksi ottaminen tulisikin kohdennetussa nuorisotyössä nähdä riskiehkäisyn yhteydessä laaja-alaisesti. Työntekijöiden näkemykset nostavat esiin, että nuoren päihdehaasteiden puheeksi otto ja tuki tulee toteuttaa liittyneenä nuoren elämäntilanteessa esille tuleviin haasteisiin ja lähtökohtana nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. ”Päihdekasvattajan on kuunneltava avoimesti, minkä kaiken keskellä nuori elämäänsä elää: millainen maisema nuorten päivittäisestä toiminnasta piiryy esiin” (Normann ym. 2015, 19).

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN VAIKUTUKSISTA

Tapaa tehdä ehkäisevää päihdetyötä osana nuoren yksilöllistä tukisuhdetta tai pienryhmätoimintaa ei voida eristää nuoren mahdollisista muista samanaikaisista tuen muodoista, arkielämästä ja elinympäristöstä. Ehkäisevän päihdetyön työmallien ja käytettyjen menetelmien konteksti ei myöskään ole stabiili, johtuen toimintaan osallistuvien nuorten eripituisista ohjaussuhteista ja taustaeroista heidän kokonaiselämäntilanteessaan (ks. laajemmin Puuronen 2016). Nämä reunaehdot tunnistaen tässä luvussa tarkastellaan työntekijöiden esittämien arvioiden mukaan nuoren toimintaan osallistumisen yhteyksiä (*relations*) ja vaikutuksia (*outcomes*) nuoren tupakointiin ja päihteiden käyttöön työntekijöiden arvioimina. Toiminnan aikaisiksi suhteiksi/vaikutusten osoittimiksi oli valittu 1) toimintaan osallistuvien nuorten halukkuus ottaa puheeksi tupakointi ja/tai päihteiden käyttö, 2) nuoren tupakoinnissa ja päihteiden käytössä tapahtuvat muutokset toiminnan aikana ja 3) nuoren onnistumiset lopettaa tupakointi ja/tai päihteiden käyttö tai vähentää niitä toiminnan aikana.

Nuoren halukkuus keskusteluun, vähentämiseen tai lopettamiseen koskien tupakointia, alkoholin tai kannabiksen käyttöä toimintaan osallistumisen aikana

Miten mukana oleminen ja osallistuminen etsivän nuorisotyön ja työpajojen toimintaan vaikuttaa nuoren tupakoinnin, päihteiden ja kannabiksen käyttöön tai haluun keskustella niistä? Työntekijöitä pyydettiin arvioimaan toiminnassa mukana olemisen suhdetta nuoren tupakointiin sekä alkoholin ja kannabiksen käyttöön. Arvioitavana tässä yhteydessä oli, kuinka moni nuori on ilmaissut halua lopettaa tupakointi, alkoholin käyttö tai kannabiksen käyttö, keskustella niistä tai vähentää niitä.

Aiemmin tutkimuksessa esiteltiin työntekijöiden arvioita nuorten halukkuudesta tuoda esille tarve keskustella tupakoinnistaan laajemmin suhteessa muihin keskustelutarpeisiin. Tällöin nuorten halukkuus ottaa puheeksi tupakointi nousi esille jonkin verran, nuorilla miehillä/pojilla enemmän kuin nuorilla naisilla/tyttöillä. Kun verrattavina on nuorten halukkuus keskustella tupakoinnista, vähentää tupakointia tai lopettaa tupakointi, suurin osa työntekijöistä arvioi, että nuorten halukkuus keskustella tupakoinnin lopettamisesta on varsin vähäistä. Halukkuutta tupakoinnin lopettamiseen arvioitiin olevan hieman enemmän, samoin kuin halukkuutta tupakoinnin vähentämiseen. Katsottaessa samassa asetelmassa työntekijöiden arvioita alkoholin kohdalla, on nuorilla työntekijöiden mukaan jonkin verran halukkuutta alkoholin käytöstä keskustelemiseen, samoin kuin käytön vähentämiseen. Sen sijaan halukkuus alkoholin käytön lopettamiseen ei tule työntekijöiden valtaosan mukaan esille. Työntekijöiden enemmistö arvioi myös, että nuorilla on vähän halua keskustella kannabiksen käytöstä, käytön vähentämisestä tai lopettamisesta (ks. liite 3). Voidaan ajatella, että vaikka nuorella olisi kannabiksen käyttöön mahdollisesti liittyviä tuen tarpeita, nuori ei toimintaan osallistumisen aikana halua tai uskalla nostaa niitä esille käytön laittomuuden vuoksi. Tulkintaa tukevat tutkimuksessa nuorten näkemykset samasta aiheesta.

– Totta kai täällä saattaa olla semmosia ohjaaja–nuori-suhteita ja toivottavasti syntyäkin semmosia suhteita, missä nuori pystyy kertomaan tämmöistä. Mutta ei se, mä nään sen niin, että varsinkin jos puhutaan muusta päihteestä ku alkoholista, niin se ei yleisesti oo helppo mennä puhumaan siitä. Pelkästään sen takia, että se on laitonta, se tekee siitä kauheen kynnyksen. Koska kyllähän alkoholin käytöstä on valtaosin tosi helppo kertoa, että no, joinpa aika paljon ja nyt on kaks päivää ollu krapula. Ja se on ihan fine periaatteessa kaikille, vaikka sit taas siihen voi puuttua. Tietenkään se nyt ei oo normaalia juoda tosi paljon tosi usein, mutta en mä nää, että se ois nuorelle helppo täällä esimerkiks tulla kertomaan omista oloistaan, päihteistä johtuvista oloistaan välttämättä kenellekään. (M/19–21c)

Työntekijöiden arviot muutamien nuorten halukkuudesta keskustella sekä kannabiksen käytöstä että käytön vähentämisestä ja käytön lopettamisesta viittaavat siihen, että kannabiksen käytölle on muotoutunut asema sekä tupakoinnin ja alkoholin käytön rinnalla että jossain määrin mahdollisesti alkoholin käytön korvaajana toiminnassa kohdattavien nuorten päihteiden käyttökulttuurissa.

Tupakoinnin ja päihteiden käytön muuttuminen toimintaan osallistumisen aikana

Työntekijät vastasivat myös kysymykseen, onko nuorten tupakatuotteiden (tavalliset savukkeet ja sähkösavuke) tai päihteiden käyttö muuttunut toiminnassa mukana olemisen aikana.

Tupakoinnin yhteydessä toimintaan osallistumisen vaikutukset nostavat esille ehkäisevän päihdetyön kehittämispisteitä kohdennetussa nuorisotyössä. Työntekijöiden arvioiden mukaan toimintaan osallistuminen vaikuttaa nuoren tupakointiin sitä vähentävästi, sitä ylläpitävästi ja joissakin tapauksissa nuoren tupakointia lisäävästi. Esimerkiksi tupakoinnin eriasteinen vähentyminen on työntekijöiden mukaan selvästi havaittavissa.

- Tupakointi ainakin joissain tapauksissa vähentynyt.
- Muutamat nuoret ovat pyrkineet joko lopettamaan tupakoinnin kokonaan tai vähintään vähentämään tupakan käyttöä.
- Jotkut ovat lopettaneet tupakoinnin.

Vähentymisen päätekiäjäksi työntekijät näkevät toimintaan osallistumisen, joka ”vie ajan” tupakoinnilta.

- Tupakointia esiintyy mutta vähemmän koska on mielekästä toimintaa tarjolla.
- Aktivoitumisen tapahduttua tupakoinnin määrä vähenee. Nuoret kertovat yrittävänsä vähentää kun on alkanut lenkkeillä tai nyt kun kursilla jne.

Toimipaikan tupakointia koskevat säännöt rajoittavat toiminnassa mukana olevien nuorten tupakointia kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristössä. Tupakoinnin yhteydessä on nähtävissä Savuton Suomi 2040 -verkoston toimintaohjelman vaikutukset.

- Vähentynyt koska tilat ovat julkisia ja [paikkakunnan nimi] on savuton kunta. Retkillä esimerkiksi viikonloppuretket ovat päihteettömiä.

Rajoitusten rinnalla tupakoimattomuussäännöt myös mahdollistavat tupakointia ja ylläpitävät nuorten tupakointia heidän opiskelu- ja työaikanaan.

- Joillain tupakointi vähentynyt, koska meillä toiminnassa ollessaan nuorilla on tietyt taudot, joilla ainoastaan tupakoidaan, ei muina aikoina.

Toiminnassa rakentuu työntekijöiden mukaan myös tilanteita, joissa nuoren tupakointi lisääntyy toimintaan osallistumisen aikana. Ehkäisevän tupakkatyön näkökulmasta katsoen tilanteessa on kysymys tupakointia ylläpitävien tekijöiden esiin nousemisesta tupakoinnin sosiaalisella

ulottuvuudella kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristössä.

- Tupakanpolto on usein lisääntynyt työpajajakson aikana.
- Tavallisten savukkeiden käyttö lisääntyy työporukassa.
- Ei ole juurikaan muuttunut, toiminnassa ollessa moni polttaa, mikä välillä vaikuttaa siihen että polttaminen jopa lisääntyy.

Lisäksi ilmiö vaikuttaa olevan riippuvainen toimintaympäristön säännöistä ja rakenteista, joiden noudattaminen vastoin tarkoitustaan samalla sekä rajoittaa että ylläpitää nuoren tupakointia.

- Taukotupakointi lisääntynyt.
- Palkkatuella olevien tupakointi / alkoholin juonti lisääntyy kun rahaa on enemmän

Päihteiden kohdalla rajoitusten vaikutukset nuoriin perustuvat selkeisiin toimintaohjeisiin, joiden mukaan päihtyneenä toimintaan tulevan nuoren kanssa toimitaan. Toiminta vähentää nuorten päihteiden käyttöä.

- Päihteiden käyttö ylipäänsä on vähentynyt havaintojemme mukaan, koska on toiminnassa oltava selvin päin mukana.
- Toiminnan sääntöjen mukaan minkään päihteen vaikutuksen alaisena ei voi tulla esim. pajalle, ja säännöt keskustellaan auki nuorten kanssa.
- Meidän toiminta perustuu päihteettömyyteen. Hyvin harva nuori on tullut töihin päihteiden alaisena. Meitä on opastettu lähettämään nuoret seulaan, mikäli töissä nähdään että nuori on käyttänyt päihteitä. Joten uskallan väittää, että päihteiden käyttö on vähentynyt nuoren elämässä pajan jakson aikana.
- Työpajatoiminnassa kannabiksen käyttö on aisoissa, koska pajalle pääsyn ehtona on puhdas seula.

Päihteiden kohdalla työntekijät arvioivat, että nuorten toimintaan osallistuminen muuttaa päihteiden käytön määrää ja ”viikkorytmiä” verrattuna toimettoon aikaan. Päihteiden kokonaiskäytön arvioidaan jossakin määrin vähentyvän arkipäivisin viikon aikana.

- Säännöllinen pajatoiminta vähentää alkoholin käyttöä arki-iltaisain.
- Arkena ei alkoholia käytetä niin usein, koska ovat huomanneet, ettei jaksa vetää pajapäivää läpi
- Päihdekäyttäytyminen on silminktävasti vähentynyt erityisesti alkoholin ja huumaavien aineiden osalta.

Toisaalta päihteiden käytön arvioidaan toimintaan osallistumisen aikana siirtyvän viikonloppuihin, jolloin tapahtuvan käytön määristä ei ole tietoa. Joissakin tapauksissa toimintaan osallistumisen nähdään vaikuttavan päihteiden käytön vähentymiseen myös viikonloppuisin.

- Päivärytmin normalisoituessa käytössä jonkin verran vähennystä. Rajoittuu viikonloppuihin jos käyttöä on.
- Päihteiden käyttö keskittynyt lähinnä viikonloppuihin toiminnassa olevien nuorten kohdalla.
- Alkoholin käyttö vähentynyt merkittävästi muutamaan olueen viikossa, ennen 12 joka viikonloppu tai loppunut kokonaan,
- Työpäivinä käyttö vähentynyt. Viikonloppuna määrät vähentyneet. Jotkut jopa lopettaneet kun on keskusteltu haitoista.

Tupakoinnin ja päihteiden käytön vähentämisessä tai lopettamisessa onnistuminen toiminnan aikana

Työntekijöiltä pyydettiin myös arvioita kysymykseen: Kuinka moni nuorista on toiminnan aikana onnistunut vähentämään tai lopettamaan omaa tupakointiaan tai päihteiden tai kannabiksen käyttöään? Vastausten mukaan onnistumisia nähdään muutaman nuoren kohdalla eniten alkoholin käytön vähentymisessä. Seuraavaksi eniten onnistumisia nähdään muutaman nuoren kohdalla tupakoinnin vähentämisessä ja kolmanneksi eniten kannabiksen käytön vähentämisessä. Tupakoinnin sekä alkoholin ja kannabiksen käytön lopettamisessa työntekijät arvioivat onnistuvan toiminnan aikana harvan nuoren (ks. liite 4).

Tiivistäen, työntekijöiden vastausten mukaan nuorilla on vähemmän halukkuutta ottaa puheeksi oma tupakointi kuin halukkuutta sen vähentämiseen tai lopettamiseen. Myös nuorten halukkuuden keskustella kannabiksen käytöstä arvioitiin olevan vähäistä. Halukkuus keskustella alkoholin käytöstä arvioitiin jonkin verran suuremmaksi kuin halukkuus keskustella tupakoinnin ja kannabiksen käytöstä toimintaan osallistumisen aikana. Kokonaiskuvassa katsottuna harvan toiminnassa mukana olevan nuoren arvioidaan ilmaiseen haluaan vähentää tai lopettaa alkoholin käyttöään tai vähentää tai lopettaa kannabiksen käyttöään. Tämän rinnalla halukkuus vähentää tupakointia sekä alkoholin ja kannabiksen käyttöä tulee vastauksissa selkeästi esille muutamien nuorten kohdalla. Työntekijöiden arvioiden mukaan muutamien nuorten kohdalla tulee selkeästi esille myös halukkuus lopettaa tupakointi, alkoholin käyttö ja kannabiksen käyttö.

Tupakoinnin ja päihteiden käytön muuttuminen toimintaan osallistumisen aikana tulee esille monin eri tavoin. Selkeimmin esille tulivat muutokset alkoholin käyttömäärissä ja käyttötavoissa. Sekä alkoholin että kannabiksen käytön muuttumiseen vaikutti toiminnan

aikainen käytön kontrollointi ja seuranta, jotka vähensivät käyttöä toiminnan aikana. Tupakoinnissa nähtiin toiminnan aikana muutoksia. Toisaalta esille nousi tupakoinnin vähentyminen ja sen yhteys tupakointia sääteleviin toimipaikan sääntöihin, toisaalta esille nousi nuoren tupakointitapojen jatkuminen. Kun toimintaan osallistumisen suhdetta nuorten tupakointiin ja päihteiden käyttöön arvioidaan enemmän kuin osiensa summana, huomio kiinnittyy toiminnan laatuun. Toiminnassa mukana oleminen vaikuttaa nuorten tapaan hahmottaa omaa terveyttään ja terveysosaamistaan. Kysymys on tällöin muutoksista, joita omaa terveyttä koskevissa tiedoissa ja kykenevyyden kokemuksissa voi tapahtua.

Työntekijänäkemyksen tiivistys:

Tupakointia harva nuori on onnistunut vähentämään, vaikka usein asia tulee esille. Sitä ei pidetä niin haitallisena riippuvuutena, vaan usein halu lopettaa liittyy tupakoinnin kalleuteen. Muiden päihteiden osalta osa nuorista on toiminnan aikana onnistunut vähentämään päihteiden käyttöä. Harva on lopettanut kokonaan. Joskus jokin päihde on korvautunut toisella, esim. nuori lopettanut alkoholin käytön mutta samalla kannabiksen käyttö lisääntyy.

Osa aloittanut pajajakson aikana tupakkalakon, toiset vähentäneet, mutta suuressa määrin tupakoinnin ovat lopettaneet kokonaan hyvin harvat. Alkoholin käyttöön on selvästi nähtävissä paremmat vaikutukset. Monet ovat tulleet pajatoimintaan juuri saadakseen jotain tekemistä, jotta juominen ei mahdollistuisi joka päivä. Juomispäivät ovat vähentyneet tai muutamalla kokonaan loppuneet. Kannabiksen käyttöä on vaikeampi arvioida, mutta keskustelujen perusteella arvelisin muutoksen olleen positiivinen. Ainakin halu päästä irti on noussut.

Halu päästä irti aineista on kasvanut.

2 Nuorten näkökulma

Tässä luvussa tarkastellaan toiminnassa mukana olevien nuorten omia asenteita tupakointiin ja sähkösavukkeen käyttöön YOLO-näkökulmasta (2), jonka yhteydessä tutkimus kytkeytyy virittävän valistuksen teoriaan. Nuorille suunnatussa virittävässä valistuksessa keskeistä on muun muassa nuorten oman maailmankuvan ja merkitysten huomioiminen sekä tilan antaminen nuoren omalle oivaltamiselle, kysymyksille ja kokemuksille pyrittäessä käyttäytymisen muutokseen. (Virittävästä valistuksesta ks. lisää Virtanen 1986; Hemánus & Partanen & Virtanen 1987; Piispa 2011; Soikkeli 2011). Tupakointia tarkastellaan siitä näkökulmasta, miten tukea nuorta tupakoinnin lopettamisessa, nuorten lopettamista koskevien näkemysten ja lopettamiskokemusten näkökulmasta. Mistä saada motivaatio lopettamiseen, miten ylläpitää motivaatiota ja miten päästä irti tupakoinnin aikaisista rutiineista lopettamisvaiheen aikana? Kysymyksiä pohtivat raportin tutkimushaastatteluihin osallistuneista nuorista lopettamista yrittäneet, siihen pyrkivät ja nuoret, jotka haastatteluhetkellä eivät kokeneet lopettamista ajankohtaiseksi. Esille nousee muun muassa tarve kehittää vieroitustukea tupakointitapojen kehollisella ulottuvuudella, kuten omien tupakointitapojen ennakoinnilla. Sähkösavukkeen käytön tarkastelu rajataan koskemaan nuorten tietoja sähkösavukkeiden terveysriskeistä ja -haitoista. Esille saatu riskitieto asetetaan osiossa dialogiin nuorten nikotiiniriippuvuuden lääketieteellisen tarkastelun ja sisäisen vaikuttamisen kanssa. Sisäisellä vaikuttamisella pyritään vaikuttamaan yksilön asenteisiin, tietoihin ja käyttäytymiseen kehittämällä hänen kykyjään ja päätöksentekoaan päihdekasvatuksen keinoin sekä jakamalla riski- ja haittietoa (Salasuo 2011; ks. myös Soikkeli 2011). Nuorten toiveissa tärkeimmiksi nousevat ehkäisevän päihdekasvatuksen tarjoaminen varhemmin ja toisaalta kokemusasiantuntijoiden käytön lisääminen riskiehkäisyssä. Varhaiseen lopettamiseen tukeen panostaminen jaetaan myös tupakka-asiantuntijoiden näkökulmasta (Ollila & Ruokolainen & Heloma 2015). Riskiehkäisyssä nuorten toiveena on saada tukea haittojen vähentämiseen.

NUORTEN NÄKEMYKSIÄ TUPAKOINNIN LOPETTAMISESTA JA SÄHKÖSAVUKKEEN KÄYTÖSTÄ

YOLO-keskustelunurkka tupakasta

– Kyl itse asiassa suurin osa polttaa. [--] se näkyy hirveen helposti kaveripiirissä sitten se, että kun siellä porukka lähteekin tupakalle ja itse jää olohuoneeseen yksikseen. (N/20–22a)

Tietoa lopettamisen tuesta

Tähän tutkimukseen haastatelluista nuorista monella tupakointi on usein kestänyt vuosia. Lähes kaikki heistä ovat elämänsä aikana yrittäneet lopettaa tupakointiaan. Lopettamisvaiheet ovat näillä nuorilla kestäneet keskimäärin yhdestä kuukaudesta puoleen vuoteen.

– Siis, mä aloitin polttaa joskus 14-vuotiaana satunnaisesti. Mut sit mä oon lopettanu sen monta kertaa. (N/20–22d)

– Ku on yrittäny ite jo pari kertaa lopettaa. Ensin yritin ilman mitään nyt ihan suoraan, ja toisen kerran sitte yritin laastareilla. Mutta ei niistä nyt oikeen tullu yhtään mitään. Ei toiminu [laastarit] mulle. Että varsinki ku oli vielä kesällä ku yritin, niin se alko hikoilemaan ja lähti välillä irti, ja se ei ollu oikeen mun juttu. (M/22–24a)

Joissakin tapauksissa tupakoinnin lopettaminen on onnistunut ja muutos on ollut pysyvä. Tällöin nuoren tupakointihistoria on ollut pääsääntöisesti lyhyempi ja lopettamisessa onnistumisen taustalle löydetään selkeä motivaatio tai tavoite.

– Poltin about vuoden verran. Mut sitten niin kun yläasteella siis, mut sit mie huomasin, että haluan pitää mun lauluääneni ja haluun pitää mun terveyteni ja en halua kuluttaa rahaa siihen, niin sit mä annoin loput askista kaverille ja lopetin siihen. (N/20–22a)

Merkittävä piirre nuorten lopettamisy yrityksissä on se, että ne toteutetaan usein yksin. Ulkopuolista tukea tai apua on kysytty vähän. Apua ei ole osattu tai haluttu hakea tai sitä ei ole tiedetty olevan saatavilla. Nuorten lopettamisen tukipalveluita tulisi vahvistaa eri tavoin. ”Yhteydenoton ja tukipalveluihin hakeutumisen tulisi olla nuorelle helppoa. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon rooli korostuu tässä tilanteessa. Kustannustehokkaita ratkaisuja voidaan hakea puhelimen tai Internetin avulla annettavasta seurantaohjauksesta sekä vieroitusryhmien järjestämisestä yhteistyönä esimerkiksi vieroitusryhmien ohjaajaksi kouluttautuneiden opettajien tai nuorisotoimen edustajien kanssa.” (Ollila ym. 2010, 1275–1276.)

Tukea lopettamismotivaation löytämiseen

Suurimmalla osalla tupakoivista nuorista pyrkimys tupakoinnin lopettamiseen on vahva, vaikka tupakointi jatkuu. Osa ei koe tupakoinnin lopettamista tärkeäksi tässä hetkessä, mutta ei tulevaisuuskuvassaan näe itseään myöskään henkilönä, joka tupakoisi lopun ikänsä. Tämä on merkittävä seikka, joka lopettamisen motivaatiotyön suunnittelussa näiden nuorten kohdalla tulisi huomioida. Lopettamista yrittäneet, siihen pyrkivät ja heidän lisäksi nuoret, jotka tässä hetkessä eivät koe lopettamista ajankohtaiseksi, pohtivat eniten kysymyksiä, mistä saada motivaatio lopettamiseen ja miten ylläpitää motivaatiota lopettamisvaiheen aikana, kuten alla.

– Mutta kyl mä siis, en mä haluu todellakaan loppuelämäni polttaa! En mä nyt tiedä, onks se tyhmää sanoa, mut ehkä just miettii, että jos mä nyt tässä vielä vaikka pari vuotta poltan ja sitten joskus lopettaa. En mä tiedä, et jaksako miettii nyt niin pitkälle. Mut en mä ainakaan tällä hetkellä, ei mulla oo hirveesti motivaatioo lopettaa tupakointia. (N/18–20)

– Vakituisesti aloin polttamaan sitte siinä kasi- ja ysiluokan siinä välisenä kesänä, että. [---] Oon mää kyllä miettiny sitä lopettamista, mutta siinä pitää saaha nimenomaan se motivaatio siihen lopettamiseen. Voisinhan mä lopettaa nytte, mutta mitenkä puolen vuoden päästä, että onko se motivaatio vielä tallella?. [---] Et tietenki tukee pitää olla siinäki vaiheessa kun on lopetettu se tupakointi. Mutta eniten pitäis kiinnittää huomiota siihen, että löytäs sen motivaation siitä heti alusta lähtien, ennen jo sitä lopettamista. Koska jos sä lähet lopettamaan tupakointia ilman kunnan motivaatiota, niin ei mee montaa kuukautta, sää retkahdat uudelleen. Mutta ku sulla on tietty syy esimerkkinä lopettaa, niin sitten se on niin vahva perusta sille, että se kantaa pitkälle. (M/22–24a)

Kristiina Patja (2014) on tarkastellut lopettamisen tukea ja motivaation löytämisen edellytyksiä lopettajan kannalta. Hän toteaa, että:

- **Motivaatioon liittyy päämäärä:**
  - Mulla oli tavoite [kaverini kanssa] että me lopetetaan ysiluokan aikana mutta se ei ihan mennyt putkeen. H: Niin se on meillä kesän tehtävälistalla että kun me mennään kouluun syksyllä niin me ei polteta enää. (N/16–18a)
- **Motiivit voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia, ulkoisia tai sisäisiä, biologisia tai sosiaalisia:**
  - Siihen vaikutti se, että on kevät ja mä oon pitkän aikaa halunnu haistaa kevään, sateen ja melkein kaikki hajut, mitä tuolla pihalla on. Niin ne on aivan huippuja. [---] Ne vaikuttaa niin paljo siihen, minkälainen tunnelma on.[---] kun tupakan polttamisen aikana ei oikeestaan mitään, tosi harvoja tunnelmia ollu. Niin tuo kevät

nyt tässä, että huippua kyllä, ku sateen pystyy haistaan – jo joskus ennen ku on ulkoo-
oven avannukaan. Eteisessä jo. Ja sitte, ku avaa sen oven, niin huh, huh! (M/26–28a)

- Ja tupakointitapojen tunteminen auttaa etsimään omat lopettamisen syyt:
– Mä oon sillee ajan myötä, kun tupakkaa oon polttanu, niin mä oon aistinu sillee, että millo ois semmonen hetki, että millon asiat on sillee ja tällee, että nyt tässä vaiheessa se tupakan lopettaminen on mahdollista. Siihen mä pystyn nyt tässä hetkessä. Nyt tässä keväällä tuli semmonen, että nyt asiat alkaa olemaan sillä mallilla, et tässä vois olla aika hyvä sauma. (M/26–28a)

Patja kannustaa lopettajaa miettimään myös, mikä tekee toisesta päätöksestä motivoivan ja toisesta ohimenevän – juuri minun kohdalla (kirjoittajan lisäys).

– Tietenki voi ulkopuolelta joku sukulainen vaikka luvata, että saat 500 jos lopetat [–] Mulle jos [–]ois tullu sanomaan sillon 16–17, että saat 500, jos oot puol vuotta polttamatta, ni ois ollu sen puol vuotta. Mut siin on taas se riski, että saat sen 500 kouraan, ni sit alkaa polttaa uuestaan. Se ei lähe sillon itestään se lopettaminen periaatteessa, vaan se tulee siltä ulkopuolelta. (M 19–21b)

– Viimeksi mä onnistuin oleen kuukauden erossa, että nyt mä oon sen kuukauden vähintään tälläkin kertaa ja sitten mä pidän sen joka päivä mielessä, että mä en ota sitä yhtäkään tupakkaa, että mä motivoin itteeni jollain tavalla. Ja nyt se sitten on onnistunut! (M 19–21b)

Kehollisuus tupakoinnin lopettamisessa

Nuorten ehkäisevässä päihdekasvatuksessa on kiinnitetty huomiota muun muassa siihen, että nuorella olisi tiedollisia valmiuksia toimia sosiaalisissa tilanteissa, joissa hänelle esimerkiksi tarjotaan tupakkaa tai päihteitä. Vähemmän huomiota on kiinnitetty nuoren kehollisen itseymmärryksen tasolla ilmeneviin valmiuksiin kohdata spatiaalis-sosiaalisia tilanteita, jotka liittyvät tupakoinnin lopettamisvaiheeseen. Spatiaalis-sosiaalisella/sosiospatiaalisella tarkoitetaan ihmisen kykyä hahmottaa ja havaita itsensä suhteessa ympäröivään maailmaan oman kehon kautta. Omassa kehossa oleminen hahmotetaan suhteessa läsnä olevaan tilaan, aikaan, ympäristöön sekä toisiin ihmisiin (ks. Merleau-Ponty 1992; Dreyfus 1996).

– Jos mä lopetan röökkin polttamisen, niin kyl mulle jää sit paljon aukkoja siihen et no mitä mä sit teen. Se on tosi semmonen tapa. Jos mä vaikka kävelen bussipysäkillä ja jos mulla ei oo tupakkaa sillä hetkellä, se on ihan hirveetä. Mä joudun tyyliin kaataa jonkun risun maasta ja pitään jotain risua kädessä. Se on ihan...

– Fyysinen?

–Joo, et siihen on niin tottunu. Et mitä mä nyt teen tällä hetkellä, mä venaan bussia tässä, mitä mä nyt teen, jos ei oo tupakkaa. (N/18–20)

Tutkimukseen osallistuneet nuoret tuovat esiin, että tupakointitottumusten muutokset koetaan haasteellisiksi, koska spatiaalisen sosiaalinen tilanne, jossa aiemmin on ollut ”rutiininomaista” tupakoida, ei lopettamisen jälkeen enää ole sama, kuten yllä. Maailma ympärillä on muuttunut ja itsen paikka muuttuneessa maailmassa ei (vielä) ole löytänyt muuttuneiden habitaalien tottumusten rajoja. Ruumiinfenomenologisen näkökulman (Merleau-Ponty 1992; Dreyfus 1996) mukaan nuoren haasteena on (minän), itsen, asettaminen ja asettuminen niin spatiaalisesti (ruumiillisesti) kuin sosiaalisesti muuttuneeseen tilanteeseen eri tavoin kuin ”tupakan kanssa”. Karkeasti ilmaisten kysymys on esimerkiksi siitä, miten tottua uuteen kokemukseen, jossa savuketta ei enää löydy kaivettavaksi taskusta tai se ei tunnu sormien välisenä asiana, oma käsi ei tee totuttua liikettä vartalon vierestä suun eteen. Kysymys on myös koko arjen tilanteiden kohtaamisesta eri tavoin kuin ennen. Arjen tilanteissa, joihin tupakointi on aiemmin liittynyt, koetaan ensin ikään kuin aukkoa tai jonkin puuttumista.

–Kyl mä ainakin itessäni huomaan sen, et joo: nikotiiniriippuvainenkin. Mutta sitten on vielä sen lisäksi tapariippuvuus, et kun on esimerkiks ulkona kavereitten kanssa niin siis niin kun pelkästään tää liike. Ja se että jos vaikka juo jotain aamukahvia niin kyle siihen kuuluu se, että polttaa samalla. Tai kun kävelee bussipsyäkille niin siihen vaan kuuluu se että polttaa samalla. (N/16–18a)

–Mä muistan, mä olin viikon ollu ilman ja oli kyllä aika vaikeeta. Kun oli syönyt ruokaa tai jotain, että jälkiruokakahvi tai aamukahvi, niin kyllä joka kerta kun otti kupin kahvia, ekan kupin päivässä, niin tulee mieleen kahvitupakka ja ruokatupakka. [---] Tulee sillai tyhjää yhtäkkiä ajatus vaan, että tupakkaa, että mennään tupakalle tai jotain. (M/22–24d)

Päihdelääketieteen näkökulmasta samaa tilannetta lähestytään seuraavasti:
Tiedetään, että tupakointi vihjeet, kuten paikat ja kuvat aktivoivat motoriset hermopäätteet. Vaste on vahvempi ympäristössä, johon tupakointi yhdistyy kuin sellaisessa jossa henkilö ei ole aiemmin tupakoinut. Vaste säilyy vahvana keskimäärin 28 päivää. (Patja 2014)

Tulisi selvittää, voisivatko nuoret (ja aikuiset), jotka miettivät lopettamisen aloittamista tai jotka ovat lopettaneet, hyödyntää tietoa, jossa lopettamisvaiheeseen kuuluvia tupakointitapojen ja -tottumusten muutoksia tarkasteltaisiin ruumiillisuuden tutkimuksen

ja fenomenologisen näkökulman avulla – oman kehollisen maailmasuhteen muutosten kannalta (Vertaa kehollisuuden muutoskokemukset ja rutiineista poisoppiminen anoreksiasta parantumisen yhteydessä ks. Puuronen 2001). Seuraavassa on esimerkki lopettamisesta sosiospatiaalisenä tilanteena, jossa oleminen ilman tupakkaa lopettamisvaiheessa tuottaa nuorelle vaikeuksia. Nuori kuvaa tilanteen ennakoimista ja tilanteen ruumiillista haltuun ottamista omalla kohdallaan lopettamista tukevalla tavalla.

– Se oli hyvä [ajankohta] oltiin [--keikalla] kavereitten kanssa. Meit oli [lukumäärä] siinä ja ne muut poltti tupakkaa. Ja ollaan totuttu [tietyin] välein soitto lopettaa ja sitte mennään tupakalle. Niin mäki menin vaan tupakalle, että mä vaan otin tupakan. Mulla on vielä tupakka-aski ja pari, kolme jälellä, niin otin tupakan huuleen ja en sytyttäny sitä, mutta mä imin sitä tupakkaa ihan normaalisti ja tein ihan ne kaikki samat eleet. Ja [--] siinä naureskeli, että ihan samalla tavalla puhaltelee. Just ne käsieleet ja jalkaeleet ja kaikki. (M/26–28a)

Lopettamisen tuessa ja vieroituksessa nuoren kannustaminen on tärkeää. Tärkeintä se vaikuttaisi olevan lopettamisvaiheen alussa, jolloin nuori ruumiifenomenologisen näkökulman mukaan on tupakattoman ja tupakoimattoman maailmasuhteensa rakentamisen alussa. Lääkäri ja tupakka-asiantuntija Kristiina Patja kannustaa lopettajaa suunnittelemaan tupakoinnin lopettamista huolella. Tilanteita, joissa tupakointitavan tietää nousevan esille, on hyvä ajatella etukäteen sekä miettiä valmiiksi toimintamalli, jota tilanteessa aikoo noudattaa (Patja 2014).

"Tupakoinnin lopettaminen on elämäntapamuutos: kuinka riidellä tupakatta, mitä tehdä bussipysäkillä, missä pidän käsiä." (Patja 2014)

Tietoa vieroitusoireista ja ymmärrystä repsahduksiin

Seuraavassa esimerkissä kiteytyvät nuorten tässä tutkimuksessa esille tuomat kokemukset stressistä ja ärtymyksestä lopettamista yritettäessä. Niitä pidetään lopettamisen suurimpina esteinä. Nuorten kerronnassa kuvastuu käsitys, jonka mukaan huono stressinsietokyky ymmärretään omaksi epäonnistumiseksi ja ulkopuolinen paine voittamattomaksi.

– Siis, mulla on itellä se ollu aina, että mullahan on menny hermot jossaki vaiheessa sen lopettamisen kanssa, että ollu pinna niin kireellä, että ollu töissä iltavuorossa. Ja ku on [--] ollu töissä, et siellä on [20–60 asiakasta] huutaa koko ajan ja musiikki soi joka eri suunnassa, ja sitte yrittää lopettaa siinä, sit ne ramppaa koko ajan siinä röökillä. Sitte ite on vaan silleen, että ei tekis mieli, ku ei voi mennä, ku yrittää lopettaa. Mutta sitte ollu jossaki vaiheessa, että pakkohan se on käyvä ostaan sitä röökii. (M 19–21b)

Tutkimukseen osallistuneet nuoret tuntevat heikosti tupakoinnin lopettamiseen liittyviä biologisia syytekijöitä stressinsietokyvyn heilahteluiden taustalla. Jos nuorella olisi enemmän tietoa tupakoinnin lopettamisen vieroitusoireiden tunnistamisesta, nuoren mahdollisuudet ymmärtää stressaantunutta olotilaansa ja pitää kiinni lopettamispäätöksestä saattaisivat helpottua. Esimerkiksi tieto siitä, että vieroitusoireita on erilaisia ja niiden kesto vaihtelee, voisi lisätä nuoren mahdollisuuksia tunnistaa omia vieroitusoireitaan (ks. taulukko 4).

Taulukko 4. Vieroitusoireet ja kesto keskimäärin, DSM IV:n mukaiset oireet (+ makeanhimo), (Patja 2014; ks. myös Käypä hoito, Vieroitusoireet 2012)

OIRE	YLEISYYS	PAHIMMAN VAIHEEN KESTO KESKIMÄÄRIN
Ärtävyyden lisääntyminen	80%	2 viikkoa
Ahdistuneisuus	87%	1 viikko
Keskittymisvaikeudet	73 %	1–2 viikkoa
Levottomuus	73 %	1 viikko
Alakuloisuus	39%	3 päivää
Kärsimättömyys	76%	1–2 viikkoa
Univaikeudet	80%	Muutamia öitä
Tupakanhimo	62%	2–3 viikkoa
Painonnousu	(lähteessä ei mainintaa)	1–3 kuukautta
Päänsärky	33%	3 päivää
Huimaus	11%	1 viikko
Makeanhimo	ei tietoa	6–9 kuukautta

Tupakkariippuvuudesta, lopettamisen tuesta ja vieroitusoireista on kootusti tietoa Käypä hoito -suosituksessa: Tupakointi, nikotiiniriippuvuus ja vieroitushoidot (Käypä hoito -suositus 2006).

Tutkimuksessa nuoret kommentoivat myös ulkomaisissa tupakkapakkauksissa näkemiään varoituskuvia ja niiden suhdetta omaan tupakoimiseen (ks. myös Puuronen 2012, 71–72). Uusi tupakkalaki astui Suomessa voimaan 15.8.2016. Se tuo suomalaisiin tupakka-askeihin tupakan vaaroista kertovat varoitustekstit ja -kuvat.

Teksti- ja kuvavaroitukset peittävät 65 prosenttia tupakkapakkauksista. Tupakka-askien pintojen muutos on osa EU:n tupakkatuotedirektiiviä. Suomessa myytäviin tupakka-askeihin tulee neljäntoista eri kuvan sarja, joka kiertää askien kyljissä. Kuvastoon kuuluu symboleita, kuvia tupakkasairauksista tai esimerkiksi tyhjat lastenvaunut varoituksena siitä, että tupakointi voi aiheuttaa lapsettomuutta. (STM 132/2015; Tupakkadirektiivi 2014; ks. myös MTV Uutiset 10.1.2014; Tupakka-askien varoitustekstit ja -kuvat 2016).

Suomalaisiin tupakka-askeihin tulevat tupakan vaarallisuudesta kertovat varoitustekstit ja -kuvat: http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/fi_pictures.pdf

Haastateltavien nuorten vastauksissa näyttäytyy sukupuoliero koskien näkemyksiä siitä, mitä mieltä nuoret ovat tupakka-askeissa käytetyistä varoituskuvista. Nuorten miesten/poikien kohdalla tylsä, mitäänsanomaton aski ei herättäisi mielenkiintoa ja yhdistyy tupakoinnin kiinnostavuutta vähentäväksi tekijäksi. Nuorten naisten /tyttöjen kohdalla tupakka-askin varoituskuva yhdistyy omaan terveyteen, synnyttää epämiellyttävän mielleyhtymän ja lisää tätä kautta kielteistä suhtautumista tupakoimiseen.

– Nykyään netti on niin täynnä kaikennäköisiä shokeeraavia kuvia, että saa olla kyllä melkonen seppä, että saa veistettyä siihen tupakka-askin kylkeen semmosen kuvan, että siitä oikeesti joku shokeeroituis tai mitään [---]. Se vois toimia käytännössä, et jos se on kivan värinen se kuva ni se voi kaukaa katottuna näyttää se aski paljon mukavammalle. [Tulisi ennemminkin olla] vähän niinku joku extrajuustopaketti, et siinä ei oo mitään muuta. Se ois ehkä kaikista paras. Ne näyttäis niin tylsälle ne kaikki tupakkapaketit, se ois kaikista paras. (M/19–21a)

– Ne on ihan hyviä ulkomailla kun saa niitä tupakka-askeja missä on niitä kaikkia hirveitä kuvia jostain keuhkoista ja kaikista. Niin, ne on kilyl vähän, kun kaivaa sen röökiaskin ja sit siinä on se kuva, niin on sillei, et hyi hitto.[---]. (N/18–20)

Nuorten tupakoimattomuuden edistämisen laajana taustana on suomalaisen tupakkakulttuurin muutos. Kulttuurisen muutoksen keskeisiä osatekijöitä ovat kansalliset strategiat ja toimintasuositukset lasten ja nuorten suojaamiseksi tupakan haitoilta (Nevalainen & Ollila 2015). Tupakkakulttuurin muutoksen myötä kielteinen yhteiskunnallinen asennoituminen ja kontrolli tupakointia kohtaan ovat vahvistuneet. Nuorten tupakoimisen väheneminen ja tupakoinnin nuorisokulttuurisen aseman ja arvon heikkeneminen nuorten keskuudessa voidaan nähdä osana tätä kulttuurista muutosta

(Hakkarainen 2000; ESPAD-tutkimus 2015). Tutkimustieto edistää nuorten tupakkatyon kohdentamista, kuten terveyserojen vähentämistä toisella asteella opiskelevien nuorten välillä. Tutkimustieto omalta osaltaan osallistuu myös nuorten tupakointia koskevan kulttuurisen mielipideilmaston rakentamiseen ja rakentumiseen. Tässä yhteydessä keskustelussa on toistaiseksi nostettu esille vähemmän sitä, että tupakoivien nuorten kohdalla, kohderyhmään kuulumisen – edustaminen tupakoivaa nuorta – voi näyttäytyä myös kulttuurisena esteenä päästä irti tupakkariippuvuudesta. Tupakoivien nuorten keskuudessa tupakoimisesta irtipääsemisen hidasteena näyttäytyy käsitys tupakoinnin ”ongelmattomuudesta”. (Ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien ja lukiolaisten tupakoinnin merkityseroista ks. Puuronen 2012.)

– On vaikea hakea apua asiaan, jota oma ympäristö ei näe huonona/ uhkaavana ja kaveripiiri ei näe ongelmana. –Työntekijä

YOLO-keskustelunurkka sähkösavukkeesta

Sähkösavukkeen käytön tiedetään yleistyneen viime vuosina niin Suomessa kuin muuallakin. Vuosina 2012–2013 sähkösavuketta käytti 2,1 % suomalaisista aikuisista. Nuorista (12–18-vuotiaat) 17 % oli kokeillut sähkösavukkeita. Suomalaisten tupakka-asiantuntijoiden mukaan kokeilut yleistyvät nuorilla iän myötä päivittäisen käytön ollen toistaiseksi vähäistä. Käyttäjien määrä nähdään kasvavana. (Ruokolainen ym. 2015; Salonen ym. 2016)

Sähkösavuke on sähköllä toimiva laite, jonka käyttötapa muistuttaa tavallista savuketta. Sähkösavuke koostuu useimmiten kolmesta osasta: 1) Patruunasta eli nestesäiliöstä, jonka toisessa päässä on suokappale 2) Elementistä, johon kuuluu höyrystin ja lämmitin 3) Laitteen toisessa päässä olevasta akusta, jonka päässä voi olla led-valo ikään kuin palavassa savukkeessa. Sähkösavukkeisiin on saatavilla nikotiinia sisältäviä ja nikotiinittomia nesteitä. Sähkösavukkeiden ulkomuoto vaihtelee paljonkin. Vanhimmat tuotemerkit muistuttavat eniten tupakkaa, uudemmat esimerkiksi kynää. Sähkösavukkeita on saatavilla kertakäyttöisinä ja ladattavalla akulla ja täytettävällä nestesäiliöllä varustettuina. Uusimmissa sähkösavukkeissa akku on tehokkaampi ja nestesäiliö suurempi sekä uudelleen täytettävissä. (Ruokolainen ym. 2015; Salonen ym. 2016) Perinteisistä vesipiippumalleista on kehitetty erilaisia versioita. Esimerkiksi sähköinen pieni e-shisha on käytännössä sähkösavuke ilman nikotiinia, ja sitä markkinoidaan vesipiippuna

erityisesti nuorille. E-shishoihin saatavissa patruunoissa voi olla erilaisia makuvaihtoehtoja kuten kahvi ja mansikka (Laivisto 2016).

Tässä tutkimuksessa nuorten sähkösavukkeen käyttökokemukset koskevat uusimpien tuotemerkkien käyttöä. Kysyttäessä toiminnassa mukana olevilta nuorilta sähkösavukkeen käyttämisestä, on yleisintä, että käytössä on nikotiinillinen sähkösavuke. Nuoret tilaavat sähkösavukkeet Internetistä. Käyttökokemuksissa sähkösavuketta pidetään terveellisempänä kuin tupakkaa. Se koetaan myös ”kätevämmäksi” käyttöä ja arvioidaan edullisemmaksi kuin tupakka. Tutkimukseen osallistuneiden sähkösavukkeiden käyttäjien näkemyksistä tulee esille, että he eivät katso sähkösavukkeen sisältävän terveydelle haitallisia aineita yhtä paljon kuin tavallinen savuke. Sähkösavukkeiden käyttäjät pitävät Internetin verkkosivuilta löytyvää tietoa sähkösavukkeiden nesteiden koostumuksesta varsin luotettavana. Ostopäätöstä varten verkkokauppojen luotettavuus pyritään varmistamaan kysymällä muiden sähkösavukkeiden käyttäjien ostokokemuksia joko kaveripiiristä ja Internetin keskustelupalstoilla.

– Netistä lukee tosi paljon. Kattoo palstoja, just jotain Suomi24:a ja ties mitä muuta kaikkia foorumeja onkaan. Kattoo sieltä ja kyselee ihmisiltä, sieltä löytyy paljon. Ja sit varsinki, jos on kaverit joskus tilannu. Mulla on muutama kaveri, jotka on tilannu monestakin eri kauppa. Tietää, et millaset käyttökokemukset ja millaset nikotiininesteet tulee. Onko ne laitteet ihan semmosii, et ne hajoo käsiin, vai toimiiko ne. [---]. Sitä löytää kyllä ihan joka paikasta, mistä vaan ettii, netti on niin iso. Kunhan osaa vaan rajata sillee, että etsii vaikka vaan suomenkielisiltä sivuilta - ja semmosii tuoreita tietoja. Sieltä löytyy varmasti. (M 22–24b)

Seuraavassa tarkastellaan tutkimukseen osallistuneiden nuorten sähkösavukkeiden käyttöä ja tietoja sähkösavukkeiden terveysriskeistä ja -haitoista eritellymin.

Sähkösavukeharrastus

– Tupakointia joskus harrastanu, parisen vuotta epäsäännöllisesti. Ja tällä hetkellä on sähkötupakka ihan sen takia, että mä vaan pidän siitä harrastuksena. [---]. En siitä [tupakasta] ikinä oikein tykännykään, mut sitte tuli lopullinen seinä vastaan, et nyt tää maistuu niin pahalta, et ei enää, mutta ois kiva kuitenkin tätä jollain tavalla harrastaa. (M 22–24b)

– [Tuttuni] taas, se on ruvennu tekeen bisnestä siitä että se kehittelee niitä litkuja. Se Suomessa myy niitä. (N/18–20)

Kuva 1. Nuorten tupakkakasvatuskuvitusta (Tekijät Anja Korkiakangas ja Nelli Pyy)

Luottamus Internetistä löytyviin tuoteselosteisiin ja tilat-
tujen tuotteeseen

- Luin asiasta, että kuinka tarkkaan niitä [sähkösavukkeita] tehdään, miten ne käytännössä toimii. [---], että kun nyt näitä nesteitä tehdään, niin niihin menee just nämä asiat ja nää on tutkittu asiat, niin ku muutama hassu aine. Toisin kun tupakassa on ties kuinka monta, mitä ei oo vielä ees tutkittu. Ja sit siin on paljon niitä, mitkä on oikeesti tosi vaarallisia. Niin sit tavallaan siinäkin tietää paljon tarkemmin, että

"Perinteiset tupakkayhtiöt ovat menettäneet tuloja sähkösavukkeiden nopean yleistymisen myötä. Sähkösavukemarkkinat ovat arvioilta jo noin 2,4 miljardin euron arvoiset." (HS 27.11.2014.)

"Sähkösavuketta käytettäessä ei tapahdu palamista, mutta täyttönesteen höyrystyessä ja laitteen kuumentuessa on todettu vapautuvan erilaisia toksisia (myrkyllisiä) aineita" (Ruokolainen & Ollila & Sandström & Heloma 2015).

Sähkösavuke on vähemmän epä-terveellinen kuin savuke. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että sähkösavuke olisi turvallinen. Sähkösavukkeen terveyshaitoista tarvitaan paljon lisätutkimusta (Puska 2015).

On tutkimuksia, joissa sähkösavukkeita esitetään tupakoiville keinoksi lopettaa. Tutkimusnäyttö sähkösavukkeiden tehokkuudesta tupakasta vieroituksessa on kuitenkin vähäistä eikä sitä toistaiseksi ole riittävästi. Usein sähkösavukkeiden käyttäjät jatkavat yhä myös tavallisten savukkeiden käyttöä. Näin sähkösavuke voi myös ylläpitää nikotiiniiriippuvuutta (Puska 2015; Ruokolainen & Ollila & Sandström & Heloma 2015).

mitä minä pistän ruumiiseeni, tavallaan. Noin karskisti sanottuna. [---] Se on mun mielestä tosi hyvä, että ei tuu ihan mitä sattuu, et tietää just, mitä tilaa, tietää, kuinka käyttää niitä. Niin se ei oo vaan semmosta satunnaista ja suurin piirteistä. (M 22–24b)

[---Sähkösavukkeen] nesteitähän saa tilattua tosi monella eri vahvuudella. Niitä on ihan laidasta laitaan, et on tosi mietoja ja sitte on tietenkin ne nollat ja sit on vielä vahvempia kuin tupakat, joita mä en ymmärrä, kuka niitä edes käyttää. (M 22–24b)

– Kuinka sä löysit omasta mielestä sen luotettavan tahon, mistä sä tilaat?

– No, netistä vaan googlettelin ja sit kavereilta kyselin, joo. Niit on niin monta nettikauppaa, isoo, et siel käytännössä melkein mistä vaan tilaa, niin saa kyllä ihan hyvää. Tietenki sitte on jotain, jos Kiinasta tilaa, niin en ihan olis varma, että millasta sieltä tulee.

– Mistä sä tilaat?

– Englannista. Siellä tehdään ihan paikan päällä ja niil on tosi tarkkaa evaluaatio siellä. (M 22–24b)

– Kun siin on se palamisreaktio muutenkin, niin se on savua. Tuskin hirveen moni pelkää saunassa höyryä. [---] Tietenki ois hyvä, jos on kummatkin pois, ettei käytä kumpaakaan. Mutta kyllä mä sanoisin, että sähkötupakka on kuitenkin semmonen paljo luotettavampi taho [kuin tupakka], koska sen tietää, mitä siinä on ja sitte se toimii tavallaan luotettavammalla mekanismilla. (M/22–24b)

Jämät sähkösavukkeesta?

– Entäs tämmönen jämänpolttokulttuuri, niin miten se toimii piippujen kans?

Sähkösavukkeiden täyttönesteiden haittapitoisuuksien rinnalla on tärkeää tarkastella myös muodostuvan höyryn haitta-ainepitoisuuksia. Höyryssä esiintyy samoja haitta-aineita kuin sähkösavukkeiden täyttönesteissä. Tällaisia ovat muun muassa formaldehydi, asetaldehydi ja akroleiini sekä metallit kuten kadium, nikkeli ja lyijy sekä PAH-yhdisteet. Pääosin haitta-ainepitoisuuksien määrän on tutkimuksissa todettu olevan pienempi verrattuna poltettaviin savukkeisiin (Ruokolainen & Ollila & Sandström & Heloma 2015.)

Tupakansavussa tiedetään olevan noin 70 syöpävaarallista ainetta, lisäksi satoja muita terveydelle haitallisia aineita, joista suurin osa syntyy palamisprosessissa tupakoinnin aikana.

Suosituksena tupakoinnin lopettamisessa Suomessa ei ole sähkösavuke vaan pidättäytyminen tehokkaiksi ja turvallisiksi todetuissa tavanomaisissa vieroituskeinoissa (Salonen & Mäkitaro & Harju & Kaarteenaho 2016; ks. myös HS 21.1.2016).

[--] jos kaverilla nyt ei oo tupakkaa tai sähkötupakkaa, nii, se on helppo kyllä antaa, et haluutko täst näitä höyryjä. Ei siinä mitään. Sitte yleensä ihmiset kysyyki, että onko nikotiini vai ei, että jos ei halua, niin sitte ei voi mitään. Mutta itellä on kyllä kaks tankkia, että toisessa nikotiini ja toisessa ei. Iteki tykkää aina vaihella ihan muuten vaan, että kiva höyrytellä, vaikkei oo nikotiinia. Kun sitä kuitenkin riittää sitä nestettä, kun sitä on mukana kuitenkin. Niin sitä saa siitä jaettua, jos joku vaan pyytää. (M/22–24b)

Sisällä polttamisen mahdollisuus ja taloudellisuus -näkökulma

– Ku miettii, että aina kun piti mennä tupakalle, piti mennä pihalle kuitenkin. Niin sit se on semmonen iso prosessi, et [--] kun menen tupakalle pihalle, niin mun pitää polttaa tää koko yksi tupakka. Sillee, että, se on vaan tuhlaamista, jos polttaa puolet ja heittää sen menemään. Piti polttaa se yks. Sähkötupakan kanssa voi periaatteessa istuu joko sisällä tai sit mennä pihalle. Niin sitä ei tarvi niin paljon, koska sä voit niin monta henkäystä, kun sä tasan haluat. Siin ei oo semmosta vähimmäismäärää. (M/22–24b)

Apua tupakoinnin lopettamiseen -ajattelutapa

– Jossain vaiheessa oli semmonen vaihe, et must tuntu siltä, et kaikil oli sähkötupakat. Kaikki halus sähkötupakan ja aatteli, et tää on tosi jees ja nyt lopetan tupakoinnin muuten, mut se meni ohi.

– Palasko he sit savukkeisiin?

– Kyllä. (N/20–22b)

– Kyl mä aion lopettaa ja mä puhuin mun [vanhempani] kanssa siitä et jos mä saisin sähköröökkin niin mä vois lopettaa

paljon helpommin. [---](N/16–18a)

– Toinen [tuttuni] on, et se on halunnu lopettaa tupakoinnin, että se on siirtynyt sit sähkötupakkaan.[--] Ja sitten taas, no ite mä joskus ostin semmosen sähkötupakan ja sitten aattelin, et sitä kautta ehkä vois sillein pikkuhiljaa vähentää. Mut mä palasin takasi röökinpolttoon. (N/18–20)

– Tiedätkö niistä, ketkä sähkötupakkaa käyttää, käytetäänkö sitä tupakan rinnalla, tai onko siinä ajatus päästä tupakasta irti?

– Se on sekä että ollu. Että se, että joku haluaa, että yrittää päästä siitä irti sen avulla, mutta sitten taas se jää siihen sähkötupakkaan koukkuun sitte. (M/22–24a)

NUORTEN TOIVEITA NUORTEN EHKÄISEVÄÄN PÄIHDEKASVATUKSEEN

Tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten pääterveisinä nuorten ja nuorten aikuisten ehkäisevän päihdetyön kehittämiseksi on, että pelotteleva terveystieteellinen kasvatustapa (ks. esim. Ollila 2015) ei toimi nuorille – tämä näkökulma nostettiin vahvasti esille. Nuoret katsovat, että päihteiden käytön kieltämiseen tai pelotteluun perustuvalla viestinnällä ei ole nuorten elämäntilanteissa tarttumapintaa. Kieltävä ja pelotteleva valistus ei toimi tai sen katsotaan kääntyvän viestilleen vastakkaiseksi.

– Se pitäis jollain toisella tavalla ehkä käydä se asia läpi kun kieltämällä sitä suoraan, tai siis silleen, että ei toimi se, että sanoo vaan suoraan, että älkää polttako [tupakkaa] tai. [---] Mutta en tiedä mikä se ois se toimiva, mutta sen tiedän, että se ei toimi, että sanotaan, tai kielletään vaan suoraan se asia, nyt jos yläasteikäisiä esim. miettii. (N/ 20–22a)

[--] Sitä vois kuunnellakin joku jopa enemmän, jos sieltä tulis tosiaan [joku] kertomaan, et miten käyttää päihteitä [vähemmän riskittömämmin]. Koska se ne kuuluu joittenkin elämään se tupakka ja viina. [---] Mä just luin jostain, että mikä tässä eroo, mä luin seksivalistuksesta esimerkiksi tämmösen jonkun jutun, että kun se miten se niin kun toimii Yhdysvalloissa. Se toimii pelottelun kautta ja sen takia siellä on enemmän teiniraskauksia kun täällä missä kerrotaan järjevästi seksuaalielämästä, et miten se tehään terveellisesti, siis terveemmin. Et vähemmän pelottelua ja enemmän sitä semmosta, että miten tehään asiat sillä tavalla, et se toimis hyvin, tai no. (M/19–21a)

Valistussanoman tulkintaa ja vaikuttavuutta on tarkasteltu suomalaisessa terveyden edistämistä koskevassa keskustelussa. On esitetty, että päihdekasvatuksen tuottajan orientaatio on usein suoraviivaista ja kiellon kautta odotetaan yhtä asiaa, nuoren käyttäytymisen muuttumista (viestinnän lääkeruiskumalli) (ks. esim. Aarva 1991 Soikkeli 2011). Haastateltavien nuorten vastaukset todentavat nuorten

erilaisia tapoja tulkita heille suunnattua ehkäisevää päihdekasvatusta ja osallistua päihdekasvatukselliseen toimintaan. Kieltävän tai pelottelevan päihdekasvatuksen sijaan nuoret katsovat, että asiapohjainen päihdekasvatus vaikuttaa parhaiten. Myös terveyshyötyjen esillä pitämistä pidetään toimivana.

– Ja sit se puhe! Et se on ihan päin vastoin, että ei missään nimessä saa [sanoa], esim. polttais vähän tai juotpa. Se pitäis olla semmosta neutraalimpaa se kertominen, eikä semmosta niin kielteistä. Koska se kielteinen nyt taas yläasteikäisillä ja semmosilla vähän alle 18-vuotiaille, ni se laukasee automaattisesti sen kapinan, että kyllä varmaan, just ku sanotaan että ei, niin kyllä sitte on pakko kokeilla. [---] Ja semmonen pelottelu ei toimi, se ei kiinnosta se vaan kuulostaa houkuttelevalle semmoi[selle], teini-ikänen poika, sehän haluais olla semmonen kangsteri, [---] Ei pelottelu eikä saarnaus ne on vähän, se ei toimi sillee, et se on joko liian mietoo tai sit se on menee teennäiseks. (M/19–21a)

– Musta tuntuu, että ennaltaehkäsyn kannalta voi olla hyvä, että niitä positiivisia asioita korostetaan, että mitä hyötyy siitä on, ettei alota tai ettei käytä. Siinä kohtaa kun pyritään lopettamaan, niin sitten kerrotaan myöskin niistä hyvistä puolista, mitä muutoksia tulet mahdollisesti huomaamaan voinnissasi kun lopetat. Mutta myös kans tavallaan siitä, että oletko ajatellut, että tällä käytöllä on myös tällaisia vaikutuksia. (N/22–24b)

Epäsuoran vaikuttamisen eli virittävän valistuksen keinot ja lähestymistavat vaikuttaisivat sopivan nuorisokulttuuriseen tulkintakehikkoon, jonka mukaan nuoren nähdään oivaltavan omaa terveyskäyttäytymistään viestin kautta (Virittävästä valistuksesta ks. Soikkeli 2011). Nuorille suunnattavassa virittävässä tupakkatyössä tärkeää ovat avoimet viestit, joiden tulkinta ja jatkokehittely jätetään viestin vastaanottajan tehtäväksi.

Mutta pitäs jätkille sanoo vaikka esimerkiksi, et teillä nyt ei sitte hetken päästä enää toimi noi teiän meisselit. [--- että] polttakaa vaan sitä tupakkaa. (M/26–28a)

Valistuskampanjoiden ja kohdennettujen päihdekasvatusinterventtioiden suunnittelussa tulisi panostaa kohderyhmän maailmankuvan tuntemukseen. Tulisi tunnistaa nuoren iänmukainen käsitys itsestään ja muista samanikäisistä nuorista. Tulisi tunnistaa myös erilaisten kohderyhmänuorten eroja koskien nuorten arvomaailmaa ja nuorten kulutuskäyttäytymistä. Suomen Syöpäyhdistyksen nuorille suunnatun tupakkatyön kehittämisessä on huomioitu eri nuorisokulttuuristen alaryhmien piirteitä muun muassa toisen asteen oppilaitoksissa (Salomäki 2006; 2007; Salomäki & Minkkinen 2008; 2013).

[---] Jotenkin se ajatus siitä, et jos sitä ylhäältäpäin jotkut virastotäti-ihmiset on keksinyt tämmösen hienon jutun ja jotenkin se ajatus siitä, että jotkut aikuiset tuli semmosia kertomaan, se tuntuu semmoselle toimimattomalle ja huonolle idealle, [---] siihen ei osannu asennoitua mitenkään muuten kun semmosena vitsinä [---] ei sillon kiinnostanu yhtään ketään. (M/19–21a)

Haastatteluun osallistuneet nuoret nostavat esille, että nuorten iänmukainen ja sitä homogeenisesti myötäilevä ehkäisevä päihdetyö on yleisin tapa tehdä ehkäisevää päihdetyötä kouluissa. Vastaajien mukaan alakoululaisten tai yläkoululaisten tupakka- ja alkoholikokeiluja ei kuitenkaan tulisi nähdä yhtenä homogeenisenä ilmiönä. Kouluissa tulisi kehittää riskiehkäisylle ominaista eriyttävää ehkäisevää päihdetyötä ja keinoja yleisen ehkäisyn rinnalla.

– No [---] mä muistan ala-asteella meillä alotti itse asiassa meidän luokkaa alotti neljännen luokalla sen suurin osa tupakoimaan ja juomaan, et se aloitti hyvin hyvin nuorena, että ja sit siinä vaiheessa oli vielä aika vähän sitä valistusta, sitte ku tultiin yläasteelle ne oli jo käytännössä kaikki semmoset ne oli jo ne teki sitä jo säännöllisesti, siel oli semmonen rutiinilla käytiin juomassa aina viikonloppusin ja rutiinilla poltettiin sitten. (M/19–21a)

– Mun mielestä se on ihan paras lähtökohta lähteä, että huomaisi sellaisia jotka polttaa ja sellaisia jotka niin kun satunnaisesti polttaa [---] (N/22–24a)

”Riippuvuuden nopea kehittyminen ja lopettamisen vaikeus valkenevat nuorelle vaiheittain iän ja lopetusyrityksien myötä. Nuoren ollessa vielä kokeiluvaiheessa tai satunnaisesti tupakoiva kannattaa jo puhua riippuvuudesta ja käydä läpi mahdollisia vieroitusoireita, jotta nuori osaa tunnistaa ne ja löytää niistä yhden motivaatiotekijän tupakoinnattomaksi siirtymiseen.” (Ollila & Broms & Kaprio & Laatikainen & Patja 2010, 1274.)

Tutkimukseen osallistuneet nuoret tuovat usein esille, että nuorten ehkäisevässä päihdetyössä tulisi käyttää enemmän lähestymistapoja, joissa on mukana kokemustiedon näkökulma. Konkreettisenä ehkäisevään tupakkatyöhön liittyvänä esimerkkinä nuoret nostavat esille laulaja Riki Sorsan videon *Lopetinko liian myöhään*, jossa hän kertoo sairastumisestaan syöpään. Syöpäjärjestöjen video julkaistiin keväällä 2016. Videon nähneet nuoret pitivät videota mieleenpainuvana ja pysäyttävänä ja kehottavat näyttämään sitä laajemmin nuorille. Video on katseltavissa Youtubessa linkistä <https://www.youtube.com/watch?v=13l9KuHZR2g>. ”Ei kannata tupakoida, missään iässä,” Sorsa muun muassa toteaa videolla. Riki Sorsa menehtyi sairauteensa keväällä 2016 syövän uusiutumisen jälkeen.

– Et varmaan eniten vaikuttaa se että jos jollain niin kun. Ei sen välttämättä tarvi olla ees tuttu ihminen. Mutta vielä parempi jos on tuttu, et jos se kertoo jotain omia kokemuksiinsa lähipiiristä niin se varmaan vaikuttaa eniten. [---] Se että jos joku kertoo omia kokemuksia tai miten on nähnyt että jollekin tapahtuu niin se vaikuttaa enemmän. Mä joskus juttelin jonkun ihan tuntemattoman miehen kanssa. Se kertoi siitä että miten sille kävi kun se poltti kannabista varmaan kymmenen vuotta. Ja kaikki silleen että kun mun papalla on keuhkoahauma niin siitä näkee silleen selvästi että mitä tapahtuu jos polttaa sen muutaman kymmentä vuotta putkeen. (N/16–18a)

Kokemustiedon käyttäminen laajemmin ja suunnitelmallisemmin nuorten ehkäisevässä tupakkatyössä on muutamaa avausta lukuun ottamatta ollut toistaiseksi vähän esillä. Esimerkki kokemustiedon käytöstä nuorten tupakkatyössä on Syöpäjärjestöjen nuorten nikotiiniriippuvuuskampanjan lanseerauksessa 13.4.2016 esitetty *Riippuvuuden ääni* -filmi, jossa esiintyy kurkkusyövän sairastanut Ossi Haajanen. Filmi löytyy Syöpäjärjestöjen Youtube-linkistä: <https://www.youtube.com/watch?v=gs9V-t01acc>. Tulisi selvittää, millä tavoin (aikuistoimijan tai nuoren) kokemustiedon roolia voitaisiin vahvistaa nuorisotyön käytännössä nuorten ehkäisevää tupakkatyötä tehtäessä. Selvittää tulisi esimerkiksi mahdollisuuksia, voisiko nuorten toiminnan sisältä löytyä vertaistoimijoita, jotka omaan kokemukseensa nojaten toimisivat vapaaehtoisesti toisen nuoren tukena. Seuraavassa aineistoiesimerkissä toisen nuoren vertaistuki koskee tupakoinnin lopettamista.

[---] Niin, kertosin sen, että minkälainen kokemus se itellä on ollu, että minkä takia alkanu polttamaan, minkä takia on jatkanu polttamista ja että on kuinka yrittäny lopettaa ja ei oo onnistunu. Ja sitte että jos on onnistunu siinä vaiheessa vaikka lopettamaan, sit ku semmost keskustelua käy, niin selittää sen, että minkä takia lopetti ja minkä takia kannattaa lopettaa. Eikä oo silleen, että sun pitää lopettaa, vaan kertoo ne omakohtaiset kokemukset, tai sitte jos on jotain tuttuja esimerkiks, että on tullu syöpä siinä vaiheessa tai jotain, niin osaa sanoa, että miten on käyny silleen ja näin, että kannattaa miettiä omalle puolelle, että haluaako et käy niin esimerkiks, mutta ei kiellä suoraan silleen, että ei piä polttaa. (M 19–21b)

Hankkeeseen osallistuneet nuoret toivoivat erityisesti alkoholin käyttöä koskevan puolueettoman päihdekasvatuksen lisäämistä nuorille. Nuoret toivoivat, että alkoholin ongelmakäytöstä seuraavista terveyshaitoista puhumisen rinnalla nuorille puhuttaisiin myös alkoholin hallituista käyttötavoista. Nuorille suunnattu päihdekasvatus on koettu mustavalkoiseksi keskusteluksi, jossa korostuvat alkoholin käytön ääripäät: ongelmakäyttö ja absolutismi. Päihdekasvatusta pidetään tämän vuoksi epärealistisena. Tässä tutkimuksessa alkoholin nuorisokulttuurilähtöisissä kuvauksissa tuli esille nuorten alkoholin riskikäyttö:

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN NYKYTILA KOHDENNETUSSA NUORISOTYÖSSÄ

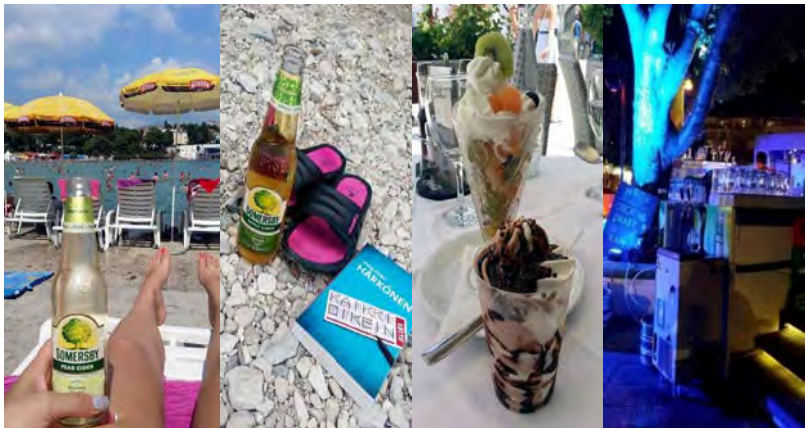
– Siis riippuu, jos sä hengaat jossain ryyppyporukassa, niin totta kai siihen kuuluu se viinanjuonti. Mut mä en hengaa, niin ei mulla kuulu alkoholi. (N/20–22d)

– No mä join ennen paljon useimmin [---] Mutta se on vähentynyt huomattavasti. [---] Nykyään siis mä juon tosi harvoin ja vähemmän. Just jos on joku juhlatilaisuus. En välttämättä silloinkaan. Silloinkin se tulee vaan silleen et jos kaverit sanoo et ne on menossa juomaan niin kysyy että haluunko mä tulla mukaan. [---] Mä oon ollut monta viikonloppuu mun kavereitten kanssa silleen et mä oon ollut ainut joka on selvin päin, et mulla ei oo sitä sellaista että mun ois pakko juua tai käyttää jotain aineita jos muut käyttää, et mä pystyn kieltäytymää siitä. (N/16–18a)

Kuva 2a. Nuorten päihteiden käyttökulttuuria nuorten kuvaamana 1/3, (3)

Kuva 2b. Nuorten päihteiden käyttökulttuuria nuorten kuvaamana 2/3

Esille nousee myös näkemyksiä siitä, mitä nuoret ajattelevat alkoholin kohtuukäytön olevan:

–Että mitä alkoholiin tulee, no mää tykkään juoda ite kaljaa, en humalaan, mut mä tykkään sen mausta. Että kyllä jääkaapissa on jotain kaksi ainakin, mikä sitte ruuan kanssa tulee otettua. (M/19–21d)

– Alkoholia nyt, sitä tulee aika vähän loppujen loppuks juotua, et sillon tällön. Mut ei nyt mitään oikeestaan ihan hirveesti tuu käytettyä. En tiä, nyt kun kesä on tulossa, niin saattaa ehkä vähän enemmän juoda, mutta keskivertoa vähemmän. (M/22–24b)

Kuva 2c. Nuorten päihteiden käyttökulttuuria nuorten kuvaamana 3/3

Mut sit on pikkuhiljaa alkanu ite muodostaan sitä omaa näkemystä alkoholin käyttöön, et sitä pystyy käyttään normaaleissa määrin, että sitä voi käyttää sen yhen lasillisen esim. ottaa, vaikka jos menee syömään ja haluaa syömisessä juoda vaikka lasin punaviiniä, et se ei oo ongelma. [–] no, muodostaan omia käsityksiään, ett se ei oo vaan sitä, että kaikki aikuiset käyttää alkoholia silleen, että kunnes sammuu, vaan että sitä voi käyttää normaalistikin. (N/20–22a)

Tutkimus antaa viitteitä siitä, että kohtuukäytöstä keskusteleminen tulisi nähdä yhtenä osana nuorten päihdekasvatusta sekä yleisesti että riskiehkäisyn tasolla erityisesti. Tutkimuksessa tuli vahvasti esille nuoren läheisten vaikutukset nuoren omaan alkoholin käyttöön ja suhtautumiseen alkoholia kohtaan. Kohdennetun nuorisotyön toiminnassa mukana olevista nuorista osa tunnistaa sukupolvien ylittäviä alkoholin ongelmakäytön malleja omasta taustastaan. Näistä nuorista moni tarvitsisi alkoholin riski- ja ongelmakäytön haitoista puhumisen rinnalle malleja myös alkoholin hallitusta käyttämisestä ja keskustelua käytön positiivisiksi koetuista seurauksista oman alkoholisuhteensa rakennustekijöiksi.

Siirryttäessä painotetusti päihteiden käytön riskiehkäisyä käsitteleviin teemoihin nuoret ottavat haastatteluissa esille tupakoinnin ja alkoholin käytön sekä näiden rinnalla erityisesti kannabiksen ja myös muiden huumeiden kokeilun – haittojen vähentämisen näkökulmasta. Kohderyhmälähtöisesti räätälöity ehkäisevä päihdetyö koetaan erityisen tärkeäksi.

[--] Siis se pitäis olla ala-asteella just valistusta ja yläasteella se pitäis olla sitten tää kun tiedetään, jotka käyttää, ni sit enemmänkin sitä, et yritetään saada se käyttö järkeväks tai siis sillä tavalla, [--], et se on turha enää sitten valistaa siinä vaiheessa. Ei kukaan haluun yleensä lopettaa vielä yläasteella, siinä vaiheessa ei oo tullu vielä haittoja niistä, niin sitä vois sitä käyttöö ehkä mieluummin se ois parempi, et sitä yritetään saada järkeväks sitä, ei semmosen pelottelun, vaan semmosen ohjaamisen kautta, että ehkä ei nyt ainakaan sunnuntaina vedä päätänsä täyteen, että maanantaina pystyis kouluun ja jotain semmosia. (M/19–21a)

Saarnaavan tai pelottelevan päihdekasvatuksen sijaan haastatellut nuoret näkevät tarpeelliseksi keskustelun, joka esimerkiksi välittää tietoa terveystarpeista, jotka liittyvät kannabiksen kokeiluun ja käyttöön, sekakäyttöön (kannabis ja alkoholi), (alkoholi ja lääkkeet), (kannabis ja lääkkeet) ja muiden huumeiden kokeiluun. ”Riskiehkäisyn tasolla toimittaessa on mietittävä, millaisista riskeistä ja millä tavoin keskusteleminen on nuorta koskettavaa” (Normann ym. 2015,19). Kokeilevia ja käyttäviä nuoria hyödyttää neuvonta ja ohjeistus, joista nuori saa oikeaa tietoa haittojen vähentämisestä. Nuoret toivovat enemmän neuvontaa haittojen vähentämisen näkökulmasta.

– En mä tiedä noista ehkäisijutuista. Mut jos joku jo käyttää jotain, niin siinä on tärkeä niiden haittojen vähentämiseen keskittyminen, koska niitä haittoja voi vähentää ihan todella monella tapaa. Myös mä oon ihan varma, että jos jotain nuorta kiinnostaa huumeet niin kyl se tulee niitä käyttään oikeesti, oli valistus mitä hyvänsä. Mut ehkä pitäis kertoa myös siitä, että miten niitä vois käyttää turvallisemmin. Ja siihen pitäis neuvoo, et kun niitä käytetään niin sit voitais tehdä niin paljon sen eteen et se olis turvallisempaa todellakin, koska esimerkiksi monet ihmiset ketkä käyttää huumeita niin ne, jotka siis ei oo perehtyny asiaan eikä lukenu paljon siitä, ne käyttää niitä vaarallisilla tavoilla, vaikka se olis ihan pienestä kiinni et ne käyttäis niitä turvallisemmilla tavoilla. Siihen haittojen vähentämiseen, siihen voi kyllä vaikuttaa paljon. [--] Haittojen vähentäminen. [--] Mä en oikein usko ehkäisevään päihdetyöhön. Mut mä uskon siihen, että asioista vois kertoa totuudenmukasemmin ja et haittojen vähentämiseen vois kiinnittää huomioo. (N/20–22d)

Virittävän päihdekasvatuksen idean mukaisesti nuorten ehkäisevässä päihdetyössä vaikuttaisi tärkeältä toiminnan kiinnittäminen nuoren omakohtaisiin kokemuksiin ja kokemusten pohdintaan, etenkin nuorille ominaisiin tapoihin etsiä ratkaisuja esimerkiksi tupakoinnin lopettamiseen. Tämä edellyttää nuorten kanssa toimivilta aikuisilta herkkyyttä ja valmiutta tehdä nuoren kanssa yksilöllistä, nuoren näköistä tupakkatyötä.

Kimmokkeet vähentämiseen ja lopettamiseen

Mul oli oikeestaan alussa, että säästää rahaa, et se oli vaan se raha. Mut sit ku oikeesti aion lopettaa, niin sitte se on, et jos mää saan lapsen, niin siinä vaiheessa mää lopetan suoraan. (M 19–21b)

Aika paljon mä oon itekin miettiny, et minkä takia mä vaan sysään ne tiedot pois ja sit jään siihen [jatkan tupakointia]. Mut kyl mä kiinnitän huomioo sen takia, kun hampaat tuntuu et tullu hirveen keltasiks. (N/18–20)

Ja [---]kyl mulla on siis se just, et ei oikein jaksa hirveesti juosta. Tai jos juoksee bussiinkin, niin tuntuu, että hirveen hengästyny ja tommosta. Mut sit taas mä en tiedä, liittyyks kaikki välttämättä just siihen tupakointiin? (N/18–20)

II Tupakka kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristössä

Aikoinaan eräs nuoriso-ohjaaja sanoi, että tupakointi on yksi nuorisotyönmuoto. Toivottavasti näin ei ole enää! – Työntekijä

Tupakointihan on monesti sosiaalinen tilanne ja se voi olla tavallaan työvälinekin. Oli käsittääkseni 90-luvulla ihan yleistäkin että tupakoitiin nuoren kanssa, ja tarjottiin jopa tupakkaa nuorelle joka tupakoi. Nykypäivänä on hieman kyseenalainen menetelmä, toimii varmasti joo, mutta sotii moraalia ja ammattimaista toimintaa vastaan. Muistan joskus tarjonneeni nuorelle tupakan, poliisikuulustelujen jälkeen, kun nuori kävi ihan kierroksilla. Silloin se toimi rauhoittajana, ja sain nuoren kuuntelemaan ja rauhoittamaan itsensä. – Työntekijä

Tässä luvussa tarkastellaan tupakkatyön edistämiseen liittyviä kehittämistarpeita kohdennetun nuorisotyön toimijoiden asenteiden, työ-orientaatioiden sekä toimintaympäristön käytäntöjen ja toimintatapojen kannalta. Osiossa esitellään etsivän nuorisotyön tekijöiden ja pajavalmentajien näkemyksiä työntekijöiden ja nuorten tupakoinnista työhön liittyvissä tilanteissa. Tarkastelun tavoitteena on nostaa yhteiskunnallisen keskustelun puheenaiheeksi kysymys, onko tupakalla asemaa tai sijaa nykyisin 2010-luvulla tehtävän kohtaavan nuorisotyön ”työvälineenä”. Osio on virittävän valistuksen idean mukainen puheenvuoro, joka koostuu tupakoinnista kohdennetussa nuorisotyössä eri tavoin ajattelevien nuorisotyöntekijöiden näkemyksistä. Problematisoivan esitystavan tavoite on innostaa alan toimijoita, alan ohjausta ja päättäjiä pohtimaan aloitteita, joilla työmuotoa voidaan edistää sekä nuorten savuttomana kasvu- ja toimintaympäristönä että työntekijöiden savuttomana työympäristönä.

1 Haasteena yhteisölliset toimintatavat – vaikuttavan tupakkatyön taustatekijät

Työntekijöiden tupakointi nuorisoalalla on alan sisältä nähtynä tiedossa oleva ja aiemmin valtaosin hyväksytty asia. Nykyisin, tupakkakulttuurin muutoksen myötä, ajatus nuorten kanssa työtä tekevästä tupakoivasta aikuisesta herättää yhä enemmän keskustelua niin alan sisällä kuin

sen ulkopuolella. Tutkimuksessa etsiviltä nuorisotyöntekijöiltä ja nuorten työpajavalmentajilta kysyttiin mielipiteitä työntekijän omasta tupakoinnista ja työhön liittyvistä tilanteista, joissa työntekijän on huomioitava tupakoimistaan työn kannalta. Työntekijöiltä kysyttiin myös heidän näkemystään siihen, onko tupakalla asemaa tai sijaa nykyisin 2010-luvulla tehtävän kohtaavan nuorisotyön ”työvälineenä”. Kyselyssä esitetyt kysymykset olivat:

- a) Jos ohjaaja itse tupakoi tai käyttää muita tupakkatuotteita, mitä ajattelet sen vaikutuksista nuoreen?
- b) Onko työssäsi tilanteita, joissa täytyy miettiä, miten ohjaaja toimii, jos hän itse tupakoi tai käyttää muita tupakkatuotteita? Jos, niin kerro esimerkki.
- c) Onko työssäsi tilanteita, joissa tupakasta voi muodostua ikään kuin ”työväline”? Jos, niin minkälaisesta tilanteesta tällöin voi olla kysymys?

Kyselyyn vastaaminen ajoittui loppusyksyyn 2015, jolloin julkisuudessa uutisoitiin uuden tupakkalain voimaanastumisesta (laki astui voimaan 15.8.2016). Suomen tupakkapolitiikan kulmakivenä on vuonna 1976 säädetty tupakkalaki, jota on säännöllisin väliajoin uudistettu. Muun muassa savuttomuus työpaikoilla tuli lakiin vuonna 1995 maailman ensimmäisten maiden joukossa. Vuoden 2016 tupakkalakiuudistus tähtää nikotiinittomaan Suomeen vuonna 2030. (Tupakkapolitiikan ja -lainsäädännön kehityksestä vuodesta 1976 nykypäivään ks. Heloma ym. 2012). Seuraavassa tarkastellaan kootusti kohtaavan nuorisotyön itsemäärittelystä käsin rakentuvaa kuvaa työntekijöiden tupakoinnista nuorten kanssa tehtävässä kohtaavassa työssä.

TUPAKOINTIA KOSKEVA ASENNEILMAPIIRI KOHDENNETUSSA NUORISOTYÖSSÄ

Vastajien selkeän enemmistön mukaan tupakoiva ohjaaja nähdään yleisesti huonona esimerkkinä nuorelle. Ohjaajaa pidetään malliaikuisena nuorelle.

- Mielestäni se [tupakointi] ei ole hyvä esimerkki.
- Ohjaajien tulee olla esimerkkinä nuorille, joten silloin kun nuoret ovat paikalla myöskään ohjaajat eivät käy tupakalla. Myöskään julkinen tupakointi tällaisessa nuorille näkyvässä työasemassa ei ole mielestäni kovin suotavaa. Moni nuoren kanssa työskentelevä voi olla nuoren ihannon kohde ja on tärkeää olla hyvänä mallina myös päihteiden käytön kanssa, tämä koskee niin tupakkaa kuin alkoholia ym.

Tupakoivaan aikuismalliin suhtaudutaan kohdennetun nuorisotyön työntekijöiden mukaan pääsääntöisesti kielteisesti. Tupakoivan aikuismallin ajatellaan lisäävän eri tavoin nuorten hyväksyvää suhtautumista tupakointiin. Sillä nähdään olevan vaikutuksia nuoren tupakoinnin eri vaiheisiin, erityisesti tupakoinnin aloittamiseen, mutta myös tupakointitavan jatkumiseen.

- Ohjaaja antaa aikuisen esimerkkiä työyhteisössä ja tupakointi ei siihen sovi. Ohjaajan tupakointi voi motivoida nuorta aloittamaan tai jatkamaan.
- Voi toimia kimmokkeena aloittamiseen jossain määrin.
- Lisää nuorten tupakointia.
- Se voi vahvistaa tupakointia ja luoda siitä hyväksyttävämmän kuvan. Nuoren on vaikeampi samaistua tupakoimattomuuteen.
- Kannustaa myös nuoria aloittamaan/jatkamaan tupakointia.
- Jos nuorten nähden polttaa, niin nuorilla on houkutus kysyä työntekijältä tulta omaan savukkeeseen.

Käytännön työn kannalta katsottuna tupakoivan aikuismallin nähdään olevan ristiriidassa nuorten ehkäisevän päihdetyön toteuttamisen ja arvojen kanssa. Työntekijöiden enemmistö näkee työntekijän tupakoinnin nuorten ehkäisevän päihdetyön uskottavuusongelmana.

- Erittäin huono esimerkki. Vie pohjan pois valistukselta.
- Jos paasaa päihteettömyyden puolesta ja itse toimii toisin, menee asialta pohja.
- Vie pohjan pois koko ennaltaehkäisevältä toiminnalta.
- Vaarana on kaksinaismoralismi.
- Yhteiset ryhmätehtävät, joissa keskustellaan [tupakoinnin] vaaroista ja sitten ohjaaja itse haluaa pitää tupakkataukoa. Niin kyllähän se vähän pohjaa vie pois asiasta.

Tupakoiva työntekijä korostaa työssään avoimuutta ja painottaa ammatillista vastuuta itsestä tupakoivana henkilönä.

- Ajattelen sen [tupakointini] olevan rehellistä ja inhimillistä. En koe ristiriitaa siinä että polttava ohjaaja kannustaa polttavaa nuorta tupakoimattomuuteen. Itse poltan tupakkaa ja taatusti tiedän mistä puhun kun nuoren kanssa puhun. Kerron myös katuvani ikinä aloittaneeni ja juttelemme mahdollisesta lopettamisesta vaikka

yhteistuumin. Olen joskus tehnyt leikkimielisen vedonkin pajalaisen kanssa siitä kumpi on pidempään ilman. Ja tietenkin häviäjää saa hieman leikillään sitten mollata :) Eli rennon mutta silti vakavasta asiasta juttelemiseen usein on jopa "hyöty" siitä että nuori tietää tai ainakin tietää ohjaajan joskus olleen samasta riippuvainen ja näin luottaa ohjaajan sanaan enemmän koska ei koe sitä tekopyhäksi. Tämä juuri on mielestäni tärkeintä. Nuori ei saa kokea tilanteessa tekopyhyyttä koska silloin mikään ei taatusti mene läpi.

Vastaajien vähemmistö katsoo, ettei tupakoivan ohjaajan tuottamalla mallilla ole vaikutusta toiminnassa kohdattavien nuorten tupakointiin. Pääperusteluna nähdään, että mahdollinen tupakointi nuorten vertaisryhmissä vaikuttaa nuorten tupakointia koskeviin asenteisiin ja tupakkakäyttäytymiseen enemmän kuin tupakoivan ohjaajan malli. Kaverisuhteissa näkyvällä vertaismallilla ajatellaan siten olevan enemmän merkitystä kuin ohjaajan aikuismallilla.

- En näe sillä suurta merkitystä, jos ohjaaja ei nuorten kanssa toimiessaan itse käytä tuotteita. Nuoret seuraa enemmän ikäisiään ja kaveripiiriään ja se joko johtaa käytön aloittamiseen tai aloittamatta jättämiseen.
- Nykypäivänä nuori ei enää niinkään ota mallia ja "apinoi" perässä automaattisesti, mutta jos nuori itse on päättänyt aloittaa tupakanpolton, hakeutuu hän usein ohjaajan seuraan "kaverina" jossa yhdistävänä tekijänä tupakointi.
- Uskon että kaveripiiri/seura vaikuttaa paljon kaikkien päihteiden käyttöön enemmän kun ohjaajan /valmentajan malli.

Yksittäisessä vastauksessa ohjaajan tupakoinnilla ei nähdä olevan vaikutusta nuoren tupakointiin silloin, kun nuorella tiedetään olevan ongelmia päihteiden käytön kanssa.

- Nuoriin, joilla on ongelmia useiden eri päihteiden kanssa en usko sen vaikuttavan millään lailla.

Kaikissa vastauksissa painotettiin, että mikäli ohjaaja tupakoi, hänen ei tule sitä tuoda esille nuorelle myönteiseen sävyyn. Vastauksissa korostuvat kannanotot siitä, millä tavoin ohjaaja tuo esille omaa tupakointiaan ja missä tilanteissa hän tupakoi. Tupakoivan ohjaajan tulee olla tietoinen siitä, millaista mallia hän tupakoidessaan välittää, riippumatta siitä, nähdäänkö ohjaajan tupakoinnin vaikuttavan suoraan nuorten tupakointiin. Tupakoivan ohjaajan odotetaan olevan vastuullinen tupakoija.

- Ohjaaja pystyy myös omalla esimerkillään näyttämään mallia nuorille. En siis pidä järkevänä sitä, että ohjaaja avoimesti tupakoi asiakkaiden nähden.
- Mielestäni ohjaajan ei tule ainakaan antaa ymmärtää, että tupakointi on ok

tai hyvä juttu tupakoimalla ronskisti nuorten edessä. Itsekin töissä tupakoinnista nuorille kiinni jääneenä annoin nuorten ymmärtää, että häpesin tupakoimistani, enkä ainakaan ollut siitä ylpeä.

– Nuori saattaa kokea tilanteen ristiriitaisena ja jopa tekopyhänä, erityisesti jos ohjaaja voimakkaasti puhuu tupakoinnin huonoista vaikutuksista, mutta toimii käytännössä omien neuvojensa vastaisesti. Mikäli ohjaaja taas puhuu omasta käytöstään avoimesti (ei kannustavaan sävyyn) ja kertoo miten se vaikuttaa hänen elämäänsä ja miten ehkä lopettaminen tuntuu vaikealta. Siten nuorille saattaa syntyä realistisempi kuva tupakoinnista tai tupakkatuotteiden käytöstä. Mikäli taas ohjaaja rikkoo esimerkiksi nuorten viettämässä paikassa (kuten nuorisotalolla) sääntöä tupakoimattomuudesta tupakoimalla, on tilanne aivan eri.

Tupakoivan työntekijän näkemys tilanteesta on samanlainen kuin edellä: ”Tarkkaan harkitsen töissä missä ja kenen nähden poltan, pyrin olemaan tupakoimatta.” (Työntekijä).

– No ainakaan sitä ei saa piilotella. Kiellän, mutta itse teen samaa salaa – ei oikein natsaa.

– Ohjaajan ei tule käyttää tupakkatuotteita nuoren kanssa vaikka molemmat polttaisivat. Toisaalta on kuitenkin hyvä olla nuorelle rehellinen jos aihe tulee esiin.

– Silloin, kun työntekijä ei polta työaikana nuorten edessä niin, se työntekijän oma asia. Nuoreen tämä vaikuttaa vain, jos nuorelle on valehdeltu ja nuori saa työntekijän kiinni polttamisesta.

Yleisesti vallitseva kanta toimintaympäristön asenneilmapiirissä on, että työntekijän tupakointi on hyväksyttävää tupakkatauoilla. Tällöin tavoitetilana on, että ohjaajan tupakointi ei tapahtuisi nuoren nähden.

– Täytyy hoidella tupakointi niin ettei se näy – ruokaturunilla se on meillä mahdollista.

– Tupakkatuotteet ja niiden käyttö pidettävä piilossa mielestäni nuorilta. Ohjaajan siis hakeuduttava piiloon tupakoimaan.

– Tupakoivat ohjaajat eivät polta nuorten kanssa, menevät piiloon.

– Pajalla pidettävät tauot, esim. käykö tupakalla nuorten kanssa vai ajoittaako tupakoinnin nuoria ennen, heidän jälkeen. Käykö tupakalla lainkaan työpäivän aikana.

Toisaalta ohjaajien tupakointi ”piilossa nuorten katseilta” jakaa vastaajien mielipiteitä vastauksissa:

– Mielestäni ohjaajien ei tulisi näyttää esimerkkiä tupakoimalla eli työntekijöiden ei tulisi tupakoida ollenkaan, koska vaikka nuori ei näe ohjaajan tupakoivan niin se näkyy muutenkin tai ”haisee”.

Tupakoivan työntekijän odotetaan huomioivan ja olevan tietoinen välittämästään aikuismallista erityisesti silloin, kun hän työskentelee alaikäisten nuorten kanssa tai hänen työympäristössä on alaikäisiä nuoria.

- On tiettyjä alueita joissa ei koskaan voi aikuinenkaan polttaa, kuten nuorisotalot ja muut merkatut kieltoalueet missä tahansa. Näissä on aina oltava mallina kaikenikäisille. Lisäksi alaikäisten kanssa ollessa ei muutenkaan voi ikinä polttaa.
- Alle 18-vuotiaiden kanssa työskennellessä on syytä miettiä esim. omaa tupakointia. Samoin kannattaa miettiä esim. sanontoja "pidetään nyt tupakkitauko" työnteon ohessa.
- Ala-ikäisten nuorten kanssa mietin enemmän huonoa esimerkkiä - samassa tupakkaringissä seisominen tekee tupakoinnista ikään kuin hyväksyttävämpää.

Työpaikan sääntöjen mukaan tupakointi asiakastapaamisissa ei ole sallittua kohdennetussa nuorisotyössä. Työ eri-ikäisten (pääsääntöisesti 16–29-vuotiaiden) nuorten kanssa tuottaa vastauksiin kuitenkin näkemyksen, jossa sekä ohjaajan että nuoren tupakointiin suhtaudutaan työssäoloaikana eri tavoin ja pidetään niitä jossakin määrin hyväksyttävämpinä täysi-ikäisten nuorten aikuisten kohdalla kuin alaikäisten nuorten kohdalla. Vallitseva kanta on, työntekijää lainaten: ”nuorten kanssa tupakoimista vältetään vaikkakin he ovat aikuisia”.

Toisaalta:

- Työssäni nuoret ovat pääsääntöisesti täysi-ikäisiä. [---] Mielestäni ohjaaja voi polttaa/käyttää nuuskaa lain puitteissa.
- Vaikutus mielestäni riippuu nuoren iästä. Asiakkaani löytyvät ikähaitarista 13–29. On eri asia käryytellä 14-vuotiaan edessä kuin 25-vuotiaan. Eli nuoppari/perusnuorisotyöntekijän en sallisi polttavan nuorten nähden kun taas katutyöntekijä/etsivä, joka pyörii vanhempienkin nuorten kanssa, on joskus ok lähestyä nuorta esim. kysymällä tulta jne.
- Pajalla ohjaajana ollessani poltin tupakkaa nuorten kanssa, koska kun he kävivät tupakalla niin siellä syntyi paljon keskustelua kurssin sisällöstä ja halusimme siten myös vähentää ns. selän takana puhumista.

Tupakoinnin asemaa kohtaavan työn ”työvälineenä” tarkastellaan lisää myöhemmin tämän osan toisessa luvussa (Sosiaalinen vahvistaminen ja tupakka samassa työkalupakissa).

SAVUTTOMUUTTA TUKEVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ – LISÄOHJEISTUKSEN TARVE

Edellä tarkasteltiin toimijoiden näkemyksiä tupakoivasta aikuismallista kohdennetussa nuorisotyössä. Tämän avulla konstruointiin ehkäisevän tupakkatyön tavoitetilaa kohdennetussa nuorisotyössä. Sen mukaan työntekijän tupakoinnin ei pääsääntöisesti nähdä sopivan nuorten kanssa tehtävään työhön. Kun tupakoimista tapahtuu, toiminnan

kulttuurisella tasolla vaikuttaa julkilausumaton tavoite ”tupakoida nuorten katseilta piilossa.” Suhteessa tähän kohdennettua nuorisotyötä tekevien työntekijöiden katsotaan joutuvan huomioimaan omaa työssäoloaikaista tupakointiaan huolellisesti. Haasteet konkretisoituvat, kun tarkastellaan esimerkiksi toimintaan kuuluvia siirtymiä, retkiä ja leiriaikoja. Tupakoivien ohjaajien tupakoinnin mahdollistaminen vaatii nuorille suunnatulta toiminnalta erityisjärjestelyitä:

- Jos tupakoisin, täytyisi reissuilla pitää tupakkatauot niin ettei nuori näe polttamista. Eikä siitä saisi koitua mitään sekaannusta eikä viivytystä.
- Leirit, retket yms. tilanteet jossa ohjaaja ei voi poistua työpaikalta ja usein nuoret huomaavat tupakoinnin.

Tupakoinnin mahdollistaminen vaatii tupakoivalta työntekijältä erityisjärjestelyitä hoitaa työnsä:

- Esimerkiksi jos ollaan nuoren kanssa yön yli [retkellä] täytyy tupakoivan ohjaajan miettiä, missä hän voi (tai voiko) tupakoida ja milloin.
- Retkillä ja leireillä ohjaajan on mietittävä kuinka selviää tupakoimattomuuden aiheuttamista vieroitusoireista (korvaushoito), koska ohjaaja ei voi tupakoida työajalla nuorten nähden
- Samoin siirtymien/retkien yhteydessä tupakointi nuorten kanssa, puhuttaa usein. Voiko paikasta toiseen siirryttäessä ohjaaja tupakoida?
- Automatka, jossa kyydissä nuoria jotka eivät polta tupakkaa.
- Pidempikestoiset tapaamiset retket yms., onko ok polttaa asiakkaan aikana.

Kohdennetun nuorisotyön tupakoimattomuutta edistävä työkalu rakentuu vastaajien työpaikoilla Savuton kunta ja kaupunki -ohjelman mukaisesti. Savutonta aikuisiesimerkkiä ja savutonta työpaikkaa perustellaan kunnan julistautumisella savuttomaksi. Linjaukset koetaan nuorten tupakoimattomuuden edistämistä tukeviksi sekä antavan säännöt työntekijän työnaikaiselle tupakoinnille.

- Kuntamme on savuton kunta ja tupakoida saa vain omalla ajalla, hyvä niin.
- Meillä on savuton työpaikka. Ei ole hyväksyttyä tupakoida työaikana. Ei sovi lasten ja nuorten parissa työskenteleville käyttää työaikana tupakkatuotteita.
- Ohjaaja voi mielestäni tupakoida vain ja ainoastaan omalla vapaa-ajallaan. Kunta on savuton, joten työpaikalla tai sen läheisyydessä ei ole lupa tupakoida.

Esille nousee toisaalta ajankohtainen tarve tarkistaa Savuton työpaikka-säännösten kattavuus työpaikoilla erityisesti suhteessa uusiin tupakkatuotteisiin.

– Sähkötupakkaa koskevat samat säännöt kuin tavallistakin

Savuton kunta ja kaupunki -ohjeistuksista huolimatta työntekijöiden tupakointia työpaikalla koskevissa säännöissä näkyy selkeyttämisen tarvetta:

- Meillä on savuton työyhteisö. Silti osa henkilökunnasta polttaa työpäivän aikana. Sääntöjä voi siis kiertää on viesti asiakkaille.
- Tupakointitila on kaikille yhteinen ja siellä saisi käydä vain tauoilla, koska ohjaajatkin käyvät siellä myös taukojen ulkopuolella ja nuoret näkevät sen, on hankalaa korostaa nuorille oikeutta tupakoida vain taukojen aikana.
- Ei pitäisi hyväksyä, nuoret ja työntekijöillä samat röökialueet jne.
- Meillä on puututtu valmentautujien tupakataukoihin ja ohjeistettu tupakointiin vain muiden taukojen aikana. Tämän ohjeistuksen noudattaminen ja valvonta ontuu, koska osa henkilöstöstä tupakoi itse, eikä noudata ohjeistusta.

Ongelmallisimpana vastuullisen tupakoivan aikuismallin välittymisen ja Savuton kunta ja kaupunki -ohjeistusten kannalta nähdään tilanne, jossa tupakoiva työntekijä ei toimi ohjeistusten mukaisesti:

- Valitettavasti, osa nuorisotyöntekijöistä polttaa nuorten kanssa ja se on mielestäni väärää informaatiota nuorelle päihteistä.
- Olen nähnyt monenlaisia työntekijöitä jotka tupakoivat. Toiset salaavat tupakoinnin nuorilta ja toiset eivät, olen törmännyt jopa siihen, että nuorille tarjotaan tupakkaa tai käydään sitä ostamassa.
- Savuttomuuden vaatimus esim. työpajalla ei tule onnistumaan, jos henkilöstö itse polttaa työaikana.
- En pidä siitä, että ohjaajat ovat tupakalla asiakkaiden kanssa. Tuntuu turhautavalta puhua työpajan savuttomuudesta, kun vastassa on oppositio talon omia ohjaajia.
- Ohjaajien tupakointi vetää tavallaan "maton alta" tupakoinnin vähentämisestä/lopettamisesta nuorille ja asiakkaille puhuttaessa.
- Osa meidän ohjaajista tupakoi, ja olen huomannut että heidän on vaikea sisäistää sääntöä olla polttamatta nuorten nähden. Varsinkin ohjaajat, jotka jo pitempään ovat polttaneet tuntuu, että savuton työpaikka on heille mahdottomuus. Tupakka-ajat ja -paikat aiheuttavat pientä kismaa kun ohjaajat eivät noudata niitä.

Työntekijät nostavat esille myös tarpeen tarkistaa, vaatiiko tupakoinnin mahdollistaminen työpaikalla työntekijöiden työtehtävien hoitoa koskevien käytäntöjen ja työntekijöiden välisen tasavertaisuuden selkeyttämistä tupakoivien ja tupakoimattomien työntekijöiden välillä:

- Esim. leireillä on erillinen röökipaikka-alue johon alaikäisillä ei ole asiaa. Ikävä kyllä tupakoimaton ohjaaja on usein sitten röökitaukojen aikana vähemmistössä kun ohjaajaresurssia ja leiriläisiä ajatellaan.

- Nuoret käy porukalla tupakalla. Jos myös ohjaaja tupakoi, niin hän voi mennä porukkaan mukaan. Itse kun en tupakoi niin nämä tupakkapaikalla käydyt keskustelut menevät ohi.
- Joskus on keskusteluja, joita käydään ainoastaan tupakkaringissä. Itse en tupakoi enkä pääse osallistumaan näihin keskusteluihin...
- Esimerkiksi ruokatauolla osa nuorista tupakoi. Tupakkatauolla käydään erilaisia keskusteluja, kuin muutoin kohtaamisissa.

Haasteita nähdään siinä, että vastuullisen tupakoivan aikuismallin tulisi olla sama kaikkien nuorten parissa työskentelevien kesken. Kohdennetussa nuorisotyössä tähän työnäkyyn panostaminen korostuu usein joko oman alan tai eri alojen ammattilaisten yhteisesti jakamien työympäristöjen, toimipisteiden ja monialaisen työn luonteen vuoksi:

- Samoissa tiloissa työskentelevät nuorisojärjestöjen ihmiset tupakoivat nuorisotilan toisella sisäänkäynnillä. Etsivän toimistolta lähtevät nuoret joutuvat usein kävelemään tämän savupilven lävitse ja samalla näkevät kolmannen sektorin työntekijät (joiden "asiakkuudessa" saattavat myös olla) tupakoimassa. Mielestäni erittäin kyseenalaista.
- Tupakoimattomuus tämänkaltaisissa tehtävissä tulisi olla itsestään selvyyys myös 3.sektorin nuorisotyössä, vaikka asiakkaat olisivatkin täysi-ikäisiä!

Enemmistö vastaajista katsoo, että ohjaajan oma tupakointi ei vaikuta ohjaajan ammatilliseen työotteeseen, jonka mukaan tupakointi ei kuulu nuorten parissa tehtävään työhön. Myös tupakoiva työntekijä on sitoutunut nuorten tupakoimattomuuden edistämiseen.

- Toiminnassa ei tule tuoda esiin tupakkatuotteita positiivisessa valossa. Myös tupakoiva ohjaaja asettaa rajat tupakoinnille, että missä ja kuinka usein.

Kun työntekijät arvioivat ehkäisevän päihdetyön toteutumista laajemmin omassa työyhteisössään, kehittämisen kohteiksi nousevat toisaalta ehkäisevän päihdetyön henkilöstöresursointi ja toisaalta nuorten osallisuuden mahdollistaminen (ks. taulukko 5). Työntekijöiden vastaukset kommentoivat EPT-ohjelman yhtä painopistettä, jossa kiinnitetään huomiota päihdeiden käytön haittoihin laajasti erilaisissa yhteisöissä (varhaiskasvatuspalvelut, oppilaitokset, työpaikat). Työyhteisöjen kohdalla ohjelman tavoitteena on että ”työpaikkojen päihdeohjelmat sisältävät yhteiset toimintatavat alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen ehkäisemiseksi ja niihin puuttumiseksi sekä tupakkatuotteiden käytön vähentämiseksi ja vieroituksen järjestämiseksi. Johto ja esimiehet, työntekijät ja työterveyshuolto sitoutuvat yhteistyöhön päihdeohjelmaa hyödyntäen.” (EPT-ohjelma 2015, 27) EPT-ohjelma on tarkoitettu tukemaan

ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskevaa uutta lakia (EPT-laki 523/2015).

Taulukko 5. Arvioi nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön toteutumista työpaikallasi seuraavissa kohdissa

	Kyllä	Ei	Yht.
Nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittämisestä vastaava yhdyshenkilö on nimetty työpaikallani	50	107	157
Jos kyllä, yhdyshenkilön työnkuva ja työhön käytettävä aika on määritelty työpaikallani?	17	72	89
Työpaikallani on nuorista ja työntekijöistä koostuva nuorten ehkäisevää päihdetyötä edistävä työryhmä?	23	130	153
Jos ei, näetkö sellaisen perustamiseen olevan tarvetta?	62	42	104

EPT-ohjelmassa linjataan, että kiinnittämällä huomiota työoloihin ja toimintatapoihin työyhteisöissä voidaan vähentää alkoholin riskikäyttöön, huumausaineiden käyttöön, tupakointiin ja rahapelaamiseen liittyviä riskitekijöitä. EPT-ohjelma muistuttaa, että ”työterveyshuollon tehtäviin kuuluu neuvoa ja ohjata työnantajaa ja työntekijöitä päihdeiden väärinkäytön ehkäisyssä, ongelmien varhaisessa tunnistamisessa ja hoidossa (Valtioneuvoston asetus 708/2013).” Tärkeä työväline tässä on työpaikan päihdeohjelma, johon kirjataan tavoitteet, toiminnan sisällöt, menettelytavat ja vastuut. EPT-ohjelma suosittaa tässä yhteydessä, että alkoholin ja huumausaineiden ohella päihdeohjelmaan tulisi sisällyttää myös tupakoinnin lopettamisen tuki ja rahapelihaittojen tunnistaminen ja ehkäisy (EPT-ohjelma 2015, 27). Kohdennettua nuorisotyötä koskevat työntekijöiden vastaukset nostavat esille kehittämisen kohtia EPT-ohjelman toimintasuositusten käytäntöön viemisessä ja toimeenpanossa. Vastaajista kahden kolmasosan mukaan omalla työpaikalla ei ole nimetty nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittämisestä vastaavaa yhdyshenkilöä. Yli kaksi kolmasosaa vastaajista ilmoittaa, ettei omalla työpaikalla toimi nuorista ja työntekijöistä koostuvaa nuorten ehkäisevää päihdetyötä edistävää työryhmää. Yli puolet vastaajista katsoo sen perustamisen tarpeelliseksi, ja alle puolet vastaajista ei näe sitä tarpeellisenä.

2 Sosiaalinen vahvistaminen ja tupakka samassa työkalupakissa

TUPAKOINNIN PAINOTUSEROT AMMATILISESSA TOIMINTAKULTTUURISSA

Onko työssäsi tilanteita, joissa tupakasta voi muodostua ikään kuin "työväline"? Jos, niin minkälaisesta tilanteesta tällöin voi olla kysymys?

Viereisessä kysymyksessä tupakalla "työvälineenä" tarkoitettiin toiminnassa mukana olevan nuoren tupakoimista ja työntekijän suhtautumistapaa siihen työssään. Sillä tarkoitettiin lisäksi työntekijän omaa tupakointia suhteessa tupakoivaan nuoreen työssäoloaikana. Kyselyvastauksista käy ilmi, että työntekijät olivat sekä tulkinneet kysymyksen että vastanneet siihen tässä merkitysyhteydessään ja laajuudessaan.

Työntekijöiden vastaukset kertovat jossain määrin kahtiajakautuneesta kohdennetussa nuorisotyössä vallitsevasta ammatillisesta suhtautumistavasta tupakointiin. Suhtautumistapojen mukaan nuorisotyöntekijöistä suuri osa ei pidä tupakkaa "työvälineenä". Kuitenkin lähes yhtä suuri osa työntekijöistä nostaa esille työtilanteita, joissa nuoren tupakointi voi tulla tai tulee osaksi kohtaamistyötä ja kiinnittyy perusteluissa nuoren sosiaaliseen vahvistamiseen (riippumatta siitä, onko nuorisotyöntekijä itse tupakoiva vai tupakoimaton).

Lisäksi työntekijöiden ammatillisesta suhtautumistavasta tupakointiin on konstruoitavissa esiin näkemys, jonka mukaan työntekijän oma kokemustieto, kuten tupakkariippuvuus- ja lopettamiskokemukset ovat kiinnitettävissä osaksi nuorten ehkäisevää tupakkakasvatusta ja/tai lopettamista tukevaa tupakkatyötä.

MAHDOLLISIA TILANTEITA TUPAKOINNIN TYÖVÄLINEELLISTYMISELLE KOHDENNETUSSA NUORISOTYÖSSÄ

Seuraavassa nuoren tupakointi nähdään jossain määrin työvälineeksi nuoren kohtaamistyössä. Tilanteessa keskustelun tavallista haastavammista nuoren asioista katsotaan onnistuvan tupakoinnin välityksellä ja nuoren tupakoidessa.

- Vuosien varrella useampi nuori on avautunut omista vaikeista asioista juurikin tupakkapaikalla, kun ollaan sivussa, rauhassa ja poissa työpisteeltä. Nuoret voivat kertoa tupakkapaikalla asioita mitä eivät muuten kertoisi. Monesti tupakointi on nuorelle paineiden purku keino. Tupakkapaikalla on ratkottu monia ongelmia, sekä kuultu myös asioita joita ei muualla puhuta.
- Johonkin nuoreen on voinut olla vaikea saada "yhteyttä", mutta tupakalla ollessaan ohjaajan kanssa on saattanut avautua...(itsellä ei kokemusta).
- Nähdäkseni tällainen tilanne voisi periaatteessa olla sellainen, jossa todella vakavissa ongelmissa (esimerkiksi huumeekoukussa) olevaan nuoreen tulee pyrkiä luomaan keinolla millä hyvänsä -tyylyisesti luottamussuhde. Tällöin etsivä voisi periaatteessa tupakointitilannetta hyväksi käyttäen pyrkiä luomaan suhdetta nuoreen, jos arvioi sen mahdolliseksi.

Yhteistupakoimisen nuoren kanssa nähdään tässä tilanteessa lisäävään toiminnan onnistuneisuutta helpottamalla yhteyden luomista nuoreen ja lisäämällä nuoren luottamusta työntekijään:

- Tupakointihetki, keino ja väline päästä lähemmäs nuorta.
- Voisin kuvitella, että mikäli ohjaaja ja nuori olisivat yhdessä tupakalla, saattaisi nuori avautua vaikka kipeästä elämäntilanteestaan.
- Yhteinen tupakkatauko voi olla hetki jolloin nuoren kanssa ollaan kahden ja saadaan jäädä rikkottua.
- Joskus se voi olla ratkaiseva "luoton" väline, jolloin nuori avautuu.
- Aikaisemmassa työssä päihdekuntoutusosastolla olisi ehkä ollut jopa plussaa se, jos itse olisi tupakoinut. Tupakallakäynti on sosiaalinen tapahtuma, vaikkakaan ei tapana hyvä, se kuitenkin yhdistää ihmisiä ja ns. tupakkaringissä voi tulla rennompaa keskustelua asiakkaiden kanssa ja omalta osaltaan tupakointi saattaa tehdä hyvässä mielessä ohjaajasta rennomman vaikutelman ja lisätä yhteenkuuluvuuden tunnetta. En siltikään koe järkeväksi tavaksi, enkä itse voisi kuvitella polttavani tupakkaa.

Pyyntö yhteistupakoimiseen nuoren prosessin aikana voi tulla nuorelta itseltään.

- Nuori pyytää joskus työntekijää kanssaan tupakalle pois ryhmästä, jotta saa kerrottua jonkin mieltä painavan asian.
- Nuori saattaa pystyä puhumaan asioistaan, vaikeistakin, sosiaalinen tilanne syntyy, jossa voi olla helpompi keskustella ilman muita korvapareja, lisäksi nuoren voi olla helppo aloittaa lauseella "tuletko mun kanssa käymään sauhuilla"?

Nuoren tupakointi voidaan jossain määrin nähdä toiminnan työvälineeksi erityistilanteissa, esimerkiksi uhkaavien tilanteiden ratkaisuna tai apukeinona nuoren stressaantuneen tai jännittyneen olotilan helpottamiseen:

– Jos nuori tupakoi, niin työntekijä ei lähde tupakalle nuoren kanssa tai tarjoa tupakkaa.

– Nuorten kanssa tupakoiminen ei saa toimia työmenetelmä.

– Mielestäni ei. Työvälineitä on muitakin, sen ei tarvitse olla tupakka.

– Tupakka ei kuulu työvälineisiin.

– Jotkut valmentajat käyvät asiakkaiden kanssa keskusteluja tupakkapaikalla, mutta omasta mielestäni sitä tulisi välttää.

– Vuosia sitten nuorisotalotyössä ohjaajat kävivät avoimesti nuorten kanssa tupakalla. Siellä kuultiin ne parhaimmat jutut. Tuo ei mielestäni pidä paikkaansa. "Epävirallisia" hetkiä on mahdollista tietoisesti järjestää muutenkin, samaa leppoisuus on esim. kahvikupin äärellä tai biljardikepin varressa ollessa.

– Ei ole. Ilman olen pärjännyt jokaisessa tilanteessa. Mielestäni jos tupakasta muodostuu työväline ohjaustilanteisiin tai muuhun, tulee tarkastella onko henkilöllä riittäviä ammatillisia valmiuksia suorittaa työtään.

– Kyllä - tupakointi voi olla nuorelle ja työntekijälle yhdistävä tekijä - ei koskaan tulisi olla näin.

– Esimerkiksi leiritilanteessa tai nuoren saadessa esim. raivokohtauksen... tupakkatuokio, saattaa laukaista tilanteen ja sitä kautta pääsee nuoren kanssa keskusteluyhteyteen... en luoja kiitos ole joutunut kyseistä keinoa käyttämään.

– Jos nuorta esim. kohdannut jokin epäonnistuminen/kriisi, voisi yhdessä tupakalla käynti olla luonnollista "höyryjen" päästelyä.

– Oletan, että joillekin nuorille tupakan poltto voi toimia rauhoittavana tekijänä/ tekemisen tunteelta ennen kun hän astuu esim. Kelan ovesta sisälle tai osallistuu sovittuun kokoukseen. Jos nuori haluaa polttaa ennen tämänkaltaista tilannetta, seison yleensä nuoren seurana, koska tilanne voi olla sopiva aika keskustella asioista ja miettimään mitä seuraavaksi tapahtuu.

Tupakointi näyttäytyy jossain määrin työvälineenomaisesti myös silloin, kun se nähdään nuoren prosessissa nuorta tukevana ja häntä motivoivana tekijänä.

– Nuorelle ominaisempi tilanne on olla pihalla tupakalla, kuin esimerkiksi istua toimistossa. Nuoren saattaa olla helpompi keskustella ohjaajan kanssa samalla tupakoiden.

– Joidenkin nuorien kohdalla tupakoinnistakin saa aikaan ikään kuin "porkkanan" tyliin. "tee vielä puoli tuntia kunnolla tätä hommaa niin pääset sitten käväisemään tupakilla". Tässä voin tehdä väärin, mutta jos kokonaan kieltää niin helposti ovet paukkuu ja hommat jää kokonaan tekemättä.

Osassa vatauksista tupakointi näyttäisi valikoituvan yhdeksi – mutta ei yleisessä käytössä olevaksi – keinoksi työskennellä

nuoren kanssa.

- Jos nuori on tapaamisen aikana hyvin ahdistunut, niin olen voinut tupakoivalle nuorelle sanoa, että käy tupakalla. "Tupakkatauon" jälkeen tapaamista ja keskustelua on voitu jatkaa.
- Nuorten kanssa pihalla kahdestaan oleminen on hetki, jolloin nuori pystyy kertomaan asioita, joita ei pysty ryhmässä tai järjestetyssä keskusteluhetkessä kertomaan. Tilanteen avoimuus ja se, että tilanteesta pääsee halutessaan poistumaan kun tupakka on poltettu, ilman, että poistumista kyseenalaistetaan voi rohkaista puhumaan jostain vaikeasta asiasta. Työntekijän inhimillisuus voi korostua ja "kukkahattutätimäisyys" vähentyä.
- Tupakka itsessään ei tilanteesta kuitenkaan välttämättömyys. Työntekijän meneminen tupakkapaikalle mukaan vaikkei poltakaan on myös mahdollista.
- Ryhmyttävä asiahan tupakointi on aina ollut tupakoitsijoiden piirissä. Tässä ryhmässä voidaan saada nuori helpommin avautumaan ongelmistaan epätavanomaiseksi kutsutussa tilanteessa jossa kokee vertaisuutta työntekijän/ohjaajan kanssa.
- Työskentelen aikuisten nuorten kanssa, joita tilanteet, joissa on paljon ihmisiä, hermostuttavat. Tupakka on silloin hyväksyttävä syy mennä syrjemmälle. Siellä tupakkapaikan rauhallisuudessa voin tsemptata nuorta jaksamaan tilanteen. Tällöin tavoistani poiketen saatan jopa rohkaista nuorta polttamaan sen tupakan, että pysyy tapahtumassa tai tilanteessa muuten mukana.
- Haastavissa tilanteissa joskus kun nuori (täysi-ikäinen) menee lukkoon, ei luota, eikä puhu oikeen mitään, olen mennyt ulos toimistotilanteesta ja tupakoinut yhdessä. Muutos asiakkaassa heti huomattava, en olekaan VIRANOMAINEN, vaan ihminen! Tähän en kuitenkaan pyri. Myös muutamia kertoja, kun asiakas hermostuu, on hän rauhoittunut tupakalla käynnillä.

Silloin kun nuoren tupakoiminen valikoituu työväliseksi nuoren prosessin aikana, antaa työntekijä ohjausta ja tukea sivusavussa. Toisin sanoen työntekijä altistuu tupakansavun terveydellisille haittavaikutuksille tehdessään työtään.

- Itse en tosiaan polta, mutta saatan lähteä nuoren mukaan pihalle kun nuori käy röökillä.
- Jos nuori on tuhtunut ja pitää irrottaa ryhmästä niin voin mennä hänen kanssa ns. "röökille" hän polttaa tupakan ja minä kuuntelen samalla.
- Joskus nuoren saa avautumaan parhaiten kun käy myös "tupakalla".
- Olen itse usein istunut nuoren kanssa tupakkakopissa, vaikka en tupakkaa poltakaan.

TUPAKKAPAIKKA NUOREN TOIMINTAYMPÄRISTÖNÄ JA TYÖNTEKIJÄN TYÖYMPÄRISTÖNÄ

Seuraavassa nousee esille, miten toimipaikan tupakkapaikasta voi jossain

– Kun ohjaaja haluaa "kaveerata" nuorten kanssa, tupakointi on perin cool-juttu ja samaistuminen tapahtuu nuorten kanssa. Itsetuntoa ja ammattimaisuutta enemmän nuorille työntekijöille

– Voiko erityisessä tilanteessa tilanteen laukaisemiseksi tupakoida täysi-ikäisen nuoren seurassa?

– Savuttomuuteen kannustavan työnantajan palveluksessa työskentelevänä en pysty näkemään, miten tupakointi voisi olla "työväline" kohtaavassa työssä. Se antaisi ristiriitaisen kuvan yhteisistä näkemyksistä ja arvovalinnoista.

– Tällainen toiminta viestii tupakoinnin hyväksyttävyydestä, mutta samalla voi luoda samanarvoisuutta huokuvan keskusteluilmapiiirin. Tällaiseen käytäntöön ei tule pyrkiä, vaan tulee luoda muita keinoja saada samankaltainen ilmapiiri (esim. aamukahvi, tee tms.)

– Jos kysymys on todella moni-ongelmaisesta aikuisesta nuoresta, jonka tupakointi on se pienin paha ja jonka on vaikea luottaa työntekijöihin, voi yhdessä tupakalla käyminen madaltaa nuoren kynnystä ottaa apua ja tukea vastaan ja synnyttää luottamusta työntekijän ja nuoren välille.. Mutta korostan, että vain harvoissa tapauksissa.

määrin muotoutua virallisen toiminta- ja työympäristön epävirallinen jatke:

– Usein tupakoiva nuori ottaa ensimmäisen luottamuksesta kertovan askeleen kohti ohjaajaa nimenomaan tupakkapaikalla. Jokin arka aihe tai ongelma on helpompi ottaa puheeksi epävirallisessa ympäristössä, jossa usein vielä saa olla paremmin rauhassa, kuin työpajan hyörinässä.

– Nuoret puhuvat helpommin henkilökohtaisia asioita kun mukana on tupakka tai tupakkapaikalla.

– Joskus työvalmentaja voi saada nuoreen paremman kontaktin tupakkapaikalla, joka on epävirallisempi kuin työpiste.

– Joskus tupakkapaikalla nuoren on helpompi avautua joistakin asioistaan.

– Moni nuori on valmiimpi keskustelemaan omista asioistaan esim. tupakkapaikalla ja toisaalta voi saada muuta arvokasta tietoa yleensä nuorten tilanteesta.

Tupakkapaikka ja siellä oleminen merkityksellistyvät nuoren kanssa käytävän keskustelun avaajana ja keskustelua ylläpitävänä tilanteena.

– Nuoria on helppo lähestyä "tupakkapaikalla". Keskustelu on tällöin luontaista.

– Jossakin tilanteessa voisi olla hyvä keskustelun avaus.

– Osa omista täysi-ikäisistä nuorista asiakkaistani lähtevät joskus helpommin keskusteluun, jos he voivat polttaa samaan aikaan.

– Nuoren kanssa syntyvät epäviralliset, mutta hedelmälliset keskustelut tupakkapaikalla.

– Keskusteluja nuorten kanssa voisi syntyä esim. tupakkapaikalla.

– Tupakkatauolla käyminen yhdessä nuoren/nuorten kanssa puhuttaa paljonkin. Perusteluna on käytetty joskus sitä, että tupakkapaikalla myös kuulee päivän puhutuimmat, hektisimmät jutut, joten tällainen toiminta voi tuoda uudenlaista tietoa/palautetta koko [--] toiminnalle.

– Tupakkapaikalla voi syntyä keskustelua eri aiheista, mutta en näe että sitä keskustelua ei voisi käydä muullakin.

– Jotkut valmentajat käyvät asiakkaiden kanssa keskustelua tupakkapaikalla, mutta omasta mielestäni sitä tulisi välttää.

– Varsinaiset valmennukseen liittyvät asiat pitää käydä läpi muualla, tupakkapaikalla jutellaan niitä näitä.

– Monesti keskustelutilanteessa asiakas haluaa keskustella ja polttaa samalla tupakkaa.

Työntekijöiden vastauksissa kommentoidaan eniten näkemystä, miten tupakointi saattaa toimia nuoren prosessin aikana keskustelumenetelmänä, eräänlaisena työn välikappaleena.

– Tupakkapaikka keskustelut voisivat olla toisaalta hyvä tilanne päästä helpommin jutun alkuun.

– Joissakin tilanteissa nuorten kanssa on todennäköisesti ns. helpompi päästä juttuun jos hengailaan samalla tupakkapaikalla ja keskustelu voi olla hedelmällisempää kuin toimistokopissa kasvotusten. Kovin merkityksellisenä työvälineenä en kuitenkaan nämä tupakointia. [--] Tupakoiva nuori voi olla hyvin hermostunut halutessaan jutella henkilökohtaisesta kriisistä tai vastaavasta. Silloin on paras vaikka mennä kahvilan terassille kupposen kanssa ja sytyttää tupakat. Tämä saa tilannetta rennommaksi, koska tietenkin hermostunut tupakoija haluaa miltei aina "hermosauhut".

– Ne ohjaajat jotka tupakoivat voivat hyödyntää tupakointi tilanteita positiivisesti. Tupakkapaikalla jutellaan sellaisia asioita jotka eivät muuten tulisi niin helposti puheeksi.

TYÖNTEKIJÄN TUPAKOINTI, KOKEMUSTIETONÄKÖKULMA

Työntekijöiden vastauksista tulee esiin myös näkökulma, jonka mukaan työntekijän tupakointi-, lopettamisyritys- ja lopettamiskokemukset nähdään välillisesti työssä hyödynnettäviksi. Katsotaan, että työntekijän oma tupakointihistoria on mahdollista kiinnittää osaksi ehkäisevää tukakkakasvatusta ja lopettamisen tukea.

– Välillinen työväline sillä tupakoiva tietää todella millaisesta ongelmasta on kyse ja tietää todennäköisesti paremmin erilaiset apukeinot tupakoinnin lopettamiseen...

– Tietenkään ohjaajan ei tule korostaa sitä että esim. itse tupakoi. Ohjaaja voi kuitenkin käyttää omaa tupakointiaan esim. keskustelun virittäjänä, jos keskustellaan esim. siitä, miten vaikeaa tupakasta on päästä eroon.

– Esimerkki ja aito kokemus esim. tupakoinnin haitoista voi toimia hyvänä pysäyttäjänä nuorelle joka harkitsee tupakoinnin aloittamista. Kannustus siihen, että jos ei ole vielä koukussa kannattaa tarkkaan miettiä laittaako itseään siihen koukkuun ollenkaan sillä tupakasta aiheutuu enemmän haittoja siitä koettuun hyötyyn. Nuoret kuuntelevat enemmän kokemusta kuin kirjoista opittua tietoa.

– Keskustelu voi joskus olla myös vertaiskeskustelua esim. tupakoinnin haitoista ja vähentämisestä. Erityisesti en kuitenkaan suosi nuorten kanssa käytävää keskustelua henkilökohtaisesta päihteiden käytöstä.

Tässä yhteydessä työntekijän omakohtainen tupakkariippuvuus nähdään ammatillisessa mielessä työntekijän osaamisresurssina. Vastauksissa sekä tupakoivat että tupakoimattomat työntekijät nostivat esille joko omia tai konstruoituja omakohtaisen tupakkariippuvuuden hyödyntämismahdollisuuksia työssä, jossa he kohtaavat tupakoivia nuoria ja nuoria aikuisia.

– Ohjaajan oma tupakointi vaikuttaa varmasti nuoren kohtaamiseen, koska ohjaajalla itsellään on näkemys siitä millaisesta ongelmasta on kyse. Tupakoin itse ja omalla kohdallani tämä on juuri näin. Osaan ohjata nuorta tukipalveluihin ja korvaushoitoihin ja tiedän kuinka vaikeaa tupakasta on päästä eroon. Osaankin mielestäni kannustaa nuorta tupakattomuuteen paremmin kuin tupakoimaton... en koskaan polta nuorten seurassa eivätkä asiakkaani tiedä tupakoinnistani, joten esimerkkiä minulta nuoret eivät saa.

– Ohjaaja voi käyttää omaa tupakointiaan keskustelun virittämisessä, esim. siitä, millaista on yrittää lopettaa tupakointi, onko se vaikeaa, miten tupakointi on vaikuttanut omaan elämään, mitä haittoja siitä on. Jos ohjaaja on joskus tupakoinut ja kyennyt sen lopettamaan, on sekin hyvä keskustelun aihe. Tällöin asiakkaat/nuoret saavat konkreettisen esimerkin esim. siitä että joku on tupakoinnin kyennyt lopettamaan. Varsinkin jos asiakkaat/nuoret ottavat itse puheeksi ohjaajan tupakoinnin, on siitä mielestäni hyvä keskustella avoimesti. Se että kieltää/valehtelee omasta tilanteestaan voi olla asiakassuhteen luottamuksen kannalta huono asia.

Kohdennetun nuorisotyön kontekstissa tulisi selvittää, voiko nuoren prosessiin ohjaamissuhteessa oleva työntekijä toimia nuoren tupakoinnin lopettamisen kokemusasiantuntijana. Kokemusasiantuntijaksi ryhtyvän työntekijän olisi tärkeää olla jo lopettanut. Keskeistä olisi myös, että kokemusasiantuntijuuden jakamisnäyttämönä ei nähdä nuoren ja työntekijän yhteistä tupakointia tai tupakkapaikkaa.

TUPAKKATYÖN AHTAAT AMMATILLISET RAAMIT

Osasta työntekijöiden vastauksista käy ilmi, että tupakkatyöllä nuorten ehkäisevän päihdetyön sisällä ei ole vakiintunutta omaa asemaa kohdennetun nuorisotyön tukimuodoissa. Näissä kannanotoissa nuoren tupakoinnin puheeksi otto tai lopettamisen tuen tarjoaminen nuorelle eivät vaikuta asettuvan samalle viivalle kuin muut nuorelle tarjottavat tuen muodot. Tutkimuksessa noin kolmasosa työntekijöistä jakaa tämän näkemyksen. Tupakkatyö nuoren kanssa nähdään jossain määrin toissijaisena verrattuna kohdennetun nuorisotyön muihin tuen muotoihin ja työskentelynä, johon on vaikea tarttua.

– Jos nuoren ongelmana on esim. ahdistus- ja paniikkioireet ja hän lääkitsee niitä kannabiksella omatoimisesti niin muiden tupakkatuotteiden käytöstä tai lopettamisesta ei ole ensisijaisen tärkeää keskustella.

– Tässä hommassa aktiivisesti mukana olevat nuoret ovat useasti niin moniongelmaisia, että motivointi tupakan tai päihteiden käytön vähentämiseen on aika haasteellista!!!

Edelläkuvatun kaltainen ammatillinen asenne nuorten tupakkariippuvuuteen voi olla nuorten tupakkatyön edistämisen este. Ehkäisevän tupakkatyön kehittämisen näkökulmasta kysymys on tupakkatyön asemasta laajemmin tai tässä tapauksessa sen aseman puutteesta kohdennetussa nuorisotyössä toteutettavassa ehkäisevässä päihdetyössä. Ammatillinen asennoituminen nuoren tupakkatyöhön toissijaisena voi käytännön työssä johtaa tilanteisiin, joissa toiminnassa kohdattavien nuorten tupakkariippuvuus alitunnistetaan. Seuraavassa työntekijän havainnossa nousee esille nuoren tupakoinnin lopettamisen ja mielenterveydellisten ongelmien yhtäaikaisen tukemisen tarve.

– Aiemmin pajalla muutama nuori yritti lopettaa tupakoinnin, mutta muut (mielenterveydelliset) ongelmat kasvoivat. Tupakointi sinänsä ei ole usein nuoren suurin ongelma.

Toisin kuin yllä, nuoren tilanteen edistämässä on mahdollista huomioida myös nuoren tupakkariippuvuus. Tupakkariippuvuuden ymmärtäminen osaksi nuoren kokonaisuhyvinvoinnin edistämistä voi (alitunnistamisen sijaan) olla avainasemassa yllä kuvatun kaltaisissa tilanteissa. Lisäksi lopettamisen fysiologisten muutosten ammatillinen tunteminen voisi osaltaan vahvistaa tupakkatyön asemaa kohdennetun nuorisotyön arjessa.

Tutkimusten mukaan suomalaisilla päivittäin tupakoivilla aikuisilla on todettu kaksi kertaa todennäköisemmin masennus edeltäneen vuoden aikana kuin tupakoimattomilla. Nuorilla vastaava yhteys on

jopa viisinkertainen (Korhonen ym. 2008). Seuraavassa tulee esille nuoren tapa ymmärtää elämäntilanteessaan ilmenevää haastetta, jossa yhdistyvät tupakoiminen ja masennuksen kokeminen. Olisi tärkeää lisätä keskustelua siitä, miten alla kuvatun kaltaisiin nuorten tilanteisiin asennoidutaan ammatillisesti niin, ettei tupakoinnin puheeksi ottaminen jää työvälineissä ratkaisujen etsimisen ulkopuolelle.

– Tuli mieleen yks semmoinen asia tästä aiheesta. Pitäs mun mielestä enemmän [---] tuo tupakka, että niin ku alusta asti huomasi, et se aiheuttaa masennusta ja semmosta. Ku se tekee niin huonommaksi olon ja sitte lähtee ne tunnelmat just sen takii. [---] ei sitä väkisin pidä huutamalla masentuneelle sitä, että lopeta tupakka, mutta kumminkin ottaa se puheeksi, että [---] se es mainittais, että tupakka aiheuttaa sitä masentuneisuutta ja voi olla yks isommistaki tekijöistä. (M/26–28a)

– Kyllähän ne kulkee aika käsi kädessä kaikki päihteet ja sit joku masennus. Ja sit mä tiedän kans sen, et minkä takia ei välttämättä oo niin suurta hinkua edes lopettaakaan tupakointia. [---] jotenkin aattelee et, no kaikki nyt on muutenkin jo niin [---] et ei jaksa. Mutta mä en oikeastaan tiedä, ehkä jollain tapaa jos on vaikka masentunutkin, niin saattaa oikein tahallaan vähän haluta tuhota omaa kehoansa tai kokeilla jotain haitallisia juttuja. Jotenkin siihen joutuu. (N/18–20)

Vaikuttaa siltä, että nuoren päihteiden käytön ja käytön puheeksi ottamisen yhteys nuoren kokonaisuhyvinvoinnin edistämiseen tunnustetaan kohdennetun nuorisotyön käytännössä ensisijaisena verrattuna sitä nuoren tupakointiin ja sen puheeksi ottamiseen nuoren kokonaisuhyvinvointia edistämään pyrittäessä. Jos nuoren elämäntilanteeseen kuuluu sekä vahvaa päihteiden käyttöä että tupakointi, tupakoinnin vähentämiseen tähtäävän tuen tai lopettamisen motivoinnin tarjoaminen on toissijaista verrattuna pyrkimykseen tukea nuoren alkoholin riskikäytön vähentämistä. Molempien riippuvuuden muotojen samanaikainen tukeminen ei ammatillisen työotteen jäsennyksistä nouse esille. Tämän sijaan tupakkatyön aloittaminen nuoren kanssa näyttäytyy työntekijöiden vastauksissa jossain määrin alisteisena nuoren muissa tuen tarpeissa edistymiselle. Näkökulma, jonka mukaan tupakkatyön aloittaminen nuoren kanssa voisi olla osa nuoren ongelmanratkaisukeinoja, ei nouse esille.

– Nuorilla, joita tapaan, on tupakointi usein niitä vähäisempiä ongelmia. Kun muut isot ongelmat alkavat selvitä, tupakointikin yleensä vähenee kuin itsestään. Pidän muiden päihteiden vaikutuksia ongelmallisempina (kannabis, huumeet, lääkkeet, alkoholi) ja niillä usein "hoidetaan" jotain mielenterveysongelmaa tai huonoa itsetuntoa.

Työntekijöiden näkemysten taustalla näkyy laajemmin tupakkatyön ajoittaminen osaksi nuoren prosessia, jonka aikana tupakkatyö sidotaan

prosessin eri työvaiheisiin. (Nuoren prosessista etsivässä nuorisotyössä ks. Puuronen 2014.) Tupakkatyön aloittaminen kiinnitetään myös ensisijaisesti nuoren itseensä.

[--] Jos en tunne nuorta en heti ota polttamista puheeksi ja joskus nuori polttaa minun seurassani (esim. TE-toimiston kokouksen jälkeen/usein nuori kysyy jos tämä on OK). Nuorella voi olla monta asiaa selvittämättä samaan aikaan ja silloin tupakan polton lopettaminen ei ole ajankohtainen (joskus tämä vaan lisää stressiä sillä hetkellä). Kun tunnen nuoren paremmin, voin ottaa polttamisen puheeksi ja kannustan aina vähentämiseen nostamalla tupakan polton hyvät puolet esille. Jos nuori itse ottaa aiheen puheeksi kannustan aina lopettamiseen ja annan ideoita siihen miten hän voisi tämän toteuttaa. Uskon siis, että lopettaminen tulisi tulla nuoren toiveesta (jos hän on yli 18-vuotias) ja keskustelemalla nuoren omasta näkemyksestä siitä: miksi hän polttaa ja mitä hän ajattelee siitä.

Tutkimuksessa tulee esiin, että työntekijöiden ammatillisessa työorientaatiossa tunnistetaan painotetusti toiminnassa mukana olevan nuoren päihteiden käytön ja oman arjen hyvinvoinnin välinen yhteys. Samankaltainen työasenne ja monitahoinen yhteistyö saattaisi tukea nuorta etsimään ja ymmärtämään yhteyksiä myös tupakkariippuvuuden ja oman arjen hyvinvoinnin välillä.

– Usein päihteidenkäyttö vähenee kun elämään tulee sisältöä ja rytmia, sekä aikuisia, jotka auttavat yhdistämään mm. väsymystä, ahdistusta ja aloitekyvyttömyyttä käytettyihin päihteisiin.

– Asiakasnuorten ongelmiin kuuluvat usein päihteet, teemme yhteistyötä päihdeklinikan kanssa, tuemme nuoria raitistumisprosessissa. Monella nuorella on tavoitteena päästä päihteistä eroon, ne ovat monesti ytimessä nuoren elämässä viemässä nuorta alaspäin ja aiheuttamassa kyvyttömyyttä sitoutua esim. koulutukseen, työelämään ja/tai ihmissuhteisiin. Päihdekäytön väheneminen on hyvin yksilöllistä: Joku pääsee esim. vieroitukseen/katkolle ja polku oikenee, toinen tipahtaa hypypysistä ja katoaa etsivältäkin huuruiseen maailmaan.

Tiivistäen, asenne nuorten parissa työskentelevien aikuisten tupakointia kohtaan kohdennetussa nuorisotyössä on pääsääntöisesti kielteinen. Savuton Suomi 2040 -strategian mukaisia organisaatiokohtaisia linjauksia ja toimenpiteitä, joiden mukaan kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristöjä on muutettu savuttomiksi, pidetään laajasti hyvinä ja nuorille suunnattua ehkäisevää tupakkatyötä tukevinä. Samalla kehittämiskohteiksi nousivat työntekijöiden savuttomuuslinjausten noudattaminen ja seuranta. Työntekijän työajalla tapahtuva tupakointi herätti kysymyksiä kohtaavaa nuorisotyötä tekevän aikuisen antamasta esimerkistä, työtä koskevista käytännön järjestelyistä ja epäsuhdasta tupakoinnin ja organisaatiossa yhteisesti kirjattujen käytäntöjen välillä.

Kohdennetussa nuorisotyössä on selvästi tarvetta herättää keskustelua tupakoinnin asemasta nuoren sosiaaliseen vahvistamiseen tähtäävän työn osana, erityisesti toiminnassa mukana olevan tupakoivien mutta myös tupakoimattomien nuorten kannalta. Laajemmin keskustelua tulisi alalla herättää tupakkatyön tunnistamisesta ehkäisevän päihdetyön sisällä. Ylläpitääkö nykytilanne työorientaatiota, jossa nuoren tupakkariippuvuus jää nuoren kokonaisyvinvoinnin edistämiseen tähtäävän työn marginaaliin? Yhtä lailla keskustelua tupakkaterveyden asiantuntijoiden ja nuorisotyön ehkäisevän tupakkatyön kehittämisen välillä tulisi herättää kysymyksestä, voitaisiinko työntekijöiden mahdollista kokemustietoa nikotiiniriippuvuudesta ja lopettamisesta hyödyntää suunnitelmallisesti nuorten kanssa tehtävässä tupakkatyössä.

III Kehittämistyö, tuotokset ja arviointi

Tässä luvussa avataan hankkeessa toteutettu kehittämissyhteistyö, kehittämistyön dokumentointitavat ja tuotokset. Tarkasteltavina ovat hankkeen kaksi erilaista tapaa kehittää toisaalta nuorten tupakkatyötä ja toisaalta nuorten ehkäisevää päihdetyötä sovellettavaksi ja mallinnettavaksi kohdennetun nuorisotyön oppimis- ja toimintaympäristössä.

Ensimmäiseksi kuvataan hankevetoisesti toteutettu osallistava ehkäisevän päihdetyön työmalli. Siinä taustaviitekehyksenä on toiminut nuorisotyössä (ja myös lastensuojelu- ja sosiaalialan työssä) ajankohtaisesti vaikuttava suuntaus käyttää taidelähtöisiä työmenetelmiä lasten ja nuorten kanssa työskentelyssä (ks. esim. Bardy 2002; Ahola ym. 2010; Känkänen 2013; Mustola ym. 2015, ks. erityisesti Siivonen & Kotilainen & Suoninen 2011). Hankevetoisessa työpajassa tavoitteena oli nuorille suunnatun tupakkakasvatuksen yhteinen tekeminen nuorten kanssa käyttäen luovia toiminnallisia menetelmiä, tässä videokuvausta.

Toiseksi kuvataan neljä nuorisotyöntekijävetoisesti toteutettua ehkäisevän päihdetyön mallia. Nuorisotyöntekijävetoisesti toteutuneiden ehkäisevän päihdetyön mallien taustaviitekehyksenä on toiminut laajasti ottaen ehkäisevä nuorisotyö, jonka mukaan ehkäisevä päihdetyö ymmärretään nuoren hyvinvoinnin edistämiseksi vahvistamalla nuoren elämän suojaavia tekijöitä, kuten nuoren itsetuntemusta (ks. Normann ym. 2015). Kehittämistyön tuotoksia arvioivat osan lopuksi toiminnassa mukana olevat nuoret ja nuorisotyöntekijät. Arvioinnin kohteena oli työmallien ja niiden tuotosten soveltuvuus (toimivuus ja käyttökelpoisuus) sekä hyödynnettävyys etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen perustoiminnan kannalta.

1 Kehittämistyöpajat

Hankkeen yhteistyökumppaneiden kanssa toteutettiin nuorten ehkäisevän tupakkatyön ja ennaltaehkäisevän päihdekasvatuksen menetelmiä nuorilähtöisesti kehittävä työpajatyöskentely kevään ja syksyn 2015 aikana. Hankkeen kehittämissyhteistyötahoina tässä yhteydessä toimivat *Jyväskylän Taidetyöpaja*, Jyväskylän kaupunki sekä Pohjoisen *Keski-Suomen etsivän nuorisotyön työnohjausverkosto*:

(Äänekosken etsivä nuorisotyö, Viitasaaren etsivä nuorisotyö, Karstulan etsivä nuorisotyö, Kannonkosken etsivä nuorisotyö, Saarijärven etsivä nuorisotyö, Multian etsivä nuorisotyö). Kaikkien kehittämistyöpajojen yhteisenä tavoitteena oli nuorille suunnatun tupakkatyön kehittäminen etsivän nuorisotyön ja työpajatoiminnan (yksilötyö, pienryhmätoiminta ja pajatoiminta) lähtökohdista sen omassa toimintaympäristössä mallinnettavaksi.

Kehittämispajatyöskentelyosio toteutettiin hankkeessa kahtena erilaisena prosessina: Ensimmäisessä pajatyöskentelyssä (Jyväskylän Nuorten Taidetyöpajan hanketyöpaja) tavoitteena oli kehittää nuorta osallistava tupakkatyön malli ja vahvistaa nuorilähtöistä vaikuttamisviestintää nuorille suunnatussa tupakkatyössä tavalla, joka olisi *mallinnettavissa* etsivän nuorisotyön ja työpajojen perustoimintaan. Kehittämispajatyöskentelystä käytetään jatkossa nimitystä *Videotyöpaja*. Toisessa pajatyöskentelyssä (Pohjoisen Keski-Suomen etsivän nuorisotyön työnohjausverkostoon kuuluvat kunnat) tavoitteena oli kehittää nuorisotyöntekijävetoisia ehkäisevän tupakka- ja päihdetyön menetelmiä, jotka olisivat *sovellettavissa* etsivän nuorisotyön ja työpajojen perustoimintaan. Kehittämispajatyöskentelystä käytetään jatkossa nimitystä *Menetelmäpajat*.

Hanketoimijoiden rooli videotyöpajan ja menetelmäpajojen kehittämistyön osana rakennettiin erilaiseksi. Videotyöpajan kehittämistyöhön osallistui hankkeen kautta video-ohjausalan ammattilainen (ohjaaja Ezra Gould) kiinteässä yhteistyössä Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattorin (Tuire Muona) kanssa (ks. kuvio 9).

Kuvio 9. Hanketoimijoiden tuki videotyöpajan kehittämistyölle.

Lisäksi projektikoordinaattori vastasi videotyöpajan dokumentoinnista ja arvioinnin toteuttamisesta. Menetelmäpajojen kehittämistyö toteutettiin videotyöpajatyöskentelyä itsenäisemmin. Hankkeen tutkija tuotti menetelmäpajojen kehittämistyölle yhteiset dokumentointiaihiot ja itsearvioinnissa käytettävän pohjan. Toimijoiden tekemä dokumentointi ja itsearviointi sisällytettiin tutkijan jatkotyöstämänä menetelmäpajojen tuotosten esittelyyn.

Seuraavassa kuvataan ensin videotyöpajassa ja toiseksi menetelmäpajoissa toteutuneet kehittämisprosessit. Molemmissa pajoissa kehittämisprosessi koostui kahdesta päävaiheesta:

- 1) hankkeen ja yhteistyökumppaneiden yhteisestä aloitustyöpajasta ja
- 2) yhteistyökumppaneiden kehittämistyöstä, jossa kuten todettua, hanketoimijan rooli videotyöpajassa on ollut kiinteämpi kuin nuorisotyöntekijävetoisesti toteutuneissa menetelmäpajoissa.

2 Hankkeessa mallinnettu osallistava tupakkatyön malli

OSALLISTAVAN TUPAKKATYÖMALLIN MALLINTAMINEN

Videotyöpaja

Hankevetoisen kehittämistyön suunnittelun ja toteuttamisen tietoperustana videotyöpajassa toimi nuorisotutkimuksellisen kehittämisotteen rinnalla positiivinen pedagogiikka sovellettuna nuorten ja nuorten aikuisten parissa tehtävään ehkäisevään päihdetyöhön. Positiivinen pedagogiikka on lähestymistapa, jossa kasvatuksellista toimintaa, jollaiseksi myös nuorisotyö voidaan nähdä, tarkastellaan nuorten näkemysten ja heidän itsensä antamien merkitysten kautta. Keskiössä ovat nuoren omat kokemukset, tunteet ja vahvuudet. (Kumpulainen ym. 2014) Positiivinen pedagogiikka on sukua kulttuurintutkimuksen etnografisille ja dialogisille tutkimuslähestymistavoille, joissa tutkimusprosessi rakentuu tutkimuksen osallistuvan oman merkitystodellisuuden ja maailmankuvan esille nostamisen kautta. Päihdekasvatukseen sovellettuna kysymys on siitä, että nuorta kuullaan ja kuunnellaan häntä koskevassa asiassa. Nuorella on valta kuvata elämäänsä ja suhdettaan päihteisiin, päihhteettömyyteen, terveyden edistämiseen ja

hyvinvointiin omalla tavallaan. Tämänkaltainen valta-asetelma pyrittiin hankevetoisessa työpajassa mahdollistamaan työpajaan osallistuville nuorille osallistavan tupakkatyön keinoin (ks. edellä kuvio 9).

1) Aloitustyöpaja

Videotyöpajan aloitustyöpaja toteutettiin hanketoimijoiden ja Jyväskylän Taidetyöpajan toiminnassa mukana olevien nuorten ja työntekijöiden välisenä keskustelu- ja suunnittelutilaisuutena Jyväskylässä syksyllä (3.9.2015).

2) Kehittämistyö videotyöpajalla

Hankkeen videotyöpaja pyrittiin sovittamaan Jyväskylän taidetyöpajan paja-aikatauluihin ja ohjelmaan niin, että sen toteuttaminen tukisi pajojen perustoimintaa. Videopajaan osallistuville pyrittiin luomaan toisaalta väljyyttä taidetyöpajan pajatyöaikatauluun ja toisaalta sovittiin korvaavuuksista, joita hankkeen videotyöpajaan osallistuminen voisi tuoda. Videopaja toteutui intensiivityöskentelynä loppusyksyn 2015 aikana: Videotyöpajan tulevien tuotosten sisällön ja toteuttamistapojen ideointi ja suunnittelu sekä nuorten perehdyttäminen videokuvaukseen toteutettiin kahdessa päivässä lokakuun 2015 aikana. Videoiden tekeminen toteutettiin hankkeen videotyöpajassa neljänä päivänä marraskuun 2015 aikana. Näistä viimeisenä toimintapäivänä järjestettiin ensi-ilta kaikista videoista sekä kilpailu parhaasta videosta, (nuorten tekemät videoteokset esitellään myöhemmin tarkemmin tässä luvussa). Nuoret äänestivät videotyöpajan parhaaksi teokseksi videon nimeltä Valitse elämä. Parhaaksi videoksi palkitun videon tekijät saivat palkinnoksi Lippupalvelun lahjakortit, (á 50 euroa). Kaikki videopajaan osallistuneet nuoret saivat kaksi Finnkinon elokuvalippua videoteosten valmistumisten jälkeen. Toimintaa videotyöpajassa seuranneen työntekijän mukaan:

– Työtapa oli todellakin nuorista lähtöisin ja olin itsekin yllätynyt siitä, kuinka innokkaasti nuoret lähtivät projektiin mukaan. Nuoret tekivät projektista omannäköisensä ja heitä osallistettiin niin loistavasti, että he halusivat tehdä projektia paljon vapaa-ajallaan ja veivät hommat ns. "nextille levelille" ja olivat todella ylpeitä tuotoksistaan ja halusivat tehdä tarkkaa ja huoliteltua jälkeä. Nuoret kokivat omista töistään paljon ylpeyttä ja iloa siitä, että saivat itse vietyä yhden kokonaisen projektin alusta loppuun ja kokivat onnistumisen tunteita. – Työntekijä

Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattori osallistui nuorten mukana videopajatyöskentelyyn toimintaterapeutin, terveyden edistämisen ammattilaisen, osallistuvan havainnoijan (ks. liite 5) ja dokumentoijan roolissa. Projektikoordinaattori vastasi videopajaan osallistuneiden nuorten ja pajaohjaajien ohjeistuksesta sekä käytännön järjestelyistä yhdessä Jyväskylän pajaohjaajien kanssa. Projektikoordinaattori myös toteutti videopajan päätöstilaisuuteen kuuluneen kilpailun sekä pajaan osallistuneiden nuorten palautehaastattelun (ks. liite 6) ja ohjaajien palautearviointin (ks. liite 7). Videotyöpajan toiminnallisena menetelmänä käytettiin valo- ja videokuvaamista, lähtökohtana nuoren taiteellinen ilmaisu ja taiteellisen ilmaisutavan vahvistaminen. Audiovisuaalisen alan osaamista, videokuvauksen ja kuvakäsittelyn teknistä ohjausta hankkeen videopajaan osallistuneet nuoret saivat alan ammattiohjaajan henkilökohtaisessa opastuksessa. Seuraava dokumentointi tiivistää videotyöpajan kulkua, sitä kuinka nuoret osallistuvat nuorille suunnattavan tupakkakasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen videoilmaisun keinoin (ks. kuva 3).

Kuva 3. Videotyöpajan työskentelyn dokumentointikuvat (valokuvat ja kuvatekstit Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattori Tuire Muona)

Yhteistä ideointia ja teeman työstämistä.

"Kiva kun saa tehdä just oman näköistä"

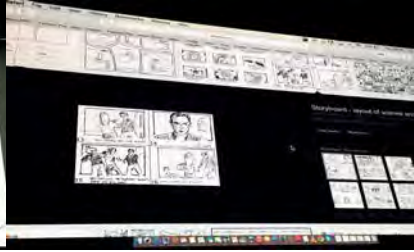
Video- ja kuvaustekniikoihin perehtymistä yhdessä. Miten rakennetaan esim. päällekkäistä kuvaa?

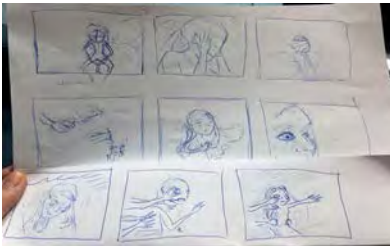
Harjoituksia valaistuksesta, kuvakulman ja kuvan tunnelman toistamisesta.

Ideointia videon tarinaan, jossa esiintuodaan tupakan haitallisia ja myrkyllisiä ainesosia.

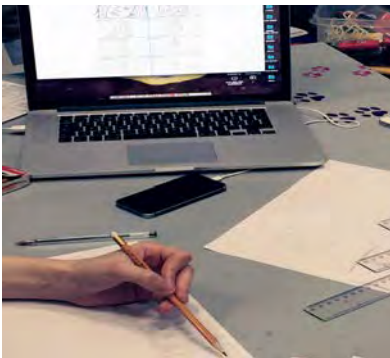
Aiheena käsikirjoitus ja tarinan rakentaminen kuvaussuunnitelmaksi. Miten storyboard rakennetaan? Miten kuvaussuunnat merkitään?

Tarinan ideointia ja rakentamista kuvittamalla alustavaa storyboardia. "Palastele tarina sarjakuviksi kohtauksittain. Mitä kohtauksessa tapahtuu? Mistä suunnasta ja millä rajauksella kohtaus kuvataan, mikä on kuvaushetken valaistus? Minkälaisen tunnelman haluat luoda kussakin kohtauksessa?"

Oppimistuokio videokuvauksen turvarajoista ja 180 asteen säännöstä.

Perehdytään kuvan rajaamistekniikoihin ja -sääntöihin

Materiaalin editoimista ja jälkikäsitteilyä. Äänimaailman hiomista, kuvan tarkastelua.

Mikä videolle nimeksi?

Valmiit videot esiteltiin ensi-illassa Jyväskylän nuorten taidetyöpajalla. Nuoret ja nuorisotyöntekijät äänestivät suosikkejaan. Videot löytyvät YouTubesta Syöpäjärjestöjen kanavalta.

Nuorten tekemät tupakkavideot, vaikuttamisviesti ja käyttösuositukset

Videotyöpajalla syntyi viisi nuorten tekemää ja nimeämää tupakkavideota. Videotyöpajaan osallistuneet nuoret esiintyvät hankkeessa omilla nimillään ja ovat eri nuoria kuin selvitysraporttia varten haastatellut nuoret.

Muutamassa videossa esiintyi tai videon teossa avusti pajan ulkopuolinen nuori. Suomen Syöpäyhdistys on julkaissut tupakkavideot nuorten luvalla. Videot ovat katseltavissa Youtubessa Syöpäjärjestöjen kanavalla verkkolinkistä: <https://www.youtube.com/user/Syopajarjestot>

- Video 1, Tee päätös tänään
- Video 2, Katkaise kierre
- Video 3, Wizard
- Video 4, Valitse elämä
- Video 5, Pick your poison

Seuraavissa koosteissa esitetään nuorten omat näkemykset videoiden sisältämistä vaikuttamisviesteistä, käyttösuosituksista ja kohderyhmistä, joille videot nuorten ehkäisevässä tupakkatyössä tekijöiden mukaan sopivat (4). Koosteet nuorten videotyöpajalla syntyneiden tupakkavideoiden Tee päätös tänään, Katkaise kierre, Wizard, Valitse elämä ja Pick your poison tavoitteista nuorten itsensä asettamina:

Video: **Tee päätös tänään**. Tekijät: Ville Hokkanen (päätekijä), Jenny Castren ja Valterri Hokkanen. Videon sanoma tekijöiden mukaan: Viivyttäminen pahentaa asioita. Lopeta nyt, kun ei ole liian myöhäistä. Video on suunnattu 15–30-vuotiaille tupakkariippuvaisille kannustamaan lopettamispäätöksen tekemistä. Videoteosta voidaan tekijöiden mukaan käyttää televisiossa ja sosiaalisessa mediassa.

Video: **Katkaise kierre**. Tekijät: Sara Savolainen (päätekijä), Ella Jokinen, Susanna Ruuska ja Valterri Pellinen. Videon sanoma tekijöiden mukaan: Videon pyrkimys on kertoa, kuinka tupakka koukuttaa kierteeseen, josta on hankalaa päästä irti. Kuitenkin päätöksellä, katkaise kierre tänään, voi saavuttaa savuttoman elämän. Videon viesti soveltuu tekijöiden mukaan henkilöille, jotka ovat tupakoineet pitkään sekä kokeiluvaiheessa oleville ja tupakoimattomille. Videoteosta voidaan tekijöiden mukaan käyttää mainoksina elokuvateattereissa, infotilaisuuksissa ja koulutuksissa.

Video: **Wizard**. Tekijät: Elisa Jokinen (päätekijä), Ville Hokkanen, Sierra Lahti-Jussinoja ja Janne Riikonen. Videon sanoma tekijöiden mukaan on saada tupakoiva nuori ajattelemaan omaa tupakoimistaan, sen lopettamista ja että tupakoinnin lopettamiseen on saatavilla tukea. Video on suunnattu 18–30-vuotiaille pelaajille, jotka polttavat erityisesti sähkösavukkeita. Videoteosta voidaan tekijöiden mukaan käyttää Youtubessa, Twitch.tv-striimisivustoilla, Internetin sivustoilla, messuilla, mainoksena elokuvateattereissa, televisiossa, multimediassa laajasti ja sosiaalisessa mediassa.

Video: **Valitse elämä**. Tekijät: Jasmiina Koskelo (päätekijä), Sara Savolainen, Jenny Castren, Valterri Hokkanen. Videon sanoma tekijöiden mukaan on, että tupakkariippuvuudesta on mahdollista päästä irti ja lopettamispäätöstä tehdessä

tulee luottaa itseen. Tätä kuvataan kontrastilla tupakkariippuvuuden ja lopettamisen jälkeisen ajan välillä. Videokeinona on liittää iloton mielikuva tupakkariippuvuuden aikaisen tupakoivan henkilön elämään ja elämänilon palaamisen ja hyvinvoinnin vahvistumisen mielikuva elämään lopettamisen jälkeen. Video on suunnattu nuorille ja nuorille aikuisille. Videoteosta voidaan tekijöiden mukaan käyttää yläkoulujen tupakkakasvatuksessa, nuorten työpajojen toiminnassa, mainoksina elokuvateattereissa ja sosiaalisessa mediassa.

Video: **Pick your poison**. Tekijät: Sierra Lehti-Jussinoja (päätekijä) ja Elmo Jussinoja. Videon sanoma tekijöiden mukaan on saada tupakoiva henkilö ajattelemaan, mitä toksisia (myrkyllisiä) aineita oman kehoon joutuu tupakoimalla. Video on suunnattu kaikille tupakoiville henkilöille. Videoteosta voidaan tekijöiden mukaan käyttää televisiossa, Internetin sivustoilla ja sosiaalisessa mediassa.

3 Hankkeessa kehitetyt nuorisotyöntekijä- vetoiset ehkäisevän päihdetyön mallit

TYÖMALLIEN KEHITTÄMINEN

Menetelmätyöpaja

1) Aloitustyöpaja

- Menetelmäpajojen aloitustyöpaja toteutettiin koulutus- ja kehittämispäivänä Äänekoskella (27.4.2015). Samalla esiteltiin Suomen Syöpäyhdistyksen tavoitteet kehittämistyölle. Koulutuksesta aloitustyöpajassa vastasi Suomen Mielenterveysseura ry ja Preventiimi (ks. liite 8).
- Aloitustyöpajaan osallistuvien ammatillisia näkemyksiä hyödynnettiin hankkeen osallistavan tutkimusosaston mukaisesti valtakunnallisen kyselyn suunnittelussa (ks. liite 9).
- Loppupäivä käytettiin menetelmäpajojen konkreettiseen suunnitteluun pari- ja ryhmätöitä tehden (ks. liite 10).
- Koulutus- ja kehittämispäivästä pyydettiin osallistujapalautteita (ks. liite 11).

2) Kehittämistyö menetelmäpajoilla

- Menetelmätyöpajojen itsenäiset työskentelyvaiheet käynnistyivät eri aikataulussa hankkeen eri kuntien etsivässä nuorisotyössä.
- Verkostotoimijat päätyivät näkemykseen, että kehittämispajojen toteuttaminen vaatii nuorille suunnatun kartoittavan kyselyn tekemistä. Toimijat tekivät omassa palvelussaan kohtaamilleen nuorille fokusryhmähaastattelun (n=32) kartoittaakseen

menetelmien kehittämistarpeita paikallisten nuorten näkökulmasta. Haastattelun kysymykset verkostotoimijat kohdistivat seuraavasti: Nuoret – ei käyttäneet, nuoret – kokeilleet tai vähän käyttöä, nuoret – päihteiden käyttäjät (ks. liite 2).

- Nuorille tehtyjen fokusryhmähaastatteluiden tulosten pohjalta oli nähtävissä, että nuorten, joilla ei ollut päihteiden käyttöä ja vanhempien nuorten, joilla oli enemmän päihteiden käyttöä, näkemykset päihdekasvatuksesta erosivat selvästi toisistaan: Ei-päihteitä käyttäneiden nuorten näkemys oli, että parhaimman tuloksen päihdekasvatuksesta saa keskustelevalta ja elämyksellisellä valistuksella (esim. päihdeputki). Päihteenkäyttötaustaa omaavat nuoret olivat puolestaan sitä mieltä, että parhaiten käytön ennaltaehkäisyyn vaikuttaa itsetunnon vahvistaminen, aikuisen ja vanhempien tuki, tunne kuulumisesta johonkin (esim. kaveriporukkaan), välittäminen sekä kuulluksi tuleminen (Koljonen 2016). Menetelmäpajojen sisällöllinen kehittäminen päätettiin toteuttaa eri kuntien menetelmätyöpajoissa kartoituksen suuntaamalla tavalla.

- Elokuussa (14.8.2015) etsivän nuorisotyön työnohjausverkostoon kuuluvat toimijat kokoontuivat jälleen hankkeen kehittämistyön ympärille. Kokoontumisessa käytiin läpi toimijoiden alustavia suunnitelmia oman kehittämispajan tulevasta kohderyhmästä ja toiminnan sisällöstä. Hankkeen tutkija osallistui tapaamiseen keskustelijan ja kuuntelijan roolissa. Tapaamisessa käydyn keskustelun pohjalta etsivän nuorisotyön työnohjausverkostoon kuuluvat toimijat päättivät suunnitella päihdekasvatustuokioita, joissa keskityttäisiin nuoren itsetunnon vahvistamiseen sekä kuulluksi tulemiseen.

- Toimijoista rakentui neljä itsenäistä kehittämistyöpajaa sijoittuen Keski-Suomen eri kuntiin: Äänekoski, Saarijärvi, Kannonkoski-Piispala ja Karstula-Viitasaari-Pihtipudas.

- Toimijat toteuttivat kehittämispajat itsenäisesti omilla paikkakunnillaan loppusyksyn 2015 aikana. Kaikki menetelmätyöpajat valmistuivat marraskuun 2015 loppuun mennessä. Hankkeen tutkija seurasi kehittämistyön etenemistä yhteissähköpostiyhteydenpidolla toimijoihin.

- Menetelmäpajojen kehittämistyön tuloksena syntyi neljä työmallia, jotka on pidetty eri-ikäisille nuorille, erilaisissa etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen oppimis- ja toimintaympäristöissä. Näistä kaksi olivat ehkäisevän päihdetyön oppituntimallia:

- *Rolling – Nuorten ehkäisevä päihdetyö.* Työmallin ohjaus toteutettiin ammatillisen oppilaitoksen ensimmäisen vuoden opiskelijoille.

- *”Esko”- ”Minna”- ”Kalle” – Isetuntona vahvistava päihdekasvatus.* Työmallin ohjaus toteutettiin yläkoulun seitsemäsluokkalaisille tytöille.

Menetelmäpajoista toiset kaksi olivat ehkäisevän päihdetyön pienryhmätyömalleja:

- *Päihdepläjäys – Nuorten päihdekasvatus.* Työmallin ohjaus toteutettiin työpajavalmennuksessa oleville ja Nuotta-valmennuksessa oleville nuorille.

- *Sinuiksi – Isetuntemusta vahvistava nuorten päihdekasvatus.* Työmallin ohjaus toteutettiin etsivän nuorisotyön toiminnassa mukana oleville nuorille.

TYÖNTEKIJÄVETOISET EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN MALLIT

Menetelmäpajojen kehittämistyön tuloksena syntyneet työmallit löytyvät julkaisun lopusta liitteistä (10–13):

Ehkäisevän päihdetyön oppituntimalli (1), (ks. liite 12).

Rolling – Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuori pohtimaan tupakoinnin ja päihdeiden vaikutusta elämään, omaa käyttöönsä, nostaa esille päihdeiden väärinkäytölle altistavia riskitekijöitä sekä antaa tietoa avun tarpeen tunnistamiseen ja hakemiseen.

Ehkäisevän päihdetyön oppituntimalli (2), (ks. liite 13).

”Esko”- ”Minna”- ”Kalle” – Itsetuntoa vahvistava päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuori pohtimaan omia elämän valintojaan ja arvioimaan valintoihin vaikuttavia tekijöitä itsetuntoa vahvistavan työskentelyn kautta.

Ehkäisevän päihdetyön pienryhmätyömalli (1), (ks. liite 14).

”Päihdepläjäys – Nuorten päihdekasvatus”

TAVOITE: Saada nuoret reagoimaan. Ajatusten, kysymysten ja tunteiden herättely siitä, mikä nuorten mukaan olisi vaikuttavaa ennaltaehkäisevää päihdekasvatusta.

Ehkäisevän päihdetyön pienryhmämalli (2), (ks. liite 15).

Sinuksi – Itsetuntemusta vahvistava nuorten päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuori pohtimaan omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan ja mikä häntä kannattelee sekä saada nuori tunnistamaan, miten suoja- ja riskitekijät vaikuttavat elämäntilanteeseen.

Nuorisotyöntekijävetoisissa menetelmäpajoissa syntyneet ehkäisevän päihdetyön työmallit on pyritty kuvaamaan mahdollisimman autenttisesti sen sisältöisinä kuin kehittämistyön toteuttaneet toimijat ovat ne tarkoittaneet. Hankkeen tutkija on luonut eri työmallien välille niitä yhtenäistämään pyrkivän ilmiasun. Työmallien esitystapoja on muokattu teknisesti luettavuuden lisäämiseksi, lukuun ottamatta Rolling-työmallia. Toimijoiden tekemä itsearviointi ja työmalleja koskeva tavoitteen määrittely on raportoinnissa istutettu työmallien esittelyihin.

4 Nuorten ja työntekijöiden palautearviointi

Hankkeen arviointiosuudessa kehittämispajojen tuotokset menivät sekä nuorten että työntekijöiden testattaviksi ja arvioitaviksi. Videopajan

tuotokset ja menetelmäpajojen työmallien arviointi toteutettiin osana Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiön (HRAKS) tarjoamaa etsivää nuorisotyötä ja nuorten työpajatoimintaa.

- Hankkeen arviointiosuuden valmistelutyö aloitettiin loppukevällä 2015 yhteistyössä Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulutussäätiön (HRAKS) kanssa.
- Hankkeen esittely ja HRAKS:n roolia arvioinnin toteuttajana jäsentävä tapaaminen järjestettiin toimijoille Hyvinkäällä (19.11.2015).
- HRAKS:n roolia arvioinnin toteuttajana käytännössä edistettiin yhteistyötapaamisessa (15.12.2016) Hyvinkäällä. Tapaamisessa katsottiin muun muassa nuorten tekemät tupakkavideot.
- Arviointipajojen infopäivä arviointipajojen ohjaajille toteutettiin Hyvinkäällä (13.1.2016). Infopäivässä toimijat saivat käyttöönsä arviointipajoille tulevan hankemateriaalin ja arviointiohjeistukset (ks. liite 16), jotka käytiin läpi yhdessä hanketoimijan kanssa. Samalla arviointipajojen ohjaajille pidettiin esitys nuorten uusista tupakkatuotteista Suomen Syöpäyhdistyksen ry:n toimesta. Arviointipajojen toteuttamisajankohdaksi sovittiin helmikuu 2016.

Arviointipajoissa nuorten ja työntekijöiden tarkoituksena oli arvioida hankemateriaalien ja työskentelytapojen soveltuvuutta etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen perustoimintaan. Tavoitteena oli käytännönläheinen arviointi materiaalien ja työskentelytapojen toimivuudesta, käyttökelpoisuudesta ja sisällöllisestä onnistuneisuudesta. Tupakkavideoita on arvioinut yhteensä 17 nuorta ja kolme nuorisotyöntekijää. Työmalleja on arvioinut yhteensä 34 nuorta ja kahdeksan nuorisotyöntekijää.

ARVIOITAVA AINEISTO

Arvioitavana aineistona olivat seuraavat nuorten tekemät tupakkavideot ja pienryhmissä testattavat ehkäisevän päihdetyön oppitunti- ja työskentelymallit sekä niihin liittyvät oheismateriaalit.

Tupakkavideot

- Video 1, *Tee päätös tänään*
- Video 2, *Katkaise kierre*
- Video 3, *Wizard*
- Video 4, *Valitse elämä*
- Video 5, *Pick your poison*

Ehkäisevän päihdetyön oppituntityömallit

- 1) *Rolling – Nuorten ehkäisevä päihdetyö,*
- 2) *”Esko”- ”Minna”- ”Kalle” – Itsetuntoa vahvistava päihdekasvatus*

Ehkäisevän päihdetyön työskentelymallit1) *Päihdepläjäys – Nuorten päihdekasvatus,*2) *Sinuiksi – Itsetuntemusta vahvistava nuorten päihdekasvatus*

Nuoret ja työntekijät tekivät arviointipajoissa oman erillisen arvioinnin. Videotyöt sekä oppitunti- ja työskentelymallit oheismateriaaleineen arvioitiin erikseen. Nuoria pyydettiin arvioimaan videot ja toiminta numeroilla ja lyhyillä avovastauksilla. Arviointi tehtiin molemmissa arviointilomakkeille (ks. liitteet 17 ja 18). Työntekijöitä pyydettiin arvioimaan videot ja ohjattu pienryhmätoiminta. Työntekijät arvioivat videot vastaavasti arviointilomakkeelle (ks. liite 19). Ohjaamansa pienryhmätoiminnan työntekijät arvioivat sekä verkossa, webropol-lomakkeelle (ks. liite 20) että täyttämällä paperisen arviointilomakkeen (ks. liite 21). Arviointilomakkeiden suunnittelussa on sovellettu ja muokattu jo testattuja projektiarviointimalleja. Arviointitarkoitusta varten on hyödynnetty muun muassa ARSI-hankkeen sosiaali- ja terveysalan järjestöjen käyttöön tarkoitettuja sekä RAY-rahoitteen toiminnan raportoinnissa (Tuloksellisuus- ja vaikutus selvitys eli TVS) ja SOSTE:n Hyvän käytännön tunnistaminen -arvioinnissa käytettäviä arviointimalleja.

Seuraavassa evaluoidaan ensin hankkeen videotyöpajassa toteutetun osallistavan tupakkatyömallin onnistumista toisaalta nuorisotyön työotteen ja toisaalta Syöpäyhdistyksen nuorten tupakoimattomuuden edistämistyön tavoitteiden kannalta. Toiseksi esitellään nuorten ja nuorisotyöntekijöiden arviointipalaute hankkeen nuorten tekemistä tupakkavideoista. Kolmanneksi esitellään nuorten ja nuorisotyöntekijöiden arviointipalaute hankkeen nuorisotyöntekijävetoisesti kehitetyistä ehkäisevän päihdetyön työmalleista.

VIDEOTYÖPAJAN OSALLISTAVAN PROSESSIN ARVIOINTI**Osallistuvaksi**

Hankkeen videopajassa tavoitteena oli mallintaa osallistavan tupakkatyön malli, joka sopisi kohdennetussa nuorisotyössä nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön sisään, samalla huomioiden Suomen Syöpäyhdistyksen nuorten kanssa tehtävälle ehkäisevälle tupakkatyölle asettamat tavoitteet. Kehittämistyössä hyödynnettiin hankkeen omaa nuorisotutkimuksellista asiantuntemusta, nuorten tupakkaterveyden ja vuorovaikutustyön menetelmällistä osaamista sekä hankkeen tarjoamaa video-ohjaamisen ja -kuvaamisen erityisasiantuntemusta.

Osallistavan tutkimusotteen mukaisesti videotyöpajan kehittämistyön pohjaksi huomioitiin tutkimukseen osallistuneiden työntekijöiden näkemyksiä nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittämistarpeista kohdennetussa nuorisotyössä.

- Nuorten osallisuutta ehkäisevän työn suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa enemmän. – Työntekijä
- Enemmän työkaluja siihen miten nuoret saadaan osallistumaan ehkäisevän päihdetyön suunnitteluun/toteutukseen. – Työntekijä

Mallintamisen yleistavoitteena videotyöpajassa oli vahvistaa nuorten tupakoimattomuutta tukevaa työtä osana kohdennetun nuorisotyön perustoimintaa. Videotyöpajan erityistavoitteina oli 1) mallintaa etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen pienryhmässä toteuttavissa oleva nuorta osallistava tupakkatyön työmalli, 2) nostaa esille nuorten tekemää ehkäisevää tupakkakasvatusmateriaalia ja 3) jalkauttaa nuorten tuotokset toisaalta matalakynnyksisesti nuorilta toisille nuorille ja toisaalta Syöpäyhdistyksen verkkokanavien kautta laajemmalle yleisölle. Osallistavan tupakkatyön mallintamiseen videotyöpajassa käytettiin toiminnallisia ja taiteellisia menetelmiä hyödyntävää työskentelyä. Haluttiin tietoa siitä, miten työskentelytapa kutsuu nuorta osallistumaan. Miten osallistuminen ”ottautuu” nuoreen?

Osa videotyöpajaan osallistuneista nuorista (n=7) osallistui sen loppuarviointiin (ks. liite 3) ryhmähaastattelussa ja antoi palautetta myös yksilöhaastattelussa. Haastatteluiden (toteuttajana Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattori Tuire Muona 27.11.2015) mukaan nuoret antoivat videotyöpajassa työskentelylle kouluarvosanat 10, 8–9 ja 8 ½. Kouluarvosanan 7 perusteluina oli: ”oisin halunnut oppia vieläkin enemmän, ”tiedonhalu on loputon”. Nuorten suullisia yleisarvioita videopajasta olivat: ”ihan parasta”, ”opettavaisimmat päivät koko pajan aikana”, ”täys kymppi”, ”en osaa sanoa numeroa, mutta todella siistii”. Nuorisotutkimuksen näkökulmasta katsoen nuorten arviointipalaute (edellä) videotyöpajatyöskentelystä konkretisoi, miten nuorta osallistava toiminta valtaistaa nuoren mukaan yhteisölliseen toimintaan ja yhdessä tekemiseen. Arvioinnin kannalta toiminnan aikaisen oppimisen vaikutukseksi voidaan nostaa nuoren havainnot siitä, mitä hyötyä nuori näkee oppimisellaan olleen ja niiden suhde videotyöpajalle asetettuihin tavoitteisiin.

Videotyöpajalle asetettu tavoite, jonka mukaan nuoret saavat oppia videotyöskentelyn perusteista, onnistui nuorten arviointipalautteen mukaan hyvin. Nuorten palaute (alla) osoittaa ja tekee näkyväksi, miten

videopajalla toteutettu nuorta osallistava työskentely on kohdennetulle nuorisotyölle asetettujen tavoitteiden mukaista. Työskentelyyn osallistuminen on antanut nuorelle työtoiminnan mukaista tietotaitoa:

- Tuotoksen suunnitteluprosessi, oman työn aikataulutus, omat ammattimaiset videotyöskentelytavat vahvistuneet/kehittyneet/tullu ammattimaisemmaksi
- Videokuvauksen perusteita, videotyöskentelyn läpileikkaus (kameran käsittely, kuvaaminen, storyboardin teko, valotus, äänitys, ohjaaminen, editointi/leikkaaminen)
- Kuvauksien suunnittelu, kameratyöskentely, kuvaaminen, jälkityöt
- Oppia ja käyttää esim. editointiohjelma Premiere Pro:ta
- Ohjaaminen, näytteleminen, kuvauslokaatioiden suunnittelu, mitä kaikkea pitää miettiä, huomioida ja rakentaa, suunnitella.

Tämän rinnalla hankkeen videotyöskentely on lisännyt valmiuksia myös muihin työelämätaitoihin:

- Oli hyvä harjoitella aikataulutettua työtappaa. Tuli lisää kunnioitusta videoammattilaisten [työtä kohtaan].
- Työelämätaitoja; töiden, projektien suunnitelmallisuutta, aikataulutusta. Stressin sietokykyä oli hyvä nähdä

Videotyöpajalle asetettu toinen keskeinen tavoite oli, että nuori voi osallistavan toiminnan kautta vaikuttaa nuorille suunnatun tupakkakasvatuksen suunnitteluun ja toteuttamiseen ja että toimintaan osallistuminen lisää nuoren tietoa tupakoimattomuuden eduista. Nuoren osallistuminen nuorten parissa tehtävän ehkäisevän tupakkatyön ideointiin ja tekemiseen videotyöpajassa viritti nuoria pohtimaan omaa suhdettaan tupakointiin ja tupakkatuotteisiin laaja-alaisesti (ks. taulukko 6).

Taulukko 6. Videotyöpajatyöskentelyn virittämät pohdinnat suhteessa nuorten tupakointiin ja tupakkatyöhön

Lisäsi tupakkariippuvuuden ymmärtämistä	Herätti tunteita ja avarsi tapoja, joilla tupakoinnin lopettamisesta voidaan kertoa	Onnistui lisäämään ei-syyllistävästä asennevaikuttamista
– "Riippuvuus konkretisoitui." – "Lopettamisen haaste ja vaikeus tuli videoissa esiin ja puhutteli." – "Alkoi vähän ymmärtää miltäköhän riippuvuus mahtaa tuntua (savuton nuori)."	– "Tunteet heräsi kaikkia videoita katsellessa." – "Toi erilaista ja uutta näkökulmaa tupakointiin; jokaisessa videossa omanlainen näkemys ja tupakan käsittely."	– "Tärkeetä on, ettei syyllistä. Kenelle se uppoo, että näytetään mustia keuhkoja tai kerrotaan rahan säästämisestä. Se vaan kavahduttaa."
– "Huomannu, että jos stressi vähenee, polttaa vähemmän."	– "Tossakaan [videossa] ei oo kyse pelkästä tupakasta vaan elämästä.[---]. Tupakka ei oo mikään yksittäinen asia siinä. Se on kokonaisuus."	– "Oli hyvä, kun sai tehdä ei-syyllistävästä tuotosta."
Herätti pohtimaan muiden terveyttä	Vaikutukset omaan tupakointiin	Herätti ajatuksia vaikuttamisviestinnästä
– "Tuli toivetta, että jollekin video vaikuttaisi." – "Kiinnittänyt enemmän huomiota tupakointiin. Haluisin että sukulainen x lopettaa. Nyt oikein näkee että se ei edes tykkää siitä, sormetkin paleltuu ja ravaa ulkona, mutta on vaan pakko mennä."	– "Oon lopettanu biletupakoinnin (jooga auttanut mielen hallintaan,/ balance – self / mind control)."	– "Voihan näitä näyttää vaikka leffoissa ennakkomainoksina."

Myös työntekijät toivat esille havaintojaan lisääntyneestä tupakkateemoihin liittyneestä keskustelusta ohjaajien ja nuorten välillä.

– Kysymyksiä oman tupakoinnin lopettamisesta, omista perhekuvioista (perheessä ollut sairastumista tupakoinnin seurauksena), lopettamisen vaikeudesta, siitä että

kaikki muutos lähtee lopulta käyntiin vain sinusta itsestäsi. – Työntekijä

– "Kuinka muutos lähtee omasta itsestäsi, vertaistuki" – Työntekijä

Osa nuorista katsoi, että hankkeen videotyöpajassa toteutunut osallistava toiminta oli luonteeltaan sellaista, jonka suuntaiseksi perustoiminnassakin tarjottavaa pajatoimintaa voitaisiin sisällöllisesti kehittää. Jatkokehittämiskohteisiin nuoret nostivat sen, että videopajatyöskentelylle olisi voitu järjestää organisaation perustuksesta enemmän aikaa.

– Näillä kuvausjutuilla vois korvata kaikki yhteisölliset lautapeli-päivät ym. tekemiset, koska ne on "waste of time". Tää oli just sitä mitä me oltiin tultu täältä pajalta hakemaan. Näitä ois voitu tehdä vaikka monta uutta "videokierrosta" ja paja ois ollu siinä. – Nuori

– Vielä enemmän aikaa ja opetusta. Olisitte voinu olla joka päivä, tai vaikka 2 viikkoa putkeen. Enemmän aikaa kuvausviikolle – Nuori

Työntekijänäkökulmasta katsoen hankevetoinen työpaja nähtiin onnistuneena. Jatkokehittämisterveisinä on vierailevan toiminnanjärjestäjän ja perustoiminnan välisten käytännön järjestelyiden tarkempi sopiminen. Samalla sosiaalisen median käyttö videopajatyöskentelyn yhteydessä kertoo nuorten tavasta ottaa vastuuta videotyöpajaan kuuluneiden asioiden järjestämisestä.

– Se vei vähän aikaa muilta projekteilta, mutta lopputuloksena oli kuitenkin se, että nuoret pitivät tästä projektista ehdottomasti eniten ja sanoivat, että se oli KuVin kohokohta. [---] Tää oli aivan huippuväline päihdetyöhön, ja saatiin näin utjutettua päihdetyö pajatoimintaan mieluisalla tavalla. Tällaista lisää! – Työntekijä

– Yhteydenpito toimi moitteettomasti. Yhdessä vaiheessa oli hieman haasteita poissaolojen kanssa, [---], sillä emme osanneet varautua siihen etukäteen, että nuoret sopivat Whatsappissa erikseen video-ohjaajan kanssa työtavoista (etäpäivä jne). Tästä juteltiin kuitenkin jälkepäin nuorten kanssa, [---] ja sen jälkeen koko kuvio oli ok :) – Työntekijä

Osallistuen

Nuorten palaute konkretisoi videotyöpajatoimintaan osallistumista nuoren kaksisuuntaisena oppimiskokemuksena: toisaalta toimintaan osallistuvan sisäistä motivaatiota esiin kutsuvana ja virittelevänä ja toisaalta omaa osaamista tunnistamaan kannustavana. Toimintaan osallistuminen on siten antanut nuorelle eväitä oppimisen hyödyn tunnistamiseen:

- Oma oppiminen täydentyi joka kerta. Päivien jälkeen huomasi mitä olikaan oppinut – valtavasti
- Huomioita itsestä; kun on mielekästä draivia, ei tuu edes huomanneeksi että nyt pitäis olla tauon aika. Projekti loi intoa!
- Opetus syvensi aiempaa opittua, oma työskentely alkoi sujuvoitua.

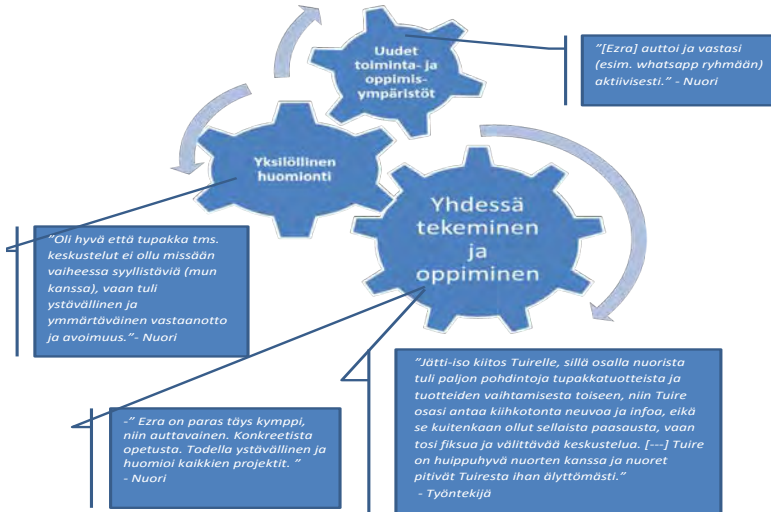
Kysyttäessä nuorilta, kuinka tärkeänä koitte sen, että saisitte itse suunnitella ja tehdä toisille nuorille suunnattavaa tupakkatyöviestintää ja tupakkatyömateriaalia arviointiasteikolla ”ihan sama”/4 – ”tosi tärkeää”/10, arvioitiin se nuorten mukaan tärkeäksi kouluarvosanojen 9, 8, 9, 8 ½, 8 -tasoisesti. Osallistavan tupakkatyömallityöskentelyn yhdeksi tärkeimmistä vaikutuksista nuoreen voikin nostaa nuoren havainnot itsestään aloitteentekijänä, vaikuttajana ja vertaistoimijana.

- Todella mielekästä, helppo laittaa omia ajatuksia, kun tietää omanikäisten ryhmän ja tarpeet.
- Todella, pystyi orientoitumaan kohderyhmään (eri kuin esim. tee tää 50-vuotiaille).
- Kohderyhmä (kun oli sama kun itse), helpotti pystyi samaistumaan.
- Ei tarvinnu teeskennellä, sai tehdä suoraan nuorille.

Toiminnan onnistuneisuuden yhdeksi osatekijäksi nousee tässä yhteydessä oppimissuhde, jossa ei niinkään opeteta vaan opitaan toisten nuorten ja ammattilaisten kanssa yhdessä toimien. Yhdessä tekemisessä videotyöpajassa korostui yksilöllinen huomiointi sekä oppimisen saavutettavuuden ja oppimis- ja toimintaympäristön näkeminen siellä, missä nuoret ovat, kuten sosiaalisen median palveluissa. (ks. kuvio 10). Tästä yksi esimerkki oli nuorten perustama WhatsApp-ryhmä, jossa he jakoivat kuvia ja ajatuksia videoprojektista ja pyysivät myös ohjausta hanketyöntekijöiltä.

Kuvio 10. Yhdessä oppiminen ja oppimisympäristön laajentumat

Videopajatyöskentely konkretisoi nuoren halua tehdä nuorelle suunnattua tupakkakasvatusta itselle omaksi ja itseä kiinnostavaksi. Nuoren halukkuus osallistua ja päästä vaikuttamaan onkin syytä huomioida myös laajemmin nuorten ehkäisevää päihdetyötä suunniteltaessa. Aikuislähtöinen toiminta ei välttämättä tavoita nuoria parhaalla mahdollisella tavalla. Nuoret tulee ottaa mukaan nuorille suunnatun tupakkatyön suunnitteluun toimijoina ja nuorten maailman asiantuntijoina, ei vain kohteina.

- Sai tehdä itse. Eikä niin että joku pitää luentoa.
- Parasta oli kun itse sai tehdä ja kokeilla, eikä vaan että joku ois opettanu.

Hankevetoisen työpajan arviointi kohdistui tässä luvussa siihen, miten nuorten tupakkatyötä tekevän terveysjärjestön (tässä Suomen Syöpäyhdistys) tulisi modifoida omaa tapaansa tehdä tupakkatyötä ja kehittää menetelmiään, jotta se onnistuisi sovittamaan yhteen omaa terveyden edistämisen asiantuntemustaan ja nuorten tupakkatyölle asettamia tavoitteita kohdennetussa nuorisotyössä tehtävän tupakkatyön kanssa. Videopajaan osallistuneiden nuorten ja toimintaa seuranneiden työntekijöiden palautteen mukaan hankevetoisessa työpajassa toteutettu osallistava tupakkatyö nivoutui onnistuneesti kohdennetun nuorisotyön

perustoimintaan. Hanketoimijan osallistavalle tupakkatyömallille asettamat tavoitteet toteutuivat nuorisotyöotteen mukaisesti nuorta innostavalla ja valtaistavalla tavalla. Videotyöpaja tarjosi nuorten antaman arviointipalautteen mukaan heille joustavan oppimisympäristön, jossa toimia omien edellytysten mukaisesti. Videotyöpajassa korostui vuorovaikutus sekä yhteisöllinen ja suunnitelmallinen tekemällä oppiminen. Toiminnan kautta videotyöpajaan osallistuneille nuorille mahdollistui erilaisia toiminnallisia ja elämyksellisiä tapoja käsitellä suhdettaan tupakoimattomuuteen ja tupakointiin. Videopajatyöskentely mahdollisti nuorelle aidon vaikuttamisen paikan yhteiskunnallisesti tärkeän aiheen parissa. Yhteistyökumppani näki videotyöpajan tuotosten hyödyntämismahdollisuuksia muun muassa Nuorten taidetyöpajan markkinoinnissa. Hankkeen aikana videotyöpajan tuotokset ovat levinneet eteenpäin videotyöpajassa työskennelleiltä nuorilta toisille nuorille heidän oman viestinnänsä kautta sosiaalisessa mediassa. Videotyöpajan tuotokset ovat levinneet eteenpäin myös Nuorten taidetyöpajan omassa yhteistyössä Nuorten foorumissa keväällä 2016. Syöpäyhdistyksen kautta hankkeen videotyöpajassa valmistuneet nuorten tupakkavideot olivat esillä Valtakunnallisilla työpajapäivillä keväällä 2016. Pysyvä katselumahdollisuus ja näkyvyys videoille on rakennettu Syöpäjärjestöjen ylläpitämille verkkokanaville.

Nuorisotyön orientaation mukaan kokemus omasta osaamisesta ja sen hyödyntämisestä vahvistaa yksilön yhteiskuntaan kuuluvuuden tunnetta. Tekemällä oppimisen kautta videotyöpajaan osallistuneet nuoret saivat tietotaitoa videotyöskentelyn perusteista samalla kun itse työskentely lisäsi heidän työelämätaitojaan ja tietojaan nikotiiniriippuvuudesta.

VIDEOTYÖPAJAN TUOTOSTEN ARVIOINTI

Tupakkavideoita on arvioinut 17 nuorta ja kolme nuorisotyöntekijää. Laajemmat alkuperäiset arviointipalautteet koottiin yhteen seuraavien kriteereiden mukaisesti (ks. taulukko 7).

Seuraavassa esitetään koosteet hankkeen tupakkavideoita koskevista nuorten ja työntekijöiden kirjallisista arviointipalautteista. Arviointikoosteessa kuvataan kunkin videon kohdalla tekijöiden näkemyksen mukainen vaikuttamisviesti, videon kohderyhmä ja levittämiskohteet. Nuorten ja työntekijöiden arviointipalautetta tarkastellaan videokohtaisesti suhteessa videolle asetettuihin tavoitteisiin, erityisesti sille asetettuun vaikuttamisviestiin.

Taulukko 7. Arviointipalautteiden koontikriteerit

Nuorten arviointipalaute	Työntekijöiden arviointipalaute
Mieleepainuvuus/vaikuttamisviestin vastaavuus	Vaikuttamisviestin vastaavuus
Kiinnostavuus	Hyödynnettävyys kohdennetun nuorisotyön toiminnassa
Tupakoimattomuuden edut tulevat esille	Tupakoimattomuuden edut nuoren elämäkulussa tulevat esille
Jotain toisella tavalla?	Nuorilähtöisen käsittelytavan tunnistettavuus
Omat tupakoimattomuutta tai tupakoimista koskevat valinnat nousevat mieleen	Nuorisokulttuurilähtöisen käsittelytavan tunnistettavuus
Jakaminen kaveripiirille esimerkiksi sosiaalisessa mediassa	Kohderyhmän ja levittämiskohteiden vastaavuus:

Arviointipalautekooste videosta *Tee päätös tänään*:

Vaikuttamisviesti: Tupakoinnin lopettamisessa ei kannata viivyttellä

Kohderyhmä: 15–30-vuotiaille tupakkariippuvaisille lopettamismotivaation edistämiseen

Levittäminen: televisiomainokset ja sosiaalinen media

Työntekijät pitivät videon *Tee päätös tänään* -vaikuttamisviestiä, tarttua asioihin, yleisesti hyvänä viestinä, "Ajatus siitä, että asioiden siirtäminen huomiseen ei johda mihinkään. On kyse sitten siivoamisesta tai tupakanpolton lopettamisesta." Nuoret pitivät videota hieman ahdistavana. Sekä työntekijät että nuoret arvioivat, että videon hyvä vaikuttamisviesti ei auennut ensimmäisellä katselukerralla. Nuoriin sekä työntekijöihin videossa vetosi tarot-korttien käyttö tehokeinona. Nuorten arviointipalautteen nosto: "en aio aloittaa". Videon levittämiskohteina työntekijät näkivät yläkouluun nuoret, opettajat, kuraattorit sekä nuorisotilat.

Arviointipalautekooste videosta *Katkaise kierre*:

Vaikuttamisviesti: Tupakka on voimakkaasti koukuttavaa, mutta siitä on mahdollista päästä irti

Kohderyhmä: Tupakoivat ja tupakkaa kokeilleet

Levittäminen: elokuvateatterimainokset, info- ja koulutustilaisuudet

Videon *Katkaise kierre* vaikuttamisviestin tulkinta tekijöiden yllä asettamalla tavalla jakaa nuorten ja työntekijöiden mielipiteet. Nuorten arviointipalautteen mukaan videon vaikuttamisviesti tulee esille onnistuneesti. Tupakointi riippu-

vuutta aiheuttavana tuotteena jää nuorten mieleen. "*Sai hyvän vaikutelman siitä, että tupakointi aiheuttaa stressiä ja pilaa elämän*", "*kuvasi hyvin, millaista on olla nikotinisti ilman tupakkaa*", "*ei kannata polttaa*". Työntekijöiden arviointipalautteen mukaan videon vaikuttamisviesti jää epäselväksi. Videon esitystapa jakaa puolestaan nuorten ja työntekijöiden mielipiteet siten, että työntekijät pitivät videon välittämää tunnelmaa onnistuneena, nuoret osin ahdistavana ja dramatisoivana. Toisaalta nuoret pitivät äänen ja kuvan käyttöä tehokkaana ja toteutusta onnistuneena. Videon levittämiskohteina työntekijät näkivät yläkoulun nuoret, opettajat, kuraattorit sekä nuorisotilat.

Arviointipalauttekooste videosta *Wizard*:

Vaikuttamisviesti: saada tupakoiva nuori tietoiseksi siitä, että tupakoinnin lopettamiseen on saatavilla tukea ja saada tupakoiva nuori ajattelemaan omaa tupakoimistaan ja sen lopettamista

Kohderyhmä: 18–30-vuotiaat sähkösavuketta polttavat tietokonepelaajat

Levittäminen: Youtube, Twitch.tv:n striimisivustot, Internetin sivustot, messut, elokuvateatteri- ja televisiomainokset sekä sosiaalinen media

Videon *Wizard* vaikuttamisviesti, saada (tupakoiva), sähkösavuketta käyttävä nuori ajattelemaan omaa tupakoimistaan, avautuu videon tekijöiden asettamalla tavalla helposti sekä nuorille että työntekijöille. Videon vahvuuksiksi arvioidaan nuorisokulttuuristen elementtien kuten tietokonepelaamismaailman ja englannin kielen käytön hyödyntäminen. Vaikuttamisviestin kytkennässä nuorten maailmaan onnistutaan. Nuorten arvioissa korostuu samalla, ettei nuorten pelaamiskulttuuria tule nähdä yksipuolisesti nuoren terveyteen ja hyvinvointiin yksipuolisesti negatiivisesti vaikuttavana asiana. Sekä nuoret että työntekijät kommentoivat, että englannin kielen käyttö voi olla osalle nuorista myös este ymmärtää videon sanomaa. Videon levittämiskohteina työntekijät näkivät yläkoulun nuoret, opettajat ja kuraattorit, nuorisotilat ja yli 18-vuotiaat nuoret.

Arviointipalauttekooste videosta *Valitse elämä*:

Vaikuttamisviesti: Tupakkariippuvuudesta on mahdollista päästä irti ja lopettamis päätöstä tehdessä tulee luottaa itseensä. Elämä lopettamisen jälkeen on tasapainoisempaa kuin tupakkariippuvuudessa.

Kohderyhmä: Nuoret ja nuoret aikuiset aloittamisen ehkäisy ja lopettamisen tuki
Levittäminen: Yläkoulu, nuorten työpajat, elokuvateatterimainokset ja sosiaalinen media

Sekä nuoret että nuorisotyöntekijät tunnistavat hyvin *Valitse elämä* -videon tekijöiden asettaman vaikuttamisviestin: kontrastin tupakointia sisältävän ja lopettamisen jälkeisen elämän välillä. Sen sijaan kontrastin liittyminen tupakointiin arviointiin tulevan epäsuorasti ja hitaasti esille sekä nuorten että nuorisotyönte-

kijöiden mukaan. Vaikuttavuuden kannalta video koettiin tunteisiin vetoavaksi ja henkilökohtaiseksi, minkä ei arvioitu parhaiten tukevan vaikuttamisviestin selkeää välittymistä.

Nuorten arviointipalautteen nostona: "nopeammin selväksi mistä aiheesta on kysymys, ei saanut kuvaa, että olisi liittynyt tupakointiin".

Arviointipalautekooste videosta *Pick your poison*:

Vaikuttamisviesti: Saada tupakoiva henkilö ajattelemaan, mitä omaan kehoon menee sisään tupakoidessa

Kohderyhmä: Tupakoivat henkilöt

Levittäminen: Televisio, Internetin sivustot ja sosiaalinen media

Videon *Pick your poison* vaikuttamisviesti avautuu videon tekijöiden yllä asettamalla tavalla helposti sekä nuorille että työntekijöille. Video on arvioiduista videoista onnistunein kaikilla palautearviointien tasoilla sekä nuorten että nuorisotyöntekijöiden mukaan. Onnistuneisuuden vahvuustekijänä näyttäytyy videon konkreettisuus: yksi viesti ja sitä tukeva selkeä esittämistapa. Videon konkreettinen ja humoristinen sävy jäi sekä nuorten että työntekijöiden mieleen. Työntekijät pitivät videota toimivana, sopivan mittaisena. Kemikaalien "syömisestä" nuoret kokivat vastenmielisenä, mutta samalla se toimi nuorten kohdalla pysäyttävänä ja mieleenpainuvana, "pointti tulee selväksi, kun pöydällä ja jääkaapissa on iso kasa tupakanmyrkyjä ja jäbä syö ne". Vaikuttavuuden kannalta selkeä faktoihin perustuva tieto koettiin vakuuttavana. Työntekijät näkivät videon sopivan kaiken ikäisille, erityisesti ala- ja yläkouluihin sekä nuorisotyöhön.

Nuorten antamasta arviointipalautteesta videoiden kohderyhmistä voidaan kootusti todeta, että nuorten antamassa palautteessa korostui kriittisyys. Työntekijäarvioinneissa videoiden kohderyhmät nähtiin iältään nuoremmiksi kuin videoiden tekijät itse näkivät. Poikkeuksen muodostivat videot *Wizard* ja *Pick your poison*, joiden kohdalla työntekijät näkivät videoiden kohderyhmät samoina kuin kyseisten videoiden tekijät.

Nuorten näkemystä videoiden kohderyhmävastaavuudesta tarkasteltiin arvioinnissa epäsuorasti Jakaisitko videota kaveripiirissäsi? -kysymyksen kautta. Nuorten arviointipalautteesta käy esille, että nuoret, jotka olivat haluttomia jakamaan arvioitavina olleita tupakkavideoita kaveripiirilleen esimerkiksi sosiaalisessa mediassa, eivät ylipäätään jakaneet kuvia tai videoita sosiaalisessa mediassa. Arvioidut tupakkavideot eivät tehneet tässä poikkeusta. Muuna kriteerinä sille, että videoita ei haluttu levittää eteenpäin, pidettiin sitä, että toisten ihmisten ajateltiin jo tietävän tupakan vaaroista. Toiseksi voitiin

mainita, että video ei ollut toteutukseltaan tarpeeksi "hyvä", selkeä tai laadukas tai videon sanomaa ei koettu tarpeeksi vakuuttavaksi eteenpäin levitettäväksi.

Nuoret, jotka ilmoittivat voivansa jakaa arvioitavina olleita tupakkavideoita kaveripiirilleen sosiaalisessa mediassa, nostivat esille seuraavia tekijöitä: Kun asian käsittelyyn oli saatu mukaan humoristista otetta, kun videon sanoman oli koettu selkeästi välittyvän katsojalle ja kun se oli herättänyt aidosti pohtimaan tupakoimista, puolsivat nämä seikat arvioitujen tupakkavideoiden levittämistä nuoren omalle kaveripiirille. Videon näyttäminen ammattilaisen tekemältä tai "kotikutoiselta" eivät kumpikaan toimineet esteenä jakaa videoita eteenpäin. Videon konkreettisuus, "opetusvideomaisuus" ylitti kynnyksen videon levittämiseksi paremmin kuin tunteisiin vetoavan esitystavan painottuminen. Työntekijät näkivät arvioimiensa tupakkavideoiden levitettävyyden pääsääntöisesti yläkoulussa ja nuorisotyössä.

MENETELMÄPAJOISSA KEHITETTYJEN TYÖMALLIEN ARVIOINTI

Nuorisotyöntekijävetoisesti toteutuneissa menetelmäpajoissa kehitettyjä työmalleja ovat arvioineet nuoret, jotka osallistuivat arvioitavana olevan työmallin mukaiseen toimintaan ja ne työntekijät, jotka toimivat työmallin ohjaajina. Työmalleja on arvioinut yhteensä 34 nuorta ja kahdeksan työntekijää. Seuraavassa esitetään ensin nuorten ja tämän jälkeen työntekijöiden arviointipalautteet työmallikohtaisesti (ks. taulukot 8a–11b).

Rolling – Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuori pohtimaan tupakoinnin ja päihteiden vaikutusta elämään ja omaa käyttöönsä, nostaa esille päihteiden väärinkäytölle altistavia riskitekijöitä sekä antaa tietoa avun tarpeen tunnistamiseen ja sen hakemiseen. Arvioijat: nuoret (n=7) ja työntekijät (n=2). Nuorten arviointipalautteen antajina on neljä 18–27-vuotiaasta miestä ja kaksi 21–23-vuotiaasta naista. Yhden nuoren kohdalla ei ole merkintää iästä ja sukupuolesta.

Rolling-työmallin vertaisarviointiin kuului lisäksi työntekijöiden antama tarkempi lisäarviointi. Työntekijöiden vertaisarvioinnin mukaan Rolling-työmalli on sovellettavissa hyvin eri-ikäisille nuorille. Työmallin nähtiin sopivan sekä yläkouluikäisille että yli 18-vuotiaille nuorille. Ikää tärkeämmäksi tekijäksi vertaisarvioinnissa nousevat menetelmät ja niiden onnistuneisuus motivoida nuoret osallistumaan työskentelyyn.

Taulukko 8a. Nuorten arviointipalaute Rolling-työmallista

1. Mikä työskentelyssä oli erityisen hyvää?	Keskustelu riippuvuudesta ja sen ennaltaehkäisemisestä ja keskustelu ylipäätään. Vapaus luoda omat skenaariot eikä lapusta lukemista.
2. Mikä ei toiminut hyvin?	Kaikki toimi / mikään ei toiminut
3. Mikä oli turhaa, miksi?	<i>Rööperi</i> -elokuvan ääriesimerkki huumeriippuvaisesta
4. Mitä itse lisäisit?	Ei lisättävää. Kolikon toinen puoli, mitä positiivisia puolia pähteiden käytössä voi olla.
5. Mitä jäi mieleen? Minkä asian nostaisit esille, jos kertoisit oppitunnista kaverillesi?	Alkoholiin keskittyminen, nostaisin esille myös kolikon toisen puolen.
6. Mikä asia oli sinulle hyödyllisintä?	Toisten nuorten kokemusten kuuleminen. Kaikki aika tuttua.
7. Pystyitkö itse vaikuttamaan toiminnan sisältöihin?	En.
8. Vapaa sana	Vapaus on suuri vankila.

Taulukko 8b. Työntekijöiden vertaisarviointi *Rolling*-työmallista

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevat tekijät	Vastausten ka.
Osallistumisen tavat tukevat tavoitteita	9
Ohjeistus tukee tavoitetta	9
Materiaalit tukivat tavoitetta	8
Työtavat tukevat tavoitetta	8,5
Palautteen pyytämistavat tukevat tavoitetta	7,5
Tarvelähtöisyys ja juurrutettavuus	7,5
Prosessimaisuus ja käytettävyys	7,5
Kehitetyn toiminnan hyödynnettävyys	
Toimivuus ja tuloksellisuus	7,5
Sovellettavuus ja mallinnettavuus	8,5
Siirrettävyys ja levitettävyys	9
Työmallin kouluarvosana (kaikkien arvosanojen yhteinen ka.)	8,15

Tämä nousee vertaisarvioinnissa Rolling-työmallin vahvuustekijäksi, ja sen hyödynnettävyyttä etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen toimintaympäristössä pidettiin hyvänä. Työmallissa oli arviointipalautteen mukaan onnistunutta alkuvideo ja sen myötä syntynyt erittäin paneutunut keskustelu päihteiden käytöstä ja käytön vaikutuksista läheisiin sekä toisaalta keskustelu läheisten vaikutuksista nuoren päihteidenkäyttöön. Video herätti työmalliin osallistuneita nuoria keskustelemaan myös vastuusta ja vastuunottamisesta päihteiden käyttöön liittyen. Erityisen onnistuneina pidettiin nuorten itsensä ottamia valokuvia nuorten päihteiden käytöstä ja niistä työmallia varten tuotettuja kuvakortteja. Kuvakorttien käyttö tarinan tuottamisen apuna toimi hyvin, ja kuvakortit herättivät muutenkin nuorten välistä keskustelua. Työmalliin kuuluvia harjoituksia pidettiin niin ikään onnistuneina. Niiden arvioitiin tulevan "lähelle nuorta" ja olevan sopivan avoimia ja jättävän näin tilaa nuorten väliselle vapaalle keskustelulle sekä nuorten omille pohdintoille.

Jatkomallintamista ajatellen työmallin neljännen työskentelyvaiheen arvioitiin toimivan heikoimmin. Tähän vaiheeseen työmallissa kuuluu palveluverkostokorttien kanssa työskentelyä sekä sen pohtimista, milloin on aika hakea apua ja mihin tahoihin avunhakemisessa voi luottaa. Testaamisen aikana työskentelyvaihe ei herättänyt keskustelua toivotulla tavalla, ja se on täysi-ikäisten nuorten näkökulmasta mahdollisesti toimivampi heitä nuorempien kanssa. Edelleen jatkomallintamista ajatellen työmallin kokonaisuus koettiin pitkänä ja laajana. Arviointipalautteen mukaan työmallin yksittäisen työskentelyvaiheen ympärille voitaisiin hyvin rakentaa esimerkiksi 1,5–2 tunnin työskentely. Testatussa mallissa eri työskentelyvaiheita oli neljä. Työmallin pituus tuli esille nuorten keskittymisen herpaantumisenä työmallin loppupuolella. Vertaisarvioinnissa suositellaan, että työmallista otetaan kerrallaan käyttöön yksi tai kaksi työskentelyvaihetta. Työmallin ohjeistusta pidettiin riittävänä ja hyvänä.

Työntekijöiden oma oppimiskokemus työmallin testaamisen aikana koski ohjaajan luottamuksen kasvamista ryhmään. Vertaispalautteen mukaan ohjattavana olevaan ryhmään kannattaa luottaa ja antaa sen edetä omassa tahdissa niin, että kunnioitetaan aikaa, jonka nuorten keskustelu ja pohdinta ottavat/vaativat.

"Esko"- "Minna"- "Kalle" – Itsetuntoa vahvistava päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuori pohtimaan omia elämänvalintojaan ja arvioimaan valintoihin vaikuttavia tekijöitä itsetuntoa vahvistavan

työskentelyn kautta. Arvioijat: nuoret (n=17) ja työntekijät (n=2). Nuorten arviointipalautteen antajina on yksitoista 17–26-vuotiaasta miestä ja viisi 20–22-vuotiaasta naista. Yhden nuoren kohdalla ei ole merkintää iästä ja sukupuolesta.

Taulukko 9a. Nuorten arviointipalautte "Esko"- "Minna"- "Kalle" -työmallista

1. Mikä työskentelyssä oli erityisen hyvää?	Ryhmätyöskentely, toisten mielipiteiden kuuleminen, ideoiden yhteinen kokoaminen, keskustelun herättäminen ja keskustelu
2. Mikä ei toiminut hyvin?	Kuvitteellisilla hahmoilla toimimista vierastettiin, vahvuuskorttien käyttö jakoi mielipiteet, toiset eivät kokeneet niiden toimineen oman itsen kuvaamiseen, toiset kokivat hyödyllisinä. Toiminnan koettiin sopivan nuoremmille paremmin kuin tälle kohderyhmälle.
3. Mikä oli turhaa, miksi?	Eri mieltä – samaa mieltä -tehtävä, jossa janatyöskentely ei toiminut, koska liian vähän tilaa. Itsenäiseen työskentelyyn varattu aika olisi voinut olla lyhyempi.
4. Mitä itse lisäisit?	Nuorilta itseltään kyselyä aiheeseen liittyen lisää, mielipiteitä ja kertomuksia. Ryhmätyöskentelyä olisi voinut olla enemmänkin. Tietoa ja keskustelua päihteiden käytöstä ja haitoista
5. Mitä jäi mieleen? Minkä asian nostaisit esille, jos kertoisit oppitunnista kaverillesi?	Että miten auttaa kaveria, jolla on päihde- tai alkoholiongelma.
6. Mikä asia oli sinulle hyödyllisintä?	Keskustelu ja yhdessä tekeminen.
7. Pystyitkö itse vaikuttamaan toiminnan sisältöihin?	Jonkin verran – paljon.
8. Vapaa sana	Tällaisia pohtimistehtäviä enemmän, oli kivaa!

Taulukko 9b. Työntekijöiden vertaisarviointi "Esko"– "Minna"–"Kalle"-työmallista

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevat tekijät	Vastausten ka.
Osallistumisen tavat tukevat tavoitteita	7,5
Ohjeistus tukee tavoitetta	6
Materiaalit tukivat tavoitetta	7
Työtavat tukevat tavoitetta	7
Palautteen pyytämistavat tukevat tavoitetta	9
Tarvelähtöisyys ja juurrutettavuus	6,5
Prosessimaisuus ja käytettävyys	7,5
Kehitetyn toiminnan hyödynnettävyys	
Toimivuus ja tuloksellisuus	7
Sovellettavuus ja mallinnettavuus	7
Siirrettävyys ja levitettävyys	8,5
Työmallin kouluarvosana (kaikkien arvosanojen yhteinen ka.)	7,3

Päihdepläjäys – Nuorten päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuoret reagoimaan. Ajatusten, kysymysten ja tunteiden herättely siitä, mikä nuorten mukaan olisi vaikuttavaa ennaltaehkäisevää päihdekasvatusta. Arvioijat: nuoret (n=3) ja työntekijät (n=2). Nuorten arviointipalautteen antajina on yksi 22-vuotias nainen, kahden nuoren kohdalla ei ole merkintää iästä ja sukupuolesta.

Rolling-työmallin tavoin Päihdepläjäys-työmallin vertaisarviointiin kuului lisäksi työntekijöiden antama tarkempi lisäarviointi. Työntekijöiden vertaisarvioinnin mukaan Päihdepläjäys-työmalli sopii paremmin peruskouluikäisille, etenkin yläkouluikäisille ja alle 18-vuotiaille nuorille kuin etsivän nuorisotyön yli 18-vuotiaille nuorille. Työmallin ohjeistusta pidettiin riittävänä, jatkomallinnettaessa ohjeistus olisi hyvä olla saatavilla sähköisenä. Työmallissa oli onnistunutta sen tapa mahdollistaa avoin keskustelu päihteiden käytöstä. Työntekijöiden mukaan päihdetaustan omaavat nuoret kokevat keskustelun päihteistä tärkeänä. Tämän vuoksi toimintamallit, jotka mahdollistavat tilan nuorten omien kokemusten ja mielipiteiden ilmaisulle, ovat suositeltavia. Jatkomallintamista ajatellen työmallin diasarjaa pidettiin kokonaisuudessaan liian pitkänä.

Taulukko 10a. Nuorten palautearviointi Päihdepläjäys-työmallista

1. Mikä työskentelyssä oli erityisen hyvää?	Se että sai keskustella. Pelottelukeinoja ei käytetty.
2. Mikä ei toiminut hyvin?	Tilastodiat, diagrammit, luvut, prosentit.
3. Mikä oli turhaa, miksi?	Tilastodiat.
4. Mitä itse lisäisit?	Keskustelua enemmän ja vähemmän lukemista. Yksinkertaisempia lukuja ja diagrammeja.
5. Mitä jäi mieleen? Minkä asian nostaisit esille, jos kertoisit oppitunnista kaverillesi?	Ei oikeen mitään, jos puhuisin kaverille, en osaisi kertoa vaikka kuuntelin. Pohdintatehtävät hyviä.
6. Mikä asia oli sinulle hyödyllisintä?	Toisten nuorten mielipiteiden kuuleminen. Alkubiisi oli kiva (Petri Nygård, Selvä päivä). Musiikki havainnollisti alkoholinkäytön urpoutta. Pohdintatehtävät.
7. Pystyitkö itse vaikuttamaan toiminnan sisältöihin?	Ei juurikaan, koska valmiit pitkät diat. Kyllä, osallistumalla keskusteluun.
8. Vapaa sana	Pitkä teksti on puuduttavaa, ei jaksakaan lukea.

Taulukko 10b. Työntekijöiden vertaisarviointi Päihdepläjäys-työmallista

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevat tekijät	Vastausten ka.
Osallistumisen tavat tukevat tavoitteita	7
Ohjeistus tukee tavoitetta	7,5
Materiaalit tukivat tavoitetta	6,5
Työtavat tukevat tavoitetta	7
Palautteen pyytämistavat tukevat tavoitetta	8
Tarvelähtöisyys ja juurrutettavuus	7
Prosessimaisuus ja käytettävyys	7,5
Kehitetyn toiminnan hyödynnettävyys	
Toimivuus ja tuloksellisuus	7
Sovellettavuus ja mallinnettavuus	8
Siirrettävyys ja levitettävyys	8
Työmallin kouluarvosana (kaikkien arvosanojen yhteinen ka.)	7,35

Yksittäisiä dioja voitaisiin muokata lyhyemmiksi ja ulkoasua houkuttelevammaksi (esimerkiksi pitkien tekstien ja tilastokuvioiden

sijaan kuvia), jolloin ne mahdollistaisivat keskustelun ohjaamista tarkemmin ja avautuisivat vastaavasti tarkemmin myös nuorten kommentoinnille. Yksittäisenä esimerkkinä asiasta, jonka nuoret olivat kokeneet pelottavana tässä hankeyhteistyössä, mainittiin syöpä-sana. Siihen liittyen toivottiin, että Suomen Syöpäyhdistyksen logo jätettäisiin pois vastaavien hankeyhteistyömallien nuorille suunnatuista lomakkeista. Työntekijöiden oma oppimiskokemus työmallin testaamisen aikana koski nuorten osallistumishalukkuutta. Päihdepläjäys-työmalliin osallistuneet nuoret suunnittelivat mielellään nuorten ehkäisevää päihdekasvatusta.

Sinuiksi – Itsetuntemusta vahvistava nuorten päihdekasvatus

TAVOITE: Saada nuori pohtimaan omia vahvuuksiaan ja voimavarojaan ja mikä häntä kannattelee sekä saada nuori tunnistamaan miten suoja- ja riskitekijät vaikuttavat elämäntilanteeseen. Arvioijat: nuoret (n=7) ja työntekijät (n=2). Nuorten arviointipalautteen antajina on yksi 20-vuotias mies ja neljä 19–26-vuotiaista naista. Kahden nuoren kohdalla ei ole merkintää iästä ja sukupuolesta.

Taulukko 11a. Nuorten arviointipalautte Sinuiksi-työmallista

1. Mikä työskentelyssä oli erityisen hyvää?	Keskustelu, asioiden pohtiminen eri näkökulmista ja mielipiteiden jakaminen ryhmässä. Toiminta sai ajattelemaan ja antoi paljon ajateltavaa etenkin ensivaikutelman muodostamisesta.
2. Mikä ei toiminut hyvin?	Arviointitehtävä. Tehtävä, jossa jaoin kortit suojaaviin ja riskitekijöihin ei toiminut, koska mielestämme ominaisuudet olisivat sopineet hyvin molempiin.
3. Mikä oli turhaa, miksi?	Ei ollut turhaa.
4. Mitä itse lisäisit?	Ei lisättävää.
5. Mitä jäi mieleen? Minkä asian nostaisit esille, jos kertoisit oppitunnista kaverillesi?	Ulkonäön arvioiminen ja kuvan muodostaminen ihmisestä ensivaikutelman ja ulkonäön perusteella, ettei ihmisiä tulisi arvioida vain ulkonäön perusteella.
6. Mikä asia oli sinulle hyödyllisintä?	Tehtävät kokonaisuuksina laittoivat ajattelemaan asioita eri näkökulmista. Aloitusvideo päihteistä ja keskustelu.
7. Pystyitkö itse vaikuttamaan toiminnan sisältöihin?	En tiedä / Kyllä.
8. Vapaa sana	Tehtävien ohjeistusta voisi selkeyttää.

Taulukko 11b. Työntekijöiden vertaisarviointi Sinuiksi-työmallista

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevat tekijät	Vastausten ka.
Osallistumisen tavat tukevat tavoitteita	7
Ohjeistus tukee tavoitetta	8
Materiaalit tukivat tavoitetta	8
Työtavat tukevat tavoitetta	7,5
Palautteen pyytämistavat tukevat tavoitetta	9
Tarvelähtöisyys ja juurrutettavuus	7
Prosessimaisuus ja käytettävyys	7
Kehitetyn toiminnan hyödynnettävyys	
Toimivuus ja tuloksellisuus	7
Sovellettavuus ja mallinnettavuus	7,5
Siirrettävyys ja levitettävyys	8
Työmallin kouluarvosana (kaikkien arvosanojen yhteinen ka.)	7,6

Tiivistäen: Hankkeen nuorisotyöntekijävetoiset menetelmäpajat rakentuivat sosiaalisen vahvistamisen kautta ehkäisevästi niin, että kehitetyissä menetelmissä korostui päihteitä koskevien suojaavien tekijöiden vahvistaminen, näistä korostuneemmin nuoren itsetuntemuksen ja itsetunnon vahvistaminen. Nuorten tupakkatuotteiden käyttöä koskevien suojaavien tekijöiden vahvistamisen voidaan nähdä sisältyvän kehitettyihin menetelmiin. Huolimatta hankeyhteistyön lähtökohdasta jää nuorille suunnatun tupakkatyön kehittäminen menetelmäpajoissa jossain määrin vähäiselle huomiolle. Nuorten tupakkatuotteiden käyttö tai käytön puheeksi ottaminen eivät nousseet erityisesti menetelmäpajoissa kehitettyjen työmallien painotuksiksi.

Hankeyhteistyömallintamisen keskeinen huomio tässä yhteydessä on, että kun nuorisotyöllisessä orientaatioissa painottuu ehkäisevän päihdetyön laaja-alaisuus, jää nuorten tupakkatyön asema tämän laaja-alaisuuden sisällä heikoksi.

- Tupakointi on valitettavasti jäänyt vähän paitsioon muiden aineiden takia, kuten alkoholi, kannabis.
- Ei ehkä nähdä sitä [tupakointia] niin vakavana ongelmana vaan enemmän hyväksyttävänä.

Näkemyksessä nousee epäsuorasti esille myös työntekijöiden vastauksissa siitä, mihin ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutuksessa tulisi tulevaisuudessa keskittyä (ks. liite 22). Vastausten perusteella tupakkatyö tulee järjestyksessä viimeisenä. Tällöin tarpeellisimmaksi nähdään lisätieto uusista tupakkatuotteista. Nuoren tupakoinnin lopettamisen puheeksi ottaminen nähdään vähemmän tarpeellisenä kuin nuoren tupakoimattomuuden tukeminen. Tupakkatyön edistämisen kannalta haasteellista on lisäksi, että nuoren tupakoinnin lopettamisen puheeksi otto nähdään eniten ei-tarpeelliseksi. Huomiota tulisi kiinnittää ristiriitaan, jonka mukaan nuorille suunnattava tupakkatyö näyttää heikosti nuoren tuettaviin asioihin kuuluvana, vaikka samaan aikaan alan työntekijät tunnistavat tupakoinnin olevan toiminnassa kohdattavien nuorten yleisin aineriippuvuus.

IV Kehittämiskokonaisuuden koonti ja pohdinta

Tässä luvussa esitetään kehittämiskokonaisuuden koonti ja pohdinta. Arvioitavana on ensin hankkeen kehittämissyhteistyö toiselta oppimisen näkökulmasta. Toisaalta: mitä nuorten ehkäisevää tupakkatyötä tekevä järjestötoimija voi oppia nuorisotyöotteen mukaisesti tehdystä nuorten parissa tehtävästä ehkäisevästä päihdetyöstä? Toisaalta: minkälaista uutta ymmärrystä ja millaisia näkökulmia tupakkakysymyksiin erikoistunut järjestöperustainen nuorten terveyden edistämistyö voi tuoda kohdennetussa nuorisotyössä tehtävään tupakkatyöhön?

Toiseksi esitetään tutkimustulosten mukaiset painotukset eriyttävälle ja räätälöidylle nuorten tupakkatyön tekemiselle kohdennetussa nuorisotyössä ja kootaan kohdennetussa nuorisotyössä tehtävän ehkäisevän päihdetyön kehittämistarpeita laajemmin työmuodon tulevaisuuden kannalta. Tupakkatuotteiden rinnalla ehkäisevän päihdetyön kehittämisen painopisteinä näkyvät työntekijöiden mukaan nuorten alkoholin riskikäyttö, kannabiksen käyttö ja toiminnalliset riippuvuudet. Ehkäisevää päihdetyötä tekeviä toimijoita yhdistäväksi tulevaisuuden kehittämishaasteeksi nousee kokoavasti kysymys, mitä on tavoitettava ja osallistava digitaalinen ehkäisevä päihdetyö nuorten parissa. Tulevaisuuden haasteena on myös se, miten monialainen yhteistyö ja elinkeinoelämä yhdessä onnistuvat sitoutumaan nuorten ehkäisevän päihdetyön vastuulliseen edistämiseen. Alan opinnoissa ja täydennyskoulutuksessa tulisi työntekijöiden mukaan vahvistaa ehkäisevän päihdetyön käytännön osaamista.

1 Yhteistyön vahvuustekijäksi toiselta oppiminen

Suomen Syöpäyhdistyksen ja kohdennetun nuorisotyön toimijoiden hankeyhteistyömallintamisen kehittämissuunniksi nousivat nuorille suunnatun tupakkatyön toteuttamisessa kohdentaminen, paikallisuus, yksilöllistäminen, alaryhmien tunnistaminen ja toimintaympäristö. Hankeyhteistyömallintamisen onnistuneisuus tulee esille yhteisessä oppimisessa ja tiivistyy kehittämisen painopisteissä.

Kohdentaminen

Hankkeen käynnistämiseen liittyi kysymys, millä nuorten ehkäisevän päihdekasvatuksen toimintamuodon tasolla hankkeen yhteistyökumppaneiden on tarkoitus tehdä yhteistyötä. Kysymys loi prosessiarvioinnin näkökulmasta katsoen jossain määrin haasteita hankeyhteistyömallintamisen aloittamiseen. Terveiden edistämistyössä yksilön suhde terveyteen nähdään yleisimmin elämäntapavalintana. Hankkeen kohderyhmänuoren elämässä suhde terveyteen näyttäytyy elämäntapavalintoja enemmän – pystyvyyden kokemuksen vahvistumisena elää terveellisesti.

- Terveellinen elämäntapa on tavoite ja ihanne, mutta ihmisen täytyy ensin oppia arvostamaan itseään ennen kuin hän edes kykenee kuvittelemaan elävänsä terveellisesti ja tuntevansa olevan oikeutettu onneen - Työntekijä

Hankeyhteistyömallintamisen käynnistäminen edellytti tutkimuksessa ensin sen tarkastelua, mistä ehkäisevän päihdetyön toimintamuodosta käsin hankkeen yhteistyötahot toimivat kehittäessään nuorille suunnattua tupakkatyötä ja minkälaiselle preventiökäsitykselle yhteistyötahojen toiminta perustuu. Keskeiseltä vaikuttivat hanketoimijoiden erilaisten preventiökäsitysten tunnistaminen ja dialogin lisääminen siitä, mitä eroja ehkäisytöiden yhteisessä kehittämisessä tulee huomioida, kun hanketoiminnan tavoitteet asettuvat nuorten ehkäisevän päihdetyön eri toimintamuotoihin.

Ehkäisevän päihdekasvatuksen asiantuntijat jakavat nuorten parissa tehtävän päihdekasvatuksen kolmeen eri toimintamuotoon. Nämä ovat sosiaalinen vahvistaminen, yleinen ehkäisy ja riskiehkäisy (Normann ym. 2015). Terveiden edistämistä koskevassa keskustelussa nuorisotyötä voidaan kuvata primaaripreventiona, sosiaalisen vahvistamisen ja yleisen ehkäisyn tasolle kuuluvana työnä silloin, kun esimerkiksi pyritään estämään nuoren tupakoinnin, päihteiden tai huumeiden käytön aloittamista. Terveiden edistämiseen tähtäävää nuorisotyötä tehdään sekundaariprevention näkökulmasta tupakoivien tai päihteitä jo käyttäneiden parissa, riskiehkäisyn ulottuvuudella (ks. kuvio 11).

Kuvio 11. Nuorisotyö primaari- ja sekundaaripreventiona. Sovellettu ja muokattu kuvioista "Nuorisoalan ehkäisevä päihdetyö (NEPT) ja siinä kuvatut suojaavat tekijät ja riskitekijät suhteessa ehkäisyn tasoon", (Pylkkänen Viitanen & Vuohelainen 2009, 17) ja "Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön toimintamuodot" (Normann ym. Vuohelainen 2015, 9).

NUORISOTYÖ PRIMAARIPREVENTIONA		NUORISOTYÖ SEKUNDAARIPREVENTIONA
RISKITEKIJÄT		SUOJAAVAT TEKIJÄT
Sosiaalinen vahvistaminen	Yleinen ehkäisy	Riskiehkäisy
Läsnä kaikkien nuorten arjessa	Tarjotaan kaikille nuorille	Rajattu ryhmiin, joilla tarve erityiseen tukeen
Ohjattua minä- ja kaveritaitojen harjoittelua	Päihdetietous Asennekasvatus	Riskien minimoiminen

NUORTEN ENNALTAEHKÄISEVÄ PÄIHDEKASVATUS, (NEPT) NUORISOALALLA

Nuorille suunnatun terveyden edistämistyön Suomen Syöpäyhdistyksessä voidaan edellä esitettyyn kuvioon istutettuna nähdä asettuvan primaariprevention alueelle kuuluvaksi yleiseksi ehkäisyksi, ehkäiseväksi tupakkakasvatukseksi, joka on suunnattu kaikille nuorille. Suomen Syöpäyhdistyksen toiminnan pääpainotus on tupakkatuotteiden käytön ehkäisemisessä ja lopettamisessa, ja sen voi primaariprevention tasolla nähdä pyrkivän ensisijaisesti vaikuttamaan nuorten tupakointia koskeviin tietoihin. Vaikuttamistyössä ja toiminnassa korostuu laaja yhteistyö eri järjestöjen kanssa sekä Savuton Suomi ja Savuton kunta -verkostojen kanssa. Nuorten tavoittamisen on voitu käyttää esimerkiksi laajoja mediakampanjoita. Kampanjoita on tuotettu myös tapahtumaluonteisina yhdessä eri yhteistyökumppaneiden kuten koulujen ja oppilaitosten kanssa. Primaariprevention tasolle voidaan paikantaa näiden lisäksi Suomen Syöpäyhdistyksen tuottamat nuorille suunnatut verkkokampanjat ja tupakoimattomuutta edistävät verkkosivustot. Toiminnan pääkohderyhmänä nuorten tupakoimattomuuden edistämässä ovat pääsääntöisesti olleet alle 18-vuotiaat nuoret. Suomen Syöpäyhdistyksen toiminnassa voi nähdä painottuvan nuorten tupakkatyön, joka pyrkii yleisen ehkäisyn tasolla vaikuttamaan tupakointia koskeviin asenteisiin ja tietoihin.

Yleinen ehkäisy on myös osa nuorisoalan ehkäisevää päihdetyötä (NEPT). Nuorisoalan ehkäisevässä päihdetyössä korostuu kuitenkin päihkeitä koskeviin tietoihin vaikuttamisen rinnalla ensisijaisemmin

suojaavien tekijöiden vahvistamiseen tähtäävä nuorten sosiaalinen vahvistaminen. Tupakointia ja päihhteitä koskevan tietoihin vaikuttamisen ei niinkään nähdä voivan vahvistaa nuoren elämän suojaavia tekijöitä. (Normann ym. 2015, 9.)

Markku Soikkeli ja Leena Warsell pitävät laadukkaan ehkäisevän päihdetyön yhtenä osatekijänä yhteistyötä ja toimijoiden *tavoitteiden* riittävää yhdensuuntaisuutta. Laadukas yhteistyö edellyttää muiden osapuolten työn ja lähtökohtien tuntemista, arvostamista ja ymmärtämistä, myös yli mahdollisten näkemuserojen. (Soikkeli & Warsell 2013) Prosessiarvioinnin näkökulmasta katsoen olisi hankeyhteistyömallintamisen määrittelytyöhön ollut hyvä kiinnittää jossain määrin enemmän huomiota hankkeen suunnitteluvaiheessa. Vaihtoehtoisesti hankkeen määrittäminen perusnuorisotyössä mukana oleviin nuoriin, eikä kohdennetuissa palveluissa kohdattaviin nuoriin ja nuoriin aikuisiin, olisi saattanut olla Suomen Syöpäyhdistykselle toteutunutta hanketta tutumpi tapa lähteä liikkeelle nuorisotyön kentällä.

Paikallisuus

Hankeyhteistyömallintaminen tuo näkyväksi Suomen Syöpäyhdistyksen maakunnallisten yhteistyökumppanuuksien vahvistamisen tarpeen nuorten ehkäisevässä tupakkatyössä. Toteutunut hanke oli keskustuimistovetoinen. Hankkeen jatkosoveltamisessa ja mallintamisessa Suomen Syöpäyhdistyksen rinnalla hanketoimijana olisi tärkeää olla mukana Suomen Syöpäyhdistyksen alueellinen yhdistys. Alueellisilla syöpäyhdistyksillä on parempi paikallistuntemus nuorten tupakoimattomuutta tukevasta alueellisesta palvelurakenteesta ja oman kaupungin tai kunnan nuorisotyön toimijoistakuin pääkaupunkiseudulta käsin toimivalla keskustuimistolla. Tutkimuksessa työntekijät toivat esille näkemyksiä siitä, minkälaisessa yhteistyössä ja minkä toimijoiden kanssa nuorten ehkäisevän tupakka- ja päihdetyön toteuttaminen on vaikuttavinta. Toimijoiden vastausten mukaan tärkeimpiä nuorten ehkäisevän tupakka- ja päihdetyön yhteistyökumppaneita etsivälle nuorisotyölle ja nuorten työpajatoiminnalle paikallisella tasolla ovat kuvion 12 mukaan:

Kuvio 12. Ehkäisevän päihdetyön paikallisia yhteistyöverkostoja etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla

PERUSKOULU	AMMATILLISET OPPILAITOKSET JA LUKIOT
KOLMANNEN SEKTORIN PÄIHDEALAN TOIMIJAT (EHYT RY, A-KLINIKKASÄÄTTÖ, A-KILTA RY, YAD RY, SININAUHA RY.)	
SOSIAALITOIMI	MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUT
TERVEYSTOIMI JA TERVEYDENHUOLTO (SUU)	
AVOKATKO	SEURAKUNTA NUORISOPALVELUIDEN MUUT
YKSIKÖT (NUORISOTILAT) TE-TOIMISTO	
HARRASTESEURAT LIIKUNTA- JA VAPAA-AJANTOIMI	
VANHEMMAT KOLMANNEN SEKTORIN NUORISO- JA	
LIIKUNTAJÄRJESTÖT URHEILUSEURAT NUORISOKODIT	
PÄIHDEPOLI TYÖTERVEYSHUOLTO TYÖNANTAJAT	

Vastauksissa ei mainita alueellisia syöpäyhdistyksiä. Hankeyhteistyömallintaminen nostaa esille tarpeen lisätä alueellisten syöpäyhdistysten paikallista näkyvyyttä ja tunnettavuutta alueillaan nuorten ehkäisevän tupakkatyön toimijoina ja kumppaneina.

Laadukkaan ehkäisevän päihdetyön yhtenä kriteerinä pidetään tapaa, jolla toimijat näkevät toimintansa liittyvän muun muassa paikallisiin, seudullisiin, kansallisiin ja kansainvälisiin strategioihin (Soikkeli & Warsell 2013). Nuorten parissa tehtävässä tupakkatyössä on seurattava valtakunnallisia nuorille tehtyjä terveystutkimuksia tupakoinnin osalta. Niiden rinnalla tulisi alueellisesti toteutettavan nuorten tupakkatyön vahvuustekijäksi nostaa paikallisten toimijoiden omissa toiminnassaan mukana oleville nuorille tekemät kartoitukset. Hankkeen menetelmäpajoissa toteutettu käytäntö toimi esimerkkinä tästä toimintatavasta.

Poikien päivittäinen nuuskaaminen maakunnittain (THL 2016): http://www.thl.fi/attachments/Tupakka/kt_2103_maakuntakartat_nuuskaaminen_pojat.pdf

Nuorten terveystapatutkimus 2015 (NTTT 2015):
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3592-1>

Hankeyhteistyö nostaa vahvasti esille alueellisten erojen tuntemuksen ja kartoittamisen tarpeen taustatekijänä vaikuttavalle tupakkatyölle. Tutkimuksesta tiedetään, että alueelliset erot näkyvät esimerkiksi nuorten nuuskan käytössä ja tupakoinnin yhteydessä ja että alueelliset

erot heijastuvat myös nuuskan ja tupakkatuotteiden saatavuuteen.

– Täällä Etelä-Karjalassa tupakka on halpaa, koska Venäjältä tuotava tupakka on halpaa ja sitä kaikki polttavat. – Työntekijä

Yksilöllistäminen

Nuorisotyöntekijävetoisten ehkäisevän päihdetyön mallien kehittämisessä tutkimuksen kiinnostus kohdistui siihen, miten nuorisotyöntekijät rakentavat nuorten kanssa tehtävään ehkäisevään päihdetyöhön nuorisotyöllisen kasvatuksellisen otteen. Mitä asioita työntekijät pitävät etusijalla nuorten ehkäisevän päihdetyön edistämässä käytännössä? Hankeyhteistyömallintaminen nostaa esille, että yhteistyö tarjoaa järjestötoimijalle ikkunan nuorten terveyden edistämistyön toteuttamiseroista oppimiseen. Nuorisotyöllisen työotteen mukainen nuorten terveyden edistäminen vie toimijan usein nuoren subjektiivisen terveystokokemuksen äärelle.

– Kun [---] mun kohalla mieli oli niin synkistynyt ja musta, masentunu, että mä aattelin, että alan polttaa tupakkaa ihan sille [---]. Ja sitte myös, että kuolis nopeempaa. Mutta siis ei se nyt oikein. Kyllä se ennemmin kiduttaa tuo tupakka. Tää aiheuttaa niin paljo semmosia elämää haittaavia juttuja, mut ei se sille itsemurhamenetelmänä toimi kovin hyvin, että se on liian pitkän tähtäimen. Sitte, ku se syöpä tulee jossain vaiheessa, niin se saattaa olla, että sillon elämä kiinnostaaki enemmän, ku sillon nuorempana, ku sen aloitti. (M/26–28a)

Tämän vastaanottamisessa nuorisotyöllisen otteen mukainen "kohtaaminen, kuuntelu, kysyminen ja keskustelu"-terveyskasvatusasenne vaihtoehtoistaa professionaalista "toisen puolesta tietävää" -terveyskasvatusasennetta.

–Päihteistä ja tupakasta pitäisi oppia puhumaan sallivassa ilmapiirissä, jossa jokaisella on mahdollisuus puhua vapaasti riippuvuuksistaan. Tupakointi on työpajamme kahden tupakoivan nuoren ongelmista pienimmät, eikä siihen voi tarttua ensimmäisenä. Nuoria ei myöskään haluta leimata "röökityypeiksi". Nuoren kuntoutuessa pikku hiljaa voi myös tupakoinnista keskustella. Liian valistava ja tiukka-pipoinen ote tupakkaa ja päihteitä vastaan ei ainakaan täysikäisille nuorille sovi. – Työntekijä

Hankkeen nuorisotyöntekijävetoisten menetelmäpajojen näkökulmasta katsottuna ehkäisevä tupakkatyö, jossa nuoren tupakoimiseen vaikuttaminen nähdään yksin tupakoinnin kautta, on liian kapea-alainen näkökulma ottaa tupakointi puheeksi kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavan nuoren kanssa.

– No mä esimerkiks mä tunnen ihmisen, jolla on riippuvuus siis sekä alkoholiin, että tupakkaan ja pelaamiseen. (N/20–22b)

Näkemyksiä, jonka mukaan erilaiset tuen tarpeet kiinnittyvät laajalaisesti nuoren terveiden elintapojen edistämiseen ja elinolojen parantamiseen, on nostanut esille erityisesti nuorisovalvontaan ehkäisevää päihde- ja mielenterveystyötä koskeva keskustelu ja nuorisovalvontajien mielenterveystietojen ja -taitojen vahvistamiseen pyrkivät kehittämishankkeet (ks. Tapio & Kuula 2013; Erkkö & Hannukkala 2011). Etsivää nuorisotyötä koskeva tutkimus on nostanut vahvasti esille kysymyksen, missä määrin nuorisotyöntekijällä tulisi olla ammatillisia valmiuksia tunnistaa nuoren erilaisia tuen tarpeita (Puuronen 2014, 73–81; Matalakynnyksisen tuen tavoitettavuuden ja perheen mukaan ottamisen haasteista nuorisotyössä ks. myös Junttila-Vitikka & Ronkainen 2015). Nuorisotoimialan arviointia tarkastelevassa tutkimuksessa huomiota on kiinnitetty kysymykseen, millaisella nuorisotyöllisellä työotteella ja menetelmillä kohdennetussa nuorisotyössä voidaan vastata nuoren tilanteeseen, jossa hän on monenlaisen tuen tarpeessa (Puuronen 2016).

ALARYHMIEN TUNNISTAMINEN

EPT-ohjelman kuudennessa painopisteessä tähdennetään, että ammattilaiset osaavat hyödyntää tarjolla olevia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja ja koulutuksia oman työnsä tueksi (EPT-ohjelma 2015, 29). Työntekijöiden oman arvion mukaan toimijat hyödyntävät tarjolla olevia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja oman työnsä tukena kohdennetussa nuorisotyössä (ks. taulukko 12). Vastausten perusteella voidaan välillisesti arvioida, että noin 2/3 vastaajista käyttää tarjolla olevia ehkäisevän päihdetyön materiaaleja oman työnsä tukena ja että ehkäisevän päihdetyön materiaalien näkyvyyteen nuorten työ- ja toimintaympäristössä on kiinnitetty huomiota.

Taulukko 12. Arvioi nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön toteutumista työpaikallasi. Vastaajien määrä: 161

	Kyllä	Ei	Yht.
Nuorille suunnattu ehkäisevä tupakka- ja päihdevalistus näkyy työpaikallani (kuten julisteet, flyerit)	111	50	161
Käytämme toiminnassamme nuorten ehkäisevän päihdekasvatuksen apuna netistä löytyvää nuorille suunnattua päihde-, tupakka- ja pelihaitoista tiedottavaa materiaalia (esim. eri terveysjärjestöjen toteuttamat nettisivustot).	104	54	158

Nuorten arvio ehkäisevän päihdetyön näkyvyydestä toiminnan aikana eroaa työntekijöiden näkemyksestä. Tupakkatyö tulee nuorten näkemyksissä, heille aktiivisesti tarjotun toiminnan sijaan, pääsääntöisesti esille toimipaikan tupakointia koskevana sääntöinä ja paikkoina, joiden puitteissa nuoren tupakointi voi toimintaan osallistuessa jatkua.

– Täällä ei ihan hirveesti kyllä mitenkään niinkun päihteistä puhuta. Siis ainut, missä ehkä tulee usein, kun on tauko niin mennään röökille. [---]. Mut ei hirveesti myöskään puhuta päihteettömyydestä. [---] Ei mun mielestä mitenkään hirveesti oo nousu pinnalle nää asiat, vaan nyt ehkä vaan röökipaikka missä käydään. Mut ei muuten mitään. (N/18–20)

Näkökulma nousee esille tupakoimattomien nuorten kannanotoissa. Tämä vaikuttaisi liittyvän siihen, että tupakoimattomana pysymistä vahvistamaan tähtäävä toiminta on vähäistä ehkäisevän päihdetyön kokonaisuudessa tai se ainakin näyttäytyy nuorille vähäisempänä kuin tupakoinnin lopettamiseen tähtäävä ehkäisevä päihdetyö. Tutkimushaastatteluihin osallistuneista nuorista näin kokivat enemmän 16–23-vuotiaat nuoret kuin tätä vanhemmat nuoret. Näistä nuorista tupakoimattomana pysymisen tuen puutteen toivat esille yhtäläisesti niin nuoret naiset/tytöt kuin nuoret miehet/pojat.

– Kyllä joskus, ehkä vaan kerran kolmessa kuukaudessa, on ollu näistä terveellisistä elämäntavoista kyse, mut se menee enemmän just ruokailuun ja nukkumiseen, [---] Että ei siitä tupakasta tai mistään huumeista tai alkoholista oo ollu mun muistaakseen puoleen vuoteen tai kokonaiseen vuoteenkaan, kun mä oon ollu täällä, ja nyt tuli kaks vuotta täyteen. (N/24–26)

Selvitys tuo näkyväksi kohdennetussa nuorisotyössä näkyvät tupakkatyön "sokeat pisteet", jotka toiminnan aikana ovat lopettamisen tuki ja tupakoimattomuuden tukeminen. Vaikuttavan tupakkatyön kohderyhmänä tulee kohdennetussa nuorisotyössä nähdä tupakoivien nuorten rinnalla toiminnassa mukana olevat tupakoimattomat nuoret. Nämä nuoret eivät selvityksen mukaan koe itse saavansa kohdennetun nuorisotyön toimintaympäristössä vahvistusta tupakoimattomuuteensa. Kohdennetun nuorisotyön ehkäisevässä tupakkatyössä tulisi vahvistaa *myönteisen tunnistamisen työmuotoja*, joilla tupakoimattomien toiminnassa olevien nuorten tupakoimattomuutta aktiivisesti tuettaisiin (Myönteisestä tunnistamisesta nuorisotyössä ks. Häkli & Kallio & Korkiamäki 2015). Nuoren tupakoimattomuutta pidetään lähtökohtaisesti tärkeänä. Kuitenkin vaikuttaa siltä, että sen myönteistä tunnistamista ei näkyvässä määrin käytetä nuoren sosiaalisen vahvistamisen välineenä tupakoimattomien nuorten kohtaamistyössä.

– Mä tykkäisin, että asiasta puhuttaisiin suoraan. Se on kaikille selvempää. [---]
Mutta ehkä toki, mä oon huomannu sen, et jos on joku avoin, yhteinen päihde eli
tupakointikeskustelu, niin se korostuu nimenomaan siihen, että ketkä polttaa. [---]
Ja sit taas ne jää jotenkin täysin vaille huomiota, jotka ei polta tai jotka polttaa tosi
harvoin. (N/20–22b)

TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Selvityksen kohdennettu nuorisotyö piirtyy esille myös toimintaympäristönä, joka jossain määrin tuottaa toiminnassa mukana oleville nuorille syötteitä tupakoinnin ja tupakointitapojen ylläpitoon sekä vertaisilta että työntekijöiltä. Lopettamista yrittävien nuorten kannalta asiaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota. Tutkimusten mukaan tupakointi on nuorille ensisijaisesti sosiaalista toimintaa ja myös lopettamista hahmotetaan usein sosiaalisten tekijöiden kautta. Lopettamista haittaavina tekijöinä nähdään erityisesti ”kaverien tupakointi sekä muun muassa tupakointimyönteinen kulttuuri oppilaitoksessa tai työpaikalla, stressi, tylsyys ja alkoholinkäyttöön liittyvät tilanteet” (Ollila ym. 2010, 1274.)

- Mä oon nyt koko vuoden yrittäny lopettaa, mut ei siit tuu mitään.
- Mitä sä luulet mitkä siinä ei ne oikein tue sitä hommaa?
- NO tää koulu! Kun tulee tänne, niin tulee semmonen tupakansavu saman tien, ni se vaan tulee sillee ulos. [---] Niin se tulee tänne kouluun kun tos on tupakkapaikka ihan vieressä ni sitten tulee vaan semmonen röökin haju tänne sillee. [---] Mulla itellä on sillä lailla, et jos mä oon semmoses paikas missä ei polteta, ni mun on paljon helpompi olla polttamatta, mun ei tee mieli mennä ulos, mut sit, jos on paljon ympärillä ketkä polttaa, ni sitten mulla tekee mieli mennä. (N/16–18 b)
- En mää tiä, ku meillä työporukasta melkeen kaikki polttaa, niin syystä että joku tulee vetää hihasta, että mennään viemään roskia takapihalle, ku ei saa puhuu sellasta, että menee tupakalle ja näin, viiiään roskia. Ni sit on silleen, että joo, että mä koetan lopettaa silleen, että no minä tarjoon, sitte menee sinne kuitenkin, tai menee seuraks istumaan. Sit huomaa vasta, oho, et mul onki rööki kädessä, että hupsista, eihän mun pitäny polttaa. (M 19–21b)

Yhteinen oppiminen ja kehittämisen painopisteet

Hankeyhteistyömallintaminen osoittaa, että kohdennetun nuorisotyön toiminnassa tulisi lisätä tupakoinnin puheeksi ottoon ja vieroitukseen liittyvää osaamista nuorten tupakoimattomuuden edistämisen näkökulmasta katsottuna. Samoin tulisi lisätä sekä tupakoimattomien että tupakoinnin lopettaneiden nuorten tupakoimattomuutta tukevaa osaamista. Vaikuttavan tupakkatyön kehittämiskohteiksi nousee tässä

tutkimuksessa toiminnan aikaisen lopettamisen tuen tarjoaminen nuorille ja työntekijöille suunnattava vieroitusohjaajakoulutus. Nuoren kokonaisvaltaisen terveyden edistämisen näkökulmasta nuoren kaikki erilaiset tuen tarpeet (mukaan lukien nuoren tupakkariippuvuus) tulisi kohdennetun nuorisotyön ehkäisevässä päihdetyössä nähdä keskenään yhtä tärkeinä.

Hankeyhteistyö tarjoaa kohdennetulle nuorisotyölle peilin arvioida kohdennetussa nuorisotyössä toteutuvaa tupakkatyötä nuorten tupakoimattomuuden edistämistä painottavan toimijan näkökulmasta. Hankeyhteistyömallintamisen kautta keskusteluun voidaan nostaa esimerkiksi seuraavia kysymyksiä:

- 1) Onko kohdennetun nuorisotyön työnkuvan sisälle mahdollista luoda uudenlaista asenneilmapiiiriä, jonka mukaisesti tupakkariippuvuus ja sen puheeksi ottaminen näyttäytyvät yhtä tärkeinä asioina nuoren elämässä kuin nuoren kokonaiselämäntilanteessa esille tulevat muut(kin) tuen tarpeet? Onko vallitseva ”ensin muut tuen tarpeet, sitten nuoren tupakointi” -ajattelutapa reflektoitavissa?
- 2) Onko löydettävissä uudenlaisia työnäyjiä, joiden avulla tarkastella tupakkatyön asemaa suhteessa nuoren sosiaaliseen vahvistamiseen? Voitaisiinko esimerkiksi lopettamisen tuki nähdä sosiaalisen vahvistamiseen verrattavissa olevana työvälineenä, jolla etsiä ratkaisuja nuoren haastaviin elämäntilanteisiin?
- 3) Onko kohdennetun nuorisotyön toiminnassa tarpeellista huomioida tupakoimattomat ja jo lopettaneet toiminnassa mukana olevat nuoret omina alaryhminään ja tarjota heille eri tavoin yksilöllisesti räätälöityä kannustusta ja tukea tupakoimattomana pysymiseen?

Hankeyhteistyömallintaminen osoittaa, että järjestötoimija saa yhteistyön kautta lisäymmärrystä tupakkatyön sovittamistarpeista nuoren kokonaiselämäntilanteen haasteisiin. Tämä tarkoittaa eriyttävää ja räätälöityä tupakkatyötä, jossa tupakointi tunnistetaan osana kohderyhmän nuoren laajempaa elämäntilannetta. Nuorelle tarjottavan tupakkatyön tulisi onnistua vastaamaan nuoren erityistarpeisiin.

2 Eriyttävää ja räätälöityä

Selvitys osoittaa, että etsivän nuorisotyön tekijät ja työpajavalmentajat ovat avainhenkilöitä havainnoimaan toiminnassa mukana olevien nuorten ja nuorten aikuisten terveyskäyttäytymistä sekä tekemään

havaintoja nuorten päihdetrendien ilmiöistä ja muutoksista käytännön tasolla. Tästä johtuen heillä on erityinen asema toimia nuorten parissa tehtävän tupakkatyön edistämisen osana. Selvityksessä tulee osoitetuksi monin tavoin, että tupakkariippuvuus on merkittävä toiminnassa mukana olevien nuorten terveystyöskäyttyymiseen kuuluva ja nuorten kokonaishyvinvointiin vaikuttava tekijä.

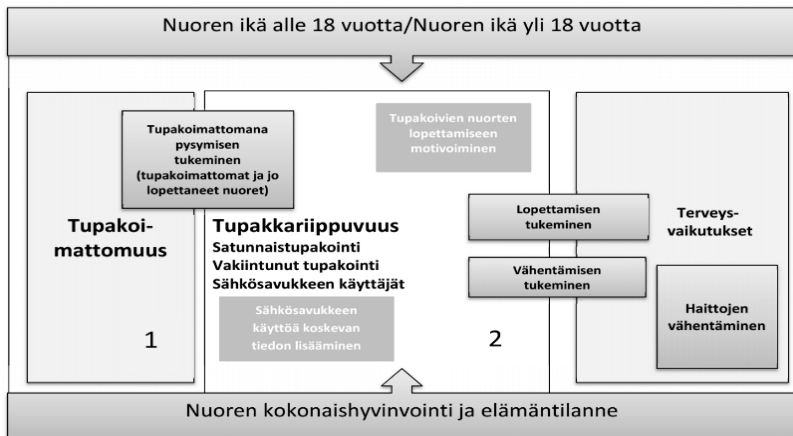
Hankkeen kiinnostus kohdistui siihen, miten nuorten tupakkatyötä tekevän terveysjärjestön tulisi modifioida omaa tapaansa tehdä tupakkatyötä ja kehittää menetelmiään, jotta se onnistuisi sovittamaan yhteen omaa terveysjärjestöperustaista terveyden edistämisen asiantuntemustaan ja nuorten tupakkatyölle asettamia tavoitteita kohdennetussa nuorisotyössä tehtävän tupakkatyön kanssa. Hankeyhteistyö osoittaa, että nuorten tupakkatyössä alan toimijoiden keskeisenä haasteena on määrittää yhteinen rajapinta, jossa sekä erilaisin nuorisotyöllisten että terveyden edistämisen menetelmin voidaan edistää nuoren kokonaisvaltaisia terveystaitoja.

Toiminnan yhteensovittamisessa tulee vahvistaa ensisijaisesti ajattelutapaa, jossa nuorille suunnattava tupakkatyö määrittyy nuoren tarpeet edellä. Tämä tarkoittaa, että kohdennetun nuorisotyön toiminnassa mukana oleville nuorille suunnattavassa tupakkatyössä tulee huomioida sen toimintaympäristölähtöiset erityispiirteet ja -tarpeet. Tarvitaan uudenlaista ymmärrystä nähdä tupakkatyö *kontekstissaan*. Nikotiiniriippuvuuteen keskittymisen ja siitä irtipääsemisen rinnalla nuorten tupakkatyössä on kiinnitettävä huomiota seikkoihin, joiden kautta nuoren kanssa voidaan tavoittaa hänen elämäntilanteestaan ja -tavoistaan tekijöitä, jotka ylläpitävät tupakkariippuvuutta. Tärkeää on myös, että uudenlainen – nuorikeskeinen – toimintakulttuuri mahdollistetaan resurssien tasolla. Toiminnan resursoijalla tulee olla sekä valmiutta että erityisesti ymmärrystä nähdä, että osalla kohdennetun nuorisotyön kohderyhmänuorista on monialaisia heikossa asemassa olevien erityistarpeita. Tämän vuoksi nuorille suunnattavaa tupakkatyötä ei tulisi rajata ”puhtaaksi” tupakkatyöksi. Sitä edistetään parhaiten sovittamalla se osaksi nuorten parissa tehtävää laajempaa ehkäisevää päihdetyötä. Hankeyhteistyön kannalta nähtynä tämä edellyttää, että järjestölähtöisen nuorten tupakkatyön on kohdennetun nuorisotyön yhteistyökumppanina tunnistettava nikotiiniriippuvuutta laajemmin kohdennetun nuorisotyön asiakasnuorten riippuvuuskäyttyymistä toteuttamansa tupakkatyön sisällä.

Nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön asiantuntijat korostavat kohdentamista nuorisoalan ehkäisevässä päihdetyössä. Kohdentamisella

tarkoitetaan työn räätälöimistä niin, että se kohtaisi kohderyhmän tarpeet ja että työ olisi muodoltaan tilanteeseen sopivaa (Normann ym. 2015). Seuraavassa (ks. kuvio 13) esitetään, mihin asioihin kohdennetussa nuorisotyössä tehtävässä tupakkatyössä saattaisi olla hyväksi keskittyä, jotta se olisi nuorilähtöisesti räätälöityä ja eriyttävää. Lähtökohtana toiminnalle nähdään kohderyhmäero alle ja yli 18-vuotiaiden toiminnassa mukana olevien nuorten välillä. Kuviossa kohdennetun nuorisotyön tupakkatyön painopisteinä nähdään: 1) tupakoimattomuuden tuki (tupakoimattomien nuorten tunnistaminen ja jo lopettaneiden tupakoimattomuuden tukeminen), 2) sähkösavukkeeseen käyttöön liittyvän tiedon lisääminen ja 3) satunnaistupakoivien ja tupakoivien nuorten lopettamiseen motivointi 4) lopettamisen tuki (vähentämisen tukeminen ja vieroitushoidon tarjoaminen).

Kuvio 13. Räätälöidyn ja eriyttävän tupakkatyön painopisteet kohdennetussa nuorisotyössä. Kuvion muokkaamisessa on käytetty soveltaen kuviota *Tupakointi ja tupakkariippuvuus elämäkaarella* (Korhonen & Kaprio & Broms 2010).

Tämän selvityksen mukaan kohdennetun nuorisotyön tupakkatyön räätälöinnissä on keskeistä:

- 1) tupakoimattomien nuorten tunnistaminen ja jo lopettaneiden nuorten tupakoimattomuuden tukeminen
- 2) eri tavoin tupakkariippuvaisten (satunnaistupakointi, vakiintunut tupakointi) nuorten tunnistaminen ja heidän motivoimisensa lopettamiseen, vähentämisen tukeminen ja lopettamisen tuen tarjoaminen sekä lisäksi sähkösavukkeeseen käyttäjien tunnistaminen ja nuorten sähkösavukkeeseen käyttöön liittyvän tiedon lisääminen.

Kohdennetussa nuorisotyössä tehtävän nuorilähtöisen tupakkatyön lähtökohtana näyttäytyy yksilöllisyys – minkälaisesta todellisuudesta käsin (juuri tämän) nuoren kanssa tupakkatyötä tulisi tehdä. Esimerkiksi lopettamisen ajatus voi olla nuorelle liian haasteellinen katsottuna sellaisesta nuoren todellisuudesta käsin, jossa kaikki elämän osatekijät tukevat tupakointia. Lähemmäs voi puolestaan tulla tupakoinnin vähentämisen ajatus. Olennaista on, ettei tupakoinnin lopettamista nähdä yksin rationaalisenä valintana, päätöksenä vain muuttaa elämäntapoja. Tutkimukseen osallistuneiden nuorten mukaan tupakointi voi toiminnassa mukana olevalle nuorelle merkitä "elämässä selviämistä" (että edes hetkellisesti ei kokisi ahdistusta, niin poltan) tai toimia ongelmien ratkaisukeinona (kun läheinen ihmissuhde ei toimi, niin poltan). Räättälöidyn tupakkatyön *eriyttävässä* taustassa keskeistä on huomioida nuorten sukupuolisidonnainen terveystyöttyminen, kuten elämäntavat ja muut hyvinvointia koskevat haasteet sekä toiminnalliset riippuvuudet sekä nuoren elämäntilannetekijät nuoren kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta (ks. tutkimuksen sivut 30–33). Nuoren kanssa tehtävässä tupakkatyössä tulee pyrkiä etsimään uusia, tupakoimista korvaavia ongelmien ratkaisukeinoja ja asioita elämässä eteenpäin menemiselle. Tupakkatyö (ei tupakointi) tulee nähdä yhtenä nuoren sosiaalisen vahvistamisen keinona.

Räättälöidyssä tupakkatyössä painopiste tulisi erityisesti asettaa tupakkatyöhön, jota tehdään kulttuurisen vaikuttamisen tasolla. Esimerkiksi Savuton Suomi 2040 -verkoston vaikuttamistyössä tärkeältä vaikuttaisi pyrkimys heikentää tupakoinnin kulttuurisesti hyväksytyä asemaa tupakoivien nuorten sosiaalisen tupakoinnin ulottuvuudella. Keskeistä on vahvistaa viestintää ja nuorille suunnattuja toimintoja, joiden tavoitteena on tupakan aseman (merkityksen) muutos nuorten tietovarannossa. (Sama ehkäisevän päihdetyön kontekstissa ks. Soikkeli 2011b; Kulttuurisesta vaikuttamisesta nuorten päihdekasvatuksessa ks. lisää Salasuo 2011). Tupakoiville nuorille tulisi onnistua tarjoamaan tupakointia korvaavia elämänhallintakeinoja, jotka sekä vähentävät tupakoinnin merkitystä yksilötasolla että toimivat tupakoinnin sosiaalista merkitystä vähentävästi yhteisöllisellä tasolla. Savuttoman Suomen terveyden edistämisen arvoissa ja toiminnassa tulisi vahvistua vaikuttamisviesti, jonka kohderyhmään kuuluva tupakoiva nuori yhä selkeämmin voi oivaltaa, että tupakkatuotteiden käyttäminen ei ole missään muodossa kannatettavaa, mutta nuori hyväksytään. Nuori on arvokas, yksilönä ja yhteiskunnan jäsenenä.

3 Painopisteet – tupakkatuotteet, alkoholi, kannabis ja sekakäyttö

Tässä selvityksessä työntekijöiden arviot toiminnassa kohdattavien nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käytöstä ja määristä ovat perustuneet työntekijöiden muodostamaan yleiskuvaan aiheesta. Näkemysten perustana ovat työntekijöiden ja nuorten väliset kohtaamiset, joissa nuori itse kertoo kuulumisia siitä, miten hänellä menee. Työntekijöiden ei ole mahdollista tuottaa tarkkaa kokonaiskuvaa siitä, miten usein ja kuinka paljon päihteitä nuori käyttää, jos käyttää, koska asiakasnuoria tavataan säännöllisen epäsäännöllisesti. Nuorten tupakkatuotteiden tai päihteiden käyttöä ja määriä ei toiminnassa myöskään seurata. Tämä on samalla asia, johon kohdennetun nuorisotyön ja nuorisotyön eri työmuodoissa laajemmin voitaisiin kiinnittää ohjauksellista huomiota, esimerkiksi aluehallintovirastojen toteuttamana.

- Kaikkien nuorten osalta arviointi on täysin mahdotonta, koska tupakkatuotteiden tai päihteiden käyttöä ja määriä ei kaikkien kohdalla kysytä eikä varsinkaan tilastoida.
- Työntekijä

Selvityksessä on aiemmin tuotu esille työntekijöiden arvioita nuorten toiminnan aikaisesta tupakkatuotteiden ja päihteiden käytöstä. Seuraavassa työntekijöiden arviot kohdennetuissa palveluissa kohdattavien nuorten tupakoinnista, sähkösavukkeiden käytöstä, alkoholin käytöstä, kannabiskokeiluista, kannabiksen käytöstä ja sekakäytöstä sekä työntekijöiden näkemykset niitä koskevista käyttötrendeistä ajoittuvat noin viiden vuoden aikavälille, vuosille 2010–2015. Osa työntekijöiden arvioista ulottuu pidemmälle kuin vuoteen 2010, työntekijän työhistorian mukaan. Työntekijöiden näkemyksiä peilataan yleisellä tasolla nuorten tupakointia ja päihteidenkäyttöä seuraaviin pidemmän aikavälin seurantatutkimuksiin.

TUPAKOINTI

ESPAD, Eurooppalainen koululaistutkimus nuorten päihteiden käytöstä -kyselytutkimuksen 2015 tulosten mukaan suomalaisten 16-vuotiaiden "nuorten tupakointi on vähentynyt 2000-luvulla. Kahden viimeisimmän mittauskerran välillä savukkeita kokeilleiden, kuten myös päivittäin tupakoivien 15–16-vuotiaiden, osuudet pienentyivät selvästi. Vuonna 2015 yhdeksäsluokkaisista pojista 12 prosenttia ja tytöistä 10

prosenttia oli tupakoinut päivittäin viimeisten 30 päivän aikana, kun vielä vuonna 2011 vastaavat luvut olivat 20 ja 18 prosenttia." (ESPAD-tutkimus 2015, 17.)

Etsivän nuorisotyön tekijöiden ja nuorten työpajavalmentajien mukaan toiminnassa kohdattavat nuoret tupakoivat yleisesti. Käytännön tasolta nousevana seuranta-arviona nuorten tupakointi kohdennetuissa palveluissa näyttäytyy päinvastaisesti kuin seurantatutkimuksissa eli tupakoinnin lisääntymisenä kohderyhmänuorten keskuudessa. Nostona työntekijöiden arvioista voidaan esittää alaikäisten tupakointi.

- Tupakanpoltto pysynyt melko lailla samanlaisena.
- Tupakointi on selkeästi lisääntynyt vuosien varrella. Tässä työssä 20 vuotta oltuani muistelen aikaa kun tulin työpajalle oli selkeästi vähemmistö nuoria kun poltti tupakkaa tai käytti alkoholia.
- Nyt 9:llä luokalla olevat muutammat oppilaat polttaneet 5:ltä luokalta asti

Ehkäisevän tupakkatyön kehittämisen kannalta on merkittävää, että tupakoivien nuorten rinnalla työntekijöiden kyselyarvioinnissa ja nuorten haastatteluissa tulivat esille myös tupakoimattomat toiminnassa olevat nuoret.

SÄHKÖSAVUKE

Uusina kysymyksinä ESPAD-tutkimuksessa 2015 kysyttiin sähkösavukkeen sekä vesipiipun (shisha) käyttöä. Ne ovat joidenkin tutkimusten mukaan lisänneet suosiotaan nuorten keskuudessa viime vuosina. Sähkötupakkaa oli joskus kokeillut tytöistä 32 ja pojista 50 prosenttia. Vesipiipun osalta vastaavat luvut olivat 20 ja 22 prosenttia. Niin sähkösavukkeen kuin vesipiipunkin päivittäisten käyttäjien osuus oli kuitenkin pieni (sähkösavuke 3 prosenttia, vesipiippu 0 prosenttia) (ESPAD-tutkimus 2015, 17).

Tämän selvityksen mukaan tupakan rinnalle toiminnassa mukana olevien nuorten keskuudessa on tullut sähkösavuke. Työntekijät arvioivat sähkösavukkeen käytön lisääntyneen toiminnassa mukana olevien nuorten keskuudessa viimeisen viiden vuoden aikana. Sähkösavukkeen käyttö näkyy selvänä uutena tupakkatuotteiden käyttötrendinä, vaikka sähkösavukkeen käyttämisen arvioidaan olevan vähäisempää tupakointiin verrattuna. Selvä enemmistö työntekijöistä näki sähkösavukkeiden käytön koskevan toiminnassa olevia miehiä.

- Jonkin verran sähkösavukkeiden käyttöä näkyy, mitä ei näkynyt vielä esim. neljä vuotta sitten.

- Sähkötupakan käyttö on yleistynyt, perusteluna halvempi hinta ja mukavuus
- Sähkösavukkeissa suuri nousu alle 18 v. keskuudessa.
- Sähkötupakan käyttö lisääntynyt, selvästi pinnalla oleva ilmiö tällä hetkellä. Nuori voi olla kovinkin innostunut sähkötupakkaan ja laskeskelee kuinka paljon säästää rahaa ja terveyttään... Innostus lopahtaa yleensä viikon jälkeen, askitupakka löytyy taas taskusta.

ALKOHOLI

Kouluterveyskyselyn 2013 mukaan 14–20-vuotiaiden alkoholin käyttö vähenee (Luopa 2015, 26). Tämän selvityksen kohderyhmänuorten (16–29-vuotiaat) kohdalla tämä myönteinen suuntaus ei tule yhtä selkeänä esille. Nuorten alkoholin käyttö näyttäytyi työntekijöiden arvioiden mukaan säännöllisenä käyttönä, johon toiminnassa mukana oleminen toi katkoksia tai vähentymistä.

- Etenkin peruskoulun päättövaiheessa olevien nuorten käyttö lisääntynyt, myös vahvemmat aineet tulleet.
- On muuttunut käytön vähentymisenä, mutta jos käyttöä on ollut pitkään, muutos on ollut usein lyhytaikaista.

ESPAD-tutkimuksen mukaan "raittiiden osuus on lisääntynyt voimakkaasti vuodesta 1999, jolloin kymmenesosa ikäluokasta ei ollut koskaan juonut mitään alkoholijuomaa. Vuonna 2015 vastaava osuus oli 26 prosenttia. [...] 15–16-vuotiaista pojista ja tytöistä 36 prosenttia oli tämän mittarin mukaan raittiita vuonna 2015." (ESPAD-tutkimus 2015, 17–18). Tässä selvityksessä alkoholia lainkaan tai hyvin vähän käyttävät toiminnassa olevat nuoret tulivat esille yksittäistapauksina sekä työntekijöiden että nuorten näkemyksissä. Omasta raittiudesta kertoivat haastatteluissa enemmän nuoret naiset/tytöt kuin nuoret miehet/pojat.

- Et elän mieluummin tälleen, että pistän tän lasin tähän naaman eteen ja katon sen läpi mieluummin sitä, että en ite koske ollenkaan. (N/20–22a)
- No siis minäkin jos juon niin se on ylipäättään just silleen just jossakin juhlassa tai sitten no jos tulee joku pitkän matkan päästä joku kaveri niin me voidaan juoda joku siideri tai joku tällainen mut et mä en hirveesti. Kyl mä joskus voin vähäsen. Mä oon niin paljon nähnyt et mitä alkoholismi tekee ihmisille, et mä en halua. (N/22–24a)
- Ai nään sitä käyttöä, no mä en oo nähny mä oon enemmänkin kuullu, että mä en oo yleensä kun en juo ja oo sillee tavallaan ite en polta enkä käytä oikeestaan en käytä ees kahvia, ni sitte sitä harvemmin sattuu niihin tilanteisiin kun ne kaverit käyttää, että. (M/19–21a)

KANNABIS

Kouluterveyskyselyn 2013 mukaan 14–20-vuotiaiden kannabiskokeilut ovat yleistyneet vuoteen 2010 asti, minkä jälkeen kouluterveyskyselyn aineiston nuorilla kielteisen kehityksen katsotaan pääosin pysähtyneen (Luopa 2015, 26). Aikuisväestön kannabiksen käyttö yleistyi Suomessa 1990-luvulla. Vuosituhannen vaihteen jälkeen käyttö väheni, mutta sen jälkeen käyttö on lisääntynyt nuorten aikuisten keskuudessa. Erityisesti kannabiksen käyttö on Suomessa lisääntynyt 25–34-vuotiaiden nuorten miesten keskuudessa. Myös käsitykset kannabiksen terveydellisistä ja muista riskeistä ovat tutkimusten mukaan lieventyneet. (Hakkarainen ym. 2015; Hakkarainen 2016; ESPAD-tutkimus 2015, 23)

Tässä selvityksessä työntekijät arvioivat kohderyhmänuorten kannabiksen kokeilua ja käyttöä tutkimuksen tekohetkestä (syksy 2015) noin viisi vuotta taaksepäin vuoteen 2010. Kohdennetussa nuorisotyössä kohdattavien nuorten asennoituminen ja käyttötrendi kannabiksen kohdalla on samansuuntainen edellä mainittujen tutkimusten tulosten kanssa. Työntekijöiden näkemysten mukaan kannabiskokeilut ja käyttö ovat yleistyneet tarkasteltuna aikana toiminnassa mukana olevien nuorten parissa. Kannabismyönteisyyden nähdään lisääntyneen vastaavalla ajalla.

- Nuorten kannabiksen ja muiden huumeiden käyttö on yleistynyt 2010 jälkeen.
- Kannabiksen käytöstä on tullut yleisempää ja lähes normipuhua normaalin tupakoinnin rinnalle.
- Kannabiksen käyttö on laajentunut ja yleistynyt. Melkein yhtä yleistä nykyään kuin tupakka. Lisäksi ilmapiiirin myönteisyys kannabikseen on yleistynyt (huomaa keskustellessa nuorten kanssa)
- Kannabiksen käytön "arkipäiväistyminen" näkyy erittäin selkeästi. [---] Osa nuorista ei koe kannabista edes alkoholin veroisena päihteenä, saatikka laittomana huumausaineena. Ennen kannabis oli harvojen ja "heikommassa" asemassa olevien nuorten päihde, nykyään kaikkien nuorisoryhmien yleisessä käytössä.

Lisäksi sekä työntekijät että nuoret arvioivat kannabiksen hankkimisen helpoksi.

- Miten sä sait kannabista?
- Kavereilta.
- Ja mistä he sai?
- Niillä on ne jotka sitä. Se ei kasvattanu mutta sitä on niin helppo saada [Etelä-Suomen kaupunki] sillä oli monta kontaktii. (M/22–24c)

Mä olin lukiossa 16-vuotias, silloin mä koitin ensimmäisen kerran tupakkaa ja kannabista. Sit kesti pari vuotta ennen kun mä sitten aloitin [kannabiksen] kunnolla. Ja sit alko siinä opiskelut mennä huonommin. Kun alko keskittyä enemmän siihen hauskanpitoon. Ja mä poltin kannabista aika usein. Varmaan joka toinen päivä kolme vuotta. Mut sitten se tyssäs siihen, että menin armeijaan ja jotenkin mä pystyin lopettaan sen siinä. (M/22–24c)

Kohdennetun nuorisotyön työntekijöiden havainnoissa korostuu, että kannabis kuuluu tavalla tai toisella osan kohdennetuissa palveluissa kohdattavien nuorten omaan tai kaveripiiriin päihdekäyttäytymiseen. Laajempaan tutkimusnäyttöön perustuen on esitetty, että suomalaisessa kontekstissa kannabiksen käyttö näkyy alkoholin käytön rinnalla. Suomalaista ja ulkomaista kannabiskeskustelua, huumepolitiikkaa ja päihdetutkimusta seuranneet Sanna Kailanto ja Elina Kotovirta toteavat, että Suomessa kannabista käyttävät ja kokeilleet nuoret käyttävät myös alkoholia keskimääräistä enemmän. Kannabis ei ole Suomessa tullut alkoholin tilalle vaan sen rinnalle (Kailanto & Kotovirta 2015). Tässä selvityksessä kannabiksen käyttö tulee toiminnassa mukana olevien nuorten kohdalla esille vähemmän alkoholin käytön rinnalla ja enemmän alkoholin käyttöä korvaavana.

- Kannabis koetaan hyväksytyemmäksi, kuin alkoholi. Alkoholi vähentynyt.
- Kannabis on tullut vanhempien nuorten keskuuteen alkoholin tilalle...ei tuu krapulaa.
- Kannabis korvaa alkoholia, eli alkoholin käyttö näyttää vähenevän tai ainakin juomat miedontuvan. "Ryypäämistä" pidetään moukkamaisena, kun kannabiksen poltto on fiksua. Sen polttajat eivät riehui (nuoren kommentti).

Kun nuorilta kysyttiin kannabiksen käytöstä, kuvasivat kannabista käyttäneet nuoret käyttöä omalla kohdallaan sekä ei-hallittuna että hallittuna ja tilannekohtaisena käyttönä. Kannabista kertoivat käyttäneensä enemmän nuoret miehet kuin nuoret naiset.

SEKAKÄYTTÖ

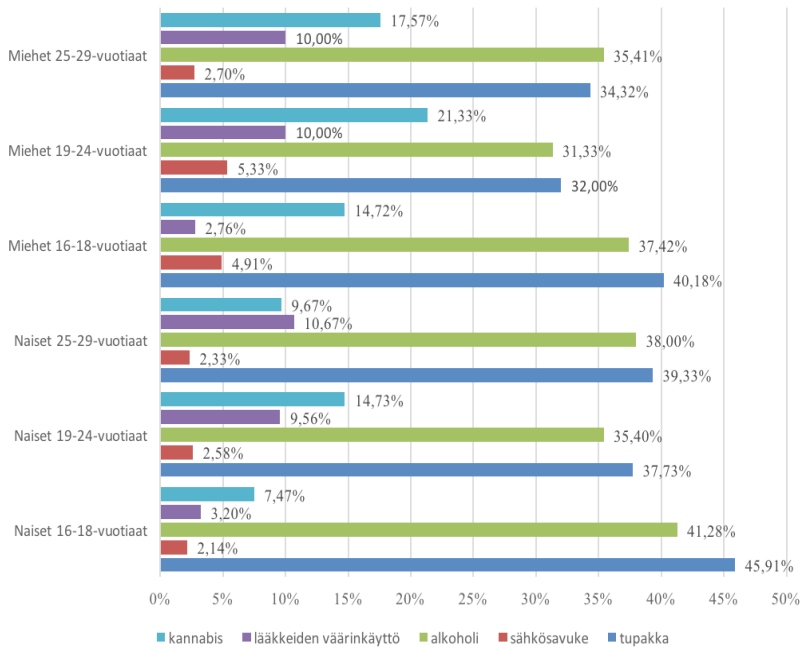
ESPAD-tutkimuksessa on seurattu myös alkoholin ja pillereiden yhteiskäyttöä päihtymistarkoituksessa yksilöimättä tarkemmin pillereiden laatua. ESPAD-tutkimuksen 2015 mukaan "alkoholia ja pillereitä yhdessä käyttäneiden osuus väheni huomattavasti aikavälillä 1995–2007, mutta vuonna 2011 suotuista kehitys näytti pysähtyneen. Kuitenkin vuonna 2015 lääkkeiden päihdekäyttö oli jälleen vähentynyt, tuolloin pojista kolme ja tytöistä seitsemän prosenttia oli käyttänyt

elinaikanaan alkoholia ja pillereitä yhdessä. Useimmilla nuorilla alkoholin ja pillereiden yhteiskäyttö on kuitenkin jäänyt yhden tai kahden kerran kokeiluksi. Vuonna 2015 kysyttiin lisäksi kipulääkkeiden käytöstä päihtymistarkoituksessa. Tytöistä seitsemän ja pojista kaksi prosenttia ilmoitti käyttäneensä." (ESPAD-tutkimus 2015, 22)

Tässä selvityksessä kysyttiin työntekijöiden näkemystä kohdennetuissa palveluissa kohdattavien nuorten sekakäytöstä (*polydrug use*) määrittelemällä sekakäyttö eri aineiden rinnakkaiskäytöksi/ yhtäaikauskäytöksi. Sekakäyttö määriteltiin useamman kuin yhden päihdyttävasti vaikuttavan aineen samanaikaiseksi käytöksi (tässä alkoholi, lääkkeiden väärinkäyttö ja kannabis). Tässä hankkeessa sekakäytön sisälle määriteltiin lisäksi tupakka ja sähkösavuke (ks. kuvio 14). (Sekakäytön käsitteen määrittelystä ks. esim. Kataja ym. 2016.)

Kuvio 14. Toiminnassa mukana olevien nuorten sekakäyttö. Vastaajien määrä: 156

– Hyvin monet tässä ryhmässä, missä mä nyt oon, niin on päihhteiden käyttöä, on sekä alkoholin että tupakoinnin että sen kannabiksen käyttöä. (N/22–24b)

Työntekijöiden arvion mukaan toiminnassa mukana olevien nuorten sekakäytöstä muotoutui iän karttuessa vahvistuva yhteiskäyttö, johon sekä nuorilla miehillä/pojilla että nuorilla naisilla/tyttöillä kuuluvat yleisimmin tupakka, alkoholi ja kannabis. Neljäntenä sekakäytössä on mukana lääkkeiden väärinkäyttö. Työntekijäarvioissa lääkkeiden väärinkäyttö nähdään kuitenkin suhteellisesti vähäisempänä ja sekä naisten että miesten sekakäyttöön kuuluvana. Nuorten 19–24-vuotiaiden miesten ja naisten kohdalla kannabiksen osuus arvioidaan suuremmaksi verrattuna miesten ja naisten tätä nuoremmassa ja vanhemmassa ikäryhmässä arvioituun sekakäyttöön. Alkoholin mukana oleminen sekakäytössä on samoin suurta sekä miesten että naisten kaikissa arvioitavana olleissa ikäryhmissä. Se on molemmilla sukupuolilla korkeimmillaan 16–18-vuotiaiden ikäryhmässä. Samaa voidaan todeta sekä miesten että naisten tupakoinnista. Yleisintä sekä nuorten miesten/poikien että nuorten naisten/tyttöjen tupakointi on 16–18-vuotiaiden ikäryhmässä. Työntekijöiden arvioiden mukaan nuorimman ikäryhmän tupakointi ja alkoholin käyttö on sekakäytön yhteydessä arvioituna myös yleisempää nuorilla tytöillä kuin pojilla.

Työntekijöiden avovastauksissa toiminnassa mukana olevien nuorten sekakäyttöä kommentoitiin seuraavasti.

- Muuntohuumeet ja sekakäyttö lisääntynyt.
- Lääkkeiden väärinkäyttö on lisääntynyt ja sekakäyttö yleistynyt etenkin yli 20-vuotiailla nuorilla.
- Kannabiksen käyttö lisääntynyt sekä lääkkeiden väärinkäyttö.
- Lääkkeitä käytetään aika paljon.
- Kannabis ja Diabamit yleistyneet.

Työntekijät tekivät huomioita myös toiminnassa mukana olevien nuorten huumeiden käytöstä.

- Päihteen käyttö lisääntynyt, ainoastaan alkoholi ei enää kaikille tahdo riittää.
- Ei omien havaintojen mukaan, mutta verkostosta tulee tietoa, että yhä nuoremmat kokeilevat eri huumeita. Armeijan keskeytyksiä kannabiksen takia on ollut muutamia koko sen ajan kuin olen ollut (2011 lähtien).
- Tällä hetkellä kannabiksen lisäksi on tullut muita huumeita enemmän mukaan.
- Yleisesti käytetty huume kannabiksen ohella on amfetamiini.
- Olen tehnyt työtä noin kolme vuotta ja ei ole tänä aikana muuttunut. Subutexin käyttö on ehkä vähän lisääntynyt ja sen hinta katukaupassa on laskenut merkittävästi ainakin [kaupungin nimi].

Nuorten arvioimana näkymä tupakoinnista, päihteiden ja kannabiksen käytöstä omassa sosiaalisessa lähiympäristössä vastasi työntekijöiden edellä kuvattua näkemystä.

– Käytetään kyllä kaikkia. [---] Siis, kyllä munkin kaveripiirissä, suurin osa polttaa [tupakkaa] edes jonkin verran. Ei kaikki ihan päivittäin, mutta vähintään silloin, kun käyttää alkoholia. Ja sit on tosiaan muutama, jotka käyttää nuuskaa. Ja yllättävää kyllä, kaikki niistä on urheilijoita, et he ei sit polta. [---] Jääkiekkoilijoita.

– Ootko sä törmänny kannabikseen?

– Juu, oon kyllä useampaan kertaan. Sitä liikuskelee täällä aika paljon. [---] tunnen tosiaan useamman ihmisen, jotka käyttää. Osa käyttää ihan tosi satunnaisesti, se on huomattavasti vähemmän kun esimerkiksi alkoholi. Ja sit taas osa on semmosia, että vähän kuuluu päivärutiiniin, että aina silloin tällöin sitte polttaa[kannabista]. (N/20–22b)

4 Yhteistyörakenteiden vahvistaminen

– Joillakin nuorilla käyttö on muuttunut ja loppunut kokonaan, mutta usein apuna on etsivän työn lisäksi päihdekuntoutusta tai avohoitoa. – Työntekijä

Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen toimijoilta kysyttiin, minkälaisessa rakenteessa nuorten palveluverkoston työntekijät toteuttavat ennaltaehkäisevää päihdetyötä paikkakunnallaan (ks. taulukko 13). Vastaukset ilmentävät työn tasoja, jotka sisältyvät EPT-ohjelman tavoitteisiin saattaa paikalliset ehkäisevän päihdetyön rakenteet kuntoon. EPT-ohjelman mukaan "alkoholin, tupakan, huumausaineiden ja rahapelien kysyntään ja saatavuuteen vaikuttavat toimet kuuluvat osaksi paikallista strategista suunnittelua. Tavoitteet ja toimenpiteet määritellään osana kuntastrategiaa. Päihdetilannetta ja toimenpiteitä seurataan vuosittain ja raportoidaan osana hyvinvointikertomusta. Tarkempaa yhteisten toimien suunnittelua ja seurantaa voidaan tehdä paikallisen tai alueellisen mielenterveys- ja päihdesuunnitelman tai vastaavan avulla" (EPT-ohjelma 2015, 18). Seuraavassa tarkastellaan EPT-ohjelman ensimmäistä (ehkäisevän päihdetyön valtakunnalliset, alueelliset ja paikalliset rakenteet ovat kunnossa) ja neljättä (paikallista alkoholi-, tupakka- ja rahapelipolitiikkaa toteutetaan suunnitellusti ja laajassa yhteistyössä) painopistettä ja niihin sisällytettyjen tavoitteiden edistämistä kunnissa etsivän nuorisotyön ja nuorten pajatoiminnan näkökulmasta.

Taulukko 13. Minkälaisessa rakenteessa nuorten palveluverkoston työntekijät toteuttavat ennaltaehkäisevää päihdetyötä paikkakunnallasi? Vastaajia: 159

	Kyllä	Ei	Suunnitteilla	En tiedä	Yht.
Kunnassani toimii Pakka-toimintamalli (paikallinen alkoholipolitiikka), johon kuuluu etsivän nuorisotyön ja/tai nuorten työpajojen edustaja	7	69	3	77	156
Kunnassani toimii Pakka-toimintamallin sijaan jokin muu paikallinen päihdestrategia tai yhdistetty mielen-terveys- ja päihdestrategia, johon kuuluu etsivän nuorisotyön ja/tai nuorten työpajojen edustaja	44	40	7	65	156
Kunnassani on nimetty nuorten ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö/koordinaattori	55	23	3	77	158

Vastausten mukaan (ks. taulukko 13) lähes puolet ilmoittaa, ettei omassa kunnassa toimi Pakka-mallia, jossa kohdennetun nuorisotyön toimija on mukana. Pakka-toimintamallissa korostuu paikallisten toimijoiden osallistuminen yhdessä alkoholihaittojen ehkäisemiseen ja vähentämiseen. Paikallisyhteistyöhön toimijoita ovat kansalaiset, paikalliset poliittiset päättäjät, media, alkoholimarkkinat sekä paikalliset viranomaiset (Tamminen 2012). Puolet ilmoittaa, ettei ole tietoinen, toimiiko Pakka-malli omassa kunnassa. Vajaa 1/3 vastaajista ilmoittaa, että omassa kunnassa toimii Pakka-toimintamallin sijaan jokin muu paikallinen päihdestrategia tai yhdistetty mielen-terveys- ja päihdestrategia, johon kuuluu etsivän nuorisotyön ja/tai nuorten työpajojen edustaja. Vastaavasti vajaan 1/3 ilmoittaa, ettei Pakka-malli ole toiminnassa omassa kunnassa. Puolet ilmoittaa, ettei ole tietoinen, toimiiko omassa kunnassa Pakka-mallin sijaan jokin muu paikallinen ehkäisevän päihdetyön malli. Puolet vastaajista ilmoittaa myös, ettei ole tietoinen, onko omaan kuntaan nimetty nuorten ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöä/koordinaattoria. Noin 1/3 vastaajista ilmoittaa, että nuorten ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilö/koordinaattori on nimetty omassa kunnassa. Vastausten perusteella näyttää siltä, että EPT-ohjelman tavoitteen toimeenpanossa, jonka mukaan kunnissa ja alueilla on toimivat ehkäisevän päihdetyön perusrakenteet, huomiota tulee kiinnittää tiedottamiseen, joka tavoittaa monialaisen yhteistyön eri toimijat.

Paikallisen tai alueellisen mielen-terveys- ja päihdesuunnitelman tarkempien yhteisten toimien suunnittelun ja seurannan edellytyksenä on myös, että kunnan eri toimialojen toimijoilla on ajantasainen näkemys

kunnassaan toimivista ehkäisevän päihdetyön yhteistyörakenteista. Vaikuttaa siltä, että EPT-ohjelman pyrkimykseen "saada kaikki tahot toimimaan yhteisten tavoitteiden eteen" (EPT-ohjelma 2015, 18–19), tulee panostaa. Kun etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajojen toimijoilta kysyttiin, miten yhteistyö nuorten ehkäisevässä tupakka- ja päihdetyössä mielestäsi sujuu alueellasi eri palveluiden välillä, oli keskimääräisin vastaus että: paljon olisi kehitettävää, ei kovin näkyvästi ja yhteistyötä saisi olla enemmän.

Yhteistyökokemusten tihentymä

- Toimijoiden pitäisi infota muita toimijoita paremmin toiminnastaan ja lyödä voimavaransa yhteen, tällöin työ olisi mitä luultavimmin tehokkaampaa.
- Se [yhteistyö] on vähäistä. Jonkin verran tehdään, mutta harvoin se näkyy meillä asti mitä muut alueella tekevät. Jokainen tekee itsekseen oman osuutensa.
- Osan kanssa [yhteistyö toimii] hyvin, mutta vielä tuntuu, että etsivä nuorisotyö unohtetaan monista yhteistyöverkostoista.

Toimijoiden vastaukset kysymykseen olivat sisältöanalyysin mukaan teemoitettavissa jatkumolle hyvin – melko hyvin – kohtalaisesti – huonosti:

Hyvin

- Kaupat ovat tarkkoja ja tarkistavat iät hyvin kassalla.
- Meillä on kaupungin eri toimialoja yhdistävään päihdetyöryhmään kuuluva työntekijä, heillä säännölliset tapaamiset ja oikein hyviä toimintapläjäyksiä, esim. vuosittainen [---]
- Hyvin. Kaikilla on samat tavoitteet ja ongelmat saavutusten tavoittelussa.
- Meillä toimii monialainen ehkäisevän päihdetyön työryhmä, minkä kautta eri tahojen toimijat ja vapaaehtoiset toteuttavat ehkäisevää päihdetyötä tiedotuksen, tapahtumien, katupartioinnin sekä koulutusten muodossa.

Kun toimijat arvioivat ehkäisevän päihdetyön yhteistyön toimivan kunnissaan hyvin, nousi vahvuustekijäksi usein se, että kunnasta löytyivät kuntien nimeämät ehkäisevän päihdetyön toimielimet. Yhteistyö eri toimijoiden välillä oli tiivistä ja suunniteltua. Kunnasta löytyi usein myös ehkäisevään päihdetyöhön nimetty yhdyshenkilö. Vahvuustekijöinä näyttäytyivät myös yhteisesti jaettu arvopohja alueen elinkeinotoimijoiden ja nuorten terveyden edistämisen toimijoiden välillä ("huoli on yhteinen!!!") ja yhteiseksi koettu tekeminen ("teemme

paljon yhteistyötä ja yritämme miettiä uusia keinoja").

Melko hyvin

- Yrityksiä yhteistyön tiivistämiseen on, mutta jatkuva johdonmukaisuus puuttuu?
- Pistemäisiä kampanjoita.
- Laajoja verkostoja on, mutta meidän työyhteisö ei varsinaisesti kuulu tupakka- ja päihdetyönverkostoihin. Asioista kuitenkin käydään keskustelua ja suunnataan toimintaa oppilaitoksen OHR verkostoissa, joissa olemme vahva osa.
- Koulu ja nuorisotyö tekevät yhteistyötä
- Asia on ollut aktiivisesti keskusteluissa mukana

Kun toimijat arvioivat ehkäisevän päihdetyön yhteistyön toimivan kunnissaan melko hyvin, nousi yhdistäviksi piirteiksi, että rakenteita yhteistyön tekemiselle oli luotu tai että niitä oltiin aktiivisesti luomassa. Onnistumisia konkreettisesta yhteistyöstä oli jo koettu. Yhteisen arvopohjana näyttäytyi yhteinen halu kehittää yhteistyötä, vaikka se ei kaikilta osin ollut vielä toimivaa.

Kohtalaisesti

- Yhteistyötä voisi olla enemmänkin, kyllä sitä tällä hetkellä kuitenkin tehdään vajavaisilla resursseilla
- Yhteistyö eri toimijoiden välillä sujuu hyvin, mutta yhteistyötä ehkäisevässä päihdetyössä ei juuri ole
- Meiltä puuttuu tällä hetkellä ehkäisevä päihdetyöntekijä
- Yhteistyöryhmiä on, mutta harvoja tapaamisia lukuun ottamatta juurikaan yhteistyötä käytännön arjessa ei ole.

Kun toimijat arvioivat ehkäisevän päihdetyön yhteistyön toimivan kunnissaan kohtalaisesti, tärkeimmäksi kehittämisen kohteeksi nousi toimijoiden vähäinen yhteistyö, "Sanalla sanoen, erityisemmin törmää ehkäisevään päihdetyöhön yli organisaatioiden." Yhteistyön laatu on vaihtelevaa, eikä se ole säännöllistä. Yhteinen arvopohja yhteistyölle on epäselvä tai liikkuva. Ehkäisevän tupakkatyön ei nähdä kuuluvan yhtä keskeisesti yhteistyön agendalle kuin esimerkiksi alkoholin riskikäytön tai huumausaineiden käytön, "tupakkatyössä ei yhteistyötä kovinkaan laajasti." / "Alaikäisten palveluissa on nähdäkseni puutteita, omassa työssä tupakointi ei sinänsä näyttäydä ongelmista suurimpana, joten siihen ei sinänsä paneuduta kovinkaan paljoa, ellei kyse ole esimerkiksi raskaana olevasta henkilöstä."

Huonosti

- Huonosti, tuntuu, ettei todellista ongelmaa haluta nähdä, etenkin päihteiden käyttöön liittyvissä asioissa.
- Ei suju, ei ole tekijöitä.

– Heikosti, ei ole organisoitu ollenkaan. Kaikki tekevät omia asioitaan. [...] on ainoa joka tehdään yhdessä, koulun, vapaa-aikatoimen, etsivän nuorisotyön ja seurakunnan kanssa yhdessä.

Kun toimijat arvioivat ehkäisevän päihdetyön yhteistyön toimivan kunnissaan huonosti, päällimmäiseksi ongelmaksi nousi resurssipula. Tekijöiden vähyys heijastui vähäisenä ja laadultaan heikkona yhteistyönä, "melko paljon parantamisen varaa! Yhteinen linja ja punainen lanka, sekä riittävän pitkäkestoinen konkreettinen yhteistyö puuttuu lähes kokonaan." Kehittämiskohteita oli usein enemmän kuin yksi: ehkäisevän päihdetyön yhteensovittaminen oli heikkoa johtamisen, suunnittelun ja myös konkreettisen yhteistyön tasolla, "ketään ei oikein ota vastuuta kokonaistilanteesta, jotta tiedettäisiin, miten yhteistyö saataisiin sujumaan." Yhteisesti jaettu arvopohja ehkäisevän päihdetyön tekemiselle on epäselvä tai kiistanalainen, "Ei hirveän hyvin. Pakka-toimintamallia pyrittiin juurruttamaan [...], eikä työ ole vielä tuottanut tulosta. Etenkään alueen yrityksiä, muutamia lukuun ottamatta, toimintamalli ei kiinnostanut. Alkoholi- ja tupakkatuotteita myyvien yritysten tulisi olla tärkeitä yhteistyökumppaneita."

5 Ehkäisevä päihdetyö digiajassa

Yle Uutisluokan työpajassa (20.10.2015) Kauniaisten Kasavuoren koulun oppilaat ovat selvittäneet, miksi nuoret ovat hylänneet Facebook-yhteisöpalvelun ja mitä on tullut tilalle. Nuorten itse käsikirjoittamassa, kuvaamassa ja leikkaamassa "*Miksi nuoret lähtevät Facebookista*"-videossa nuoret kertovat syyksi muun muassa Facebookin hitauden ja sen, että vanhemmat ovat ottaneet median käyttöönsä. Haastatelluista 80 nuoresta yli puolet oli siirtynyt pois Facebookista. Tilalle on otettu esimerkiksi Snapchat. Snapchatin avulla voi seurata, missä muut ihmiset ovat ja mitä he tekevät. Muiden sosiaalisen median palveluiden etuina verrattuna Facebook-yhteisöpalveluun nuoret pitävät niiden helppokäyttöisyyttä, nopeutta ja sitä, ettei niihin tarvitse kirjautua erikseen sisään: <http://arena.yle.fi/1-3094304>

– Sosiaalisen median voima on sellainen, että kuka tahansa, joka välittää oikeasti jostain asiasta, voi saada muutoksen aikaan. [...] Kyl sosiaalisel medial on tänä päivänä aika vahva merkitys. Niit lööppejä löytyy vaikka mistä, että miten siinä puhutaan niistä tupakasta ja huumeista. (N/24–26)

"Mobiilikäyttö on y-sukupolven arkipäivää. 96 prosentilla vastanneista on vähintään yksi mobiili internetiin kytketty laite. Älypuhelin on 90 prosentilla, mutta tablet-laite vain 52 prosentilla vastanneista. Laitteita käytetään jatkuvasti."

Lähde: *Talouselämä* 8.12.2016 (viitattu 12.4.2016)

Miten Internetiä ja mediaa hyödynnetään nuorille suunnatuissa ehkäisevän päihdetyön palveluissa? Tämän tutkimuksen mukaan nuorille suunnatun terveyden edistämistyön tulevaisuuden haasteet – mutta samalla myös mahdollisuudet – vaikuttavat kohdistuvan tapoihin ja menetelmiin, joilla palvelujen toimijat onnistuvat tavoittamaan nuoret nettisukupolvet ja olemaan vuorovaikutuksessa niiden kanssa. Nettisukupolviksi katsotaan niin kutsuttu Y-sukupolvi, joka on syntynyt vuosina 1977–1997 ja heidän jälkeensä syntyneet nuoret. Suomalaisessa keskustelussa Y-sukupolvea kutsutaan vaihtelevasti Y-sukupolveksi, nettisukupolveksi ja netti- tai diginatiiveiksi (Salmi 2015). Kuinka nettisukupolvelle tuotettavat digitaaliset palvelut onnistuvat huomioimaan kohderyhmien erilaiset median käyttötavat ja -taidot?

- No varmaan nuoremmat ihmiset melkeen enemmän varmaan nettiin. Itse vielä kuitenkin lukee kirjoja enemmän ja näin, kun nuoret lukee suurin piirtein varmaan kirjaksi nykyään ebookina tai silleen. Itse lukee [kirjan] kirjana vieläkin. Tykkää lukee ihan paperia. (M/19–21b)
- Mitäs sä muuten aattelet, että kumpaan [painettuun materiaaliin vai netistä löytyvään] sun mielestä, jos sä aattelet sun viiteryhmiä, niin tarttuis helpommin?
- Sanoisin, et periaatteessa netti. Mutta sitten taas toisaalta esim. mobiilijutut vois myös toimia, tai siis esim. sovellukset, mitkä tekis puhelimelle. Jos vaikka toi nettilehti sais vaikka jotenkin, en tiijää ehkä, no, rahaa en välttämättä käyttäis siihen, et jos sen latais puhelimeen sen sovelluksen, et ilmasena se vois toimia. (N/20–22a)

Verkkonuorisotyön toimijoiden mukaan merkkejä nuorten siirtymisestä nettipalveluista kännykkäsovelluksiin on tullut esille niin ulkomailla kuin Suomessa (ks. esim. Rahja 2013; Odell 2016). Nuoret ensiluokkalaisista murrosikäisiin elävät nykyään yhä enemmän jatkuvan yhteyden ja vuorovaikutuksen mahdollistamassa maailmassa. Muutos on ollut nopeaa. Vielä vuonna 2011 suomalaistutkimukseen osallistuneet nuoret pitivät luontevana käyttää nettiä oman tietokoneen kautta, eikä nettiä kaivattu kännykkään (Lehtikangas 2015; Noppari 2014; Uusitalo & Vehmas & Kupiainen 2011). Merkkejä nuorten siirtymisestä pois esimerkiksi Facebook-yhteisöpalvelusta puolestaan huomioitiin muun muassa noin kaksi vuotta sitten. Helsingin Sanomat uutisoi aiheesta syksyllä 2014 seuraavasti: "Nuorille auttamis- ja tukipalveluja tarjoavat

tahot ovat tähän asti pitkälti toimineet lapsille ja nuorille suunnatuissa palveluissa, joista yleisimmät ovat olleet Facebook ja kotimaiset Habbo, IRC-galleria, Demi-lehden verkkokeskustelut ja Aapeli. "Nuoret siirtyvät kuitenkin nettipalveluista entistä enemmän kännykkäsovelluksiin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa Facebook-yhteisöpalvelua kertoi syksyllä 2014 käyttävänsä enää 45 prosenttia 13–19-vuotiaista, kun vuoden 2013 keväällä vastaava luku oli 72 prosenttia. Sama trendi näkyy myös Suomessa, "Nyt ollaan tilanteessa, että perinteinen Facebook-keskustelu ei tavoita nuoria, mutta uusia verkkonuorisotyön muotoja ei vielä ole juurikaan syntynyt", toteaa Verkkonuorisotyön valtakunnallisen kehittämiskeskus Verken projektipäällikkö Suvi Tuominen. (HS 15.10.2014; ks. myös Tilastokeskus 2012b.)

Don Tapscott on teoksessaan *Grown Up Digital* (2009) tutkinut diginatiivien sukupolven tapaa toimia koulu- ja opiskelumaailmassa, työelämässä, kuluttajina ja perhe-elämässä. Tapscott nimeää tutkimuksessaan kahdeksan periaatetta tai "normia", joita hän pitää nettisukupolvelle ominaisina asenteisiin ja käyttäytymiseen liittyvinä piirteinä, ja jotka erottavat heidät heidän suuria ikäluokkia edustavista vanhemmistaan ja muista sukupolvista. Nämä normit ovat: 1) vapaus, 2) räätälöinti/yksilöllistäminen, 3) tutkiminen ja mediakritiikki, 4) eettisyys, 5) yhteistyö, 6) viihde 7) nopeus ja 8) innovatiivisuus. Tapscott toteaa näiden normien olevan syvällä nykypäivän nuorten kokemusmaailmassa, erityisesti heidän mediasuhteessaan (Tapscott 2010).

Nykypäivän nuorten digimaailmankuvasta nousevien normien huomiointi vaikuttaa keskeiseltä myös kehitettäessä Y-sukupolvelle suunnattavaa ehkäisevää päihdetyötä (5). Nykypäivän Y-sukupolven kuuluvien mediasuhteessa ja sosiaalisen median käytössä nähdään useita kyseisen sukupolven nuoria yhdistäviä piirteitä. Nettisukupolvi jakaa keskenään muun muassa samankaltaisia tapoja etsiä tietoa ja kommunikoida sosiaalisessa mediassa (Tapscott 2010). Esille nousevat kysymykset digijajan nuorten tavoittamisesta, yksilöllisesti sopivan palvelukonseptin löytämisestä, tiedon ja palvelun vertaistuottamisesta, jatkuvan kommunikaation ylläpidosta palvelun avulla ja perinteisen yksisuuntaisen vuorovaikutustavan muuttamisesta kaksisuuntaiseksi. Tapscottin nimeämistä diginatiivien maailmankuvasta nousevista normeista keskeiseltä vaikuttaa nopeus. Sen toivat edellä esille myös Yle Uutisluokan työpajan haastattelemaat nuoret.

Mietittäessä esimerkiksi nuorille suunnattavaa tupakoimisen lopettamista tukevaa verkko- ja/tai mobiilipalvelua, kehittämistyössä on

merkittävää ymmärtää, millaisessa sosiaalisessa ympäristössä digiaikaan syntynyt nuori viettää aikaansa ja elää. Y-sukupolveen kuuluvan keskeinen sosiaalinen ympäristö on Internet. Nykynuorten viestinnän tiedetään tapahtuvan kasvokkaisten kohtaamisten rinnalla aikaisempaa enemmän verkossa. Rajan mukaan kaikenikäisten nuorten Internetissä viettämä aika on lisääntynyt. Huomattavinta netin käytön kasvu on ollut 15–29-vuotiailla. Internet on luonteeltaan nuoren "saumatonta arkea", ei erillinen väline tai media muiden joukossa vaan tila, jossa nuori arkeaan elää. Netti- ja reaali maailma vuorottelevat ja lomittuvat nuoren arjessa ilman kiinteää rajaa. Elämä Internetissä on sosiaalista ja aktiivista ja sellaisena aina käden ulottuvilla (Rahja 2013). Tapscottin mukaan digiaikaan syntynyt nuori onkin tottunut saaman välittömän vastauksen joka päivä ja 24/7, kellon ympäri. Välittömiä vastauksia nuorille antaa Google, välitöntä palautetta heille antavat videopelit. Nopeutta edellytetään myös muilta (niin ihmisiltä kuin palveluilta) heidän sosiaaliseen ympäristöönsä kuuluvilta. (Tapscott 2010)

Nykynuorten viestinnän on havaittu olevan myös entistä visuaalisempaa (Mustola ym. 2015). Nuorten viestinnän muutokset konkretisoituvat ennen kaikkea nuorten sosiaalisen median käytössä. Olisiko se samalla yksi väylä tai keino tehdä vaikuttavaa terveyden edistämistyötä nuorten kanssa? Järjestöbarometrin (2014) mukaan terveyden edistämisen järjestöissä onkin herätty yhä enemmän pohtimaan sosiaalista mediaa oman järjestön uutena vaikuttamiskeinona sekä kehittämään ja uudistamaan oman järjestön sähköistä viestintää ja verkkosivuja. Katsottaessa Y-sukupolveen kuuluvien nuorten mediasuhdetta heidän nykyarjessaan ja laajemmin Suomen mediamaiseman muutoksesta tehtyjä selvityksiä (ks. esim. Kotilainen 2009; Tilastokeskus 2012a; 2012b), vaikuttaa selvältä, että monet tiedon välittämistä koskevat perusajatukset, myös nuorten tupakoimattomuuden edistämiseen tähtäävä viestintä, vaativat muutosta. Yksi näistä kysymyksistä esimerkiksi on se, panostetaanko painetun vai digitaalisen ehkäisevän päihdekasvatusmateriaalin tuottamiseen.

- Kumpaan sä esimerkiksi tarttuisit mieluummin vai onks sun mielest hyvä, et on molempia tarjolla?
- Se ois ehkä enemmän toi netti, ku siellä ne nuoret enemmän pörrää. (N/24–26)

Tätä ja Tapscottin muita diginuorten "normeja" sekä nuorille suunnatun ehkäisevän tupakkatyön kehittämistä verkossa tarkasteltiin

selvityksessä tarkemmin tapaustutkimuksena. Aineistona käytettiin tutkimushaastatteluihin osallistuneiden nuorten palautetta. Palaute koski Suomen Syöpäyhdistyksen nuorille suuntaamia tupakkatyön verkkopalveluita ja painettua materiaalia (ks. liite 23). Tarkasteltavana oli kohdennetun nuorisotyön toiminnassa mukana olevien nuorten antama palaute seuraavista Suomen Syöpäyhdistyksen nuorten tupakoimattomuuden edistämistyössä käyttämistä materiaaleista:

- *Käry*, nuorille suunnattu lehti, joka käsittelee tupakkatuotteiden haittoja. Arvioinnissa oli mukana Käryn numero (7/2014) printtilehtenä ja verkkolehtenä, http://kary.fi/wp-content/uploads/2014/10/KARY7_LORES.pdf. Käry-lehti verkossa: www.facebook.com/karylehti ja www.instagram.com/kary.fi
- *Fressis*, nuorille suunnattu verkkosivusto, joka tukee tupakan ja nuuskan käytön lopettamisessa, <http://www.fressis.fi>
- *Röökikroppa* on verkosta löytyvä sivusto, joka näyttää, miten tupakointi vaikuttaa kehoon. Arvioinnissa oli mukana sekä Röökikropan painettu esite että verkkosivusto, <http://www.rookikroppa.fi>

Nuorten Syöpäyhdistyksen materiaaleista antaman arviointipalautteen keskeinen viesti on *nuorten mukaan ottaminen* tekemään nuorille suunnattua tupakkatyötä. Nettisukupolven mukaan ottaminen tarkoittaa, että nuorille itselleen annetaan valtaa muokata heille suunnattua tuotetta. Nuorilähtöisessä suunnittelussa on avainasemassa nuoren sukupuoli-identiteetin ja nuorisokulttuurisen identiteetin mukaisten kiinnostuksen kohteiden löytäminen. Suomen Syöpäyhdistyksessä huomiota on kiinnitetty tupakkatyön sisällöntuotantoon ja materiaalien kohdentamiseen muun muassa nuorten alakulttuuristen piirteiden mukaisesti (Salomäki 2006; 2007; Salomäki & Minkkinen 2008; 2013). Suunniteltaessa sisältöjä (painettua tai verkkosisältöä) nuorten näkeminen massana on este tuottaa aiheita, joissa nuorten tupakkatyö voi tavoittaa nuorten erityisryhmiä kuten esimerkiksi sateenkaarinuoret. Yhtä lailla nuorten tupakkatyön suunnitteleminen kaupunkilaisnuorten elämämpiiriin, harrastusten ja kiinnostuksen kohteiden mukaisesti voi olla este tavoittaa esimerkiksi harvaan asuttujen maaseutualueiden nuorten tupakointia ja muiden tupakkatuotteiden käyttöä ylläpitäviä elämäntilanteita. Suunniteltaessa nuorille suunnattuja digitaalisia

sisältöjä tupakkatyöhön ja laajemmin kulttuurisen vaikuttamisviestinnän kannalta, on tärkeää huomioida, miltä nuoruus 2010-luvun Suomessa näyttää, kun sitä katsotaan etelän kasvukeskusten ulkopuolelta (ks. Armila & Halonen & Käyhkö 2016; Kiilakoski 2016) ja nuorten erilaisten alaryhmien kannalta.

Iso kysymys on, mitä ja mihin suuntaan nuorille suunnattavia digitaalisia ehkäisevän päihdetyön digialustoja ja niiden käyttöympäristöjä tulisi kehittää. Esille nousee verkkosivustojen, älypuhelin- ja sosiaalisen median sovellusten yhtäaikainen kehittämistarve. Eri käyttöympäristöissä tulisi huomioida vastaavuus nuorten mediataitoihin. Nuoret tulisi nähdä myös enemmän heille suunnattujen palveluiden (sivujen ja sovellusten) aktoreina, ei vain tiedon kohteina. Rahjan mukaan nuorten omaehtoinen mediatuottaminen on lisääntynyt merkittävästi viime vuosina. Bloggaaminen, vloggaaminen eli videobloggaaminen, valokuvien ja videoiden julkaisu ovat tärkeitä harrastuksia. Nuorten mediamaailman osaaminen liittyy vahvasti myös viihteellisyyteen ja pelillisyyteen (Mäyrä & Ermi 2013). Näitä tekijöitä tulisi vahvemmin onnistua hyödyntämään myös nuorille suunnattujen digitaalisten ehkäisevien palveluiden kehittämisessä, tavalla jossa huomioidaan myös nuorten median käytön sukupuolierot (Rahja 2013). Lehtikankaan mukaan tyttöjen verkkokulttuurille ominaista on muun muassa bloggaaminen, henkilökohtainen viestintä ja julkaiseminen oman verkoston sisällä. Pojille ominaista on julkaiseminen, kilpailu, tiedon välittäminen ja pelit. Nuorten omaa osaamista tulisi hyödyntää entistä vahvemmin suoraan etenkin silloin, kun järjestöjen työssä suunnitellaan nuorille suunnattua verkkomateriaalia ja palveluita. Suunnittelun lähtökohtana tulisi nähdä nuorten oma rooli toimijoina ja verkko toiminnan ympäristönä, ei niinkään välineenä (Lehtikangas 2015; Rahja 2013).

Hyvä esimerkki tavasta kehittää nuorille suunnattua ehkäisevää päihdetyötä verkossa nuorilähtöisesti on A-klinikkasäätiön Nuortenlinkki-verkkosivusto, <http://www.nuortenlinkki.fi/>. Sivuston tavoitteena on päihteiden liikakäytön ehkäisy ja elämänhallinnan tukeminen. Nuortenlinkin verkkosivuston ja sen sisällön tuotannossa on hyödynnetty nuorten omia tarpeita ja toiveita. Vuorovaikutteisuus sivujen kohderyhmäkäyttäjien kanssa läpileikkaa koko verkkosivustoa, ja sivuston sisältöjen jakamiseen nuorten välillä sosiaalisessa mediassa on kiinnitetty huomiota. Nuori on mukana sivustolla eri rooleissa muun muassa tietoaartikkeliaiheissa, tarinoissa, vertaiskeskustelussa, vlogeissa, gallupeissa, tykkäyksissä ja arvosteluissa. Tietopiste-osion

teemat koskettavat kohderyhmänuoren elämää. Sivustolta löytyy myös erilaisia itsearviointitestejä, tietovisoja ja laskureita.

Tutkimukseen osallistuneet nuoret etsivät tietoa Internetin sivustoilta, käyttävät kännykkää nettiselaamiseen ja ovat aktiivisessa vuorovaikutuksessa kavereiden kanssa sosiaalisen median palveluissa. Tutkimus nostaa esille myös sen, että Internetin käyttö ei kuulu kaikkien nykynuorten elämään. On nuoria, joille verkossa oleminen on luontevaa ja on nuoria, joiden kohdalla näin ei ole (ks. myös Rahja 2013; Myllyniemi & Berg 2013). Nuorille suunnattavan ehkäisevän tupakkatyön materiaalin suunnittelemisen vain nuorten Internetin käytön näkökulmasta ei siten tule olla ainoa kehittämisuunta.

- Kumpi sulle on luonnekkaampi tapa niin lukee tommosta lehteä vai mennä esimerkiksi kattoo tota samaa nettiin?
- Mä voin lukee sen tästäkin. [---] Joo kyllä ne lehestäkin. Mut sit mä en jaksa lukee mitään. Mä en tykkää lukemisesta. (N/16–18a)

Nuorisotyön kentällä tapahtuu paljon nuorille suunnattavien digitaalisten mediasisältöjen tuottamisen ja digitaalisen median haltuunoton ympärillä, kuten verkkonuorisotyön *SomeJam-* ja *SomeCamp-*tapahtumat (6) ja valtakunnallisen nuorisoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskuksen Päihdekasvatusmarkkinat-koulutukset. Nuorten parissa tehtävä ehkäisevän päihdetyön yksi tulevaisuuden haaste vaikuttaisikin olevan digitaalisten palveluiden kehityssykli, joka (tällä hetkellä) päivittyy Y- ja Z-sukupolven kuuluvien nuorten median käyttötapojen mukaisesti.

Nuorten Suomen Syöpäyhdistyksen materiaaleista antaman arviointipalautteen mukaan keskeistä silloin kun ehkäisevän tupakkatyön materiaaleja kehitetään teknologia edellä (tai ehdoilla) on, että teknologian nuorelle tarjoama sisältö vastaa nuoren tarpeisiin. Kohderyhmälähtöinen sisällöntuotanto on yhtä tärkeää kasvokkaisessa kuin verkossa tapahtuvassa tupakkatyössä. Tämän vuoksi erityisen tärkeältä vaikuttaisi digitaalisen nuorten tupakkatyön kehittäminen tasavertaisesti sekä yleisen ehkäisyn että riskiehkäisyn tarpeisiin ja näkökulmasta. (Laajemmin sosiaalisen median kulutuksen ja tuotannon siirtymisestä mobiiliksi ks. Matikainen & Villi 2013.) Digitaalisessa nuorten tupakkatyön kehittämisessä perustellulta vaikuttaa jatkaa Suomen Syöpäyhdistyksen nykysuuntausta, jossa on kehitetty verkkosivustoja ja mobiilisovelluksia erityisesti tupakoinnin lopettamiseen (7). Riskiehkäisyn tasolla suunnittelussa tulisi huomioida erikseen alle 18-vuotiaat ja yli 18-vuotiaat nuoret.

6 Täydennyskoulutustarpeet ja alan opetuksen kehittäminen

EPT-ohjelman kuudentena tehostamisen ja kehittämisen painopisteenä on, että ammattilaisilla on riittävästi ehkäisevän päihdetyön osaamista. Painopisteen osatavoitteena pidetään sitä, että "päihdehaittojen ehkäisyyn menetelmät ovat osa keskeisten alojen ammattilaisten perus- ja täydennyskoulutusta" (EPT-ohjelma 2015, 29). Tässä luvussa tarkastellaan yllä mainituista osatavoitteista ensin, minkälaisia täydennyskoulutustarpeita ja täydennyskoulutuksen kehittämistoiveita työntekijöillä on koskien vaikuttavaa tupakka- ja päihdetyötä etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla. Toiseksi luodaan katsaus vastaajien ehkäisevän päihdetyön koulutuksiin. Kolmanneksi edellä mainituista osatavoitteita tarkastellaan työntekijöiden kehittämistoiveita sen suhteen, miten ja mihin suuntaan alan peruskoulutusta tulisi kehittää, jotta nuorten ehkäisevä päihdetyö yhä paremmin vastaisi niiden nuorten tuen tarpeita, joita kohdennetun nuorisotyön toiminnassa kohdataan.

Nuorten ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutuksen kehittämistä koskevat työntekijöiden kannanotot jakaantuivat sisältöanalyysin mukaan täydennyskoulutuksen järjestämistä, suunnittelua, toteuttamismuotoa ja sisältöä koskeviin kehittämistarpeisiin. Työntekijöiden näkemykset esitetään seuraavassa luettelomaisena koosteena, pääkehittämistoiveen sisällöllisiä painotuksia kuvaavien alakehittämistoiveiden mukaisesti.

1) Täydennyskoulutuksen järjestämistä koskevat kehittämistoiveet

Tasavertaisuus koulutuksen saavutettavuudessa

- Yrittää tavoittaa niin monia nuorisotyöntekijöitä kun mahdollista, että tiedämme täydennyskoulutuksista
- Tarjontaa varmaan voisi täällä maaseudullakin lisätä!! En ole koulutustarjouksiin paljon täällä törmännyt!!

Alueellisista ja paikallisista tarpeista käsin rakentuvaa ja järjestettyä koulutusta enemmän

- Kullakin alueella tarpeen mukaan. Meillä nuorten kannabismyönteisyys on huolestuttavaa.
- Koulutukset tulisi aina olla paikallistasolla mietittyjä, henkilökunnan rakentamia.
- Tuoda koulutuksia paikan päälle/kiertävä kouluttaja joka kouluttaa pienempiä työryhmiä/pystyy muokkaamaan sisältöä työryhmän tarpeiden mukaan.

- Täydennyskoulutusta voisi tarjota useammalla paikkakunnalla ja myös ehkä pienemmissä ryhmissä.
- alueellisia, esim: AVI:n kanssa yhteistyössä järjestettyjä koulutuksia.
- Koulutukset lähelle esim. pajoille sekä työn ohessa ja työajalla suoritettavaa koulutusta.

2) Täydennyskoulutuksen suunnittelua koskevat kehittämistoiveet

Toimintaympäristö- ja kohderyhmälähtöisesti suunniteltu koulutus

- Kouluttajalla ei ole työkentästä tarpeeksi laajaa tietoa, jolloin koulutuksen sisältö voi sisältää liikaa yleistä tiedonjakamista.
- Käymäni ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutus keskittyi pääasiassa ala-ikäisten nuorten kanssa tehtävään työhön. Kaipaisin lisää työkaluja ja menetelmiä nuorten aikuisten päihhteettömyyden tukemiseen.

Virittäviä ja toiminnallisia koulutuksia

- Koulutuksen pitäisi lisätä toisaalta tietoa mutta myös sisältää asioita, joita voi itse oivaltaa.
- Menetelmiä ehkäisevään päihdetyöhön (toiminnallisia) /Osallistuttavaa koulutusta, ei pelkkiä luentoja.
- Kokemuskouluttajia, koulutusta keskustellen ja kokemusten vaihdon kautta, toimivien mallien esittelyä.

Käytännön työkaluja käytännön työhön

- Koulutuksen tulisi antaa aiempaa enemmän käytännön työvälineitä.
- Maanläheistä ja hyvien esimerkkien avulla ja kenties toiminnallisesti.
- Jakamalla konkreettisia, toimivia malleja käytännön työhön.
- Ryhmätoiminnan työvälineiksi ja yksilökeskustelun työvälineiksi, eli konkreettisia työvälineitä kentälle toivotaan.
- Käytännön työvälineitä ei pelkkää tietoa ja tilastoja.

3) Täydennyskoulutuksen toteuttamismuotoa koskevat kehittämistoiveet

Verkkokoulutusta enemmän

- Verkkokoulutusmuoto on hieno lisä. Näin kiireisenä, jää turha autossa istuminen pois (koulutukset yleensä suuremmilla paikkakunnilla, jonne meiltä kertyy matkaa).
- Webinaarit ja yksipäiväiset koulutukset toimivat hyvin. /Lisää ja laajemmin verkkokoulutuksia

Lyhyitä koulutuksia

- Lyhytkestoisia koulutuksia 2–3 vrk.

- Lyhytkursseja päihdeasioista nuorten kanssa toimiville, joissa voi työn ohessa kouluttautua.

Päättäjiin vaikuttamista

- Koulutusta tulisi lisätä tässäkin asiassa myös ylempään portaaseen. Ymmärryksen lisääminen päättäjätasolla saattaisi lisätä varojen kohdistamista tekijätasolla.

4) Täydennyskoulutuksen sisältöä koskevat kehittämistoiveet

Ajankohtaisesti ja säännöllisesti päivitettyjä koulutussisältöjä

- Koulutus tulisi olla vuosittaista, koska tilanne muuttuu jatkuvasti.
- Muuntohuumeet, sekakäyttö ja näissä asioissa ajan tasalla pysyminen
- Säännöllistä koulutusta ja ajankohtaisuus. Pitäisi koko ajan pysyä ajan hermolla, mitä liikkuu, miten näkyy jne. Poliisiyhteistyö.

Kirsimarja Raitasalo

Suomalaisten nuorten päihteiden käyttö

ESPAD-tutkimuksen 2015 tulosten kooste (Raitasalo 2016)

<http://www.slideshare.net/THLfi/suomalaisten-nuorten-pihteiden-kytt>

Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015 ESPAD-tutkimuksen tulokset, koko julkaisu (ESPAD-tutkimus 2015)

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-572-1>

Kokemusasiiantuntijat

- Faktatiedon lisäksi enemmän kokemusasiiantuntijoiden kokemuksia. Nämä ovat tuoneet syvyyttä nuorten kanssa käytäviin päihdekeskusteluihin.
- Koulutuksessa tulisi olla kokemusasiiantuntijoita panelisteina
- [Kokemusasiiantuntijoiden] yhteystietoja ja tietoa yhteistyötahoista, joiden kautta tällaisia vierailuita voisi järjestää omalle paikkakunnalleen.

Ylilyöntien välttämistä

- Tärkeää on kiihkoilematon asenne ja asiantieto.
- Nuorten kanssa työskentelevien puheeksi oton, motivoivan haastattelun ja "kiihköttömän" keskustelun ja tiedonjakamisen taitojen kehittämistä.

Ennalta ehkäisevän työotteen vahvistaminen

- Koulutusta tulisi kehittää niin, että ennalta ehkäisevää valistusta pitäisi antaa jo 6-luokalla.
- Ennaltaehkäisyyn suuntaan, mikä oikeasti toimii.

Työntekijöiltä kysyttiin myös heidän saamansa nuorten ehkäisevän päihdekasvatuskoulutuksen sisällöstä, sekä saadun koulutuksen pituutta ja järjestäjätahoa viimeisen kolmen vuoden ajalta. Muutama vastasi, ettei ole saanut tai osallistunut ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutukseen viimeisen kolmen vuoden aikana. Suurin osa vastaajista vastasi osallistuneensa joko Preventiimin, Ehkäisevän päihdetyön EHYT ry:n tai Suomen Mielenterveysseuran järjestämään koulutukseen. Koulutukset olivat pääsääntöisesti lyhyitä päivän kestäneitä tai puolipäiväisiä koulutuksia. Seuraavaksi eniten vastaajat kertoivat kysytyn ajanjakson aikana saaneensa ehkäisevän päihdetyön koulutusta osana peruskoulutustaan tai ammatillisia täydennyskoulutusopintojaan. Nämä koulutukset olivat kestoltaan pääsääntöisesti pidempiä ja laajuudeltaan kolmen opintopisteen laajuisia. Moni vastaajista ilmoitti osallistuneensa yksittäisille eri tahojen tuottamille ehkäisevän päihdetyön asiantuntijoiden pitämille täydennyskoulutusluennoille, jotka olivat kestoltaan 1–3 tuntia.

Minkälaista ehkäisevän päihdetyön tulevaisuuden osaamista alalle tulisi rakentaa? Kyselyssä etsiviltä nuorisotyöntekijöiltä ja pajavalmentajilta kysyttiin näkemystä siitä, mitä nuorten ehkäisevän päihdetyön opetussisältöjä nykyisin alalle opiskelevien koulutuksessa tulisi painottaa. Kehittämisterveisissä painottuu näkemys, jonka mukaan ehkäisevän päihdetyön opetuksen päälinjana tulisi pitää "realistisuutta ja ajankohtaisuutta" sekä laaja-alaista asi tiedon opettamista aineriippuvuuksista. Tämä koskee etenkin kannabista ja huumausaineita.

- On tärkeää nostaa esille miten päihtekäyttö on muuttunut ja miten se koko ajan muuttuu nuorten mukana.
- Vaikuttaa siltä, että kannabis on yhä useammin "se" päihde, joten kannabiksen käytöstä ja sen käytön vaikutuksista tarvitsisi lisää tietoa.
- Sekakäyttöä. Lääkeriippuvuuksia. Huumetietoutta (uudet huumeet), huumausaineiden ajantasaista tietoa
- Lähinnä ajantasalla pysyminen muuttuvassa maailmassa. Voisi esitellä verkostoja joilta tietoa ja esitelmää saa.

Työntekijöiden mukaan alalle opiskelevat tarvitsevat tietoa erityisesti huumausaineiden käytön ja lääkkeiden väärinkäytön tunnistamisesta, käytön farmakologisista vaikutuksista ja käytöstä johtuvista vieroitusoireista.

- Huumeet, lääkkeet ja niiden tunnistaminen (uudet huumeet)
- Päihtekäyttö ovat yleistyneet ja nuorilla on entistä matalampi kynnys niiden käyttöön.

Alalla toimivien tietämys erilaisista päihteistä ja niiden vaikutuksista riippuvuuksien syntyyn olisi siis syytä olla vahvaa ja monipuolista.

Sari Leinonen: Päihteet, lääkkeet ja mielenterveys
<http://www.slideshare.net/Mielenterveystmessut/sari-leinonen-pihteet-lkkeet-ja-mielenterveys?related=1>

Keskeisenä nähdään nuoren mielenterveyden ongelmien tunnistaminen, josta päihdetyö ei olisi "irrationaalinen" osa-alue.

- Nuoren kokonaisvaltaisen elämäntilanteen huomioon ottaminen.
- Mielenterveysongelmien ja päihteidenkäytön päällekkäisyys tai syy-/seuraussuhteet.
- Moniongelmaisuuksia, kokonaisvaltaista elämänhallintaa.
- Usein mielenterveysongelmat ja riippuvuusongelmat ilmenevät samanaikaisesti.

Alalle opiskelevista toivotaan päihdetyön osaajia, jotka tuntevat ja hallitsevat käytännönläheiset toimintamallit ja joilla on tietoa palveluohjauksesta. Menetelmien opettamisessa tulisi painottua käytännönläheisyys, nuoren itsetunnon tukeminen, motivoiva haastattelu ja osallisuuden vahvistaminen. Näiden lisäksi ehkäisevän päihdekasvatuksen opettamisen toivotaan antavan eväitä ja välineitä oman ammatillisen työidentiteetin rakentamiseen. Opetettaessa päihderiippuvaisen nuoren ja nuoren aikuisen kohtaamista tulee keskittyä siihen, miten kohtaamistyössä opitaan käyttämään:

- Oma asennetta, mallina olemista.
- Rehellisyyttä, faktoja ja avoimuutta. Harva haluaa lapsena nistiksi tai denaksi. Jos näin kuitenkin on käymässä, tulisi meidän heitä auttaa, ei tuomita.

Kohdennettua nuorisotyötä koskevassa tutkimuksessa (Puuronen 2014; 2016) on tuotu esille, että toiminnassa mukana olevien nuorten tuen tarpeet kehittyvät yksilötekijöiden, ylisukupolvisten tekijöiden ja olosuhteiden vuorovaikutuksen tuloksena vähitellen ja vaikutuksiltaan kasautuvina prosesseina. Tuen tarpeiden taustalta ei yleensä löydy suoraviivaisia yksittäisiä syitä, vaan niiden muoto on ennemminkin prosessimainen. Opetukseen tulisikin työntekijöiden mukaan lisätä opetussisältöjä, joiden avulla alalle opiskelevat voivat käydä yhteiskunnallista arvokeskustelua ja jotka antavat välineitä tukea nuorta katkaisemaan hänen sosioekonomiseen asemaansa ylisukupolvisesti vaikuttavia kehityskulkuja.

- [---]usein ongelmat lähtevät jo kotoa ja opitusta käyttäytymismallista ratkaista asiat päihteiden ja väkivallan keinoin. Toivoisin opetussisällöksi "ratkaisuja" kuinka pysäyttää tai vaikuttaa sukupolvien halki kulkevan heikon sosioekonomisen aseman

periytymiseen. Miten lapsille ja nuorille voisi iskostaa jonkun muun tavan elää ja olla kuin kotoa opittu tapa -- ei helppo tehtävä!

– Arvokeskustelua [---] Nuoren kohtaamiseen voisi myös panostaa... [---] Miksi sosiaalinen elämä tuntuu nuorista niin haastavalta, että "kilveksi" hankitaan päihteet? Miksi epävarmuutta ei osata muuten torjua? Miksi suomalainen nuori ei uskalla olla oma itsensä? Miksei perheet tee yhdessä kivoja asioita? Miksi koulu tuntuu pakkopullalta, eikä kivalta paikalta kohdata kavereita ja oppia yhdessä?

Työntekijät toivovat niin ikään, että ehkäisyn kohteiden muodoista kulttuurinen vaikuttaminen näkökulmana vahvistuisi nuorten ehkäisevän päihdetyön opiskelussa ja täydennyskoulutuksessa.

– Irti vastakkainasettelusta ja oikeata ja totuudenmukaista keskustelua kohtuukäytöstä. Liian pitkään esim. päihde- ja tupakkakoulutukset ovat olleet vain haittavaikutuksiin perustuvia. Itse kaipaaisin enemmän kulttuuriin ja käytön syihin pureutuvaa koulutusta aiheesta.

Työntekijät korostavat varhaisen ennaltaehkäisyn näkökulmaa ja sen mukaista monialaisen yhteistyön rakentamista nuoren tilanteen tunnistamiseksi. Nuoren tuen tarpeisiin tulisi voida puuttua aikaisemmin. Ennaltaehkäisyä, monialaista osaamista ja monialaista verkostoyhteistyötä tulisi työntekijöiden vastausten mukaan painottaa enemmän alan opetuksessa.

– Pääpaino päihdetyön opinnoissa on ilmeisesti edelleen korjaavassa päihdetyössä, siispä lisää työkaluja ja menetelmiä varhaiseen puuttumiseen ja ennaltaehkäisyyn.

– Varhaisen puuttumisen työmalleihin olisi varmasti hyvä syventyä entistä tehokkaammin.

Nuorille suunnatun ehkäisevän päihdekasvatuksen opetuksen toivotaan uudistuvan. Uudistuksen toivotaan lähtevän liikkeelle sekä uusista opetussisällöistä että nuorten ehkäisevää päihdetyötä tekevien avoimuudesta uusille työtavoille. Tämä tarkoittaa, että hyviksi käytännöiksi osoittautuneiden toimintatapojen rinnalla asioita tulee voida sekä ajatella että tehdä eri tavoin kuin aikaisemmin. Esimerkiksi niin, että opettajien tarjoaman opetuksen rinnalle tuodaan kokemusasiantuntijoiden puheenvuoroja.

– Kokemusasiantuntijoiden käyttämistä suosittelen.

Kokemusasiantuntijuus päihdeasioissa sähköisenä palveluna ja kasvokkaiseen työhön integroituna: KokeNet.fi

<http://www.kokenet.fi/>

Nuorten tupakkatyön välineitä: Syöpäyhdistyksen Työkalupakki.net – opettajille ja ohjaajille tarkoitettu sivusto, johon on koottu kattavasti tietoa ja materiaalia

<http://www.tyokalupakki.net/pages/index.php?id=94&pid=2>

Myrsky-projektit vaikeissa elämäntilanteissa olevien nuorten omien voimavarojen vahvistumista taiteen tekemisen kautta

<http://www.myrsky.info/info/>

Ota puheeksi alkoholi, A-klinikkasäätiön verkkokurssi <http://www.otapuheeksi.fi>

Ainekeskeisyydestä valtaistavien työmenetelmien opettamiseen

- Ongelma on se, että lähinnä opetuksessa tulee tietoa siitä millaisia aineita on, miten ne vaikuttavat ja miltä aine näyttää. Se ei edes ole kovin auttavaa. Enemmän tulisi oppia sitä, kuinka pienistäkin asioista voi kenties huomata että joku käyttää aineita sekä kuinka itse asiaan puututaan.
- Mielestäni tulisi minimoida valistaminen. Nuori on aina 100 % ja mielestäni päihteiden käyttäjä osuus tulisi minimoida, jolloin tulee keskittyä nuoren vahvuuksiin/ mielenkiinnon kohteisiin. [---]

Toiminnallisten ja taidelähtöisten menetelmien opettaminen

- Toiminnallisuutta, miten tehdä työtä yhdessä nuorten kanssa Vaihtoehtoisia tapoja toteuttaa ehkäisevää päihdetyötä.
- Nuorten osallisuus ja heiltä tulevat villitkin ideat ytimessä. Omia rintanappeja, performansseja.
- Nimenomaan konkreettisia työvälineitä, mittareita ja pelejä, kortteja, lisäksi tunneosaamista tulisi painottaa ja kehittää osaamisen kehittämisessä.

Puheeksi ottamisen ja dialogisen työotteen opettaminen

- Yksipuolisen valistuksen aika on ohi. [---] Puheeksi ottamisen tärkeyttä pitäisi korostaa!!! Rohkeutta puhua päihteistä.
- Ehdottomasti enemmän pitäisi puhua päihteettömyyden tukemisesta ja puheeksi ottamisesta.
- Nuorten kohtaamisen ja puheeksi otton, motivoivan haastattelun koulutusta, nuorten osallisuuden korostamista.

Loppuviitteet

- (1) Uusi ehkäisevän päihdetyön järjestämistä koskeva laki (EPT-laki 523/2015) astui voimaan 1.12.2015. Laki sekä sitä tukemaan tarkoitettu EPT-ohjelma ovat keskeisiä ja samalla ajankohtaisimmin ehkäisevän päihdetyön, myös nuorten parissa tehtävän ehkäisevän päihdetyön, edellytysten varmistajia ja erityisesti sen kunnissa ja alueilla tapahtuvan kehittämisen ja tehostamisen tukijoita. "Toiminta-ohjelma on työväline kuntien ja alueiden ehkäisevän päihdetyön tekijöille, työn johdolle sekä työtä kansallisesti tukeville toimijoille. Tavoitteena on tehostaa työtä kuudelle painopisteelle asetettujen tavoitteiden ja kehittämiskohteiden avulla." (EPT-ohjelma, 2015, 5).
- (2) YOLO (kirjainyhdistelmä tulee englannin kielen sanoista *you only live once*, elät vain kerran). Nuoret käyttävät YOLO-termiä usein jonkin itselle tapahtuneen nolon asian kuittaamiseksi tai perusteluna, kuten "sain sakot, yolo" ja "vedin hirveet kännit eilen, koska yolo". Vain kerran elämisen merkityksellä voidaan kuitata lähes mitä tahansa asiayhteyttä, jolloin sävy voi muuttua myös esimerkiksi liioittelevaksi, humoristiseksi tai sarkastiseksi.
- (3) Nuorten ottamat valokuvat ovat syntyneet hankkeen yhden menetelmäpajan osana (Rolling-menetelmäpaja). Valokuvien käytölle tässä julkaisussa on nuorten suostumus.
- (4) Koosteet perustuvat Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattori Tuire Muonan tekemiin keskustelumuistiinpanoihin hankkeen videotyöpajalla videot tehneiden nuorten kanssa.
- (5) SOSTE:n eli Suomen Sosiaali ja terveys ry:n erityisasiantuntija Vesa Salmen mukaan nettisukupolven tavoittamishaasteet yhdistystoiminnassa tekevät näkyviksi myös muita järjestö- ja yhdistystoiminnan modernisoitumistarpeita, kuten organisaation suhtautuminen etätöihin digitalisaation edetessä (ks. Salmi 2015).
- (6) Verkkonuorisotyön valtakunnallisella kehittämiskeskuksella (Verke) on asiantuntemusta paitsi nuorten mediasuhteesta, median käyttö-

tavoista ja kuluttamisesta myös nuorten hyvinvoinnin parantamisesta digitaalisen teknologian avulla, esimerkiksi SomeJam-tapahtumat. SomeJam on avoin ja yhteisöllinen tapahtuma, joka tuo eri alojen ammattilaisten luovuuden ja osaamisen yhteen viikonlopun ajaksi. SomeCamp-tapahtuma on SomeJam-tapahtuman tavoin myös digitaalisen median ja teknologian nuorisotyölliseen käyttöön keskittyvä useamman päivän kestävä tilaisuus, joka kokoaa muun muassa kuntien, seurakuntien ja järjestöjen työntekijöitä sekä digitaalisesta nuorisotyöstä kiinnostuneita yhteen. Keväällä 2015 SomeCamp-tapahtuma järjestettiin Pieksämäellä.

- (7) Kehittämistyössä muiden pilotoitinkokemusten hyödyntäminen voi tuoda uusia ideoita myös omaan työhön. Jyväskylän yliopistossa on yhteistyössä Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kanssa kehitteillä älypuhelinsovellus aikuisille tupakasta vieroitukseen liikunnan avulla. Physical over smoking – PoS-Sovellus on ladattavissa Google Play storesta ja Apple storesta. Pelastakaa Lapset ry. (PELA) on julkaissut lapsille ja nuorille suunnatun Help.some -mobiilisovelluksen osoitteessa <https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/lapset-digitaalinen-media/help-some/>.

Lähteet

- Aarva, Pauliina (1991) *Terveysvalistuksen kuvia ja mielikuvia. Tutkimus terveysjulisteiden vastaanotosta*. Tampere: Tampereen yliopiston julkaisuja, sarja A/328.
- Ahola, Hanna & Hiltunen, Mirja & Huhmarniemi, Maria & Kuusela, Katri & Koivula, Elina & Kolari, Henriikka & Linnamaa, Lotta & Riikonen, Ulpu & Rissanen, Viena (2010) *Rälläkkä ja sivellin. Taidetoimintaa nuorten hyvinvoinnin tueksi*. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja, sarja C. Katsauksia ja puheenvuoroja 33. Rovaniemi.
- Alasuutari, Pertti (2014) *Laadullinen tutkimus 2.0*. Tampere: Vastapaino. 3. uud. painos.
- Armila, Päivi & Halonen, Terhi & Käyhkö, Mari (2016) (toim.) *Reunamerkintöjä Hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 178, Liike-sarja.
- Bardy, Marjatta (2002) *Taiteellinen toiminta, elämäntarinat ja syrjäytyminen: Syreenin Taimi-projekti 2001–2003*. Helsinki: Taideteollisen korkeakoulun julkaisusarja, työpaperit, nide 21.
- Crapanzano, Vincent (1990) On Dialogue. Teoksessa Tullio Marnahao (toim.) *The Interpretation of Dialogue*. Chicago: The University of Chicago Press, 269–291.
- Denzin, Norman K. & Lincoln, Yvonna, S. (1994) *Handbook of Qualitative Research*. London: Sage.
- Dreyfus, Hubert L. (1996) The Current Relevance of Merleau-Ponty's Phenomenology of Embodiment. <http://ejap.louisiana.edu/EJAP/1996.spring/dreyfus.1996.spring.html>
- Dwyer, Kevin (1977) On the Dialogic of the Field Work. *Dialectical Anthropology* (2), 143–151.
- EPT-laki (523/2015) Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150523>. (Viitattu 19.4.2016.)
- EPT-ohjelma (2015) Ehkäisevän päihdetyön toimintaohjelma. Alkoholi-, huume- ja rahapelihaittojen sekä tupakoinnin vähentäminen. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 19, 2015. http://www.e-julkaisu.fi/thl/ept_toimintaohjelma/ (e-julkaisu). (Viitattu 22.3.2016.)
- Erkko, Anna & Hannukkala, Marjo (2011) *Nuorisoverkkoprojekti*. Mielen hyvinvoinnin työkalut verkkoon nuoriso-ohjaajille ja nuorten hyväksi. Helsinki: Suomen Mielenterveysseura ry.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2003) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

- ESPAD-tutkimus (2015). Raitasalo, Kirsimarja & Huhtanen, Petri & Miekkala, Mari (2016) Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimuksen tulokset. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-572-1>. (Viitattu 4.4.2016.)
- Hakkarainen, Pekka (2000) *Tupakka: Nautinnosta ongelmaksi*. Tampere: Vastapaino.
- Hakkarainen, Pekka (2016) Huumeiden käyttö Suomessa 2014 -seminaariesitys. Helsinki: *Päihdelääketieteen päivät* (11.3.2016) <http://paly-fi-bin.directo.fi/@Bin/cedfd2452d2e51926d10d63f17cce72d/1461221838/application/pdf/226159/Pekka%20Hakkarainen%20huumeiden%20ka%CC%88ytto%CC%88%20suomessa.pdf> (Viitattu 18.4.2016.)
- Hakkarainen, Pekka & Karjalainen, Karoliina & Ojajärvi, Anni & Salasuo, Mikko (2015) Huumausaineiden ja kuntodopingin käyttö ja niitä koskevat mielipiteet Suomessa vuonna 2014. *Yhteiskuntapolitiikka* 80 (4), 319–333.
- Hakkarainen, Pekka & Metso, Leena (2005) Märkä pilvi ja vuosi 2004. *Yhteiskuntapolitiikka* 70 (3) 252–265. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101221/053hakkarainen.pdf?sequence=1>
- Heikkinen, Hannu L.T. & Huttunen, Rauno & Moilanen, Pentti (1999) (toim.) *Siinä tutkija missä tekijä - toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja*. Jyväskylä: Atena.
- Helakorpi, Satu & Raisamo, Susanna & Holstila Anna-Leena & Heloma, Antero (2012) Tupakointi Suomessa. Teoksessa Antero Heloma & Hanna Ollila & Petri Danielsson & Patrick Sandström & Johanna Vakkuri (toim.): *Kohti savutonta Suomea. Tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Teema 16, 11–22.
- Heloma, Antero & Helakorpi Satu & Danielsson, Petri & Vartiainen, Erkki & Puska, Pekka (2012) Suomen tupakkapolitiikka ja -lainsäädäntö – kehitys vuodesta 1976 nykypäivään. Teoksessa Antero Heloma & Hanna Ollila & Petri Danielsson & Patrick Sandström & Johanna Vakkuri (toim.): *Kohti savutonta Suomea. Tupakoinnin ja tupakkapolitiikan muutokset*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Teema 16, 24–34.
- Helsingin Sanomat (15.4.2014, Kotimaa). *Nuorisotyö menee kännykkäsoveluksiin*. (Pauliina Grönholm) <http://www.hs.fi/kotimaa/a1413261150017> (Viitattu 1.3.2016.)
- Helsingin Sanomat (27.11.2014, Ulkomaat) Tutkimus: *Sähkötupakassa voi olla jopa kymmenkertaisesti enemmän myrkkyyä kuin tavallisessa savukkeessa* (Petteri Tuohinen) <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1417063514302> (Viitattu 21.1.2016.)
- Helsingin Sanomat (21.1.2016, Kotimaa) Tutkimus: *Sähkösavukkeet vaikeuttavat tupakanpolton lopettamista* (Reetta Paavilainen) <http://www.hs.fi/paivanlehti/21012016/a1453268607436> (Viitattu 21.1.2016.)

- Hemánus, Pertti & Partanen, Juha & Virtanen, Matti (1987) *Virittävyiden ongelma*. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin julkaisuja. sarja C.
- Honko, Lauri (1997) Pakenevan tekstin metsästys. Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.) *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura, 248–267.
- Häkli, Jouni & Kallio, Kirsi Pauliina & Korkiamäki, Riikka (toim.) (2015) *Myönteinen tunnistaminen*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 90, http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myonteinen_tunnistaminen.pdf
- Jackson, Kristina & Sher, Kenneth & Cooper, Lynne & Wood, Phillip (2002) Adolescent alcohol and tobacco: Onset, persistence and trajectories of use two samples. *Addiction* 97 (5), 517–531.
- Junttila-Vitikka, Pirjo & Ronkainen, Jussi (2015) *Tajua Mut! -toimintamallin opit Mikkelistä. Systeemi avaruudesta?* Sitran selvityksiä 88. Helsinki: Sitra. <http://www.sitra.fi/julkaisut/Selvityksi%C3%A4-sarja/Selvityksia88.pdf> (Viitattu 17.3.2015.)
- Järjestöbarometri (2014) Peltosalmi, Juha & Hakkarainen, Tyyne & Londén, Pia & Kiukas, Vertti & Särkelä, Riitta: Järjestöbarometri 2014. Helsinki: SOSTE Suomen Sosiaali ja terveys ry. 2014. http://www.soste.fi/media/kuvat/julkaisut/jarjest-f6barometri2014_nettiin.pdf (Viitattu 21.4.2016.)
- Kailanto, Sanna & Kotovirta, Elina (2015) Kannabiksen laillistamisen kokemuksia maailmalta. *Haaste* 1/2015. <http://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste12015/kannabiksenlaillistamisenkokemuksiamailmalta.html> (Viitattu 26.1.2016.)
- Kataja, Kati & Väyrynen, Sanna & Hakkarainen, Pekka & Kailanto, Sanna & Karjalainen, Karoliina & Kuussaari, Kristiina & Tigerstedt, Christoffer (2016) Riskinotto, hallinta ja käyttäjäidentiteetit huumeiden sekakäytössä. Analyysi sekakäyttöepisodeista. *Yhteiskuntapolitiikka* 81 (1) 2016, 43–54. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201602216630>
- Kiilakoski, Tomi (2016) *I am Fire but my Environment is the Lighter: Study on Localities, Mobilities and Youth Engagements in the Barents Region*. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Sähköisiä julkaisuja 98. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/i_am_fire_but_my_environment_is_the_lighter.pdf
- Koljonen, Pauliina (2016) Kartoitusten koonti. Sähköposti-tiedonanto (1.6.2016).
- Korhonen, Tellervo & Haukkala, Ari & Koivumaa-Honkanen, Heli & Kinnunen, Taru (2008) Tupakointi ja masennus. *Duodecim* 2008, (124), 889–895. <http://www.ebm-guidelines.com/xmedia/duo/duo97188.pdf>
- Korhonen, Tellervo & Kaprio, Jaakko & Broms, Ulla (2010). Tupakointi ja tupakkariippuvuus elämänkaarella -kuvio. Artikkelissa Hanna Ollila &

- Ulla Broms & Jaakko Kaprio & Tiina Laatikainen & Kristiina Patja (2010) Nuorten tupakkariippuvuuden arviointi ja hoito terveydenhuollossa. *Duodecim* 2010 (126), 1270.
- Kotilainen, Sirkku (2009) (toim.) *Suhteissa mediaan.* Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto: Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 99. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37842/978-951-39-4750-7.pdf?sequence=1>
- Kumpulainen, Kristiina & Mikkola, Anna & Rajala, Antti & Hilppö, Jaakko & Lipponen, Lasse (2014) Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa Lotta Uusitalo-Malmivaara (toim.) *Positiivisen psykologian voima.* Jyväskylä: PS-kustannus, 224–242.
- Kuula, Arja (1999) *Toimintatutkimus. Kenttätyötä ja muutospyrkimyksiä.* Tampere: Vastapaino.
- Känkänen, Päivi (2013) *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa: kohti tilaa ja kokemuksia.* Helsinki: Helsingin yliopiston sosiaalitieteiden laitos, tutkimus 2013/109. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-245-911-4> (Viitattu 20.4.2016.)
- Käypä hoito suositus (2006) *Duodecim.* 2002;118 (24), 2578–2587. <http://docplayer.fi/1086682-Paivitetty-kaypa-hoito-suositus-tupakointi-niko-tiiniriippuvuus-ja-vieroitushoidot.html>
- Käypä hoito, Vieroitusoireet (2012) Tupakkariippuvuus ja tupakasta vieroitus. <http://www.kaypahoito.fi/web/kh/suosituksat/suositus?id=nix00259&uositusid=hoi40020> (Viitattu 25.8.2016.)
- Laivisto, Virve (2016). Sähköpostitiedonanto (3.6.2016).
- Laki nuorisolain muuttamisesta* 20.10.2010/ 693. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20100693> (Viitattu 7.3.2016.)
- Lehtikangas, Annukka (2015) *Identiteetti, vuorovaikutus ja toimijuus verkossa. Kartoitus nuorten verkkokulttuuria käsittelevästä kotimaisesta tutkimuksesta.* Helsinki: Verke - Verkkonuorisotyön valtakunnallinen kehittämisskeskus.
- Leinonen, Sari: Päihteet, lääkkeet ja mielenterveys. P-KSSK, riippuvuuspoliklinikka. <http://www.slideshare.net/Mielenterveismessut/sari-leinonen-pihteet-lkkeet-ja-mielenterveys?related=1> (Viitattu 14.4.2016)
- Luopa, Pauliina (2015) Kouluterveyskysely 2013. *Nuorten ja lasten päihitteiden käyttö* <http://www.slideshare.net/Kouluterveyskysely/luopa-kavi-20052015> (Viitattu 5.4.2016.)
- Matikainen, Janne & Villi, Mikko (2013). *Mobiilit mediasisällöt. Sisältöjen tuottaminen, jakelu ja kulutus sosiaalisessa mediassa.* Helsinki: Helsingin yliopisto. http://blogs.helsinki.fi/crc-centre/files/2013/12/Mobiilit_mediasisallot_web.pdf
- Merleau-Ponty, Maurice (1962) *Phenomenology of Perception.* C. Smith

(translator). Routledge & Kegan Paul.

MTV-Uutiset (10.1.2014, Kotimaa) *Tupakka-askit täytyvät varoituskuvista Suomessakin*. (Petteri Savolainen) http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/tupakka-askit-taytyvat-varoituskuvista-suomessakin/2489316_10.01.2014, (Viitattu 23.2.2016.)

Mustola, Marleena & Mykkänen, Johanna & Böök, Marja Leena & Kärjä, Antti-Ville (2015) (toim.) *Visuaaliset menetelmät lapsuuden- ja nuorisotutkimuksessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 170.

Mustonen, Taru (2004) Tupakkariippuvuuden neurobiologinen tausta. *Duo-decim* 2004 (120), 145–52.

Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-ai-
katutkimus 2013*. Nuorisosiain neuvottelukunta, Nuorisotutkimusseura.

Mäyrä, Frans ja Ermi, Laura (2013) *Pelaajabarometri 2013: Mobiilipelaamisen nousu*. Tampere: Tampereen yliopisto, Trim.

Nevalainen, Susanna & Ollila, Hanna (2015) Lasten ja nuorten tupakoimat-
tomuuden edistäminen – kansallisen strategian arviointi. Helsinki: Ter-
veyden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Raportti 7/2015. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/126390/2015_THL_RAP007sisus_kansiW.pdf?sequence=3 (Viitattu 10.3.2016.)

Noppari, Elina (2014). *Mobiilimukset. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos*, osa 3. Tampere: Journalismin, viestinnän ja median tutkimus-
keskus COMET.

Normann, Maria & Odell, Heidi & Tapio, Mari & Vuohelainen, Elsi (2015) *Nuorisualan ehkäisevä päihdetyö – Hyppää kyytiin!* Helsinki: Huma-
nistinen ammattikorkeakoulu.

NTTT (2015) *Nuorten terveystapatutkimus 2015. Nuorten tupakkatuotteiden ja päihteiden käyttö - 1977–2015*. Raportteja ja muistioita (STM): 2015:31. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3592-1> (Viitattu 21.4.2016.)

Odell, Heidi (2016) Johan on päihdekasvatusmarkkinat! *Päihdekasvatus-
markkinat* – nuorten ehkäisevän päihdetyön kehittämistilaisuuden Porin (4.2.2016) kooste. (julkaisematonta materiaalia). Preventiimi – nuor-
isoalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskuksen järjestämä tilaisuus.

OKM (2015) Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan kattavuus
vuonna 2015 [http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/
Liitteet/Etsivx_ja_tyxpaja_2015_vk_korjattu.jpg](http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/Liitteet/Etsivx_ja_tyxpaja_2015_vk_korjattu.jpg) (Viitattu 5.1.2015.)

Ollila, Hanna (2015) Muuttuisitko syyllistämällä? EHYT ry/ *Blogi*. [http://
www.ehyt.fi/muuttuisitko-syyllist%C3%A4m%C3%A4ll%C3%A4](http://www.ehyt.fi/muuttuisitko-syyllist%C3%A4m%C3%A4ll%C3%A4) (Viitattu
24.3.2016.)

Ollila, Hanna & Broms, Ulla & Kaprio, Jaakko & Laatikainen, Tiina & Patja,
Kristiina (2010) Nuorten tupakkariippuvuuden arviointi ja hoito tervey-

- denhuollossa. *Duodecim* 2010 (126), 1269–78.
- Ollila, Hanna & Ruokolainen, Otto & Heloma, Antero (2015) Yläkoulussa kannattaa panostaa tupakoinnin ehkäisyyn. *Terveystiedote ja hyvinvoinnin laitos, tiedote*. <https://www.thl.fi/fi/-/ylakoulussa-kannattaa-panostaa-tupakoinnin-ehkaisyyn> (Viitattu 5.4.2016.)
- Patja, Kristiina (2014) Riippuvuus on! Mutta millainen: tupakkariippuvuus ja sen hoito -seminaariesitys. *Päihdelääketieteen yhdistyksen torstai-koulutuksia*. Helsinki 8.5.2014.
- Piispa, Matti (2011) Alkusanat. Teoksessa Markku Soikkeli & Mikko Salasuo & Anne Puuronen & Matti Piispa: *Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 85, 5–6. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/se_toimii_sittenkin.pdf
- Puska, Pekka (2015) *Sähkösavukkeet eivät ratkaise tupakointiongelmia*. Suomen ASH, Blogikirjoitus, (3.9.2015). <http://www.suomenash.fi/fi/ajankohtaista/2015/09/pekka-puska-sahkosavukkeet-eivat-ratkaise-tupakointiongelmia/> (Viitattu 3.6.2016).
- Puuronen, Anne (2001) Anorektinen ruumiskokemus. Teoksessa Anne Puuronen & Raili Välimaa (toim.) *Nuori ruumis*. Helsinki: Gaudeamus, 170–186.
- Puuronen, Anne (2012) *Ei pala, palaa, ei pala. Laadullinen tutkimus nuorten tupakoimattomuuden edistämisestä*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 126.
- Puuronen, Anne (2014) *Etsivän katse. Etsivä nuorisotyö ammattina ja ammattilalan kehittäminen – näkökulmia käytännön työstä*. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 144. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/etsivan_katse.pdf
- Puuronen, Anne (2016) Kohdennetun nuorisotyön arvioinnin kehittäminen. Teoksessa Anu Gretschel & Pirjo Junttila-Vitikka & Anne Puuronen: *Suuntaviivoja nuorisotoimialan määrittelyyn ja arviointiin*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 96, 114–164. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/suuntaviivoja_nuorisotoimialan_maarittelyyn_ja_arviointiin.pdf
- Pylkkänen, Sanna & Viitanen, Reijo & Vuohelainen, Elsi (2009) *Mitä on nuorisotalan ehkäisevä päihdetyö? Laadukkaan päihdekasvatuksen tukimateriaali*. Preventiimi – nuorisotalan ehkäisevän päihdetyön osaamiskeskus 2009, Humanistinen ammattikorkeakoulu sarja C. Oppimateriaaleja. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu. http://www.preventiimi.fi/sites/preventiimi.juhaniemidesign.com/files/resurssipankki/Nept_fin%20%20painos%20taitettu.pdf (Viitattu 10.3.2016.)
- Rahja, Rauna (2013) (toim.) *Nuorten mediamaailma pähkinänkuoressa*.

Mediakasvatusseura ry.

- Raitasalo, Kirsimarja (2016) Nuorten päihteiden käyttö Suomessa 1995–2015. ESPAD-tutkimuksen kooste. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://www.slideshare.net/THLfi/suomalaisten-nuorten-piheiden-kytt> (Viitattu 4.4.2016.)
- Rautalahti, Matti (2015) Tupakoinnin uudet muodot haastavat myönteisen kehityksen. Esitys Päihdepäivillä 2015. Suomalainen Lääkäri-seura Duodecim. Helsinki Päihdepäivät (19.5.–20.5.2015). <http://www.slideshare.net/EHYT/matti-rautalahti-tupakoinnin-uudet-muodot-haastavat-tupakkatuotteet> (Viitattu 4.2.2016.)
- Ruokolainen, Otto & Ollila, Hanna & Sandström, Patrick & Heloma, Antero (2015) Sähkösavukkeiden terveyteen liittyvät vaikutukset ja teho tupakoinnin lopettamisessa. *Tutkimuksesta tiiviisti 19, kesäkuu 2015*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-497-7>
- Salasuo, Mikko (2011) Vaikuttamisen keinot. Teoksessa Markku Soikkeli & Mikko Salasuo & Anne Puuronen & Matti Piispa: *Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalituksesta saa selvää*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisu 85, 11–22. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisu/se_toimii_sittenkin.pdf
- Salmi, Vesa (2015) Yksi maailma, monta maailmankuvaa – kaksikymppiset ja viisikymppiset yhteisessä digiajassa. Teoksessa Satu Riikonen & Tarja Nyman (toim.) *Moninainen ja kehittyvä järjestötoiminta. Elinvoimaisuutta ja uudistavaa ajattelua toimintaympäristön muutoksessa*. Helsinki: Humanistinen ammattikorkeakoulu julkaisu 10, 31–37. <https://www.humak.fi/wp-content/uploads/2015/12/riikonen-satu-ja-nyman-tarja-moninainen-ja-kehittyva-jarjestotoiminta-netti-31.12.pdf>
- Salomäki, Sanna-Mari (2006) *Amis-pojat. Tupakkaa ei tueta sitä poltetaan*. Tutkimus ammattikoululaispoikien tupakoinnista ja ammattikoulusta tupakoinnin ympäristönä. Helsinki: Euro RSCG.
- Salomäki, Sanna-Mari (2007) *Amis-tytöt. Naisia hermorumahduksen parilla*. Helsinki: Euro RSCG.
- Salomäki, Sanna-Mari & Minkkinen, Johanna (2008) *”Kuuntelua, kannustusta ja kehuja” Nuorten näkemyksiä lopettamisesta ja lopettamisen tuesta*. Helsinki: Suomen Syöpäyhdistys. https://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/110109_80410_Kuuntelua_kannustusta_kehuja_2606_ekhaiseva_paihdetyo.pdf (Viitattu 28.11.2016.)
- Salomäki, Sanna-Mari & Tuisku, Johanna (2008) *Nuorten suhtautuminen tupakointiin*. Helsinki: Kuule oy, Sulake Oy, TNS-Gallup.
- Salomäki, Sanna-Mari & Tuisku, Johanna (2013) *Nuuska nuorten maailmassa Nuorten käsityksiä ja kokemuksia nuuskasta ja nuuskan käytöstä*. Helsinki:

- Suomen Syöpäyhdistys. <http://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/syopa-jarjestot/Nuuska-nuorten-maailmassa.pdf>
- Salonen, Johanna & Mäkitaro, Riitta & Harju, Terttu & Kaarteenaho, Riitta (2016) Sähkösavukkeiden vaikutukset terveyteen ja käyttö tupakasta vieroituksessa. *Suomen Lääkärilehti* 71 (7), 479–485.
- Siivonen, Katariina & Kotilainen, Sirkku & Suoninen, Annikka (2011) *Iloa ja voimaa elämään. Nuorten taiteen tekemisen merkitykset Myrsky-hankkeessa*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisuja 44. <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/myrsky2011.pdf>
- Soikkeli, Markku (2011) Joukkoviestinnän tutkimuksen näkökulma: miten ja mihin viesti vaikuttaa. Teoksessa Markku Soikkeli, Mikko Salasuo, Anne Puuronen & Matti Piispa: *Se toimii sittenkin – kuinka päihdevalistuksesta saa selvää*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 85, 45–58. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/se_toimii_sittenkin.pdf
- Soikkeli, Markku (2011b) *Te olette kuulleet sanottavan: valistus ei toimi. Mutta minä sanon teille: valistus ei toimi niin* -seminaariesitys. Helsinki: Oppilashuollon kansalliset kehittämispäivät XI. (1.12.2011) http://www.oph.fi/download/137585_C2_Soikkeli_Markku_Se_toimii_sittenki.pdf (Viitattu 19.4.2016.)
- Soikkeli, Markku & Warsell, Leena (toim.) 2013. *Laatutähteä kiertämässä. Ehkäisevän päihdetyön laatukäsikirja*. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino. STM (132/2015)
- Sosiaali- ja terveysministeriö, tiedote 132/2015: Tupakkalaki uudistuu, lausuntokierros 28.9.2015 asti. http://stm.fi/artikkeli/-/asset_publisher/tupakkalaki-uudistuu-lausuntokierros-28-9-asti (Viitattu 23.2.2016.)
- Suomen Syöpäyhdistyksen toimintasuunnitelma (2016) https://s3-eu-west-1.amazonaws.com/frantic/syopa-jarjestot/2016_SYOPASAATION-toimintasuunnitelma-2016.pdf (Viitattu 12.4.2016.)
- Swantz, Marja-Liisa (1997) Tutkittavat tutkijoiksi. Teoksessa Anna Maria Viljanen & Minna Lahti (toim.) *Kaukaa haettua. Kirjoituksia antropologisesta kenttätyöstä*. Helsinki: Suomen Antropologinen Seura. 268–281.
- Talouselämä (2015): Nettinatiivit valloittavat pian työelämän. *Talouselämä* 26.8.2015. <http://www.talouselama.fi/uutiset/nettinatiivit-valloittavat-pian-tyoelaman-3448756> (Viitattu 20.4.2016.)
- Tamminen, Irmeli (2012) *Pakka-toimintamallin toteutus ja hyvät käytännöt*. http://www.intermin.fi/download/50552_PakkaToimintamalli.pdf?053a35701c05d188 (Viitattu 20.4.2016.)
- Tapio, Mari & Kuula, Tarja 2013 (toim.) *Selkenevää, myöätuulta – ehkäisevä päihde- ja mielenterveys työ nuorisosalalla*. Helsinki: Humanistinen am-

- mattikorkeakoulu. Sarja C. Oppimateriaaleja, 37. http://www.humak.fi/sites/default/files/liitteet/humak_selkenevaa_myotatuulta_verkko2_2.pdf (Viitattu 12.4.2016.)
- Tapscott, Don (2010) *Syntynyt digiaikaan. Grown Up Digital 2009* (suom. Timo Hautala) Jyväskylä: WSOYpro Oy.
- Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, THL (2016) *Nuorten tupakointi*. <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/tupakka/tupakointi-suomessa/nuorten-tupakointi> (Viitattu 21.4.2016.)
- Tilastokeskus (2012a) *Internetin käytön muutokset*. Suomen virallinen tilasto (SVT): Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö. Helsinki: Tilastokeskus http://www.stat.fi/til/sutivi/2012/sutivi_2012_2012-11-07_kat_001_fi.html (Viitattu 21.4. 2016.)
- Tilastokeskus (2012b) *Yhteisöpalvelut istuvat suomalaiseseen sosiaalisuuteen*. Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö 2012. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/artikkelit/2013/art_2013-06-03_001.html?s=0#2 (Viitattu 21.4.2016.)
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2013) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Tupakka-askien varoitustekstit ja -kuvat (2016) http://ec.europa.eu/health/archive/ph_determinants/life_style/tobacco/documents/fi_pictures.pdf (Viitattu 23.2.2016.)
- Tupakkadirektiivi (2014). Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/40/EU. http://ec.europa.eu/health/tobacco/docs/dir_201440_fi.pdf (Viitattu 27.5.2016.)
- Uusitalo, Niina & Vehmas, Susanna & Kupiainen, Reijo (2011) *Naamatusten verkossa. Lasten ja nuorten mediaympäristön muutos, osa 2*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Virtanen, Matti (1986) Vielä kerran virittävyys. *Tiedotustutkimus* 1 (9), 69–83.
- Whyte, William F. (1991) *Participatory Action Research*. London: Sage Publications.
- Yle Uutisloukka (20.10.2015) *Miksi nuoret lähtevät Facebookista*. Yle Uutisloukan työpaja. <http://areena.yle.fi/1-3094304> (Viitattu 1.3.2016.)

Kuva-, kuvio-, taulukko- ja liiteluettelo

KUVALUETTELO

- KUVA 1.** Nuorten tekemää tupakkakasvatuskuvitusta (Tekijät Anja Korhakangas ja Nelli Pyy)
- KUVA 2A.** Nuorten päihteiden käyttökulttuuria nuorten kuvaamana 1/3
- KUVA 2B.** Nuorten päihteiden käyttökulttuuria nuorten kuvaamana 2/3
- KUVA 2C.** Nuorten päihteiden käyttökulttuuria nuorten kuvaamana 3/3
- KUVA 3.** Videotyöpajan työskentelyn dokumentointikuvat, (kuvat ja kuvatekstit Suomen Syöpäyhdistyksen projektikoordinaattori Tuire Muona)
- KUVA 4A.** Menetelmäpajojen kuvitusta 1/4:
- KUVA 4B.** Menetelmäpajojen kuvitusta 2/4:
- KUVA 4C.** Menetelmäpajojen kuvitusta 3/4:
- KUVA 4D.** Menetelmäpajojen kuvitusta 4/4: Sinuiksi-työmallin päihdekasvatuskvaesimerkkejä
- KUVA 5.** Käry-lehti (7/2014), Suomen Syöpäyhdistys
- KUVA 6.** Fressis-verkkosivu, Suomen Syöpäyhdistys

KUVIOLUETTELO

- KUVIO 1.** Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan kattavuus vuonna 2015
- KUVIO 2.** Vastaaan taustaorganisaation koko
- KUVIO 3A.** Kartoitus
- KUVIO 3B.** Työpajatyöskentely hankevetoisessa kehittämistyöpajassa
- KUVIO 3C.** Nuorisotyölähtöinen arviointi
- KUVIO 4.** Toiminnassa mukana olevat nuoret miehet/pojat käyttävät
- KUVIO 5.** Toiminnassa mukana olevat nuoret naiset/tytöt käyttävät
- KUVIO 6.** Toiminnassa mukana olevien nuorten miesten/poikien oman puheeksi ottamisen tarpeen esille tulo tupakkatuotteiden, päihteiden ja toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla, työntekijöiden arvioimana
- KUVIO 7.** Toiminnassa mukana olevien nuorten naisten/tyttöjen oman puheeksi ottamisen tarpeen esille tulo tupakkatuotteiden, päihteiden ja toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla, työntekijöiden arvioimana
- KUVIO 8.** Nuorten elämäntavoissa esille tulevat haasteet
- KUVIO 9.** Hanketoimijoiden tuki videotyöpajan kehittämistyölle
- KUVIO 10.** Yhdessä oppiminen ja oppimisympäristön laajentumat
- KUVIO 11.** Nuorisotyö primaari- ja sekundaaripreventiona. Sovellettu ja muokattu kuvioista Nuorisotalon ehkäisevä päihdetyö (NEPT) ja siinä kuvatut suojaavat tekijät ja riskitekijät suhteessa ehkäisyntasoon.
- KUVIO 12.** Ehkäisevän päihdetyön paikallisia yhteistyöverkostoja etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla
- KUVIO 13.** Räätelöidyn ja eriyttävän tupakkatyön painopisteet kohdennetussa nuorisotyössä
- KUVIO 14.** Toiminnassa mukana olevien nuorten sekakäyttö

TAULUKKOLUETTELO

TAULUKKO 1. Vastaukset koskevat

TAULUKKO 2. Nuorten miesten/poikien ja naisten/tyttöjen useimmin itsensä esille tuomat tuen tarpeet työntekijöiden arviointien mukaan

TAULUKKO 3. Nuorten elämäntilanteissa esiin tulevia haasteita

TAULUKKO 4. Vieroitusoireet ja kesto keskimäärin

TAULUKKO 5. Arvioi nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön toteutumista työpaikallasi seuraavissa kohdissa

TAULUKKO 6. Videotyöpajatyöskentelyn viritämät pohdinnat suhteessa nuorten tupakointiin ja tupakkatyöhön

TAULUKKO 7. Arviointipalautteiden koontikriteerit

TAULUKKO 8A. Nuorten arviointipalaute Rolling-työmallista

TAULUKKO 8B. Työntekijöiden vertaisarviointi Rolling-työmallista

TAULUKKO 9A. Nuorten arviointipalaute ”Esko” – ”Minna” – ”Kalle” -työmallista

TAULUKKO 9B. Työntekijöiden vertaisarviointi ”Esko” – ”Minna” – ”Kalle” -työmallista

TAULUKKO 10A. Nuorten palautearviointi Päihdepläjäys-työmallista

TAULUKKO 10B. Työntekijöiden vertaisarviointi Päihdepläjäys-työmallista

TAULUKKO 11A. Nuorten arviointipalaute Sinuiksi-työmallista

TAULUKKO 11B. Työntekijöiden vertaisarviointi Sinuiksi-työmallista

TAULUKKO 12. Arvioi nuorille suunnatun ehkäisevän päihdetyön toteutumista työpaikallasi

TAULUKKO 13. Minkälaisessa rakenteessa nuorten palveluverkoston työntekijät toteuttavat ennaltaehkäisevää päihdetyötä paikkakunnallasi?

TAULUKKO 14. Miten tarpeelliseksi koet täydennyskoulutuksen saamisen seuraavista ehkäisevän päihdetyön osa-alueista?

TAULUKKO 15. Nuorten ehkäisevän päihdetyön osa-alueiden painotusnäkemykset täydennyskoulutuksen kehittämisen kannalta

LIITELUETTELO

LIITE 1. Kysely

LIITE 2. Nuorisotyöntekijöiden fokusryhmähaastattelukysymykset toiminnassa oleville nuorille

LIITE 3. Kuinka moni nuorista on ilmaissut haluan keskustella, vähentää tai lopettaa tupakoinnin/ alkoholin/ kannabiksen käytön

LIITE 4. Kuinka moni nuorista on toiminnassa mukana olemisen aikana onnistunut vähentämään tai lopettamaan tupakoinnin/ alkoholin käytön tai kannabiksen käytön

KEHITTÄMISPAJOJEN LIITTEET

LIITE 5. Videopajan osallistuva havainnointi

LIITE 6. Videotyöpajaan osallistuneiden nuorten palautehaastattelukysymykset

LIITE 7. Pajavalmentajien arvio videotyöpajasta

LIITE 8. Menetelmäpajojen aloitustyöpaja

LIITE 9. Menetelmäpajojen tehtävälomake I

LIITE 10. Menetelmäpajojen tehtävälomake II

LIITE 11. Menetelmäpajan koulutuspäivän palautelomake

LIITE 12. Menetelmäpajat/ 1

LIITE 13. Menetelmäpajat/ 2

LIITE 14. Menetelmäpajat/ 3 Liite 13. Menetelmäpajat/ 2

LIITE 14. Menetelmäpajat/ 3

LIITE 15. Menetelmäpajat/ 4

ARVIOINTIPAJOJEN LIITTEET

LIITE 16. Arviointipajojen arviointiohjeistus

LIITE 17. Nuoren videoarviointipalaute

LIITE 18. Nuoren toiminnan arviointipalaute

LIITE 19. Työntekijän videoarviointipalaute

LIITE 20. Työntekijän toiminnan vertaisarviointi I, webropol-lomake

LIITE 21. Työntekijän toiminnan vertaisarviointi II

LIITE 22. Työntekijöiden priorisointia ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutustarpeista

LIITE 23. Nuorten palaute Suomen Syöpäyhdistyksen tupakkatyömateriaalista

Liitteet
Liite 1. Kysely

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Suomen Koulutus- ja Nuorisoyhteisöjen Liiton ja Nuorisoyhteisöjen Liiton yhteinen kysely

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

Tuolitus- ja terveyskyselyn tulokset ja päättyneet eläinlääkäri- ja nuorten työpajoilla

TUUSTATIEDOT

1. Vastaaja

Etuimi ja sukunimi

Sähköposti

Toimipaikka (kuunta, organisaatio/ järjestö/ yhdistys/ säätiö)

Toimipaikan osoite

Pesänumero

Postitoimipaikka

2. Vastaukseni koskevat
- etsiviä nuorisotyöitä
  - nuorten työpajatoimintaa
  - sekä etsiviä nuorisotyöitä että työpajatoimintaa

3. Asiakasnooret, joiden kanssa työskentelen, ovat suuremmalta osin (Voit valita useampia vaihtoehtoja.)

- peruskouluaisia
- toisen asteen opiskelijoita
- ovat jonkin tuen piirissä
- eivät ole mitään tuen piirissä

4. Toiminnassa mukana olevien nuorten määrä?

- alle 10 nuorta
- 11-30 nuorta
- 31-60 nuorta
- 61-100 nuorta
- 101-200 nuorta
- 201-500 nuorta
- yli 501 nuorta

1. NUORTEN TUPAKOINTI, PÄIHTEISIN LIITTYVÄ RISKIKÄYTTÄYTYMINEN JA MUU RIIPPUVUUSKÄYTTÄYTYMINEN

Arvioi prosentteina (%) toiminnassa mukana olevien miesten ja naisten tupakointia

(tavalliset savukkeet) sekä heidän sähkösavukkeiden, nuuskan ja vesipipun käyttöä.

	harvat (alle melko yleisesti (10 yleisesti (41 % hyvin yleisesti (71 % - 70 %)	
ei mitään tupakkatuotteita	☐	☐
tavallisia savukkeita	☐	☐
sähkösavukkeita	☐	☐
nuuskaa	☐	☐
vesipippua	☐	☐
kannabista	☐	☐
alkoholia	☐	☐

6. Toiminnassa mukana olevat naiset käyttivät

	harvat (alle melko yleisesti (10 yleisesti (41 % hyvin yleisesti (71 % - 70 %)	
ei mitään tupakkatuotteita	☐	☐
tavallisia savukkeita	☐	☐
sähkösavukkeita	☐	☐
nuuskaa	☐	☐
vesipippua	☐	☐
kannabista	☐	☐
alkoholia	☐	☐

7. Arvioi toiminnassa mukana olevien naisten omaa, nuorilähisiä puheeksiottamisen

tarvetta (tuen hakemista) päihteiden ja toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla	Naisten kohdalla	Naisten jokin verran	Naisten kohdalla usein
	☐	☐	☐

harvoin

Tupakointi tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Sähkösavukkeen käyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Alkoholin käyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Lääkkeiden väärinkäyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Kannabiksen käyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Nettirippuvuus tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Tietokonepelirippuvuus tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Rallapeli-riippuvuus tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐

8. Arvioi toiminnassa mukana olevien miesten omaa, nuorilähisiä puheeksiottamisen tarvetta (tuen hakemista) päihteiden ja toiminnallisten riippuvuuksien kohdalla.

	Miesten kohdalla harvoin	Miesten jokin verran	Miesten kohdalla usein
Tupakointi tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Sähkösavukkeen käyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Alkoholin käyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Lääkkeiden väärinkäyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐
Kannabiksen käyttö tulee esille puheeksiottamisen tarpeina?	☐	☐	☐

- Nettirippuvuus tulee esille
- puheeksiottamisen tarpeina?
- Tietokonepelirippuvuus tulee esille
- puheeksiottamisen tarpeina?
- Rahapelirippuvuus tulee esille
- puheeksiottamisen tarpeina?
9. Jokin muu kuin edellä mainittu toiminnallinen rippuvuus tulee nuorilla esille puheeksiottamisen tarpeina?
- Naisilla, mikä/ mitkä
- Michillä, mikä /mitkä
10. Mikäläistä havaintojesi mukaan on toiminnassa mukana olevien nuorten rinnakkaiskäyttö (kalden tai useamman aineen samanaikainen käyttö) nuoren sukupuolen ja iän mukaan? Voit valita useamman kohdan seuraavista.
- tupakka/sähkösavuke/alkoholi/lääkkeiden väärinkäyttö/kannabis
- Naiset 16-18-vuotiaat
- Naiset 19-24-vuotiaat
- Naiset 25-29-vuotiaat
- Miehet 16-18-vuotiaat
- Miehet 19-24-vuotiaat
- Miehet 25-29-vuotiaat

II NUORTEN MUKOSMOTIVAATIO TUPAKOINTIA JA PÄIHTEIDEN RISKIKÄYTTÖÄ KOSKIEVA MOTIVAATION TUKEMINEN

11. Kuinka moni nuorista on ilmaissut haluavansa hyvin harva nuori muuttamat nuoret/ useat nuoret keskustella tupakoinnista?
- vähentää tupakointiaan?
- lopettaa tupakoinnin?
- keskustella alkoholin käytöstään?

- vähentää alkoholin käyttöään?
- lopettaa alkoholin käytön?
- keskustella kannabiksen käytöstään?
- vähentää kannabiksen käyttöään?
- lopettaa kannabiksen käytön?

12. Onko nuorten tupakkatuotteiden (tavalliset savukkeet ja sähkösavuke) tai päihteiden käytön muuttunut toiminnassa mukana olemissa aikana?

Miten, määrät, aineet?

13. Kuinka moni nuorista on toiminnassa mukana olemissa aikana omistunut useat nuoret/ muuttama nuori/ hyvin harva nuori vähentämään tupakointia?
- lopettamaan tupakoinnin?
- vähentämään alkoholin käyttöä?
- lopettamaan alkoholin käytön?
- vähentämään kannabiksen käyttöä?
- lopettamaan kannabiksen käytön?

14. Mitä työskentelytapoja käytät nuoren tupakoinnattomuuden edistämiseen?

15. Mitä työskentelytapoja käytät nuoren päihitteettömyyden tukemiseen?

16. Arvioi nuorille suunnattu ehkäisevä päihdeyön toteutumista työpaikallasi seuraavissa kohdissa. Kyllä/ Ei

Nuorille suunnattu ehkäisevä tupakka- ja päihdevalistus näkyvillä työpaikallani (kuten julisteet, flyerit)

Käytämme toiminnassamme nuoren ehkäisevän päihdekasvatuksen apuna netistä löytyvää nuorille suunnattua päihde- tupakka- ja pelihaittoista tiedottavaa materiaalia (esim. eri terveystyöryhmien toteuttamat nettivestit).

Nuorten ehkäisevän päihdeyön kehittämisestä vastaava yhdyshenkilö on nimetty työpaikallani

- Jos kyllä, yhdyshenkilön työkuva ja työhön käytettävä aika on määritelty työpaikallam?
- Työpaikallani on nuorista ja työntekijöistä koostuva nuoren ehkäisevä päihdeystiä
- edistävä työryhmä?
- Jos ei, näetkö sellaisen perustamiseen olevan tarvetta?

17. Kuinka hyvin seuraavat ehkäisevän päihdetyön kehittämissuhteukset vastaavat työsi käytännön tarpeita? Arvioi kehittämissuhteuksia arnettujen vastausvaihtoehtojen kautta.

	ei vastaa	vastaa	vastaa	vastaa
	vastaa	jossakin	erittäin	hyvin
	vastaa	määrin	hyvin	hyvin

Tulee lisätä nuorten itse suunnittelemaa päihdetutkimusta ja tukipalveluita nuorten elämäntapaa muuttavien toimintamallien ja tukipalveluiden avulla.

Tupakkamaittoille ja päihmateriaaleille käytännöllisille nuorille tarjotaan uusia toimintamalleja tukipalveluita ja päihdetutkimusta ja tukipalveluita nuorten elämäntapaa muuttavien toimintamallien avulla.

Käytön aloittelulle nuorille tarjotaan uusia toimintamalleja tukipalveluita ja päihdetutkimusta ja tukipalveluita nuorten elämäntapaa muuttavien toimintamallien avulla.

Lopettamiseen motivoituneille nuorille tarjotaan uusia tukipalveluita ja päihdetutkimusta ja tukipalveluita nuorten elämäntapaa muuttavien toimintamallien avulla.

Tarjotaan tupakkavieroituskoulutusta nuorisotyöntekijöille.

Tarjotaan tupakkamaittojen lopettamiseen tukiryhmiä nuorille.

Tulee vahvistaa laajemmin nuorten kanssa toimivia (kunta + kolmas sektori, urheiluseurat, vapaaehtoisjärjestöt) yhteisiä linjoja siitä, kuinka nuoria tuetaan tupakkamaittojen ja päihdetutkimusten avulla.

Kohtuukäytöstä keskusteleminen tulisi nähdä selvemmin yhtenä osana nuorten päihdekasvatuksena.

18. Mitä mieltä olet työntekijöiden omasta tupakkamaittojen käytöstä (kuten nuuska ja sähkösavuke) nuorten kanssa tehtävässä kohtaavassa työssä?

a. Jos ohjaaja itse tupakoi tai käyttää muita tupakkatuotteita, mitä ajattelet sen vaikutuksista nuoreen?

b. Onko työssäsi tilanteita, joissa näyttää, miten ohjaaja toimii, jos hän itse tupakoi tai käyttää muita tupakkatuotteita? Jos, niin kerro esimerkki.

c. Onko työssäsi tilanteita, joissa tupakasta voi muodostua ikään kuin "työväline". Jos, niin minkälaisista tilanteista tällöin voi olla kysymys?

IV EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN SUHDE NUOREN MUUHUN TERVEYDEN EDISTÄMISEEN

19. Kuinka usein työssäsi kohtaamilla nuorilla tulee esille seuraavia haasteita

	tulee esille harvoin	tulee esille jonkin verran	tulee esille usein
yksinäisyys	☐	☐	☐
lasketunon vahvistamisen tarpeet	☐	☐	☐
koulutusaminen	☐	☐	☐
perhe- ja sosiaalisen elämän	☐	☐	☐
ahdistus, ja/tai paniikkihäiriöt	☐	☐	☐
masennus ja/tai muut mielenrenteyden ongelmat	☐	☐	☐
harrastusten puute	☐	☐	☐
ärsyttömyys	☐	☐	☐
taloudelliset ongelmat (kuten velkaantuminen)	☐	☐	☐
sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat vanhempien kanssa	☐	☐	☐
sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat kaveripiirissä	☐	☐	☐
sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat koulussa, oppilaitoksissa	☐	☐	☐
sosiaalisen kanssakäymisen ongelmat nuorisotyön palvelussa, johon nuori osallistuu	☐	☐	☐

20. Arvioi, kuinka paljon työssäsi kohtuullisilla nuorilla on haasteita seuraavissa elämäntilanteissa
toimii hyvin	jonkin verran haasteita	pajon haasteita
☐	☐	☐
ruokailun säännöllisyys	☐	☐
nuoren terveys	☐	☐
liikunnan harjoittamisen säännöllisyys (sisältää sekä kunto- että aktiivisuuden)	☐	☐
riittävä uni	☐	☐
päivärytmin ylläpito	☐	☐

V NUORTEN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN ALUELLISET KEHITTÄMISTARPEET

21. Millaista on näkemyksesi mukaan alaikäisten tupakan ja päihteiden saatavuus paikkakunnallasi?
22. Miten yhteistyö nuorten ehkäisevässä tupakka- ja päihdetyössä mielestäsi sujuu alueellasi eri palveluiden välillä?
23. Mitkä mielestäsi ovat tärkeimpiä nuorten ehkäisevän tupakka- ja päihdetyön yhteistyökumppaneita esivälille nuorisoyhölle ja/tai nuorten työpajatoiminnalle paikkakunnallasi?
24. Minkälaisessa rakenteessa nuorten palveluverkoston työntekijät toteuttavat ennallaehkäisevää päihdetyötä paikkakunnallasi?
Kunnassani toimii Pakka-toimintamalli (paikallinen alkoholipoliittika), johon kuuluu esivälän nuorisoyhön ja/tai nuorten työpajojen edustaja	Kyllä	Ei	Summitteilla	En tiedä
☐	☐	☐	☐	☐
- Kunnassani on nimetty nuorten ehkäisevän päihdetyön yhtyshenkilö/koordinaattori
☐	☐	☐	☐	☐

V NUORTEN EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN KEHITTÄMISTARPEET ALAN TÄYDENNYSKOULUTUKSEN JA OPETTUKSEN NÄKÖKULMASTA

25. Koulutussuhteeni on
☐	Toimen aste (ammattilinen koulutus)
☐	Opistoaste
☐	Ammattikorkeakoulu

- Ylempi korkeakoulu/ylöpisto
- Joku muu, mikä?

26. Onko omaan peruskoulutukseesi kuulunut nuorten tupakoitettomuuden edistämistä ja tupakoitoinnintapettamista tukevaa ehkäisevää päihdekasvatusta?

- Kyllä
- Ei

27. Jos olet saanut täydennyskoulutusta nuorten ehkäisevästä päihdekasvatuksesta viimeisen kolmen vuoden aikana, kerro koulutuksen sisältö, pituus ja järjestäjä/ohjaaja

28. Miten tarpeelliseksi koet täydennyskoulutuksen saamisen seuraavista ehkäisevän päihdetyön osa-alueista?

	ei tarpeellista	jossakin määrin tarpeellista	erittäin tarpeellista
nuoren tupakoitettomuuden tukeminen	☐	☐	☐
nuoren tupakoitoinnintapettamisen puheeksiottaminen	☐	☐	☐
tiedon lisääminen uusista tupakkatuotteista	☐	☐	☐
nuoren päihderiden riskikäytön vähentämisen puheeksiottaminen	☐	☐	☐
nuoren mielenterveyden ongelmien tunnistaminen	☐	☐	☐
nuoren toiminnallisten riippuvuuksien tunnistaminen	☐	☐	☐
tiedon lisääminen kannabiksen käytökulttuureista nuorilla	☐	☐	☐

29. Miten nuorten ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutusta tulisi mielestäsi kehittää?

30. Mita nuorten ehkäisevän päihdetyön opettussisältöjä tulisi mielestäsi painottaa nykyisin alalla opiskelevien koulutuksessa?

Liite 2. Nuorisoyhteisköiden fokusryhmähaastattelukysymykset toiminnassa oleville nuorille

Kysymykset ei vielä päihitetä käytännelle	Kysymykset jo päihitetä käytännelle
<p>Millaista päihdekasvatusta olet saanut? Missä? Minkä ikäisenä? Kuka päihdekasvatusta piti?</p> <p>Milainen kokemus päihdekasvatusta oli? Mikä siinä oli hyvää? Mikä huonoa</p> <p>Milainen päihdekasvatustilanne oli? Kuville päihdekasvatustilannetta hieman, (Luento, osallistava keskustelu, toiminnallinen neki, päihdepuoli ym)</p> <p>Mietä päihdekasvatustilannetta, missä olet ollut mukana. Toivoisitko, että tilannesta olisi jotain toisin? Mitä?</p> <p>Jos olet itse pitämässä päihdekasvatusta, millaista se on?</p> <p>Milainen päihdekasvatuksen koet hyödyllisenä/hyväksi?</p> <p>Onko päihdekasvatuksella ollut vaikutusta omaan päihteen käyttöösi/päihdekokeiluun? Millainen vaikutus? Koetko saaneesi tarpeeksi päihdekasvatusta?</p>	<p>Kysymykset päihitetä kokkeille nuorille</p> <p>Ikä ja sukupuoli:</p> <p>Mikä siinä lukiteit päihiteksi?</p> <p>-Oliko kokemus hyvä? Miksi?</p> <p>-Oliko kokemus huono? Miksi?</p> <p>Mitä muistat siitä hetkestä?</p> <p>Jos et, mistä saat tietoa päihiteistä?</p> <p>Kuinka kotoasi suhtauduun päihiteisiin? Käyttävätkö, vähemmän tai siten päihitetä, mitä?</p> <p>Minkä ikäisenä kokeit ensimmäisen päihitteen?</p> <p>mitä siä sinut kokeilemaan?</p> <p>missä kokeit?</p> <p>miten päihdyttävä aine/ päihiteet vaikuttivat sinuun?</p> <p>mitä oli suurin tunne kokeilun ensikerran jälkeen?</p> <p>miten näkösi kokeilusta uudestaan? miksi? miksi et?</p> <p>Onko sinulla ihmeitä lähipiirissä ketti käyttävät päihiteitä, jos on kuinka paljon?</p> <p>Tiedotko ketään, joka on lopettanut päihteen käytön?</p> <p>Jos tiedä, miten painunut hänen karsa lopettamisensa syistä, jos olet, mitä syitä tain mainita?</p> <p>Mikä on mielestäsi kohtoukyttöä pysytkö siihen?</p> <p>Miten mielestä emäntäehkäisevän päihdevalistuksen? missä, sitä tending?</p> <p>onko se herättänyt sinut ajattelemaan päihteen haittoista?</p> <p>ainoa se vaihtoehtoja, kunta päihitetä voivat olla osa elämästä?</p> <p>tehdäkö sitä tarpeeksi?</p> <p>Osaatko hakea oikeaa tietoa päihiteistä, jos osaat, mistä haet?</p> <p>Minkälainen päihdevalistus mielestäsi toimii tai minkälaisista sen sinusta pitäisi olla?</p>
<p>Kysymykset jo päihitetä käytännelle</p> <p>Millaista muistojasi sinulla on peruskoulu ja 2.asteen oppilaitoksen päihdekasvatuksesta?</p> <p>-Oliko kokemus hyvä? Miksi?</p> <p>-Oliko kokemus huono? Miksi?</p> <p>Milloin olet aloittanut päihteenkäytön? (Tupakka, nuka, alkoholi, huumeaineet)</p> <p>Mitä tekijät vaikuttivat päihteenkäytön aloittamiseen ja käytön jatkamiseen?</p> <p>siitä kiinni?</p> <p>Puutuuko joku päihteenkäytöstä?</p> <p>-kuka? lopettaa, nuorisoyhteisköitä, vähemmän, joku muu aikuinen?</p> <p>-Miksi vaiheesta?</p> <p>-Miten kait tilanneen?</p> <p>Oleisiko toivonut, että joku olisi puuttunut päihteenkäytöstä?</p> <p>-Miksi vaiheesta?</p> <p>-Milla tavalla?</p> <p>Milainen tilanne sai sinut tekemään ensimmäisen kerran apua päihteenkäytöstä?</p> <p>Millaista apua sinulle on tarjottu?</p> <p>-Mikä toimii? Miksi?</p> <p>-Mikä ei toimi? Miksi?</p> <p>Kerro vapaasti ajatuksistasi, kokemuksistasi liityen nuorille tarjottuun päihdevalistukseen ja päihdekasvatukseen.</p> <p>-Millaista olet mielestäsi hyvä päihdekasvatusta? Miksi?</p>	<p>Kysymykset päihitetä kokkeille nuorille</p> <p>Ikä ja sukupuoli:</p> <p>Mikä siinä lukiteit päihiteksi?</p> <p>-Oliko kokemus hyvä? Miksi?</p> <p>-Oliko kokemus huono? Miksi?</p> <p>Mitä muistat siitä hetkestä?</p> <p>Jos et, mistä saat tietoa päihiteistä?</p> <p>Kuinka kotoasi suhtauduun päihiteisiin? Käyttävätkö, vähemmän tai siten päihitetä, mitä?</p> <p>Minkä ikäisenä kokeit ensimmäisen päihitteen?</p> <p>mitä siä sinut kokeilemaan?</p> <p>missä kokeit?</p> <p>miten päihdyttävä aine/ päihiteet vaikuttivat sinuun?</p> <p>mitä oli suurin tunne kokeilun ensikerran jälkeen?</p> <p>miten näkösi kokeilusta uudestaan? miksi? miksi et?</p> <p>Onko sinulla ihmeitä lähipiirissä ketti käyttävät päihiteitä, jos on kuinka paljon?</p> <p>Tiedotko ketään, joka on lopettanut päihteen käytön?</p> <p>Jos tiedä, miten painunut hänen karsa lopettamisensa syistä, jos olet, mitä syitä tain mainita?</p> <p>Mikä on mielestäsi kohtoukyttöä pysytkö siihen?</p> <p>Miten mielestä emäntäehkäisevän päihdevalistuksen? missä, sitä tending?</p> <p>onko se herättänyt sinut ajattelemaan päihteen haittoista?</p> <p>ainoa se vaihtoehtoja, kunta päihitetä voivat olla osa elämästä?</p> <p>tehdäkö sitä tarpeeksi?</p> <p>Osaatko hakea oikeaa tietoa päihiteistä, jos osaat, mistä haet?</p> <p>Minkälainen päihdevalistus mielestäsi toimii tai minkälaisista sen sinusta pitäisi olla?</p>

Liite 3. Kunkin moni nuorista on (lmaissut haluaa keskustella, vähentää tai lopettaa tupakoinnin/ alkoholin/ kannabiksen käytön

	hyvin harva nuori	muutamia nuoret	useat nuoret	Yhteensä	Keskiarvo
keskustella tupakoinnin lopettamisesta?	77	75	9	161	1,58
vähentää tupakointiaan?	39	96	23	158	1,9
lopettaa tupakoinn?	62	87	10	159	1,67
keskustella alkoholin käyttöään?	57	78	24	159	1,79
vähentää alkoholin käyttöään?	64	78	16	158	1,7
lopettaa alkoholin käyttö?	113	41	3	157	1,3
keskustella kannabiksen käyttöään?	97	50	7	154	1,42
vähentää kannabiksen käyttöään?	113	32	7	152	1,3
lopettaa kannabiksen käyttö?	123	24	6	153	1,24
Yhteensä	745	561	105	1411	1,54

Liite 4. Kunkin moni nuorista on toiminnsassa mukana oleminen aikana omistunut vähentämään tai lopettamaan tupakoinnin/ alkoholin käyttöä tai kannabiksen käyttöä

	useat nuoret	muutama nuori	hyvin harva nuori	Yhteensä	Keskiarvo
vähentämään tupakointia?	8	69	76	153	2,44
lopettamaan tupakoinnin?	0	33	120	153	2,78
vähentämään alkoholin käyttöä?	16	97	40	153	2,16
lopettamaan alkoholin käyttöä?	1	26	119	146	2,81
vähentämään kannabiksen käyttöä?	11	56	73	140	2,44
lopettamaan kannabiksen käyttöä?	5	30	103	138	2,71
Yhteensä	41	311	531	883	2,56

Liite 5. Videopajan osallistuva havainnointi

Päivämäärä:
Kirjallinen yleiskuvauksen päivä: _____
Nuorten läsnäolo: _____

	Havainnot & muistuttavat	Nuorten kommentit & keskusteluja
Toimintaan ja prosessin ottautuminen > esim. ideointi, tuottaminen, toimintaan osallistuminen, motivoituminen, työskentelyn edistämisen		
Innostuneisuus > esim. mitkä asiat työskentelyssä saivat kiinnostamaan ja millaiset toimintatavat sitoutavat työskentelyyn		
Ohjauksen hyödyntäminen > esim. miten vastaanottaa, pyytää ja hyödyntää ohjausta, apua, tukea, reflektointia		
Ajatuksen jakaminen tupakasta/päihteistä > esim. tuoko spontaanisti/toiminnan äärellä puhueksi tupakan ja päihteen. Millaista pohdintaa niistä käy		
Toiminnan mielekkyys > esim. vaikuttaako hankeprojektyöskentely motivovalta ja mielellisiä toimintatavalla. Miten havaittavissa toiminnan ja vuorovaikutuksen kautta		
Oleminen nuortosaustantuntijana > esim. omien mielipiteiden, ajatusten esilletoonti, nuorilla tuotettavan materiaalin tuettu hyödy ja merkityksellisyys		

Liite 6. Videopajaan osallistuneiden nuorten palautehaastattelukysymykset

"Miten meni noin niinku omasta mielestä?"

Määriä kysymys: "Mikä koki sinua eniten haastavana osana?"

- Milläisen koulunvastaan ammatit hankeprojekteille? (voidaan eritellä halutessa erikseen ideointi- ja tuotospajat)
- Mitä hankeprojekteja jäi omaan taskuun? (Mitä uusia asioita / työmenetelmiä tai – tekniikoita opit hankeprojektiin aikana?)

Esim. videokuvaus, valokuvaukset, tuotoksen suunnitteluprosessi, työvälineistö, väestintätoimia, yhteistyötapa, uutta tietoa tupakkatuotteista, uusia ideoita tehdä "terveysvalistusta", mitä muuta,

"Kun te mielestäni koki sen, että saatte itse suunnitella toisille nuorille tupakkamateriaalia? (4 "Ihan sama" - 10 "Tosi mielestä")"

- Mitä hankeprojekteja voitaisiin tehdä toisiin, joita se olisi vielä toimivampi tai parempi nuorten kannalta?
- Minkäläisen koulunvastaan ammatit pajoilta saamaa ohjauksen ja ideointin tukeen?
- Tuliko tuotosten ideointiin ja tekemisen aikana pohdittua omaa suhdetta/asetetta tupakkatuotteisiin? Jos tuli, niin millä tavoin?

Liite 7. Pajavalmentajien arvio videopajasta

1. Kuvaile hankeprojekti-prosessin toimivuutta työpaikkojen kannalta
Voit pohtia esimerkiksi seuraavia, hankkeesta annettu informaatio ennen hankeprojekti-alkua, hankeprojekti-alkua, aikataulu, käytetyt työvälineet ja menetelmät, hankkeen "istuminen" työpaikkojen arkeen, yhteistyötapa jne.

2. Millaista oli hankkeen tarjoama videotuotosten tekoon suunnattu ohjaus, tuki ja opetus?

Voit kuvata, oliko ohjaus, tuki ja opetus esimerkiksi riittävä/riittämätöntä, tarpeellista/tarpeetonta, nuoria palvelevaa/ei palvelevaa, työpaikkojen sisällyttävä/tukevaa/ei tukevaa, ammattimaisia/ei ammattimaisia, nuorten omakohtaisista toimintaa tukevaa/ei tukevaa... jne.

3. Miten ja millä tavalla hankeprojekti-ohjelmassa näkyi nuorilähtöinen ja osallistava työtap?

4. Koe ko, että voitte hyödyntää nuorten tekemiä tuotoksia?

Laita resti, mikäli vastaat "kyllä" Työpaikatoiminnassa / Etsovässä nuorisotyössä/ Muualla, missä?

5. Havaitko, että hankeprojektiin osallistuneiden pajalaisten ja valmentajien/henkilökunnan, tai nuorten keskinäisissä keskusteluissa tupakkateema/tupakkatuotteet olis nouseut keskustelun aiheeksi aiempaa enemmän hankeprojektiin aikana?

En havainnut lisääntyneitä tupakkateemoihin liittyvää keskustelua valmentajien ja nuorten välillä

Havaitsin lisääntyneitä tupakkateemoihin liittyvää keskustelua valmentajien ja nuorten välillä / kysyä millaista

En havainnut lisääntyneitä tupakkateemoihin liittyvää keskustelua nuorten keskinäisissä keskusteluissa

Havaitsin lisääntyneitä tupakkateemoihin liittyvää keskustelua nuorten keskinäisissä keskusteluissa / kysyä millaista

6. Vapaa palaut

Liite 8. Mentimäpajojen aloitustyöpaaja

Miten puluaa tapakasta ja päikestä nuorta osallistaa?
 Tarvitseeko ehkäisevän päihdeyhtymän lisää ehkäiseviä, riskikäyttäytymistä, lopettamista tukevia vai mahdollisesti kaikkia näitä lähestymistapoja?
 Koulutus- ja kehittämispäivä etsivän nuorisotyön ja nuorten työpaajojen työnetkijöille

Anne Puuronen, Suomen Syöpäyhdistys

> Päihheet ja tupakkatuotteet etsivässä nuorisotyössä -hankkeen esiteily ja keskustelu
 > Heikki hankkeen kyselyyn pääteemojen ja kysymysten kommentoinnille

Mari Tapio, Preventimi

Katsaus nykyisiin ept:n työpaajiin. Mitä on vaikuttava, laadukas ja eettinen ehkäisevä päihdetyö etsivässä nuorisotyössä ja työpaajoilla?

Riikka Nurmi, Suomen Mielensterveysry

Tuokan ja päihdetien puhekesi ottaminen etsivässä nuorisotyössä ja työpaajaympäristössä -toiminnallinen koulutus

Tuire Muona, Suomen Syöpäyhdistys

Koulutusnäkökulman koonta vapaaehtoisesti keskustellen: Mitä ideoita kestiin väitöksi omaan työhön? Koulutuksen herättämät ajatukset ja pohdinnat

Yhteistyökumppaneiden oman työpaajoin suunnittelu

- ideoita & sopiminen prosessin pääsäälinstä ja välttavästä työskentelytavasta
 - työskentelyä työpaajoin tutkimusosan niveltymisen prosessin läpivienttiin) ja työskentelykaloraulusta sopiminen (toukokuu–huhtikuu 2015), mahdolliset lujahakemukset
 - prosessikohtaiset viitehenkilöt, yhteistyöedut, hankkeen aikainen yhteydenpitoaapa (Poulo, suljettu fb-ryhmät?)
 - alustavaa ideointia paajatuostoon jatkotyötä ja hyödyntämisestä

Liite 9. Mentimäpajojen tehtävälomake I

Hankkeessa toteutetaan valtakunnallinen webropolipohjainen kysely ept-työskentelytapojen kehittämistä etsivää nuorisotyötä tekemille ja työpaajaympäristössä toimiville. **Mitä asioista kyselyssä sinun mielestäsi tulisi kysyä? Mikä kysymys vie toimivia käytäntöjä eteenpäin? Mikä kysymys on edistää asioita, jotka ovat haasteellisia tai herättävät kritiikkiä, kysymyksiä?**

Vaikuta siihen, minkälainen kysely sinä ja kollegas ohjaisi suorite vastatarvoteksemme! Varmista, että sinä on oikeat kysymykset!

TEKNISIÄ KYSYMYKSIÄ

- Kyselyyn toteutusajankohhta, vastausaika ja nimi?

SISÄLLÖLLISIÄ KYSYMYKSIÄ

- 1) Nivekoinnuteiden ja päihdetien limereneminen etsivässä nuorisotyössä ja työpaajaympäristössä
 2) Tuokan- ja päihdetyötä koskevat onnistumiset ja kehittämistarpeet etsivässä nuorisotyössä ja työpaajaympäristössä
 3) Ehkäisevän päihdetyön rajaaminen ja toisaalta sen laaja-alaisuuden vahvistaminen etsivässä nuorisotyössä ja työpaajaympäristössä

VIITITTÄVIÄ LUISIA KYSYMYKSIÄ

- Jorain uutta, jorain muuta?
- Nuorisokulttuurien ehkäisevä päihdetyö, mitä se voisi olla tai on?
- Kommentteja, keskustelua, ehdotuksia

Liite 10. Mentimäpajojen tehtävälomake II

Työpaajatyöskentelyn/ prosessin ideointia ja suunnittelu
 Tämän työpaajan/ prosessin ideointia ja suunnittelun vastuuhenkilöt on:
 NIMI, sähköpostiosoite ja gsm.
 KUNTA, Nuorisotoimi ja osoite:

I Työpaajan/ prosessin kohdistus

- 1) Yksilö, pienryhmä/ työskentely vai molemmat? Ideoi työpaajalle/ prosessille alustava nimi!

Yksilöryhmä:

- a) emallaitehävisevä
- a) emallaitehävisevä
- b) puhekesi ottaminen & tunnustaminen
- c) lopettamisen tukeminen
- 3) Prosessin kohderyhmän mietintää, valitun ept-lähestymistavan kannalta
- 4) Suunnittelu kesto, montaku kertaa nuorta/ ryhmää tavataan (arvio)
- 5) Nuoren näkökulma ja osallistaminen: Miten tapoja, miten osallistat nuoren/ nuoria prosessin aiheen äärelle, sen valintaan ja siitä päättämiseen?

II Työpaajassa/ prosessissa käytettävät menetelmät

- 6) Minkälaisia ept-menetelmiä olet käyttänyt työssä tähän mennessä?
  - a) Nimeä 1-3 esimerkkiä:
  - b) Mikä niissä on ollut onnistuneinta, miksi?
  - c) Mikä niissä ei ole mahdollisesti toiminut, miksi?
  - 7) Miten edellisen pohjalta, minkälaiset menetelmät ja työskentelytapa sopisi tämän prosessin aloittamiseen, työskentelyyn ja lopettamiseen. Mikä niistä tekkee etsivä/ työpaajatyöerityisiä?

Alustus:

Työskentely

Lopettaminen

- 8) Nuoren näkökulma ja osallistaminen: Miten tapoja, miten osallistat nuoren/ nuoria prosessin työskentelytavoitteen ja menetelmien valintaan ja niistä päättämiseen

III Työskentelyn tavoite ja vaikuttavuuden arviointi

- 9) Mikä on työpaajan/ prosessin tavoite valitun ept-lähestymistavan ja kohderyhmän kannalta?
- 10) Miten nuori- ja nuorisotyölähtöisiä arviointitapoja, jolla voit kurata /mitata työskentelyn tavoitteen onnistumista
- Nuori- ja nuorisotyölähtöinen arviointi:
- Nuorisotyölähtöinen arviointi:

IV Työpaaja/ prosessikohtainen hankeyhteistyö

- 11 a) Mahdollinen erillinen tutkimuslupahakemus työpaaja/ prosessia koskien?
- Mille taholle osoitetaan/ Kenellä haetaan? Laita alla yhteyshetodot

Nimi:

Yhteyshetodot: (osoite, puh ja s-posti)

- 11 b) Sovitaan työpaajan/ prosessin aikatauluista tulevan kesän- syksyn aikana (takarajana syyskuu 2015)
- 11 c) Sovitaan tavasta, jolla hankkeen tutkija voi osallistua työpaajan/ prosessin havainnointiin.
- 11 d) Sovitaan työpaajan/ prosessin kevyistä raportoin- ja arviointtavasta

Nuoren/ Nuorten arviointiin osallistaminen:

Liite 11. Koulutus- ja kehittämispäivän palautelomake

KOULUTTAJAT	
Puheenvuoro:	kyllä ei
Asiasisältö oli kiinnostavaa	
Asiasisältö oli tarpeellista	
Alkoi helposti osasamisen sai vahvistusta	
Opin uutta	
Tönnäryksittävät harjoitukset ja ryhmätyöt	
Harjoitukset olivat minulle ennuudestaan tuntuja	kyllä ei
Harjoitukset olivat kiinnostavia ja innostavia	
Harjoitukset vahvistivat aiempaa osaamista	
Opin uutta	

HAKKETOIMIJAT	
Puheenvuoro	kyllä ei
Esitellyt ept-materiaali oli kohdallisesti valittua	
Esitellyt ept-materiaali oli minulle ennuudestaan tuttua	
Esitellyt ept-materiaali herätti uusia ajatuksia	
Palautteen kokoamis- ja kysymistapa oli innostava	
Sain hankkeen kehittämistävotteita selkeään kuvaan	
Sain hankkeen toimijoista ja yhteistyöohjeista selkeän kuvan	
Sain hankkeen tavoitteista selkeän kuvan	

Kehittämistehävät	
Kyselyn työtyö	kyllä ei
Kyselyn teemat tulivat hankkeen kehitystehäviksi	
Kyselyn teemat olivat ajankohtaisia	
Kyselyn suunnittelu haastoi miettimään ept-kysymyksiä uudesta näkökulmasta	
Kyselyn kehittämistehävöihin vaikuttaminen oli kiinnostavaa	

Työpajan/prosessin työtyö	
Yksitykselliset	kyllä ei
Työskentely konkretisoi omaa paikkaani hankkeessa	
Työskentelymateriaali auttoi minua prosessin suunnittelussa	
Sain työskentelyn kautta selkeitä suunniin siihen, miten etenen prosessini kanssa	

2. Anna kokonaisarvio koko päivästä asteikolla (1-5) Miten koulutuspäivä vastasi odotuksiasi?

- 1= vastasi odotuksiani huonosti tai ei lainkaan
 2= vastasi odotuksiani kohtalaisesti ja vain osittain
 3= vastasi odotuksiani varsin hyvin
 4= vastasi odotuksiani hyvin
 5= vastasi odotuksiani oikein hyvin

Liite 12. Menetelmäpajat/1

Rolling- Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus ARVIOITAVA OPPITUNTIMALLI (1): Rolling – Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus

Kehittämispäivän toteuttamispaikka: Pohjoisen Keski-Suomen ammattioppilaitos, Tervola
 Kohderyhmänä ammattikoulun ensimmäisen vuoden opiskelijat, nuoret olivat ikältään 16–18-vuotiaita
 Ryhmä neljä, ja kussakin ryhmässä keskimäärin kymmenkunta oppilasta
 Aikaa varattu koko settiin 45 min. x 2 per ryhmä

TYÖMALLIN KEHITTÄJÄJEN TISEARVIOINTI

"Aika riitti juuri. Jälkeenpäin mietittävä, tehtävät olisivat toimineet paremmin omia kokonaisuukinain, esim. yhteen tehtävään olisi voinut varata vaikka sen 45min. Tällöin tehtävään olisi ehtinyt syventyä ajan kanssa. Nyt jouduimme väliä ohittamaan. Tehtävät vaativat myös sitä, että ryhmä on tosilleen ennuudestaan edes vähän tuttu. [...] Tehtävät soveltuvat mielestäni hyvin ammattikoulutalolle ja lukioilaille, mutta myös esim. työopinturille. Paljon riippuu vetäjästä ja hänen panoksestaan. Yhtymme nimenomaan keskustella nuorten kanssa ja keräämme paljon myös omista kokemustilastamme ja nuoristamme, jolla kohtaanme työssäme esimerkkekin kautta. Näistä nuoret olivat kovasti kiinnostuneita."

PALAUITE NUORILTA

Palaute pyydytti jokaiselta nuorelta: "Palaute nuorilta oli hyvä. Eriytyisesti nuoret pitivät siitä, että heidän kanssaan keskusteltiin aiheesta, eikä se ollut välttämätöntä. Ennenkäsikin tehtiä, oli meidän nuorten mielestä paras. Päihdeverkostotietäviä hyvin. Sitä toimisi ehkä paremmin hieman vanhempien nuorten kanssa. Kuakerffit toimivat hyvin. Nuoret olivat mieltä erityisen kiinnostuneita, koska ne olivat pääsääntöisesti nuorten näkökulmasta otettuja".
 Osa kuvakorttien valokuvista ovat otaneet nuoristojohtajilta tse.

Oppituntimalli (1)

Työskentelyvaiheet, harjoitukset: 1-4 (ks. alla)

HARJOITUS 1: Miten meni noin niinku omasta mielestä?!

HARJOITUS 2: Miten menne vai mennekö ollenkaan?!

HARJOITUS 3: Kompastuun kivenni!

HARJOITUS 4: APU-VAI! Mida sata saa?!

Jokainen harjoitus on kohdittu löytyä sitä erikseen kuvaava ohjeistus t: tavotte, työkalut, toiminta ja purku
 -Materiaali: kuvakortit, palveluverkostot ja nuorten palautelomake (mukaan liitteenä)

Eri huomi: Määränsäälän viimeisessä liitteessä on valittu kokeen tehtäväainio arvioitavaksi varsen vain karstotavotte. Arvioitavassa ei oteta uusia valokuvia vaan käytetään mallissa mukana olevia valittuja kuvakortteja.

HARJOITUS 1: Miten meni noin niinku omasta mielestä?!

Tavoite: Pöytä palheiden vaikutusta elämään.

Työkalut: Elokuva joku pieni palta esim. Heindeenpöitin – pako joulusta 2010.

Toiminta: Katsotaan yhdessä elokuvasta pätkä, jossa käsitellään päihdekuittuuriin liittyviä asioita kuton arvoja, asenteita ja ymmärtä.

Purku: Ensin parit saavat keskustella yhdessä elokuvasta n. 5min, jonka jälkeen keskustellaan elokuvasta koko ryhmän kanssa.

- Millainen tilanne päihteenkötölli oli elämässään?
- Miten hyvin/huonosti hänen asiat olivat?
- Mitkä teijät tulivat päihteenkötölli hänen elämässään?
- Mitä vastonkemyksiä päihteenkötölli oli elämässään?
- Mita oli menne-pöiteen?
- Mita seivrymiskerinoja hänellä oli käytössä?
- Keta päihteenkötölli turvaverkkoon kuulu?
- Otko hänellä turvaverkosta?
- Mita merkitys kavereilla oli päihteenkötölli elämässä?
- Millaista tukea hän sai kavereilta?
- Mita päihteenkötölli tulevaisuus näyttää?
- Miten päihteenkötölli olist voinut toimia toisin?
- Mita tunteita elokuva sinussa herätti?

<p>HARJOITUS 2. Mitän menee vai meneekö ollenkaan?</p> <p>Tavoite: Pohia omaa päihteen käyttöä.</p> <p>Työkäsit: Kuvakortit</p> <p>Toiminta: Jokainen ryhmäläinen valitsee 1-3 kuvakorttia, jotka heidän mielestään kuvastaa jollain tavalla heidän nykyistä päihteenkäyttöä tai suhtautumista päihtisiin.</p> <p>Purku: Parit keskustellevat kuvakorttien ja kysymysten avulla n.15min, jonka jälkeen keskustellaan vielä ryhmässä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miten itse käytät päihtettä? Mikä et käytä? • Heräskö sinulle etokuvan katsottuasi huoli omasta päihteen käytöstä? • Miksi? Mikä asiat aiheuttavat huolta? • Miksi ei? Mikä tekijä suojaavat sinua päihteen väärinkäytöltä? • Milläisin haastavin tilanteisiin olet joutunut päihteen takia? Millen selvität sitä? • Luuletko, että päihteen käyttö muuttuu lähitulevaisuudessa? • Mitä muutosta haluaisit? • Mitnen saat muutoksen aikaan? • Mitkä asiat valkeuttavat/tukevat muutosta? 	<p>HARJOITUS 3. Kompastuin kiveen?</p> <p>Tavoite: Tuoda esille nuoren elämässä olevia huolia, jotka voivat altistaa päihteen väärinkäytölle.</p> <p>Työkäsit: Kuvakortit</p> <p>Toiminta: Valitaan yhdessä kuvakortista neljä huolta, jotka puhuttelevat nuoria. Mietitään pienryhmissä, mitä kuullen nuorille on tapahtunut käyttäen apuna alla olevia kysymyksiä.</p> <p>Purku: Jokainen pienryhmä rakentaa nuoren elämäntarinan (alkaa n. 15min) ja esittää tuotoksensa muulle ryhmälle (alkaa n.10min).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mitä kuvan nuorelle on tapahtunut? • Minkälainen perhe nuorella on? • Minkälainen lapsuus nuorella on ollut? • Onko nuorella ystäviä? • Miten ystävyysvähteet vaikuttavat nuoren tilanteeseen? • Mitä huolia tai murheita nuorella on? • Mitä teoi kuvain nuorelle tuntuu? • Miten nuori voisi selviytyä tilanteesta? • Mitä itseäsi nuori tarvitsee? 	<p>HARJOITUS 4. A-PU-VAI: Mitä sitä saa?</p> <p>Tavoite: tiedostaa, milloin on aika hakea apua ja mistä sitä saa.</p> <p>Työkäsit: Päihdeverkko-kortit</p> <p>Toiminta: Jokainen valitsee kortista kaksi tahoja ja miettiä, missä tilanteessa niitä tahoja voi ihdistyä.</p> <p>Purku: Etoin parit keskustellevat aiheesta noin 10min, jonka jälkeen keskustellaan vielä loppu ryhmässä erilaisista päihdepalveluista ja siitä, miten niihin voi ottaa yhteyttä.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Missä tilanteessa voitaisiin tarvita uupouksen ihmisen apua? • Mitä tahoja on helppo ihdistyä? Entä vaikeaa? • Mitkä asiat sinun vaikuttavat? • Miksi avun pyytäminen voi olla haastavaa? 																								
<p>Päihdeverkkoista</p> <table border="1"> <tr> <td>KUNNAN NUORISYÖNTTEKIA</td> <td>KAVERIT</td> <td>SISÄRIKSET</td> </tr> <tr> <td>NUORISYÖNTTEKIA</td> <td>LAAMÄRI</td> <td>TYÖPAHOHJAAMAT</td> </tr> <tr> <td>KOULUTERVEIDEHOITAJA</td> <td>KURATTORI</td> <td>SEURAKUNNAN NUORISYÖNTTEKIA</td> </tr> <tr> <td>KOULUPSYKOLOGI</td> <td>SEURAKUNNAN NUORISYÖNTTEKIA</td> <td>SOSIAALITYÖNTTEKIA</td> </tr> <tr> <td>OPETTAJA</td> <td>SUKULAISET</td> <td>JÄSTENJÄRJESTELU</td> </tr> <tr> <td>AITI</td> <td>AUTTAVA PUHELIN</td> <td>MEIKKILINENKESKUS</td> </tr> <tr> <td>ISÄ</td> <td>NETIN KIRJETTÖMÄT KYSELYPALSTAT</td> <td>KOULLUKENTTAVALUSTAA</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td>HARRASTUSTOIMINNAN VALMENTAJA</td> </tr> </table>			KUNNAN NUORISYÖNTTEKIA	KAVERIT	SISÄRIKSET	NUORISYÖNTTEKIA	LAAMÄRI	TYÖPAHOHJAAMAT	KOULUTERVEIDEHOITAJA	KURATTORI	SEURAKUNNAN NUORISYÖNTTEKIA	KOULUPSYKOLOGI	SEURAKUNNAN NUORISYÖNTTEKIA	SOSIAALITYÖNTTEKIA	OPETTAJA	SUKULAISET	JÄSTENJÄRJESTELU	AITI	AUTTAVA PUHELIN	MEIKKILINENKESKUS	ISÄ	NETIN KIRJETTÖMÄT KYSELYPALSTAT	KOULLUKENTTAVALUSTAA			HARRASTUSTOIMINNAN VALMENTAJA
KUNNAN NUORISYÖNTTEKIA	KAVERIT	SISÄRIKSET																								
NUORISYÖNTTEKIA	LAAMÄRI	TYÖPAHOHJAAMAT																								
KOULUTERVEIDEHOITAJA	KURATTORI	SEURAKUNNAN NUORISYÖNTTEKIA																								
KOULUPSYKOLOGI	SEURAKUNNAN NUORISYÖNTTEKIA	SOSIAALITYÖNTTEKIA																								
OPETTAJA	SUKULAISET	JÄSTENJÄRJESTELU																								
AITI	AUTTAVA PUHELIN	MEIKKILINENKESKUS																								
ISÄ	NETIN KIRJETTÖMÄT KYSELYPALSTAT	KOULLUKENTTAVALUSTAA																								
		HARRASTUSTOIMINNAN VALMENTAJA																								

<p>Valokuvien ottamista koskeva tehtäväaanto</p> <p>OTA VALOKUVIA, JOIHIN LIITYTTÄ PÄIHTEET: Miten nuorison päihteenkäyttö näyttäytyy kuvina.</p> <p>Saat itse määrätellä, mikä on päihde. Älä kuvaa tunnistettavaa hahmoja. Ei porroa, eikä muutenkaan esivien miehiä mahdollisesti traumatisoivia elementtejä ☹</p>	<p>Ja lopuksi – terveiset meille, sana on vapaa:</p> <p>Palaute – Feedback ☹</p> <p>Arvioi asteikolla 1-10 kuinka... TARPELLISTA juuri kokemasi oli: _____ Kuinka paljon UUTTA OPIT: _____</p>
---	---

Liite 13. Menetelmäpöytä / 2

"Esko" - "Minna" - "Kalle" - Isetuntosa vahvistava päihdekeskus

Kehittämispajan toteuttamispaikka: Kouluunsaen Yläkoulu, Äänekoski
 Kohderyhmä: 7luokkalaisten tyttöjen yhdistys Isetuntotouhuma, yhteensä 18 oppilasta
 Työpajan tavoite: Yläkouluille suunnattu päihdekasvatustyö, jonka keskeisä on Isetunnon vahvistaminen, omien valintojen pohdinta ja valintoihin vaikuttavien tekijöiden arvioiminen, ei suoranaisesti päihdetä.

"Yhteistyö. Koulunsaen yläkouluun kanssa alkoi mahdollisen ryhmän kartoittamisella. Ollimme yhteisessä koulun rehtorin, joka onni rajoittamattomalle suvauksessa ja kehityksen olti kotoisissa koulun liikunnan ja tervetsevissä opettajin. Tämän jälkeen ryhmäksi tarkentui 7luokkalaisten tyttöjen yhdistys Isetuntouhuma, koska liikuntatunti ovat tapahtumia ja koinne, että pajon suorittamiseen tarvitaan vähintäänkin kaksi oppituntia. Pajapajaksi kokoonnuimme Äänekosken Isetuntouhuma yhdistys tytöiden ja opettajan kanssa ja jaoinme ryhmän koinne. Tämän jälkeen jatkuduimme erillisin tiloihin ja aloitimme suunnittelemaan pajatytöskentelyä."

Menetelmänä hahmot (case), tarinallisuus, ryhmätyö, keskustelu, erilaiset toiminnalliset menetelmät kuten piirtäminen, testi, äänestämisen, keskustelu.

Aikaa varattu pajan pitämistä varten kaksi tuntia.

TYÖPAJAMALLIN KEHITTÄJÄIN TSEKSEVOINTI

"Ryhmissä käytetty kaikissa ryhmissä suju melko hyvin vaikka ohjaajat ja nuoret olivat väriä toisilleen. Toki normaalia jostella oli nähtävissä melko ohjajan animattailuola ryhmä saatiin kuitenkin toiminnalliseksi. Menetelmästä voisi kuitenkin saada merkittävä määrän enemmän irtä, jos toteutuskortti olisi käytettävissä enemmän ja ryhmä olisi turumpi. Samalla toiminnallisuutta voisi lisätä monella eri tavalla ja asiaa voisi käsitellä muun muassa draaman, musiikin tai muun liikkeeseen perustuvan menetelmän kautta."

NUORTEN PALAUTE

"Palauteen perusteella nuoret olivat sitä mieltä, että kyselyn toimintatapa päihdekeskustuksessa oli hyvä ja samanaista toivottuun lisää. Erityisesti nuoret pitivät juuri Isetuntoukon liittyvistä osista sekä omien valtuuksien miettimisestä suhteessa omaan elämään ja valintoihin. Tämä vahvistaa näkemystä siitä, että Isetunnon vahvistamisella todellaakin on merkittävä rooli päihdekeskustuksessa ja sitä pitäisi huomioida paremmin."

Työskentelyprosessi

- Työskentelyvaiheet, ohjeistus ja tehtävät on järkevä koinne eri hahmon /caseen kodalla kuvattu erikseen (tarvikkeet, esivalmistelu, tehtävän kulu ja keskustelu)

- "Esko" - hahmo / case 1

- "Minna" - hahmo / case 2

- "Kalle" - hahmo / case 3

Materialit:

- Erikko, A. & Hamukallio, M. 2011. Raportti: Nuorisoyhteiskorjetti. Mielen hyvinvoinnin työkalut verkkoon

- Nuorisiohjaajille ja nuorten hyväksi. Suomen Mielenterveysseura. Sitra. Kirjapaino Jaari Oy

- Pessiuun lasten vahvuuskortit ja Suomen Mielenterveysseuran vahvuuskortit

- Raportista tarvittavat sivut kopioituna ja molemmat vahvuuskortit löytyvät tämän pajan ohjeistamisalustasta.

Kortteja voi myös tilata:

Pesäpöj. Lasten vahvuuskortit

<https://veivakkokluppa.pESPADuu.fi/nuote/58/lasten-vahvuuskortit>

Suomen Mielenterveysseura ry. Vahvuuskortit

<https://www.mielenterveysseura.fi/tilausteet-ja-kortit/vahvuuskortit>

ALKUINFO TYÖPAJAN TYÖMATERIALEJA

Oppitunnit malli "Esko", "Minna" - ja "Kalle" - Isetuntuna vahvistava päihdekasvatus, sisältää kolme erilaista työskentelytapaa (kolme eri hahmos / case) kunkin työntehtävän omien osaamisalueiden tai vahvuuksien mukaan. Kehittämispäällimässä kolme palaa pidettiin yhtä aikaa ja alkun oli käytössä 2*45min. (kaksi oppituntia). Jokainen ohjaaja ohjasi yhden hahmon omassa paljassaan.

Työskentely aloitetaan suomalilla nuorella kolme hahmoa/Ketssillä, joiden pohjalta eri-ikäiset erilaisin menetelmin pohditaan valittuja tukuvia tai heikkoutta/avoita. Jokaisella hahmolla on myös oma erillinen päinteisiin liittyvä haastatus. Työskentelyssä eri hahmojen/casen kanssa käytetään Pesäpöjien Lasten vahvuuskortteja. Korttien kehittämispäällimässä kolme palaa pidettiin yhtä aikaa ja alkun oli käytössä 2*45min. (kaksi oppituntia). Jokainen ohjaaja ohjasi yhden hahmon omassa paljassaan.

"Esko", hahmo/case 1

Esko on Etuhoollia, mutta pyöri 7-luokkalaisten poikien kanssa. Kaveriporukassaan pidetään tupakkaa ja käytetään nuuskaa. Esko ei vielä käytä kumpakaan, mutta painee käytön aloittamisen ovat demossa ja Eskolle on tarjottu molempia päihnetiä. Minne aikaa sitä, että pojat menevät välttämällä Citarille ja tarjovat Eskolle tupakkaa. Mitkä asiat vaikuttavat siihen, kuinka Esko tässä tilanteesta toimii?

Ohjaajan apukysymykset:

- Mitä vahvuuksia nuorella pitää olla tai mitkä vahvuudet puuttuvat että valinta on kieltäytyminen tai tupakkatuotteiden käytön aloittaminen?
- Millaisista asioista (hyväjätseurum) koostuu? Mitkä tekijät suojaavat Eskoa valintoja tehdessä? Mitkä asiat vaikuttavat/auttavat valinnassa?
- Millainen vaikutus Eskon perheellä on?
- Mitä haattaa nuuskaamisesta ja tupakkatuotteista Eskolle on?
- Milläisillä haastavilla tilanteilla itse olet joutunut päinteisiin liittyen?

Työskentely Esko-hahmon kanssa (halutus, työtavat ja palaute)

ALOITUS

Ensin tarina kunnellaan silmät kiinni, jonka jälkeen käydään lyhyt keskustelu siitä, millaisessa tilanteessa Esko on. Millaisissa välinpitäisyyksissä Esko on, ja mikä asiat Eskon valintaan vaikuttaa. Seuraavaksi työskennellään vahvuuskorttien parissa

(Pesäpöj. Lasten vahvuuskortit: <https://veivakkokluppa.pESPADuu.fi/nuote/58/lasten-vahvuuskortit> ja/tai Suomen

Mielenterveysseura ry. Vahvuuskortit

<https://www.mielenterveysseura.fi/tilausteet-ja-kortit/vahvuuskortit>)

Jokainen nuori valitsee itselleen oman vahvuuttaan kuvaavan kortin, jotka käydään yhdessä läpi. Seuraavaksi mietään yhdessä, millaisia vahvuuksia nuorella/Eskolla pitää olla, on, että pystyy kieltäytyämään päihteisistä. Eskon vahvuudet kirjataan paperille ylös.

Tarvikkeet:

- Iso paperi, tussuja ja muita kyniä
- Vahvuuskortit, jotka voi tulostaa netistä ja laminoida ennen työskentelyä
- Esko, Anroo, & Hannukka, Marjo, 2011. Raportti: Nuorisoverkkoprojekti. Mielen hyvinvoinnin työkalut verkkoon nuoro-ohjaajille ja nuoreen hyväksi. Suomen Mielenterveysseura. Sitra. Kirjapaino Jaari Oy
- Palaustelomake

Työpa 1a: "Käyttämymys-äiretys"

Tässä työssä ohjaaja lukee ääneen väitettä, johon osallistujat näytävät peukalolla, joko kyllä (peukku ylös) tai ei (peukku alas). Väittämät liittyvät omin käyttäytymismalleihin, roikeuteen ja jäämäkkyteen.

(Lähde: Mielenterveys voimaaraks, Erkko, A., Hannukka, M. 2013, 119).

Seuraavaksi keskustellaan väitteistä ja tehtävistä purkukysymysten avulla. Lisäksi keskustellaan siitä, onko itse joutunut haasteisiin tilanteisiin päihteisien liittyen.

1.b. Palaamaan takaisin Eskon tarinaan, ja osallistujat saavat miettiä millainen Esko on. Milten hän puheuttaa ja mitä hän näytää. Seuraavaksi piirretään Esko paperille ihmisahmon kokoiseksi (Yksi osallistujista toimii mallina, joku nuorista piirtää), johon lisätään nuorten ajatuksia Eskosta.

Työpa 2: "Jäämäkkyyst"

Työpaissa ohjaaja kovallee erilaisia arkielämästä löytyviä hankalia tilanteita, joissa jäämäkkyyttä tarvitaan. Ryhmissä keskustellaan siitä, miten jäämäkkyys, tai ei-jäämäkkyys tilanteesta voisi toimia. Lisäksi pohditaan purkukysymysten avulla mm. sitä, millaisia tunteita herää, kun toimii jäämäkkyys ja liittyvö jämäkkyys toimimiseen joiain haasteita. (Lähde: Mielenterveys voimaaraks, Erkko, A., Hannukka, M. 2013, 116).

Työpa 3a: "Turaverkko"

Jokainen nuori mietii, mikälainen oma turaverkko on, ja mitä ihmisiä siihen kuuluu. Ohjaaja näyttää kuon turaverkkomallista, jonka pohjalta jokainen piirtää oman verkonsa. Tämän jälkeen pohditaan yhdessä, millaista turaverkko on riittävä, onko turaverkossa ihmisiä, jollia voi puhua, ja ketkä turaverkosta löytyy. Ohjaaja kertoo esimerkeistä, ketkä esimerkiksi koulussa ovat sellaisia ihmisiä, jollia voi puhua (esimerkiksi nuorisoyhteydenkä kuraattori, psykologi). Nuoret voivat halutessaan näyttää oman turaverkonsa ryhmäläisille tai ohjaajalle, mutta ei ole pakko. (Lähde: Mielenterveys voimaaraks, Erkko, A., Hannukka, M. 2013, 136).

3.b. Palaamaan takaisin Eskon hahmon luokse, ja mietitään ketta ihmisiä Eskon turaverkossa on ja kirjataan ne ylös Eskon hahmon luokse. Seuraavaksi mietitään, mitä tunteita ja ajatuksia Eskolla tilanteesta on, jossa hänelle tarjotaan päihnetiä. Tunteet kirjataan myös paperille. Lopuksi kirjoitetaan Eskon hahmon alapuolelle, mitä vahvuuksia aiemmin mietittiin, mitä Eskolle on. Pohditaan, mitä kaikki asiat vaikuttavat Eskon päätöseen, ja mistä asiasta Esko pystyy saamaan tukea päätöstä tehdessään.

Palautte kerätään palaute työpajasta, apuna käytetty seuraavaa palautekysymyskysä

Palaute tunnista:

1. Mitä mieltä olet tälläisestä päihdekasvatus-tunnista?

2. Mitä oli tunnistaa hyviä?

3. Mitä tekisit toisin?

4. Palauteita ohjaajille

"Minna", hahmo/case 2

Minna on 9-luokkalainen tyttö, jonka vanhemmat ovat juuri eronneet. Minnan elämä on aikaisemmin ollut suhteellisen ok, mutta elämä on varjostunut vanhempien jatkuvaa riitelyä ja pitkäaikaan jatkunutta eronnut. Minna on alkanut maistelemaan kaljaa parin kaverin kanssa, mikä on ollut vielä pieniä, mutta kaljaa on maisteltu useampana iltona viikossa.

Minne aikaa sitä, että on bleet Suolahden satamassa. Joku nuori on saanut järjestettyä itselleen kossupullon, jota hän tarjoaa Minnalle juotavaksi. Mitkä asiat vaikuttavat siihen, ettei Minna ota kossua?

Ohjaajan apukysymykset

- Mitä vahvuuksia nuorella pitää olla tai mitkä vahvuudet puuttuvat että valinta on kieltäytyminen tai alkoholin käytön aloittaminen?
- Millaisista asioista (hyvä) Isetuntou koostuu? Mitkä tekijät suojaavat Minnaa valintoja tehdessä? Mitkä asiat vaikuttavat/auttavat valinnassa?
- Millainen vaikutus Minnan perheellä on?

<ul style="list-style-type: none"> Mitä haittaa alkoholin käytöstä Minnalle on? Milläisin haastavin tilanteisiin itse olet joutunut päihteesiin liittyen? Miten Minnan ratkaisut vaikuttavat hänen tulevaisuuteen. 	<p>Työskentely Minna-hahmon kanssa (alotus, työväiheet ja palaute)</p> <p>ALOTUS</p> <ul style="list-style-type: none"> Nimien kysely ja pikainen karttoliisu tuntevatko nuoret toisensa Tierian kerronminen <p>Tarvikkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Vahvuuskortit Isot paperit, tussuja ja muita hymii Erikko, Anne, & Hannuukalla, Marjo. 2011. Raportti Nuorisovierokorttiprojektista. Mielen hyvinvoinnin työkalut verkkoon nuorisovierokortilla ja nuorten hyväksi. Suomen Mielenterveysseura. Sitra. Kirjapaino Jaari Oy Palautelomake 	<p>TÖVÄIHEET</p> <ul style="list-style-type: none"> Avitettiin iso ihmisvahmo paperille (ks. kuva 4a) Pilatttiin Minnan perhe- ja ystävä suhteita (Tiedän! Minnalle verkostokortti. Lisätään Minnan verkosto piirakkoon esim. pirittämällä tai posti -ilapulla). Jos toteutetaan uudestaan työpajan, teettäisiin myös nuorten verkostokortit. Verkostokortin pohjana käytn mielenterveys voimaksi tunneverko -harjoitusta (Erikko, Anne ja Hannuukalla, Marjo, 2013, 136-137) Pohdittiin yleisesti ihmisuhteita Käytiin läpi vahvuuksia, joissa käytiin apuna vahvuuskortteja: Peisapu, Lasten vahvuuskortit http://verkko kauppa.eSPA.Dna.fi/tuote/58/lasten-vahvuuskortit ja Suomen Mielenterveysseura ry, Vahvuuskortit http://www.mielenterveysseura.fi/fi/julkistetia-kortit/vahvuuskortit Käytös varten kortit on tulostettu sivuilta ja lamioidu Tämän jälkeen pohditettiin Minnan vahvuuksia ko. tilanteessa. Lisäsin Minnan vahvuudet piirroksien. 	 <p>Kuva 4a. Menetelmäpajojen kuvitusta 1/3</p> <ul style="list-style-type: none"> Keskusteimme yleisesti, kuinka vahvuudet auttavat Minnan päätöksessä. Pohditettiin Minnalle yhdessä kaksi erilaista tulevaisuutta (ottaa kossua ja ei ota kossua.) <p>PALAUTE</p> <p>Lopuksi kerättiin palautte työpajasta, apuna käytetty seuraavaa palautekysymystä.</p> <p>Palaute tunnistettiin:</p> <ol style="list-style-type: none"> Mitä mieltä olet tällaisesta päihdekasvatustunnista? Mikä oli tunnissa hyvää? Mitä teisit toisin? Palauteetta ohjaajille
<p>"Kalle", hahmo/case 2</p> <p>Kalle on 8-luokkalaan polka, joka pitää kotibiileet. Kotibiileisiin kutsutaan kaikki kavertit, mutta ylittään paikalle saapuu Jonne. Jonne kiertää kaikkia kotibiileitä, muttei ole erityisesti kenenkään kaveri. Kuitenkin kaikki tietävät, että hänellä saa pilvää ja nappoja. Kalle menee rokkille Jonnen kanssa, miten biileet jatkuvat?</p> <p>Ohjaajan apukysymykset</p> <ul style="list-style-type: none"> Millainen merkitys perheellä on Kallen valintaan? Entä kavereilla? Mitä Kallein tulevaisuus näyttää? Miten Kalle voisi selvittyä tilanteesta? Mikä tekijä suojaavat Kallea valintoja tehdessä? Mitkä asiat vaikuttavat/auttavat valinnassa? Mitä tukea Kalle voisi tarvita? Mitä tahoja kallen olisi helppo lähestyä ja miksi? Miksi avain pyydettiin voi olla haastavaa? Mitä haittaa oikein potosta tai nappien ottamisesta Kallelle on? Milläisin haastavin tilanteisiin olet itse joutunut päihteesiin liittyen? 	<p>Työskentely Kalle-hahmon kanssa (alotus, työväiheet ja palaute)</p> <p>ALOTUS</p> <p>Pajatyöskentely alkoi lyhyellä esittelyllä ja toiminnan selvitämisellä, jossa pieniryhmälle (7 työtää) kerrottiin mistä on kyse.</p> <p>Tämän jälkeen tiedusteltiin, onko käsitteensä pilvi ja nappi heille tuttuja (jolettamusena oli, että näin ei välttämättä ole lää- sekä suolapilviryhmä huomioon ottaen). Työtä kyllä kysyttäessä sanovut tucävanä mutta ohjaajan arvuus oli, että suurin osa oli ehkä kuulut kysessä sinut mutta tarkaa tietoa niiden todellisesta sisällöstä ei ollut. Niinpä seuraavana käytiin lyhyesti läpi aniteamini, akstaasi, LSD, kunnabi ja päihdyttävien tarkoituksiin käytettävää lääkettä.</p>	<p>Tarvikkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Isot paperit, tussuja ja muita kyniä /faktaa huumeista /vahvuuskortit ja vahvuusanat/ Sydänpallo Palautelomake 	<p>Työskentelyvaihe 1</p> <p>Tämän jälkeen ryhmän kanssa lähiettiin pohtimaan Kallen tilannetta. Ryhmälle annettiin suuri paperi ja tussuja sekä pyritö lähtöä piirtämään Kallea edellä mainittujen asioiden pohjalta (ks. kuva alla). Nuoret saivat pohtia milläisessä perheessä hän mahdollisesti eläisi, ketä siihen kuuluu ja millainen taloudellinen asema Kallella on.</p> <p>Kuva 4b. Menetelmäpajojen kuvitusta 2/3</p> <p>Pohdinnan lomassa tarkennut, että Kallen perheeseen kuuluu isä ja äiti, jotka olivat työnohjaajia ja siten paljon potissa kotona. Tämä selkeä vaikutti siihen, että Kallella oli hyviä mahdollisuuksia pitää biileitä kotona. Vanhemmat olivat myös rikkaita ja rahaa ei puuttanut. Vähäistä läsnäoloa korvattiin kotona rahalla ja Kallella olikin millä mällätä.</p> <p>Työskentelyvaihe 2</p> <p>Tämän pohdinnan aikana tytöt saivat itselleen paperin, jossa oli punaisen ympyrän keskellä valkoinen sydän (ks. kuva alla). Paperille he saivat kirjoittaa itselleen verkostokorttan, jossa läheisimmät ihmiset laitetiin aikaa syömään lähelle ja mitä etäisempi ihmisen oli, sitä kauemmas toisesta se kirjattiin.</p>

Kuva 4c. Menetelmäpajav 3/3

Tavoitteena oli saada vähintään kymmenen läheistä ihmistä (yhästä työtä lukuun ottamatta, kaikki löysivät kymmenen). Kun tehtävä oli valmis, se purettiin niin sanottuihin yleisiin tasoihin ja viittoaamalle. Käydännössä tämä tarkoitti sitä, että työssä kysyttiin ensiksi, onko jokaisella vähintään yksi läheinen ihminen, johon voi luottaa ja jolle voi kertoa kaikki mielen päällä olevat asiat; ja kysyvä jatkettiin siihen asti, kun enemmistö viittasi. Tuloksena oli, että kaikilla oli vähintään kolme läheistä ihmistä. Mielenkiintoista toi oli, että vain yhdellä oli hyvä ystävä, joka kuului naiden kolmeen joukkoon. Kaikilla muilla nämä henkilöt olivat perheen jäseniä.

Työskentelyvaihe 3

Tämän jälkeen jaettiin Kallen elämään vaikuttavien tekijöiden pohtimista ja miettimään muun muassa ystäviä. Ryhmä päätyi siihen, että Kallella oli kaverit ja muuta ei yhtään ystäviä. Kallen hahmo kokonaisudessaan oli muodostumassa sellaiseksi, jolla oli näennäisesti kaikki hyvin mutta tukiverkko ja läheiset ihmisuhteet puuttuivat.

Työskentelyvaihe 4

Seuraavaksi ryhmä aloi pohtia ohjaajan avustuksella mitä rökkiä tapahtuisi ja miten asia voisi edetä. Tässä vaiheessa keskusteltiin karnaaiksen ja tupakan välisestä suhteesta ja siitä, miksi tupakoitsija olisi helpompi kohde karnaaiksen käyttäjien ajattelien kuin tupakoinen. Samalla käytiin myös lyhyesti keskustellen ja pohtien läpi kuinka huumeita välittävät henkilöt toimivat ja mitkä ovat heidän intressinsä asiassa.

Työskentelyvaihe 5

Nuoret myös pohtivat ryhmän painetta ja muiden vaikutusta omiin valintoihin. Aluksi keskustelu ohjautui siihen, että lähes kaikki sanoivat tekemänsä tuisnäköä päitökä ja kaverit eivät vaikuttaneet valintoihin. Mitä pidettiin kuitenkin muuttuvana, kun keskustelussa tuli esille muita, vähemmän vakavia asioita, joihin tavertit olivat saaneet työtä hakeutua. Lopputuloksena oli, että kaveripainetta pidettiin vakavana asiana ja sellaisella nuorella, joka uskalsi vastustaa sitä, tulisi olla asiat meiko tunnossa.

Tässä vaiheessa ohjaaja otti esille seuraavat vohvaukskortit:

- Pesäpuu, Lasten vohvaukskortit
- <http://kerkkokaspa.fi/tao/58/hastoa-vohvaukskortit>
- ja Suomen Mielenetepesäryyry P. Vohvaukskortit
- <http://www.mielentepesaryyry.fi/fi/ohjeet-ja-kortit/kahvaukskortit>

Käytät varren kortit on luostetettu sivulta ja lamiinatu

Näistä kortteista ryhmä aloitti omien vohvauksensa etsimisen. Jokaisella oli mahdollisuus valita 3-5 korttia, jotka koreisivat heidän vohvauksensa sekä oma omia omia omia. Valitut kortit käytiin läpi yksitellen ja samalla mietittiin kullekin nimellä omia omia omia. Mahdolliset päihetietämätön alittamiset. Yhteensä ohjaajan kanssa pohdittiin MYYS, vortko omia omia omia jossakin tilanteissa haaste kaniigalteen.

Työskentelyvaihe 6

Lupaus tehtiin lyhyt yhteenveto ryhmän luomasta Kalle – hahmosta

PALAUTE

Lupaus kerätään palaute työpajasta, apuna käytetty seuraavaa palautekysymystä:

Palaute tunnista:

1. Mitä mieltä olet tällaisesta päihdekasvatustunnista?
2. Mikä oli tunnistasi hyveä?
3. Mitä tekisit toisin?
4. Palauteista ohjaajille

Uilta 14. Menetelmäpajav 3

"Päihdepäijäys – Nuorten päihdekasvatusta"

kehittämispajan toteuttamispäikke: Nuorisokeskus Pilisaali

Työpaja oli säällytty Pilisalaassa teematuokio-ohjelmaksi nuotta-valinnemukassa olevien työväskylän nuorten työpajan valmennusohjelmahan. Työpajan toteutti Pilisalaassa Etsivä nuorisotyö – Kannonkoti, Kivijärvi ja Kivijärvi.

Kohderyhmä: Nuorten työpajan nuoria kolmesta eri ryhmästä sekä nuorisotyön ohjaaja. Työpajaan osallistuneet nuoret olivat pääosin 18-20-vuotiaita työttömiä miehiä ja naisia. Työpajan tavoitteena on saada nuoret puhumaan ja reagimaan sekä nuorten ajatuksen ja käyttäytymisen herättelyä siitä, mikä olisi heidän mukaan vaikuttavaa ennaltaehkäisyä päihdekasvatusta. Työpajan painotus on tästä enemmän siinä, mitä osiys herättää nuorissa ja minkälaisia arviointipalautteita heiltä saadaan.

Menettelmä ja luulu- ja soittoseis: Faktatieto päihdestä, omien kokemusten jakaminen, kommentointi ja keskustelu. Työpajan videotuokio työpajaan osallistuneet nuoret. Ryhmä yksi. Alkaa tulevarata noin 2 tuntia.

Työskentelyprosessi: Aloitus ja työskentelyvaiheet: 1.5 + (6)

Aloitus

- 1) Työpajan vetäjän oma musiikkiesitys: Kirara ja laulu alkuaan saamaan nuorilta korvat, niellä ja sydän auki. (Ks. lisätietoja pajan työskentelyvaiheesta 11).
- 2) Powerpoint-esitys osallistujille. Nuorilla vapaus kommentoida ja kysymäläksä powerpoint-esityksen sisältä koko esityksen ajan. (Powerpoint-esitys löytyy muuttokissa sekä paperisena versiona pajan ohjelmamateriaalisalkusta).
- 3) Yhteinen keskustelu: Päihderiiden rätköä ja umakohaita kokemukista ja mielipiteistä.
- 4) Työpajan pitäjän oma musiikkiesitys: Kirara ja laulu loppuun
- 5) Kahvit ja kirjallinen palaute jatkaisista osallistujalta erikseen yksin tehtyä
- 6) Lisätyöskentelyvaihe: Mitä pohdintoja myöhemmin mielessä?

Työkalut: Työnteonkän kirara- ja lauluesitys, (tai jokin muu työnteonkän välitseminen henkilökohtainen tapa luoda alkuaan avoin ja luottamusta herättävä tunnelma musikin avulla) ja videotallennusvälineet tai vain kevyesti esim. laparin tai puhelinmuulla.

Materiaalit: Päihdepäijäys (tupakka, nuuska, alkoholi, huumeita) powerpoint-esitys, (joka mukana tämän pajan ohjelmamateriaalisalkussa).

TYÖPAJAN KEHITTÄJÄN TISEARVIONTI

"Lähtökohita oli vähän heikko kovien kiirreiden ja viime hetken muutosten vuoksi (joten olin aika stressaantunut pläässän valitusta (sen näkee mm. videoita) ". Tuli pidettyä ehkä turhan "lappesillessi" tuo valitus kun viimeksi olen tehnyt samaa peruskoulun päättävillä luokilla oleville. 15-vuotiaille. Itse painotin sitä, että on tärkeää, että he kuuntelevat ja reagovat vaikka vähäntunalla."

"Huono valmistautuminen ja viime hetken muutokset aiheuttivat sen että valitus oli liiankin aiheesta toiseen pomppua ja paikoin sekava. Aion kyllä käyttää tätä pohjana ja jatkosakin ja jaloista sitä jonkin verran. Loppujen lopuksi olen tyytyväinen lopputulokseen. Nuoret kuuntelivat, reagoivat ja jäivät miettimään asioita, joita käsiteltiin."

¹ Tämä video on kehittämispajan dokumentointi. Se ei ole tarkoitettu arviointipajassa varsinaisesti arvioitavaksi materiaaliksi, jonka kuvaasi videotallentoi ei ole mukana tämän pajan ohjelmamateriaalisalkussa.

Työpaajan vetäjän tarkempi itsearviointi, ("mitä muuttaisin, poistaisin toisin lisää?") on sisällytetty mukaan alta löytyvään pajan työskentelyprosessin vaiheiden ohjeistukseen.

PALAUTE NUORITIA JA TYÖPAJAN OSALLISTUNEITA OHAAMAISTA

"Palautte oli kuitenkin ohjaajilta ja nuorilta hyvää ja se meni tunteisiin, ei jättänyt kylmäksi ja oli herättänyt keskustelua myös seuraavaan päivään käsiteltäviä aiheita. Ohjaajat sanovat että oli ihme että sain suht. rauhallisemman porukan osallistumaan niinkin hyvin ja olemaan haluttomattomia. Kirittan ja laulun veto alkunni sai hyvää palautetta ja Kirittän heitä että jos nävät kourtele ja keskiyö salitteen lisää ☺. Valhe itseni likoon laittaminen ja omakohtaisen kokemusten ja lähipölystä näkemäni "faktrat" saivat myös myöntäessä palautetta."

AKUKUOLEN TYÖPAJAN TYÖNTEKIJÄLE

Päihdepuhujan – Nuorten päihdekasvatus -työpajan on intensiivinen ja "ihollie tuleva". Ennen työpajaa, työntekijän olisi mahdollisuuslupien mukaan hyvä saada käyttöönsä tietoa kohderyimästä, heidän ikähaarasta, laustoista ja toiveista tupakka- ja päihdetöitä koskien.

Työpaajan ajankäyttö: yhteensä kaksi tuntia	
Aloitus ja työskentelyvaiheet: 1-4 (Varaa aikaa 1 h 30 min)	Työskentelyvaiheet: 5 (Varaa aikaa 30 min)
Aloitus: Ohjaaja kysyy työpaikan alussa lupaa videoida ryhmää, avaa videon käyttökäytöksen (ks. Työskentelyvaihe 6) ja kysyy hallukkuutta videon nähtäessä. Jos nuoria ei koskaan haluta videoida, varauduttan siihen, että pajan kulkua hallinnon passivisesti pyörittäville paikallaan olevan lämpimän kättä ja korraatan tämä osallistujille. 1) Työpaikan vetäjän oma musiikkiesitys: Kitara ja laulu alkun saamaan nuorilta korvat, mieli ja laulu loppuun asti. 2) Powerpoint-esitys osallistujille. Nuorilla vapaus kommentoida ja kysymääläistää powerpoint-esityksen sisältöä koko esityksen ajan. 3) Yhteinen keskustelu: Päihdeiden faktoista ja omakohtaisista kokemuksista ja mielipiteistä. 4) Työpaikan pitäjän musiikkiesitys: Kitara ja laulu loppuun asti.	5) Kahvit ja kirjallinen palaute jokaiselta osallistujalta erikseen yksin tehtyinä *** 6) Lääkäri- ja nuorisokeskustelu: Mitä pöhdintöjä myöhemmin mielessä?
Työskentelyvaihe 1: Työpaikan vetäjän oma musiikkiesitys: Kitara ja laulu alkun saamaan nuorilta korvat, mieli ja laulu loppuun asti. 2) Avaus ohjeeseen tulisi tehdä jollain muulla tavalla, jossa ohjaaja tuo oman persoonansa avoimesti esille eli laittaa "itsensä likoon" omakohtaisen tahoalaensa mukaisella tavalla (esim. runo- tai tanssiesitys, monologi) 3) Avaus aiheeseen voidaan tehdä kuuntelemalla jokin aiheesta viitattava musiikki, jonka nuoret itse etsivät netistä. Laita silloin ylös löydetty kappale ja kysy nuorilta, mikä tämä kappale ja solisti/ bandi tuli valituksi > Ohjaaja esittää Päihheet: Päihdepuhujan powerpoint-esityksen. (Powerpoint-esitys löytyy muistitikulta sekä paperisena versiona pajan ohjesuomenaalisuudesta). Nuorilla vapaus kommentoida ja kysymääläistää Päihheet: Päihdepuhujan powerpoint-esityksen sisältöä koko esityksen ajan.	Työskentelyvaihe 2: Powerpoint-esitys osallistujille. > Ohjaaja valmistautunut keskustelemaan suojaavista tekijöistä (kuten harrastuksista, kaverista, onnellinen perheesta jne.) ja rikkyvistä tekijöistä (kuten mielenterveysongelmat, tyttömyys) > Ennen esittämistä ohjaajan tulisi olla valmistautunut keskustelemaan kohtaukkyästä: termin määrittely ja näkemysten vaihtaminen tästä. > Keskualehteen kanssa voi pyrkiä lyhyt pp-kvaakooste-esitys, jossa havainnollistavaa kuvia päihdepuhujien työstä. Rikkeitä: suola, pillipuu, pöhdintä, yksinäisyyttä, särkyneistä sydämistä ja toisaalta kova hyvinvointia ja viihtävästä asiasta, kuten "harrastusvälineitä, lemmitkieläinkuvia, lapsia, joukkuehenkeä, onnellisuudesta jne"

Työskentelyvaihe 4: Työpaikan pitäjän musiikkiesitys: Kitara ja laulu loppuun asti. > Jos pajan ohjaajan oma musiikkiesitys ei ole mahdollinen, aj työpajaa voidaan lopettaa jollain muulla tavalla, jossa ohjaaja tuo oman persoonansa avoimesti esille eli laittaa "itsensä likoon" omakohtaisen tahoalaensa mukaisella tavalla (esim. runo- tai tanssiesitys, monologi) TÄI	Työskentelyvaihe 5: Kahvit ja kirjallinen palaute jokaiselta osallistujalta erikseen yksin tehtyinä (kysymykset myös powerpoint-esityksessä) 1. Mikä oli hyvää? 2. Mikä oli huonoa? 3. Mitä jäi mieleen nyt? 4. Mitä jäi mieleen vielä viikon päähän? 5. Mistä oli hyödyä? 6. Mistä oli haittaa? 7. Oliko tyksi, laittaa valistusta? 8. Oliko liian vahva, pelottava valistus? 9. Tuliko uutta asiaa / näkökulmaa? 10. Mikä vaikutus tällä on arkelämällesi? 11. Vapaa sana & mitä lisäisiä / mitä ottaisiin pois valistuksesta
--	--

Huomi Kohdittamispöytäalasta aiedetty pienryhmän lopputu zähän.

Kehittämispöytäalasta. Päihdepuhujan – Nuorten päihdekasvatus, ei toteutettu seuraavaa lääkityskentelyvaihetta kuusi. Työpaikan tavoitteeksi asetettiin tuoda suora nuorilla palautetta päihdekasvatuksesta jatkokehittämisä varten, onnistuu kuitenkin työskentelyvaiheesta (viisi) hyvin. Tämän palautteen hyödyntäminen laajemmin omassa työyhteisössä, on niin halutessa mahdollista toteuttaa lääkityskentelyvaiheessa kuusi käytettävällä tavalla.

Lääkäri- ja nuorisokeskustelu: Mitä pöhdintöjä myöhemmin mielessä?

Työpaikan pitäjän jalkteen esimerkiksi viikon sisällä työpaikan osallistuneet, ja mahdollisesti esityksen nuorisoyhön tai työpaikan muut nuoret sekä työnteijat ja esimiehet kokoonnuvat tajuamaan yhteiseen "jälkipölyt"-tilaisuuteen. Tilaisuuteen voitaaan aikaa kaksi tuntia.

- 1) Käsitellään aluksi aiheeseen sidottuun tunteisiin tuikei ja muistinvirkitykselle oia työpajan videotallenteita
- 2) Työpaikan vetäjä esittää nuorten antamaa kirjallista palautetta etukäteen tekemänsä luoksesta kaikille
- 3) Videoiden katsomisen ja palautteen kuulemisen jälkeen toteutetaan itsenäisen lääkityskentelyä tai paritöskentelyä. Jaetaan tässä vaiheessa nuorille ja ohjaajille & esimiehille valmiit kommenttilomakkeet
> Nuorille kevyt jälkipölyt- ja kommenttilomake: Mitä tunteita, havaintoja ja asioita on noussut pinnalle ja jätetty mieleen?
> Ohjaajille kevyt ideointilomake, miten tuoda ohjaavalla tupakka- ja päihdepuhujan omaan perustukseen?
> Ohjaajien ammatillisten kasvunpolkujen tunnistaminen ja esimiesvastuun painottaminen laadukkaana optin tukemisessa
- 4) Yhteinen keskustelu lomakkeiden läyryn pohjalta, esille päännostot
- 5) Tilaisuuden jälkeen työpaikan vetäjä kerää kaikkien palautteet ja tekee niistä koosteen työyhteisön käyttöön

Lilte 15. Menetelmäpajat / 4

Suoniki – Itsearvioinnusta vahvistava nuorten päihdekasvatus

Kehittämispöytäalasta: Pohjoisen Keski-Suomi (Karttua-Viitasaari-Pihlajavesi) Kohderyimästä WTT-1 nuortien ryhmä, jossa esittämän 20–28 vuotiaista nuorta alkusta, joista kuusi on esityksen nuorisoyhön esikasta. Ryhmä on työväline -hankeen, NWT -nuorten työpaikan ja Kertulan esityksen nuorisoyhön järjestämässä toimintaa.

Työpajalla on pyritty vastamaan ”nuorten haastattelujen pohjalta nousseeseen tarpeeseen itsentuntemuksen merkityksestä päihdekasvatuksessa. Vii 20-vuotiaalle ei ole juuri olemassa tämännäköistä päihdekasvatusa. Usein alkuperäiset kysymykset pohjataan/analysoimaan jo paremmin itsentuntemukseen liittyviä aiheita.”

Työpöjan tavoitte: Alheensa ei suoranaisesti painotteet vaan itsentuntoon, suojaaviin ja riskitekiöihin yms. liittyvä toiminta. Menetelmänä ryhmätyö, kuvat, draama, keskustelu.

Ryhmiä yksi, joka on toiminnat puolituntia koulukautta ja on kokoonnutunut kolme kertaa viikossa.

Alkaa varattu ryhmää varten neljä tuntia.

ITSEARVIOINTI
”kehittämiskohde ei kohdistu selkeästi mihinkään aiheeseen, vaan pikemminkin kehitetään kokonaisvaltaista otetta päihdekasvatukseen. Ihmisen riski- ja suojaavien tekijöihin, mielikuvain ja sentsein, itsentuntemukseen ja valintojen tekemiseen. Toiminnan tavoitteena: antaa tietoa ”riskien tunnistamiseen, avun- ja neuvon saamiseen, tiedon lisäämiseen riski- ja suojatekijöistä jne. Työpöja on sovellettavissa yläasteikäisistä aikuisiin.”

- **Työskentelyvaiheet ja tehtävät: 1-5. (ks. alla)**

ALKUUNGO TYÖPÖJÄN TYÖNTEKÖKÄLLE

TEHTÄVÄ 1: Tutustuminen

TEHTÄVÄ 2: Suoju- ja riskitekiöt

TEHTÄVÄ 3: Mielikuvat

TEHTÄVÄ 4: tarinat

TEHTÄVÄ 5: Yhteenveto päiivästä

PALAUTE

Jokaisen työskentelyvaiheen ja tehtävän kohdalta löytyy sitä erikseen kuvaava ohjeistus (tarvikkeet, esivalmistelu, tehtävän kulku ja keskustelu)

- **Materiaali:** Enkälisevä päihdetyö EHYT ry:n Päihdeliimä-video, päihdekasvatuskortit, suojaavat tekijät ja riskitekiöt-kortit, vahvuuskortit, kaikki materiaali löytyvät tämän pajan ohjesivemateriaaliskastusta.

ALKUUNGO TYÖPÖJÄN TYÖNTEKÖKÄLLE

Minua, minua rakastani! Nuorten erinäntekäisistä päihdekasvatustyöpöjan tavoitteena on:

”Saada nuori pohittamaan ja tunnistamaan suojaavia- ja riskitekiöitä omassa elämässään sekä yleisellä tasolla

”Saada nuori pohittamaan omia emakkeelluuksia, ihmisten eri rooleja ja lemmittämistä, mielikuvia, jota heiposti luomme.

”Miten lemmittämisen ja roolit meihin vaikuttavat? Näkykö päihdetiedon käyttö tai valkapa huoono tseutunot

päälleään? Millaisia stereotyyppioita meillä on?

”Saada nuori pohittamaan, miten suoja- ja riskitekiöt vaikuttavat elämäniikkuiin. Kuka voisi auttaa ja missä vaiheessa?

”Mitä kukin voi tehdä omalta kohdalta?

”Saada nuori pohittamaan, mikä on hänen vahvuutensa ja voimavaroensa, mikä häntä kannattelee.”

”Alkaa aiheen käsitteilyyn on hyvä vartaa ainakin 4 tuntia raukoineen. Ohjaaja avooi, kuinka hyvin ryhmäläiset tuntevat toisensa, onko esim. tarpeen tehdä ryhmätyöharjoituksia ennen varsinaista aiheen käsittelyä. Tarpeen mukaan ryhmäläisille on tarjottava mahdollisuus keskustella aiheen herättämistä ajatuksista henkilökohtaisesti ohjaajan kanssa.”

TEHTÄVÄ 1: Tutustuminen

- Ryhmästä riippuen kannattaa varata jonkin verran aikaa ryhmätyöskentelyyn ja lämmittelyyn.

- Virttäytyminen teemaan Enkälisevän päihdetyön EHYT ry:n

- Päihdeliimä-videon avulla, Löytyy osoitteesta:

- <https://www.youtube.com/watch?v=4o8Scop65Mw>

<p>TEHTÄVÄ 2: Suoju- ja riskitekiöt Tehtävän tarkoitus on saada nuoret pohittamaan tekiöitä, jotka toisaalta suojaavat päihdetiedon käytön ja mielenterveysongelmien haittoilta ja toisaalta lisäävät riskiä haittoille altistumiselle.</p> <p>Tarvikkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> Suojaavat tekijät ja riskitekiöt –kortit (liitteenä) Flappitaulu, jonka otsikoidaan ”suojaavat tekijät” ja ”riskitekiöt” Snitarraa <p>Esivalmistelu</p> <ul style="list-style-type: none"> Jaa ryhmä parasihin tai pieniin ryhmiin Jaa kortit tasaisesti ryhmien kesken. <p>Tehtävän kulku</p> <p>Parhaiten tai pienimmässä pöhdittäen, estävätkö vai lisäävätkö kortissa mainitut asiat riskiä päihde- ja mielenterveysongelmiin. Pöhdittämisen jälkeen kortit kätetään liimaamassa aineen tauluun, johon sitä ryhmän mielestä kuuluu.</p>	<p>Alheesta keskustellaan:</p> <ul style="list-style-type: none"> Miksi asdolla on joko suojaava tai riskiä lisäävä vaikutus? Mikä asat ovat sellaisia, jotka voivat sekä lisäää riskiä altistua haittoille että suojata haittoilta? Miten tekijöiden kasautuminen vaikuttaa ihmisen elämään? Miten suojaavien ja riskitekiöiden lisäää ja riskitekiöitä vähentää? <p>Loiukki jokainen valitsee itselleen yhden suojaavan ja yhden riskitekiön, joko täällä heikkellä toteutus osassa elämässä. (Tärkein harjoitukseen voi jättää pois, mikäli ohjaaja arvioi sen olevan ryhmään tuttuuden ja koon perusteella liian henkilökohtainen)</p>
<p>TEHTÄVÄ 3: Mielikuvat Tehtävän tarkoitus on pohjata, millaisia mielikuvia luomme ihmisistä utoköiden perusteella ja vaikuttavako mielikuvat siihen, miten suhtaudumme ihmisiin. Miksi oletamme ihmisistä mita olemamme? Näkykö esimerkiksi päihdeongelma aina päällelän? Entä huono tseutunot?</p> <p>Tarvikkeet</p> <ul style="list-style-type: none"> Kuvia ihmisistä (liitteenä), zipitiedot tämän pajan ohjesivemateriaaliskastusta), ks. esimerkkikuva pajamallin lopusta Kynä Post-it –lappuja <p>Esivalmistelu</p> <ul style="list-style-type: none"> Teippaa kuvat seinälle ja liimsa jokaiseen kuvaan post-it –lappu. Jaa nuorille kynät <ol style="list-style-type: none"> Kuvan henkilöitä on tapia Kuvan henkilö on valkautunut Kuvan henkilö on väkivaltainen <p>Käydään kuvat yhteistellen läpi ja keskustellaan niihin liitetyistä väittämistä.</p> <p>Mikä kuvassa saa aikaan tietyn mielikuvan?</p> <p>Voisiko kuvan henkilö olla täysin päinvastaisessa tilanteessa kuin milläisen käsityksen hänestä muodostamme liettämättä taustoja?</p> <ul style="list-style-type: none"> Miten muodostamamme mielikuvia vaikuttaa suhtautumiseemme kuvan henkilöön? Miten lemmittämisen tietynlaisesti voi vaikuttaa elämäme? Miten omat käsityksemme tseutämme vaikuttavat tapaan suhtautua tseutimme? 	<p>Tehtävän kulku Ohjaaja luettelee numerotruju valittamia ihmisten ominaisuuksista. Nuori kirjaa valittaman numeron sen kuvan kohdalle, joka hänen mielestään kuvaa parhaiten kyseistä väittämää.</p> <p>Väittämät:</p> <ol style="list-style-type: none"> Kuvan henkilö on suosituu Kuvan henkilö on ksuatuu Kuvan henkilö on hyvästä perheestä Kuvan henkilö käy töissä Kuvan henkilö on hyvä oppinnoissa Kuvan henkilö käyttää kannabista Kuvan henkilö pelaa ilkeää tietokoneella Kuvan henkilö on alkoholisti Kuvan henkilö on hyvätuuloinen Kuvan henkilö on yksinäinen Kuvan henkilö käyttää lääkkeitä väärin Kuvan henkilö on työtön
<p>TEHTÄVÄ 4: tarinat Tehtävän tarkoitus on kehittää edellisen tehtävän kuvien henkilöille tarina, jonka avulla pöhdittään miten suojaavat tekijät ja riskitekiöt vaikuttavat ihmisen elämän kulkuun.</p>	<p>Työt esitellään muulle ja niistä käydään yhdessä keskustelua</p> <ul style="list-style-type: none"> Missä kohtaa kuvan henkilöön.

<p>Tarvikkeet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tehtävän 3 kuvat henkilöistä • Fläppapaperia • Tussit • Teippiä <p>Tehtävän kulkua</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jaetaan ryhmä maks. 4 hengen pienryhmiin. Jokainen ryhmä valitsee kuvista yhden henkilön, jolle tarina keksitään. Ryhmä keksii henkilöille nimen, iän, perheustan, elämäntilanteen, samantyyppisen tilanteeseen joutaneen tekijän jne 	<p>elämän on muuttanut (hyvässä tai pahassa)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kuka on auttanut tai olisi voinut auttaa kuvan henkilöä? • Miten kuvan henkilöä voisi/olisi voinut auttaa? • Mikä tilannetta voisi muuttaa nyt?
<p>Tehtävä 5: Yhteenveto päivästä</p> <p>Tarvikkeet</p> <ul style="list-style-type: none"> • Suomen Mielenrenteyssuora ry. Vohveuskortit https://www.mielenrenteyssuora.fi/fi/ohjeet/e-ohje/ohjeuskaartti <p>Hyvä itsesuoritus on kehi täkeimmistä ihmisen mieltä suojaavista tekijöistä. Päivän lopuksi kukaan ryhmään osallistunut saa valita yhden vaihtoehdon, joka kannattalee häntä elämässä eteenpäin.</p>	<p>PALAUTE</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mikä oli hyvä? • Mies voisi tehdä toisin? • Mita ajatuksia aiheen käsittely liitatti?

Suojavat tekijät ja riskitekijät –kortit

LAHELLÄ OLEVAT JA HELPOT TAVOITETTAVAT AUITAAT	TUNNE HYVÄKSYTYKSI TULEMISESTA
OSAA KÄSITTEÄ RISTIRITTOA	RIITTÄVÄN HYVÄTSELTUNTO
MYÖNTEISET VAIHASET IHMISSUHTEET	HYVÄ PYSYINEN TERVEYS
KYKY LUODA IHMISSUHTEITA	KYKY YLLÄPITÄÄ IHMISSUHTEITA
KOULUTUS-MAHDOLLISUDET	JOHONKIN RYHMÄÄN/YHTEISÖÖN KUULUMINEN
OSAA RATKAISTA ONGELMA	SOPEUTUMISKYKY MUUTTUVASSA TILANTEISSA
MAHDOLLISUUS TOTEUTTAA ITSEÄÄN	TOIMENTULO
TURVALINEN ELINVAIPARISTO	MAHDOLLISUUS VAKUUTAA
KUULLISUUS TULEMIEN	PERHE
YSTÄVÄT	

Kuva 4d. Mennelmäpajojen kuvuista 4/4: Sinuiksi-työmallin päihdekasvatustuoesimerkkejä

Lite 16. Arviointipajojen arviointiohjeistus

Jokainen video ja pienryhmätyöskentely arvioidaan ensikeen omasta tuotostaan. Tuotoskohtaiset arviointilomakkeet löytyvät alla olevan yleisohjeistuksen jälkeen.

- 1) **Tupakkaväiden arviointi**
- Nuori pyydetään arvioimaan videoa välittömästi niiden katsomisen jälkeen. Myös työntekijöitä pyydetään arvioimaan videotyöt heti niiden katsomisen jälkeen.

Ohjeistus: Videoa arvioidaan sopivassa kohti vuorokautta kerrallaan. Ennen videon katsomista nuorille kerrotaan työskentelyn hankkeesta. Arvioimiseksi kaikki video vedot katsotaan peräkkäin. Suoravideoi jokainen video katsotaan kerran läpi ja tämän jälkeen video arvioidaan välittömästi. Nuoret ja työntekijät tekevät arvioinnin yhtä aikaa.

Katselun jälkeen valmistautuminen:

Kaikkien videoiden yhtäläisyyden kerrotaan kerran läpi, tulee varata aikaa noin 20 min. Arvioinnin per video on hyvä varata aikaa noin 10–15 min. Videoiden arvioinnin tulee varata aikaa yhteensä noin 1h 30 min.

2) Opetustyö- ja työskentelymallien arviointi

Tiedustaa oppimistyö- ja työskentelymallin käyttöä on neljä. Nuoria pyydetään tekemään pienryhmätyöskentelyn arviointi suunnitellaan kunkin arvioinnin on parempi / huonompi työskentelymallista. Työntekijöitä pyydetään pienryhmätyöskentelyn vertaisarviointi väen lisäksi työskentelymallin esittämisen jälkeen.

Ohjeistus: Pienryhmätyöskentely toteutetaan perustamoinaan linkitettyinä. Pienryhmän alussa nuorille kerrotaan työskentelyn hankkeesta.

- A) Nuorten tekemän arvioinnin pääratkaisuksi on saadta tietoa siitä, mitä nuoret saavat tulleen testattavana olevasta työskentelystä.

- B) Työntekijöiden tekemän arvioinnin tarkoituksena on testattavien työskentelymallien vertaiskehittämisen ja palautteen antamisen työskentelyn soveltuvuudesta ja hyödynnettävyydestä etivästä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla.

Arviointin valmistautumista ajatella:

- a) Ohjeistus pyydetään tuottamaan arviointivastaan otettavaksi olevien mallien etukäteen ja varmistaa täällä riittävästi aikaa. Ohjeistus pyydetään tuottamaan arviointivastaan otettavaksi olevien mallien etukäteen ja varmistaa täällä riittävästi aikaa. Ohjeistus pyydetään tuottamaan arviointivastaan otettavaksi olevien mallien etukäteen ja varmistaa täällä riittävästi aikaa. Ohjeistus pyydetään tuottamaan arviointivastaan otettavaksi olevien mallien etukäteen ja varmistaa täällä riittävästi aikaa.
- b) Ohjeistus pyydetään tuottamaan arviointivastaan otettavaksi olevien mallien etukäteen ja varmistaa täällä riittävästi aikaa. Ohjeistus pyydetään tuottamaan arviointivastaan otettavaksi olevien mallien etukäteen ja varmistaa täällä riittävästi aikaa.
- c) **Nuori Pienryhmän ohjajaa pyydetään ottamaan aika oman pajan kestoista vertailun saamiseksi**
- d) Työntekijän päätyttyä
- > 1) nuorten tekemän arvioinnin pyydetään varastamaan aikaa noin 30 min.
- > 2) työntekijöiden tekemän arvioinnin pyydetään varastamaan aikaa noin 30–40 min.

Arviointilomakkeiden palauttamisen

Arviointin tekemisen jälkeen palautetaan arviointipajoille (nuorten ja työntekijöiden kirjalliset (työntekijä) arviointilomakkeet Suomen työpaikatyöskentelyä koskevat) ja ohjeistus videotyöskentelyä ja pienryhmätyöskentelyä koskevat omat pakotteen ja jätteenä hankkeen luterilaisille. **Vainmi palautusajankoera ylitse otettiin löytyvät arviointilomakkeista.** Viereissä tehtävä toimien työntekijä arviointilomakkeet pyydetään tekemään ja palauttamaan sähköisesti (webropol) viikon sisällä pienryhmän ohjauksesta. Seuravassa esitellään arviointilomakkeet, jotka on tarkoitettu käytettäväksi arviointipajoissa. Ensimmäisenä on nuorille ja toiseksi työntekijöille tarkoitettavat arviointilomakkeet.

1) Nuorille suunnatut arviointilomakkeet

- Tupakkaväidet: Nuoren arviointipalaute
- Toiminnan arviointi: Nuoren arviointipalaute
- Opintumallin tai työskentelymallien arviointipalaute, johon nuori on osallistunut.

2) Työntekijöille suunnatut arviointilomakkeet

- Tupakkaväidet: Työntekijän arviointipalaute
- Toiminnan arviointi: Työntekijän arviointipalaute
- Opintumallin arviointi
- > Työntekijän vertaisarviointi I: webropol- arviointilomake (ohjattu pala)
- > Työntekijän vertaisarviointi II: arviointilomake (ohjattu pala)

b) Työskentelymallien arviointi

- > Työntekijän vertaisarviointi I: webropol- arviointilomake (ohjattu pala)
- > Työntekijän vertaisarviointi II: arviointilomake (ohjattu pala)

Liite 17. Nuoren videovierointipalaute

Nuoren arviointipalaute – Tupakkavideot

Nimi ja ikä: _____

Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulusäätiö, yksikkö: _____

Video (xx) *

Arviointiterveiset

Palaute videosta (xx)

Käytä palautteen antamiseen kouluarvosana-asteikkoa 4–10.

Kysymys

	Arvosana
1. Olikko video kiinnostava?	
2. Onnistuiko video viestimään tupakoinnattomuuden eduista?	
3. Herättikö video pohittamaan omia vallintojasi (tupakoinnattomuuteen tai tupakoinnukseen liittyen)?	
4. Jakaisitko videota kaveripiirillesi somessa?	

Kehittämisterveiset

Palaute videosta (xx) Kirjoita vastauksesi alla oleviin laatikoihin.

1. Millaisiet fiilikset jäit? Kuvaa kahdella sanalla.

2. Mikä videossa oli oikein hyvää ja mieleenpainuvaa, miksi? _____

3. Mitä tekisit videossa toisella tavalla? _____

4. Jakaisitko videota kaverillesi netissä tai somessa? _____

a) Kyllä, miksi _____

b) En, miksi _____

5. Esitä toiveita nuorten ja nuorten aikuisten ehkäisevän tupakkatyön kehittämiseen: _____

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömänä. Palautetta käytetään nuorten ehkäisevän tupakkatyön kehittämisessä ja siitä raportoinnissa Suomen Syöpäyhdistyksessä.

Kiitos!

Liite 18. Nuoren toiminnan arviointipalaute

Nuoren arviointipalaute – (toiminnasta xx) *

Tässä arviointilomakkeessa kysytään palautetta toiminnasta, johon olet tänään osallistunut. Toimintaa ovat suunnitelleet etsivän nuorisotyön tekijät sekä etsivän nuorisotyön toiminnassa mukana olevat ja työpailla työskentelevät nuoret. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömänä. Palautetta käytetään nuorten ehkäisevän tupakkatyön kehittämisessä ja siitä raportoinnissa Suomen Syöpäyhdistyksessä. Kiitos, että olet mukana vaikuttamassa!

Nimi ja ikä: _____

Hyvinkään-Riihimäen Seudun Ammattikoulusäätiö, yksikkö: _____

1. Mikä työskentelyssä oli erityisen hyvää? _____

2. Mikä ei toiminut hyvin? _____

Mikä oli turhaa, miksi? _____

3. Mitä itse lisäisit? _____

4. Mitä jäi mieleen? Minkä asian nostaisit esille, jos kertoisit oppitunnista kaverillesi? _____

5. Mikä asia oli sinulle hyödyllisintä? _____

6. Pysyitkö itse vaikuttamaan toiminnan sisältöihin? _____

7. Vapaa sana _____

Kiitos!

Lite 19. Työntekijän videoarviointipalaute

Työntekijän arviointipalaute

Nimi ja ammattinimike: _____

Organisaation nimi ja yksikkö: _____

Video (xx)*

Arviointiteineiset

Palaute videosta (xx) Käytä palautteen antamiseen asteikkoa 4–10. Kirjallinen vastaus täydentämään numerista arvioita. (kysymykset 2–3).

Kysymys	Arvosana
1. Minkä kouluvuosaman antaisit tälle videolle?	
2. Nuorilähtöinen videoiden tekotapa tuli esille. Miten tunnistit sen?	
3. Nuorisokulttuurinen tapa käsitellä tupakoinnin lopettamista ja tupakoinnattomuutta tuli videosta esille. Mistä tunnistit sen?	
4. Video onnistui kuvamaan tupakoinnin lopettamista ja tupakoinnattomuuden etuja nuoren elämäntilanteessa.	
5. Videot ovat hyödynnettävissä etsivän nuorisotyöhön ja nuorten työpajatoimintaan kuuluvassa ehkäisevässä päihdekasvatuksessa.	

Keuhkämisterveiset

Palaute videosta (xx) Kirjoita vastaukset alla oleviin laatoihin.

Millaiset fillitset jäi?

Mikä videossa oli oikein hyvää ja mieleenpainuvaa, miksi?

Yllätyhtikö jostakin videossa?

Kenelle nuorten kanssa toimivilla ammattilaisilla suositteisit videon katsomista?

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömänä. Palautetta käytetään nuorten ehkäisevän tupakkatyön kehittämiseksi ja siitä raportoinnissa Suomen Syöpäyhdistyksessä.

Kiitos!

Lite 20. Työntekijän toiminnan vertaisarviointi

Tässä arviointimalluksessa hyväään vertaisarviointia toiminnasta, jota olet ohjannut. Toiminta on suosittelevat etsivän nuorisotyön tekijät sekä etsivän nuorisotyön toiminnassa mukana olleet ja työajalla työskentelevät nuoret. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettömänä. Palautetta käytetään nuorten ehkäisevän tupakkatyön kehittämiseksi ja siitä raportoinnissa Suomen Syöpäyhdistyksessä. Kiitos, että olet mukana vaikuttamassa!

Vastaajan (tiedot)

Nimi

Ammattinimike

Organisaatio ja yksikkö

1. Opettamille osallistui minun pitämässäni luokassa/pienryhmässä nuoria (lkm)

Niteensä

Näillä

Miehillä

2. Opettaminen ohjautui kului aikaa

h min

3a. Ohjain pajan Yksin Yöparin kanssa

3b. Arvioi kokemuksesi perusteella

Ryhmän ohjauks onnistui hyvin yksin Ryhmän ohjaaja työparin kanssa on suositeltavaa

4a. Minkä käsitteet olivat ryhmään osallistuneet nuoret?

4b. Sopiko ohjattava toiminta tämän käsitteille nuorille? Kyllä Ei

5. Minkä lähtökohdat/nuorille aikuisille erityisesti arvioit oppilaittoiminnan sopivan? Mistä syistä?

6. Arviointiverseissä. Käytä palautteen antamiseen asteikkoa 1–5. Katso tarkemmat asteikkovaikeudet arviointivan kohdan mukaisesti.

6a. Opettämisen taitoisuus

1 2 3 4 5

Päällimmäinen perustellut opettämisen taitoisuudesta omassa pienvyöryssä? Arvioi opettämisen taitoisuutta asteikolla 1-5 (1 opettämisen taitoisuus oli heikko ja 5 opettämisen taitoisuus oli erittäin hyvä).

6b. Opettämisen taitoisuus

1 2 3 4 5

Arvioi opettämisen taitoisuutta 1-5 (1 opettämisen taitoisuus oli heikko ja 5 opettämisen taitoisuus oli erittäin hyvä) tehtävästä nuorten ehkäisevästä päihdekasvatuksesta ja 5 toiminta vastasi täysin odotuksiin).

6c. Opettämisen taitoisuus ja hyödynnettävyys

1 2 3 4 5

Arvioi opettämisen taitoisuutta ja hyödynnettävyyttä etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työajalla asteikolla 1-5 (1 opettämisen taitoisuus oli heikko ja 5 opettämisen taitoisuus oli erittäin hyvä) tehtävästä nuorten ehkäisevästä päihdekasvatuksesta ja 5 toiminta vastasi täysin odotuksiin).

7. Mikä oli oikein hyvää ja onnistunutta? Nimeä vastauksessa työskentelyvaihe, jota arvioit.

8. Mikä oli toiminut tai onnistunut? Nimeä vastauksessa työskentelyvaihe, jota arvioit.

9. Mitä kehittäisit tai tekisit toisella tavalla? Nimeä vastauksessa työskentelyvaihe, jota arvioit.

10 a. Opettämisen taitoisuus oli Hyvä Riittävä Huuteellinen Riittämätön

10 b. MMT:t ohjeistuksessa olivat tuloksellisia huomioiden

11. Mihin muuhun nuorten oppimis- ja toimintaympäristöihin arvioit opettämisen taitoisuuden sopivan?

Mistä syistä?

12. Opettaminen oli oikein hyvää ja onnistunutta? Nimeä vastauksessa työskentelyvaihe, jota arvioit.

13. Terveisiä arvioimalla mallin kehittämiseen osallistuneille kollegoille?

14. Kehittämistoiminta ja toimintamallin kehittäminen etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työajalla tehtävään ehkäisevään päihdekasvatukseen?

15. Mitä muuta haluaisit sanoa? Terveisiä hankkeelle/hanketoimijoille

Liite 21. Työntekijän toiminnan vertailevuus II

Ehkäisevän päihdetyön oppintunti -työmalli. Oppituntimalli (1)
Rolling- Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus
TAVOITE: Saada nuori painamaan tupakoinnin ja päihtetiden vaikutusta elämään, omaa käyttäjä, nostaa esille päihdteen väärinkäytölle altistavia riskitekijöitä sekä antaa tietoa avun tarpeen tunnistamiseen ja hakemiseen.*

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevien tekijöiden ja hyödynnettävyyden tunnistaminen ja arviointi

Ohjeet:

Arvioi seuraavaan taulukkoon, (ks. kuvio 40)

- 1) pajan toiminnalle asetetun tavoitteen toteutumista. Pajan toiminnan tavoite on kuvattu laatikossa yllä. Arvioi kouluarvosanoin (asteikolla 4-10). Peilaa numerista arvioitasi toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevien tekijöiden kriteereihin, jotka tarkennettu taulukkoon seuraavalle sivulle.
- 2) pajassa kehitetty toiminnan hyödynnettävyyttä hyvän käytännön tunnistamisen ja kehittämisen kannalta. Arvioi kouluarvosanoin (asteikolla 4-10). Peilaa numerista arvioitasi kehitetyn toiminnan hyödynnettävyyden kriteereihin, jotka tarkennettu taulukkoon seuraavalle sivulle.

Kuvio 40. Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevien tekijöiden ja hyödynnettävyyden tunnistaminen, (kehitetyn toiminnan hyödynnettävyyden kriteereissa on sovellettu ja muokattu SDTE:n Hyvän käytännön tunnistaminen - arviointityökalua).

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevien tekijöiden ja hyödynnettävyyden tunnistaminen

Kriteeri:	Osallistumisen tavoitteet	Ohjeistus tukee tavoitetta	Materiaalit tukevat tavoitetta	Työväet tukevat tavoitetta	Pälytystavot tukevat tavoitetta
Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevat tekijät: Rolling- Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus					
Kehitetyn toiminnan hyödynnettävyyden kriteerit: Rolling- Nuorten ennaltaehkäisevä päihdekasvatus					

* Työntekijät arvioivat kaikki oppintunti- ja työskentelymallit (1-4) samalla lomakkeella. Muissa arviointilomakkeissa tässä yhteydessä vaihtuu arvioidavan toiminnan nimi ja tavoite.

Toiminnan tavoitteen täyttymistä tukevat tekijät - kriteereitä	Tarkennuksia kriteereihin
Osallistumisen tavat tukevat tavoitetta	- toimintaan osallistuvien mahdollisuudet vaikuttaa toimintaan on huomioitu toiminnan kaikissa vaiheissa - osallistumisen tavat ovat perustoituminen mukaisia tai siihen sovellettavissa
Ohjeistus tukee tavoitetta	- ohjeistus on riittävä, selkeä ja helposti omaksuttavissa
Materiaalit tukevat tavoitetta	- materiaali on kislittelävään aiheetta aavaava ja toiminnan luonteeseen sopiva - materiaali on ajantasista ja tarkittuun tietoon perustuvaa - materiaalien saatavuus on helppoa
Työväet tukevat tavoitetta	- työväet tukevat aiheen käsitteitä kohderyhmälähtöisesti - hyötöjien kautta toimintaa kehitetään tahon on mahdollista päivittää ja lisätä omaa osaamistaan - työväet ovat vuorokautta
Pälytteen pyrittämistavot tukevat tavoitetta	- toimintaan osallistuvilla on kyttä palautetta - toimintaan osallistuvilla on tarjottu erilaisia ja heille sopivia tapoja antaa palautetta toiminnasta
Keitety toiminnan hyödynnettävyyden kriteereitä	Tarkennuksia kriteereihin
Tarvelähtöisyys ja juurruttavuus	- toiminnan tarvelähtöisyys on tarkoitettu paikallisesti - toiminnan osallistujien palaute on ollut myöntävä ja käytäntö on koettu hyödylliseksi ja tarpeelliseksi - toiminta on kehitetty toimijataho pitää sitä perustoitintaan kuuluvana
Prosessisuus ja käytettävyys	- toiminnan toteutuksessa on käytetty prosessimaista etenemistapaa, joka mahdollistaa parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen pääsemisen - toiminnasta on opittu, saatu palautetta, reflektoitu ja analysoitu sitä, mikä toimi, mikä ei toimi ja miksi
Toimivuus ja tuloksellisuus	- toiminta on dokumentoitu (toimivuus ja tuloksellisuus on arvioitu) - toiminta on mielekästä ja tarkoituksellista siihen osallistujien näkökulmasta - toiminnalla on sosiaalinen tilaus, kohderyhmän lammaita toiminta on tuloksellista
Sovellettavuus ja mallinnettavuus	- toiminta on sellaista, että kuka tahansa pystyy ymmärtämään, mistä siinä on kysymys - toiminta kehitettävä toimijataho pitää sitä muokattavissa olevana - toiminnasta on mahdollista tehdä malli tai tuotekuvus
Sirrettävyys ja levitettävyys	- toiminta ei ole (liikaa) sidoksissa aikaan, paikkaan, toimijoihin ja ympäröiviin olosuhteisiin - toiminta pystytään "pakkaamaan" olennaisilta piirteiltään niin hyvin ja seläiseen muotoon, että olennainen asia siitä on käytännössä siirrettävissä - toiminnan levittäminen on mahdollista esim. alan teema- ja täydennyskoulutusten kautta

Liite 23. Nuorten palaute Suomen Syöpäyhdistyksen tupakkatyömaterialista

Käry-lehti

Suomen Syöpäyhdistyksen Käry-lehden painosmäärä on 95 000. Käry-lehti ilmestyi lehtien Demi, Pro Hockey, Seiska, Gaal välissä. Sitä jätetään nuorisoliittoihin, ammattiliittojen oppilaitoksiin, lastensuojelulaitoksiin, Walker-kahvilaan, Työstö ja Palkin Taloihin ja sovitustiin. Valon kautta lehtiä jätetään lajiittoihin, liikunnan alueliijestöihin ja Taiste-kouluun. Lisäksi lehdien levittämistä on tapahtumajaksella. Verkossa Käry-lehti on Facebook- ja Instagram-yhteisöpalveluissa (tähtinä-Kuusela 2015.) Suomen Syöpäyhdistyksen oman kartoituksen mukaan lehti on tavallimmin hyvin sille määrättyyn kohderyhmään (Muona 2015.). Tähän tutkimukseen osallistuneille nuorille Käry-lehti ei pääkäsittöisesti ollut tuttu lehti.

-Tämä on Syöpäyhdistyksen materiaalia, tämmöinen Käry-lehti. Ootko törmännyt missään?

En, [...] (M/26-28a)

-Sitten mä kyyin tuota Syöpäyhdistyksen materiaalia, se voiti rauhassa selaila sitä, eli se on Käry-lehti Ootko törmännyt siihen lehteen missään?

En oo ikänd ennen törmänny, Onko tää nuuskon myynninen laittanta?

-Joo oo, oiks se uus tiesto sulle?

Kaveri, tai mä oo aikain varamästä, millä on niin paljon kavereita, kerkiä sitä ootaa isompi määrä. Sitteen käy tavalla ja myykin niitä kavereille. (M/22-24d)

-Täs on tämmöinen Käry-lehti nyt ensin, niin soaille ihan rauhassa.

Ootko se tuttu?

Ei ainakaan tui mieleen, että ois. [...] En oo varamoinkaan törmänny, että. (M/22-24g)

Anoittapuhuttelussa Käry-lehden esittämisen jälkeen lehtien kiinnostavuus jakon mielenilmauksissa määritettiin. Alle luokiteltiin haastattelun osallistuneita ei pidetty lehtinä kiinnostavana tai lukemishaluisa pyytävänä. Näin ajateltiin nuorten palautusaineiston tuustalla osaksi yksilöimään kohderyhmän roonien pakemys, jotta mukaan nuorten terveyden edistämistä käsittelevät lehdet eivät ylipäätään ole nuorta kiinnostavia. Kiinnostus lähtemään osalle kaikkein saatettiin koota vähäisenä.

Yleensä mä en lue paljon tämmöisiä. No mitään tästä nyt sanois, mikä tää lehti on sis tän lehdessä. [...] Jotenkin tää lehti semmonen mieltä tuo tästä lehteistä, että tää on suunnattu just pojilleen ton, onko tää mille ikäluokalle yläaste [...] En mä kyllä tiedä, että kukaan, en mä ainakaan jaksaa tuosta lukemään jättää tämmöistä isoo painatusta mitään tallon on. Ensimmäinen tää nimi Käry, se on jatkoin loppupöytätyö, et sitä ei tee mieli ottaa jossain siellä [...] seistä otetaan ne semmoseet Aku Ahkio etkä, et ei kerään kiinnostaa tämmöinen missä joutuu lukemään jättää.

Yli puolet haastatelluista nuorista katsoi, että Käry-lehti saattaisi kiinnostaa kohdennuussa nuorisotyössä kohdattavia nuoria ja nuoria aikuisia.

Ihan hyviä luvut mun mielestä. (M/22-24c)

Näis on hyviä juttuja. Et oo ihan niin tönköökö asiattelit, niin se on jatenkin helpompi lukea. Luksin, kyllä. (M/20-22b)

Kyllä tää näytää alka jännäillä lehteistä, kyllä tätä vois lukeakin varamen. (M/22-24d)

Lehden kehittämistä räätälöidympiin kohdennetuissa palveluissa kohdattavien nuorten sosiaalista ympäristöä ja kiinnostuksen kohteita enemmän kohtaavammiksi tulisi kuitenkin lisätä.

No [...] sanotankoo, että ei tag välttämättä muhun vetoaisi.

-Mikset?

Tässä on mun mielestä ihan hyvä sanoma semmonen, että tää tavallaan tupakkainon tai päihtetien onki on ihan

Liite 22. Työntekijöiden priorisoiminta ehkäisevän päihdetyön täydennyskoulutustarpeista

Alla on kuvattu kohdennetun nuorisotyön toimijoiden mukaan täydenajajärjestyksessä ehkäisevän päihdetyön osa-alueita koskeva täydennyskoulutus, joka heitä oman arvion mukaan myöskin tarvittaisi päihdetyön nuorten parissa tehtävässä ehkäisevässä päihdetyössä, (ks. kuvio 27). Täydennyskoulutustarpeiden kärkeen nousse nuorten mielensterveyden ongelmien tunnistaminen, toiseksi lähes yhtä tarpeelliseksi nousse nuorten toiminnallisten riippuvuuden tunnistaminen sekä tiedon lisääminen nuorten kannabaksojen käyttöalttuisuudesta. Kolmanneksi tarpeellimmaksi nousse nuorten päihtetien riskikäytön vähentämisen puheeksi ottaminen.

Kuvio 27. Mitä tarpeelliseksi luoti täydennyskoulutukseen saamisen seurauksena ehkäisevän päihdetyön osa-alueita?

ei tarpeellista	jossain määrin tarpeellista	tarpeellista	erittäin tarpeellista
			1. nuoren mielensterveyden ongelmien tunnistaminen
		42 %	36 %
		36,9	38%
			3. tiedon lisääminen kannabaksojen käyttöalttuisuudesta nuorilla
			4. nuoren päihtetien riskikäytön vähentämisen puheeksi ottaminen
31,3 %	47,5 %		5. nuoren tupakkainon vähentämisen puheeksi ottaminen
34 %	44,6 %		6. tiedon lisääminen uusista tupakkatuotteista
23,6 %	37,3 %		7. nuoren tupakkainon lopettamisen puheeksi ottaminen

Kun kussakin anonyymivaihtoelusta läpikäytiä kolme korkeintaan arvion saanutta kysyttiin, saadaan valitun toimijoiden painotettu näkemys siitä, missä suhteessa ehkäisevän päihdetyön osa-alueiden tulo vastaa niiden mukaan painotusta alan täydennyskoulutuksesta. (ks. kuviossa 28. Yhteensä: Painotuksen tulit: 0,97 seuraava:

Eniten tarpeelliseksi täydennyskoulutuksen osa-alueiksi	Tarpeelliseksi täydennyskoulutuksen kehittämisen kannalta
1. nuoren mielensterveyden ongelmien tunnistaminen	1. nuoren toiminnallisten riippuvuuden tunnistaminen
2. nuoren toiminnallisten riippuvuuden tunnistaminen	2. nuoren päihtetien riskikäytön vähentämisen puheeksi ottaminen
3. tiedon lisääminen kannabaksojen käyttöalttuisuudesta nuorilla	3. tiedon lisääminen kannabaksojen käyttöalttuisuudesta nuorilla
Jossain määrin tarpeelliseksi täydennyskoulutuksen osa-alueiksi nähdään	Ei tarpeelliseksi täydennyskoulutuksen osa-alueiksi nähdään
1. nuoren mielensterveyden ongelmien tunnistaminen	1. nuoren tupakkainon lopettamisen puheeksi ottaminen
2. tiedon lisääminen uusista tupakkatuotteista	2. tiedon lisääminen uusista tupakkatuotteista
3. nuoren tupakkainon lopettamisen puheeksi ottaminen	3. nuoren tupakkainon lopettamisen puheeksi ottaminen

Painotuksista kaksi ensimmäistä korostavat tarvetta ymmärtää nuorten parissa tehtävä ehkäisevä päihdetyö laajalaisesti. Yleisimmin otettiin huomioon nuorisotyön toimijoiden päihdetyössä ei nähdä riittävästi. Nuorten mielensterveyden ongelmien tunnistaminen katsotaan erittäin tarpeelliseksi. Tämän rinnalla toiminnallisten riippuvuuden tunnistamista ja tiedon lisäämistä kannabaksojen käyttöalttuisuudesta pidetään erittäin tarpeellina. Mäkä kaksi jälkimmäistä ja alkoholin riskikäytön vähentämisen puheeksi ottaminen nähdään myös seuraavaksi tarpeellisimpina täydennyskoulutuksen kohteina. Nuorten tupakkainon lityttyä täydennyskoulutustarpeet nähdään vähäisimpinä annetuista vaihtoelusta.

kiava. Iman päntätkin voi olla oimädä ja silja balla annetaan tervettä mailloja, että mitä kaikkea voi teha ilman päntteitä ja ketsä kaikki jullisuusuden herätyt on pöhitettävää tai semmonen. (N/22-24b)

Et jos jossain lääkärin vastaanotolla on muutama kun tää lehti, niin kyllä mä enemmän niihin mulhin lehtihin torraisin kiinni. (—) Mäo kinnostaan entien urheilua. (N/28-26)

Käry-lehden kinnostavaksi kokeneet nuoret pitivät Käry-lehden toteutamisessa onnistuneena sitä, että lehdessä jatkettiin juuri ei-käsitteilyt lupakommissiolla, että tupakkainformaatioiden edistämistä oli esillä, mutta väkällä luvun "siivoaollis". Seikkaa, että lehteen oli onnistuttu kokonaan pällön multa nuolin vetoavia uutisointeja ja aiheita, pidettiin hyvässä. Myös lehdessä visualisatiolla ilmestyi pidettiin onnistuneena.

Tää lehti on kyllä ihan mielenkiintoinen. Tää on ihan kivaasti rakennettu näkö kaikki tällöin, ja mielenkiintosen näköinen lehti, et tää sillei lukee ihan mielellään.

-Mikä siinä on se mielenkiintosen?
No, ihan sen mielestä visualisointin tää on kivaasti rakennettu tää lehti. Ja sitten, no en mä tiedä, moniin muuhon vertoo näissä se, että tällä on joiain dämmösiä turettuja ihmisiä jotka on mielenkiintosta lukee että mikä niiden kanta on joiainkin tai joiain toimosta. (—) Näitä on ainoa hauskoja lukee näitä, et mitä on kysety ihmisiltä jossain kaupungilla. (N/28-20)

Tässä on paljon hyvä juttuja. Mä enkä vähän häiritsee, että tassa on lööppimäinen esim. joo Jasper Paakkosen haastattelu tai tää, niin tää on ehkä vähän semmonen lööppimäinen. (—)

Onkos se sen mielestä hyvä vai huono asia?
Mun mielestä se on ihan hyvä, koska kuitenkin, niin kun on aikasemminkin sanonut, että kaikki tietää sen, että ei pidä pöytä ja alkoholia pitäs käyttää ruokailuina jne. Mie tykkään tassa yksilöimistä, mikä tassa on. Plus se, että mie tykkään hirveesti siitä, että tällä on muutakin kun vaan pelkkästäin sitä semmosta tupakkoon tai alkoholiin tai nukaahan tai muuhon vastavoivon liittyytä, tai niin kun pähtästäin liittyytä, et tassa on muutaakin, et siitä mie tykkään hirveesti. (—) Ja facebook-sivut näyttävät olevan myös. (—) Ja sitten tosiaan mie korastan sitä, että tassa on, tassa hirveesti, että tällä on muutakin kun vaan pelkkästäin sitä. (N/20-22a)

Pysäyttäväksi tupakkamattomuuden edistämistekemäksi nähtiin Käry-lehden elämäne.

Tällähen on vähän niin kun mikä tahansa muu tällainen nuortenehti siinä mielessä. Sit tällästä löytyy joiain tällasia juttuja mikä sitten esimerkiksi tää tupakko herättää pykästä kurttoa et mainitkaa tällästä sitten semmonen. Mä en oo hirveästi lähevä näitä kaikkea. Mä sit tää jät mulle het pykästy semon tää et loppimästäin, et kulla on tällähen kissa ja on ollut paljon muita lemmikkijä penereä. Niin se pysäyttää het kun mä luon joiain tällasia että. (N/22-24b)

Tarhaasteissa Käry-lehden kehittämistä painuttu ja verkkoitensa, tässä tutkimukseen osallistuneet nuoret kantoivat pääasiallisesti, että verkkoitella kinnosti heitä enemmän kuin lehdien päinnettu versio. Suomen Syytäpuhdyksen tekemässä omassa kartoituksessa enimmästä nuorista kok paperinaiemminmielikkäimmäksi kuin verkkoitellen lukemista (Mäuna 2015). Tutkimusta varten haastatellut nuoret tunnistivat Käry-lehden verkkokolmessa bloggauksista, jota nuoret pitivät tyydyttävänä ja hyvänä asiana luetuuvuuden kannalta.

Mä tykkään (—) Jos ei oo mitään tekemistä, niin mä otan semmonen rennon aamemon ja alon surffailien netissä. Minä koinassa mielenkiintosa sivusto. Korään tietää, et se voi olla ihan vaan, et joiainkin, vaikka joiain (—) opakeuvaa amaroimusta. Mä meen vaan joiainkin sen aiheesta netissäville ja luen. Minä tommosellaikin (Käryn verkkotihti) vois kyllä köydä. (N/26-28b)

-Mitäs tää netti-versio suuta tuntuu? Merkitäkö tää tutustuma?
Mänsän itse asiassa. Tai on suhteellisen seikka ja to on vähän blogimäinen, mikä on ehkä semmonen, mikä näköpöytä on joiainkin, no, muuadosta on ehkä vähän sana, mut sies silteen vähän, no, semmosta, että se miellyttää silmää, et sitä on mukana lukee. (N/20-22a)

Nuorten tavoittaminen ja nuortile-suunnattujen ehkäisevien tupakkainformaatioiden materiaalin suunnittelun sosiaalisen median palveluiden näkökulmasta, on kehittymistä, on kehittymistä, jossa materiaalia tuotavan tahon tulisi pyrkyä kehittymään nuorten muuttuven median käyttötapojen mukaan. Käry-lehden verkkokehittämissäyön kannalta tulevaisuuden

haasteena on nuorten tavoittaminen sen lukijaksi. Lehdessä tiedotettamisen suoraan nuortille tulis painottaa, tassa Käry-lehden laajuuden lisääminen nuorten käyttämissä sosiaalisissa palveluissa ovat avainasemassa.

-Nettisivuilla varsinkin kyllä voisinkin köydä. (—) Jos mä tiedän netissäkin vaan, mihiin mennä. Niin mielletään kyllä meen. (N/26-28a)

-Tarkoita helpommin lehteen vai lukijaksi netistä? (—) Kumpoo (Käryyn painettu lehti vai netissä) lukisit? No kyllä silä netistä tulis ehkä enemmän luettua. Mutta taas se, että tää pidäs tavottaa tää lehti sitten sosiaalisen median kautta. Siitä kautta pitäis tykittää sitä settii. Koska ei, jos mainostetaan jossain netissä, niin ei siihen kovin moin tartu kiinni. Parisi tietenkin jos on joku tupakkainformaatioiden tarkoituksena ja semmonen sivusto just, missä aulutaan multa lupakommissiolla, niin silloinkin tietenkin tää on, tää mainostaminen ole ihan hyvä. Mutta nimensuona se, että kinnittäs huomiotu silhen sosiaaliseen mediaan. (N/22-24a)

Käry-lehden kehittämistyön tulevaisuuden haasteena on myös lehdien niiden modernisointi ja suunnittelu. Lehdien sisällönsuunnittelun ja aiheiden puhuteuttuinen eri puolella Suomea aavien ja erilaisissa elämäntilanteissa tulevien nuorten suhteiden yhdesä nuorten kanssa on hyvä painottaa. Lehtä uudistettaessa, sen nykyaikaisista oisii nuorten antaman palautteen mukaan hyvä säistää toteutustapa, jonka mukaan kaikki aiheet eivät liity nuorten tupakkakasvatukseen.

Fressis

Fressis-sivuston kohdalla esille nousee sama haaste kuin Käry-lehden kohdalla eli nuorten tavoittaminen Fressis-sivuston käyttäjäksi.

Tää Fressis, onko tattu sulle?
Ei. (—) En oo törmänny. (N/26-28b)

-No sit on, täs on Fressis-sivusto. (—) Mitäs törmänny?
Jännä, et ei oo tuullu ees näkö, nait ei oo mainostettu varmaan. Mitzen naita mainostaa. Mä mielitin, ku en oo kuullu. Et onko niillä mainostettu missään verkkosissa tai missään.

(—) Pitäs, jos os enemmän näköyyttä. Silteen mielilti, et kuitenkin komeella tosi paljon istuu, ni ei oo tullu vastaan missään valheessa. (N/19-21b)

Suomen Syytäpuhdyksen Fressis-sivusto oli vähäisesti tunnettu ja tiedetty tähän tutkimukseen osallistuneiden nuorten keskuudessa. Verkkosivuston tunnistaminen haastattelun aikana tai kuitenkin monen nuoren koalalla esillä, että nuoret pitivät Fressis-sivustoa mielenkiintoisena.

-Sitten toi Fressis on. Onko se tattu?
En mä oo tarkkaan nähny.

-Joo no mä muutama ottaa sulle. (—) Jos haluat löydä niin. (—) Tällä on riippuvuusasetus. Sit on lopettamisen hyödyt. Valmistuu tupakkainformaatioiden lopettamiseen. Aamunuttuajoinen vastaus. Sitten tää on tällaisi tarinoita. Lopettamiseen väkettä nä tyyppeinen. Sit tää on tää köry lehti tällä alla ja komppajolla.

Joo kyllä toi on ihan semmonen minkä mä voisin kaivata ihan kattoo lupi. (N/22-24c)

Fressis-verkkosivustoa pidettiin toimivana muussa seuraavista syistä. Niiiden laatuun sisällyttävien tietoa siitä, mitä ne lupavati. Tupakkainformaatioiden valmistusvalvaimen koettin sivustolla erityisen tärkeäksi. Sivuston onnistumista nähtiin tämän lisäksi, että informaatiosta ei ollut liikaa. Sivusto koettiin selkeänä. Sivuston mahdollisissa digitaalisissa modernoimissa näinä ovat tuloja, jotka sivustosta tulisi ehdotettavasti säilyttää.

Mä katin tää et valmistautumisen. Koska sisälypse kysy ihon mistä tahansa, vaikka kämpän silvaimesta niin se aloittaminen on aina vaikeinta. Ja niin mä vain kyllä kuvittella mikä tahansa niin kun varsinkin joo eto riippuvainen jostakin niin mistä tuntuu et se aloittaminen sinä on se ihon palottarin vähe. Ohian vielä sitten kaikki! Varsinaisesti ja mie muut mistä tahansa apoteliikin. Mut sit se aloittaminen sinä on se ihon vaikein. Tää tuottoa olevan nain oikupaaketti. Mä en ottaa löytyy kuitenkin tällainen se et kun se päätää, että no niin nyt vois ehkä. Kyllä tää löytyy ihan hyviä vinkejä silhen. (N/22-24d)

-Mitä sä kuvittelit, et torkit ennen, ja oh logettaminen mielestä? No, varmaan tota valmistautumista ja ja siä tukee siihen, et ku tekke mieli pottaa to joiain. Veroluksen. (N/20-22c)

-[...] Nyt ku ollaan täällä [Fressikse] nettisivulla, niin tää tekoitus? [...] Jos sä tallelet, et sun pillas olo kohderyhmä tälle, niin onks tää semminen siva, jonka sä leet omakses visualisest? No henkilökohtaisest kyllä keen tämän erittäin hyvästä, että ite en tykkäs semmisestä nettisivusta, mikä no lupatti ihän hirveen toiseen tavaraan. [...] Että tää on hyvin selkeesti toteutettu, ja yksinkertainen on jaskus hyvä. (M/22-24a)

Fressi-verkkosivuston omistampana viestinä pidettiin nuorten omia videokertomuksia ja sen palinnotuksia, mitä hyvää logettaminen on tuonut tupakoinnin tilille nuoren silmään.

Mut se et kun ihmiset kuuks nillä niin sanottuja animustimerinaita niin sit ehkä tulee vielä semminen itse rohkas, jos toinenkin pystyy siihen niin miks en minäkin (N/22-24a)

Sivuston digitaalisessa uudistamisessa, nuorten logettamistavoittoa koskeva palaute on kehoitettu jatkokehittämisen kohde. Digitaalisena teknologiana omasta elämästä kertominen bloggaamisen ja vloggaamisen kautta on nykyvoimille tuttu. Digitaalisena mediaympäristönä toiseen palamä blogi tai vlogi esimerkiksi tupakoinnin logettamisesta näytettyä nuorisututkimuksen näkökulmasta katsottuna nuorta kutsuvana – tupakka-asiantuntijana on alkusivustojen sijaan toinen nuori.

Sisällöntuotannon kannalta Fressi- sivuston kehittämisohjeena näytettyä sähköisyydestä saatavan rikollisuutta ja muista sivustosta aiheista kertominen, samoin sähköisyydesten käyttöasteiden nikaalipitoisuuden esijohdannekuvauksista kertominen. Sivustolla tulisi olla sisällöstä tämän lisäksi sähköisyyteen käytön terveyshaittoja ja tietoa sähköisyyteen kykyistä logettamisen yhteydessä. Tupakkatuotannussa yksi ajankohtainen ilmiö on usein tupakkatuotteen ulko markkinoille. Näistä sähköisyydestä sen erilaisia tuotteenkuvien haastava merkittävillä tavalla nuorten tupakoinnattomuuden viime vuosikymmenen myöntöisen kehityksen (Rautalahti 2015).

Röökikroppa

Suomen Söydyshäytöksen nettisivustolta löydettävissä olevista nuorten tupakoinnattomuutta tukevista sivustoista tähän tutkimukseen osallistuneet nuoret pitivät osittainuonintajana Röökikroppa- verkkosivustoa, <http://rookikroppa.org/fi>. Niillä myös painettu Röökikroppa- este koettiin toimivaksi ja vaikuttavaksi.

Röökikroppa- verkkosivuston visuaalisista toteutuksista pidettiin omistuneena, koska sivustoista esiintyi mielekkäitä sukupoluita. Kuvatulhin ihmisten osittainuonintajassa samantapainen niiden edustaman ”tavallinen nuori aikuinen”-hallinnon vuoksi. Fressi- verkkosivuston tavoin myös Röökikroppa- verkkosivuston sisältämä tiedon määrä koettiin sopivaksi.

Mie tykkään ensimmäin siitä, että näitä ei oo molemmat semmisää yllähuokkintoja ja hirveen pieniä ihmisiä, vaan että niin kun normaalin kokoluoa. Se vaikuttaa heti mulun, koska jos tossa ois joku tosi ihoin ja tosi nautti ja semminen lähtee, niin sit se ehkä pistois hirveen painikin päälle, että mita mua pitäis näytellä, tai sis mulle tulee itellen se. Myöskin se, että molemmat varn on tossa, ettei oo mikään ihmeellinen asento tai mitään, vaan et ne vaan on tassa.

-Ne on realistiset?

Nimenomaan se, ja sit se nimenomaan, että ei oo liikaa laiteitu, niin on hyvä. Ja sitten näi on suhteellisen korut näi kuvut, mutta toisaalta sitten taas se kertoo kanssa siitä, että mita se oikeesti tekee. [...] Mie oon mielestäni visiin sen ehkä könyä korttamossakin itse asiassa, muustoksien.

- Mikä sun mielestä sinä on omistuneimmita?

70s selkeys [...] tässä ei myöskään oo liikaa n/oa. (N/20-22a)

Realististen ihmishahmojen lisäksi Röökikroppa- verkkosivuston keino näyttää tupakoinnista aiheutuvat terveysvaikutukset samalla realistisella tavalla, elimistöissä näkyviä muutoksia, pidettiin myös hyvänä. Pääasiainisesti Röökikroppa- verkkosivuston tapaa välittää informaatiota konkreettisesti kuvallisessa muodossa, pidettiin toimivana.

Vaikuttaa aika hyvältä tällöinen, että ei miteenkään tällöinen hyökkäävä tapa siihen. Eikä sille semminen kausitelevaatio. (M/26-28a)

Se on ihan hyvä, että ei nyt alicta näyttää 20 vuotta palttinen kuuhoja semmaselle, joka on palttinen yhen vuoden. Tässä nyt on sun kuuhoit kolmen vuoden päästä. Että joku realisim silhen pitää olla, että koska se, että jos alictaan palttittellen sitä asiaa, niin silte nuori vaan ottelee, että päh, tälläh on ihon paskaa tää homma, että ei mulla voi olla tällöistä. Ja silte alictaan demanssioon sitä hommaa, että se pitää lähteä sen realismin kautta miinun mielestäni. (M/22-24a)

Onpa hyvä. Tosi konkreettinen. [...] Toss olen kiitollinen siitä, että en tupakoi niin kauheesti. Siis, kiinnostaa ja on helppo antaa informaatiota, kun se on kuvana. (N/20-22b)

Joo, kyllähän tossa on niin kun, että sikkelle voi tehdä pahaa ja kuuhoit tassa selvästi otettu esiin. Ja kasvojen iho huononee. (M/22-24a)

No tässähän näkee varmaan ihan hyvin just mitä se vaikuttaa. [...] ja miten paljon se vaikuttaa ukonkään ja sitten just elimistöön ja. (M/26-28b)

Röökikroppa- esteitä koskivat samat edellä esitetyt huomiot kuin Röökikroppa- verkkosivuston kohdalla. Näiden lisäksi mielikinto painetun Röökikroppa- esitteen lukemiseen katsottiin syntyvän sitä, että se oli konkreettinen asia kädessä, jolla ”laikkaa”.

Tällöinen Röökikroppa- painettu este ei mä saattasin ottaakin tää on mielenkiintoinen, koska tää on joiain tällöistä mitä voi mulla voi vähän rokkia, et tässä on joiain kuvaa.

[...] pääsee vähän niinku leikkimään paperilla ja talleltemaan ja tää ehkä rupee lukemankin sitten, tää ei oo sillee hyökkäilyä tää tekemäkökään sitä on just sen verran [...] että herättää täs mielenkiintoa, koska joiain tietää, että et tupakointi oo terveellistä hyvinvoinnille hyökäs ni tää taas palauttaa sen mieleen helposti. Niin herättää ajattelemaan paremmin tällöinen. (M/19-21a)

Röökikroppa- sivusto, katsottuna digitaalisesti keinojen hyödyntämisen kannalta, vaikuttaa nykyvuodessaan(kin) toimivalla ja nuoren digitytöistä sopivalla. Sivuston voi nuorten tupakoinnin työpöydällä nähdä aivanuon hyvin digitaalisille jatkamoduoneille. Verkkosivustosta sen digitaalisia ilmiä saatietaisiin vahvistaa muun muassa lisäämällä siihen erilaisia testejä ja pelillisiä elementtejä nuorille.

Tupakkatuotteet ovat Suomessa suurin yksittäinen elintapoihin liittyvä terveysriski. Päihteiden käytössä tapahtuneista muutoksista huolimatta tupakointi on edelleen merkittävä ongelma myös nuorten keskuudessa. Tukea tarvitsevien nuorten kanssa toimivilla kohdennetun nuorisotyön tekijöillä on erinomaiset mahdollisuudet tehdä tästä havaintoja ja myös auttaa tupakan ja päihteiden käytön vähentämisessä.

Tässä julkaisussa tarkastellaan Suomen Syöpäyhdistyksen osallistavan tupakkatyön kehittämishanketta etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajoilla. Järjestötoimijoilta vaaditaan ymmärrystä nähdä nuorille suunnattava tupakkatyö laaja-alaisesti osana ehkäisevää päihdetyötä ja terveyden edistämistä. Kohdennetussa nuorisotyössä tupakkatuotteiden käyttämättömyyden myönteinen tunnistaminen ja lopettamisen tuki palvelevat nuoren yleisempää sosiaalista vahvistumista.

Teos on tarkoitettu kaikille, jotka tekevät ehkäisevää päihdetyötä nuorisotoimialalla, toisen asteen oppilaitoksissa ja terveysjärjestöissä. Teos sopii käytettäväksi myös nuorten ehkäisevän päihdetyön sekä sosiaali- ja terveydenhuollon oppimateriaalina.

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
Suomen Syöpäyhdistys
ISBN 978-952-7175-57-6
ISSN 1799-9227
KI 59.3, 30.1

